

Del Colegio de Granada de la Torre de S. ...

CANONES CONCILII

LII PROVINCIALIS COLONIENSIS ANNO CELEBRATI

M. D. XXXVI.

3

R. 2283

Quibus nuperrimè hæc addita sunt.

REFORMATIO Cleri ad correctionem vitiorum, & morum, ac ad remouendos abusus.

Per Reuerendiss. in Christo patrem, & dominum, D. Laurentium, tunc S. R. Ecclesie TT. sanctæ Anastasie, presbyterum nunc Sabaudie, tunc episcopum, Cardinalem, Ad nationem Germanicam, in Apollonica de latere Legatum, Ratisponæ edita.

STATUTA Synodalia Reuerendiss. in Christo patris D. Valentini, Episcopi Hildesemensis.

FORMULA viuendi Canoniorum, Vicariorum, & aliorum presbyterorum secularium.

DECRETA CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS Sub Reuerendiss. in Christo Patre & domino, D. Adolpho, Sancte Colonienfis Ecclesie Archiepiscopo, Sacri Romani Imperij per Italiam Arcicancellario, Principe Electo, Castellania & Angariæ Duce, Legatoque nato, celebrati Anno D. Millesimo quingentesimo quadragésimo nono.

*

PARISIIS,

Apud Guilielmum Desboys, sub sole Aureo, via ad diuum Iacobum.

1558.

A
41
374

12
13
14
15
16

*Del Colegio de Granada de la Corp^a de S.
1736*
CANONES CONCI-

LII PROVINCIALIS CO-

LONIENSIS ANNO CELEBRATI

M. D. XXXVI.

R. 2283

Quibus nuperrimè hæc addita sunt.

REFORMATIO Cleri ad correctionem vitæ & morum, ac ad remouendos abusus.

Per Reuerendiſſ. in Chriſto patrem, & dominum, D. Laurentium, tunc S. R. Eccleſiæ TT. ſanctæ Anſtaſiæ, præbyterum nunc Sabaudicæ ſem. epiſcopum, Cardinalem, Aſſonionem Germanicæ ſem. Apoſtolice de latere Legatum, Ratiſponæ edita.

STATUTA Synodalia Reuerendiſſ. in Chriſto patris D. Valentini, Epifcopi Hildesheimenſis.

FORMULA viuendi Canoniorum, Vicariorum, & aliorum præbyterorum ſecularium.

DECRETA CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS Sub Reuerendiſſ. in Chriſto Patre & domino, D. Adolpho, Sanctæ Coloniënſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, Sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellario, Principe Electore, Veſtphaliæ & Angariæ Duce, Legatoque nato, celebrati Anno D. Miſleſimo quingentimo quadrageſimo nono.

*

PARISIIS,

Apud Guilielmum Deſboys, ſub ſole
Aureo, via ad diuum Iacobum.

1558.

374

HERMANVS DEI GRATIA SAN-
 ctæ Colonienſis eccleſiæ Archiepiſcopus, ſacri Ro-
 mani Imperij per Italiam Archicancellarius, prin-
 cept Elector, Veſtphaliæ & Angariæ dux, ſacroſan-
 ctæ Apoſtolicæ ſedis Legatus natus, ac adminiſtra-
 tor eccleſiæ Paderbonen. &c. vniuerſo clero ac po-
 pulo prouinciæ noſtræ Colonienſis, ſalutem in do-
 mino tempiternam.

NT ER innumera huius calumnioſæ & tempeſtatis aduerſa,
 quibus inſto Dei iudicio preuinimur, nihil ita ex eo poſſiſſimum
 tempore, quo nos Deus Opt. Max. licet indignos ad nmiſte-
 rij episcopalis functionem vocare dignatus eſt, animum noſtrū
 uoſu, quā q̄ uolentis eccleſiæ nauiculā, uelut indormiente ipſo
 nauicula Chriſto Ieſu, in medijs conſtitutam fluctibus turbule-
 tiſſimarum procellarum impetu, tam nimum diu ſuſpenſam cum rā Chriſtianiæ pe-
 riculo iactari, nec interim in tura rerum deſperatione laborantibus, ullam ali-
 cunde ſalutis portam in quem ſe tuū recipiat Chriſti nauis, uel de longinquo ad-
 fulgere. Nam quod aliquot ab hinc annis pleraque remedia tentata ſunt, id nos diſ-
 certat in eis, quam animaduertimus hæcenus pene nihil actum, ſed omnino fru-
 ſtrā laboratum eſſe. Et quis queſo, tam ſtupidus eſt, qui non ſentiat omnem cona-
 tum noſtrum idcirco irritum atque inane fuiſſe, quod hucusque nec ſyncera in
 Deum fide, nec unanimi voto indormiſcentem dominum ardentibus precibus in-
 elidimus uerimus ſed incredulitate ſospentes, ac corruptiſſimis animarum affectibus
 ſtulta in contraria currentes, non reſpexerimus toto corde in eum, qui dicit: Venite
 ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reſiciam uos. Neque enim
 ille uel immemor eſt promiſſi, uel maris eius abſtreſceta, ut ſalutare non poſſit quū
 non dæſequit omnes ſperantes in ſe, ſed iniquitates noſtræ diuerſim inter nos &
 illum atque in ſe, tam tandem reſiſcentes, ſtudemus, ſepius gratis per Dei miſe-
 ricordiam mentibus noſtris, uel tantillam fidem à domino impetrare, quā ualida A-
 poſtoli prædicit erunt, quam in mari intumeſcenti comprehenſi dominum pariter
 acceſſerunt, atque in ceruicali reclinatione ſuſtulerunt, inſclamantes: Domine ſalua
 nos, perimus. Quæ ut uen non ſatis in egra fuerit quod uiciſſim audierit: Quid ti-
 midu eſt, modice ſiãdētantam tamen fuiſſe perhibetur, ut Ieſus ille ſeruator excita-
 tus ac ſurgens, imperaret uentis & mari, adeo ut ſtatim ſubſecuta ſit tranquillitas
 in uentis. Quam inferior ergo illa, licet modica, unanimi tamen diſcipulorum fi-
 de, noſtra & quā Deum fiducia hæcenus fuerit, quam indignos gratia Dei præ A-
 poſtoli, quā, quam adiu: rudibus, nos hucusque præſtiterimus, res ipſa actionum-

que noſtrarum euentus ſatis ſuperque declarant. Quid enim tot comitijs, tot conue-
 tijs, tot denique cum priuatis tum publicis conſultationibus ſuper componendis
 hiſce fluctibus, non ſemel habitis, aliud effectum eſt, quam quod tempeſtas facta eſt
 concitata? Tandem ad uniuerſale Concilium, uti ad ultimum aſylum reſpeximus
 omnes, q̄ in priujs huiusmodi peruide ac pientiſſimus eccleſiæ pæſul Karolus e-
 ius nominis quintus, Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus auctoritate apo-
 ſtolica iudici, magna cum inſtantiâ poſtulanit, beatiffimus ſubinde Pontifex pientif-
 ſimus poſtulaniti aſſentientis futurum promiſit, totus denique orbis ingenti cum
 deſiderio hæcenus expectauit. Sed ut non laus momenti res eſt generalium eccleſiæ
 Synodum conuenirenta permulta ſunt, ſine omnis diſſidijs parente diabolis proceſ-
 ſante, ſubinde ſubornantur impedimenta, quibus eſi non omnino ſpes diſſidendi co-
 gendijs Concilij adimatur, tamen res omnium maxime neceſſaria, in longum ſal-
 tem protrahitur. Nos igitur rationem officij episcopalis nobis concedere ſolentē anti-
 mo verſantes, quantum maliffiſſimos rebus laborantibus, publico atque adeo totius
 orbis Chriſtiani auxilio ſuccurri, quam priuim in prouincijs noſtris de neceſſario
 remedio diſſipere: In tam longa tamen expectatione, dilationeque ſpectante & opus nullū
 excuſationem inueniens diuini in officio noſtro eſſandi, maxime quod hæc ſum
 ac ſenſatam peſtilentiſſimis exiti diſſiſſijs ſtatibus prouinciā noſtram uideamus
 quæ, ſi q̄ uigilantim impetentibus ſcelerum quoque ac morum longe corruptiſſimo
 rum luc ac fluctibus in ægis ac magis inundantibus, omnem debinc moram extrinſe
 plenam periculi indicemus. Proinde & diuina uoce committi, & ſacrorum Cano-
 num inſſu cohortati prouincijs Concilium in ciuitate noſtra Colonia Agrippinæ
 Deo auctore celebrandum indicimus. In quo cum nobiſcum reuerendorum Suffra-
 ganeorum noſtrorum, Leodien. Episcoporum ac Monachiſten. & Osnaburgen. confir-
 mati, adminiſtratorisq̄ Mindauiſis eccleſiarum legati (Traiectum interim Epi-
 ſcopi procuratoribus, quo minus ad nos ſe recipere, inter eundem per ubrius mili-
 tes, quem admodum ipſorum literæ excuſatoriæ continebant prohibuit) ſumal & eū
 venerabili clero noſtro in Dei nomine conuenierit iſſiſſique Dei ac eccleſiæ cau-
 ſam (quantum in ſe, à quo omne datum optimum ac omne donum perfectum deſcen-
 dit, pater luminis conceſſit) diligenter pertractant. Tandem diſſenſibus
 quæ reſpurganda uidebantur, reformationem quam omni ope meliorum & ex animo
 optamus, in Canones quoſdam diuine legi ac patrum ſanctionibus conſent, neos cō-
 traximus, quos uifiſtione diæceſeos noſtræ effectui mancipare (quod eius ſicri po-
 teſt) Deo adiutore admitemur, ut habeat prouincia noſtra, donec generale illud in-
 dicatur Concilium, aliquantulum ſaltem opem, quæ ſe aduerſus ingruentes ac in-
 dantes diſſidiorum fluctus ac ſclerum luc ſeruet ac tuerit. Omnia tamen, quæ hoc
 libello cōtinerit iudicio S. S. Apoſtolicæ ſedis, quā merito uenerimur ſubmittentes.

INDEX TITVLORVM PRIN-

CIPALIVM AC CAPITVLORVM CONCI-

lij prouincialis Colonienſis, quæ ſub illis ad Chriſtianæ pietatis augmentum comprehenduntur.

Folio 1.

DE MVNERE EPISCOPALI.

*Officium Episcopi poſt verbi prædicationem, conſiſtit
potiſſimum in impoſitione manuum, &
viſitatione Eccleſiarum.*

D E impoſitione manuum quæ eſt ordinum Eccleſiaſticorū collatio, ac inſtitutio miniſtrum. Caput 1.	Moderatio patronos laicos reſpiciens. 15
Ad certum titulum eccleſiæ miniſtros canonicè deligendos ordinandōſque. 2	De officio vicariorum in pontificalibus. 16
Manum nemini cito imponendā. 3	Quid episcopis potiſſimum curandum ſit. 17
Humani adfectus & venalitas in beneficiis eccleſiaſticis, execrabiles. 4	De ætate ordinandorum. 18
Beneficia eccleſiaſtica, priuſquam vacent, nemini promittenda. 5	Teſtimoniū vitæ ac doctrinæ per initiandos ſacris, exhibendum. 19.
Dignis tantum beneficia eſſe cõferenda. 6	De eruditione ordinandorum inquirendum. 20
Idoneos tantum in prælatos eligendos eſſe. 7	Videndum quo affectu ad ordines accedatur. 21
In eligendo, ætas, mores, literaturæ, & ſacer ordospectada. 8	Quanto temporis ſpatio, ante maiorum ordinum receptionem, initiandi ſe præſentare debeant. Item & quid initiandi tum ſecum allaturi ſint. 22
Electiõnẽ ſyncerã eſſe oportere. 9	Quale teſtimoniū adferendū. 23
In confirmatione electionis, quæ expendenda. 10	Die mercurij proxima ante ſuſceptionem ordinum, examinandi qui initiẽtur ſacris. 24
Per patronos idoneos præſentari oportere. 11	Neminem examinatione immunem eſſe oportere. 25
Quid incumbat archidiaconis. 12	Cuius admonendi ſint pridie ordinationis die, initiãdi ſacris. 26
Aliquot abuſus Officialium inter viſitandum corrigendi. 13	In minoribus ordinibus conferendis, quæ cura adhibenda. 27
Omnes qui de beneficiis diſponũt ſui officij admonendi. 14	Ab initiãdis nihil exigendum. 28

INDEX CAPITVM.

Literæ dimiſſorię nulli temerè cõcedendæ. 29	Quæ omitti aut decurtari, vel organorum vel cantorū concentu haud debeant. 12
Tituli ordinandorū diligenter diſcutiendi. 30	Quemadmodum miſſa leg. 13
Peregrini clerici quomodo admitrendi. 31	Quid poſt eleuationem Euchariſtiæ agendum. 14
Odiõſa beneficiorū pluralitas in vna eadẽmque perſona. 32	Organorum melodia quæadmodum temperanda. 15
Diſpenſationes inſipientiendæ, vt occurratur abuſibus. 33	Singulis dominicis diebus, quæ ipſis pecularia ſunt officia dicenda. 16
In reſignationibus ac permutationibus beneficiorum quæ cura adhibenda. 34	Confefſio Miſſæ præambulū, deuote recitanda. 17
Præſtat paucos eſſe bonos quàm multos inutiles ſacerdotes. 35	Cur ſacerdos in altari miniſtrum habeat. 18
De viſitatione vlt. loco dicendū. 36	Omnis cultus diuinus ſumma cū veneratione peragendus. 19
Folio 7.	De vita ac moribus clericorū. 20
D E officio priuato ac publico, vitæque ac moribus Clericorū generatim. Cap. 1.	Ob quam cauſam clerici male audiant ac puniantur. 21
Vnde clerici appellatio deriuata. 2	Præcipuę cauſe ois mali tres. 22
Clericum ſuo officio intẽtum eſſe oportere. 3	Ambitionem ac faſtum clericali officio maximè repugnare. 23
Duplex clericorum miniſteriū. 4	Omnis lux ^o clerico interdicit ^o . 24
Biblia à clericorum manibus nunquam deponenda. 5	Clerico non licere vel cauonem agere, vel tabernas, niſi neceſſitatis cauſa intrare. 25
De horariis precibus in die perlegrariis, & reformandis breuiariis. 6	Habitus, ſeu exterioris corporis cultus modieſtia, à clericis exigitur. 26
Pro cuiuſlibet affectu, non facile nouandum quod in eccleſiaſtico officio agitur. 7	Mali exempli eſt, ſacerdotẽ ſe venditare in Capellanum delicato laico aut mulierculæ. 27
Quo affectu horarias preces perſoluere oporteat. 8	Suſpecta mulierum cohabitatio clericis interdicit. 28
Summa deuotione Miſſæ ſacrum celebrari oportere. 9	Auaritia in clerico execrabilis. 29
Arguantur qui polluta mente alia re domini accedunt. 10	Honeſto artiſciolo victum quærere clerico licet. 30
Reuidenda miſſalia ac breuiaria. 11	Clerici ne mercatores ſint, multo minus ſceneratores. 31

INDEX CAPITVM

Damnatur clerici superstitiosi,
scurra, curiosi ac leuiculi. 32

Folio. 13.

DE metropolitans, cathedra-
libus & collegiatis ecclesiis,
& in his ministratib⁹. Cap. 1.

De officio Decanorum. 2

De officiis in cuiuscumodi ecclesiis
ministrantium. 3

De canonicorū vita & officio. 4

Quemadmodum preces horarū
aliaque diuinæ laudes decan-
tandæ. 5

Inter sacra nihil ne cogitandum
quidem, quod Dei aut ecclesie
oculos offendant. 6

Decani templi summi potestas in
præuaricatores. 7

Quem oporteat esse vestitū mini-
strantium in hisce ecclesiis. 8

Decani vadiquaue aduigilabunt.
9

Ante omnia vero, vt Canonici sa-
cris adfint. 10

Vicarij, vt diuinis laudibus decan-
tandis intersint, adigendi. 11

Ad personale residentia cogendi
quibus hæc per fundationes be-
neficiorū est imposita. 12

Luertantū causa sacris adesse nõ
oportere. 13

Capitula disciplinæ qualiter obser-
uanda. 14

Obsecum Decani in rebelles. 15

Contentiosi ad pacem & concor-
diam per Decanum & Capitu-
lum reuocandi. 16

Pœna aduersus contentiosos per-
tinetas. 17

Quo tempore Capitulum quo-

tidianorū conuentus obseru-
di. 18

Volumina statutorū reuidentia. 19

In Capitulis à iurament. facili ex-
actione temperandum. 20

Inter visitandum de moderandis
annis (qui expectantię appellat-
tur) videndum. 21

Non oportere à Canonico recens
admisso, pecuniam statutaria
duplicatam ob antecessorē esi-
gi. 22

Communi necessitati Ecclesie, cõ-
muni contributione consulen-
dum. 23

Tribunalia extra templa collocan-
da. 24

Optandum vt deambulationes in
hice ecclesiis prohiberi possint.
25

Theatrales ludos non inferendos
templis. 26

Cuiusdam abusus abrogatio. 27

Processionem Collegiatarum eccle-
siarum, quæ ad maiore fuit,
moderatio. 28

De processionibus non abrogatis.
29

Quomodo ad anniuersaria episco-
porum in maiori ecclesia con-
ueniendum sit. 30

Minora ministeria idoneis com-
mittenda ac decenter peragen-
da. 31

Folio 19.

DE parochis ac eorum Vica-
riis, aliisque verbi mini-
stris. Cap. 1.

Qui admittendi. 2

Orandus Deus, vt mittat operari-

CONCILII PROVIN. COLONIEN.

rios in messem suam. 3
Vnde dignoscere oporteat pseudo
ecclesiastas. 4

Soli authoritate ordinaria com-
probat, ad verbi ministerū ad-
mittendi. 5

Qui sunt legitimi parochi, & illo-
rum vicarij, modo tamẽ hi ex-
aminati prius, & admissi sunt. 6

Fratres mendicantes quatenus ad-
mittendi. 7

Quam modestiam fratres mendi-
cantes in verbi prædicatione
seruare oporteat. 8

Non ferendi, qui in iurisdictiones
& potestates temerẽ ad plebẽ
invehuntur. 9

Abusus est, qui parochio suo offi-
cio interdicit. 10

Fratres mendicantes his synodali-
bus constitutionibus erunt pa-
rentes. 11

Decet quoque, vt fratres eatenus
ordinarij potestati subiiciant. 12

De semel certo loco destinatis ac
admissis non temerẽ retrahen-
dis. 13

Qui nulla legitima authoritate in-
nixi, se verbi ministerio inge-
runt, vt seditiosi cõprimendi. 14

Prohibentur omnes apostate mo-
nachi ignoti ac peregrini sper-
mologi. 15

De Terminariis quatenus admit-
tendi. 16

Priuilegiis fratrum nihil derogat-
tur. 17
Monachorum ecclesie per secu-
lares (vt vocat) presbyteros gu-
bernandæ. 18

Folio 22.

DE vita ac moribus parochio-
rum. Cap. 1.

Vita vt doctriņe in parochio
conueniat, necessarium. 2

Pastorem gregis exemplum esse
oportere. 3

Vitanda parochio in primis auari-
tia. 4

Parochi familiam irreprehensibi-
lem esse debere. 5

Parochio luxus omnino caued⁹. 6

Pudicitia seruanda parochio. 7

Quæ fugienda & quæ sectanda pa-
rocho. 8

Folio 23.

DE disseminacione verbi, ca. 1
Quid parochio meditadū. 2

Fidelitas in primis in paro-
cho requiritur. 3

Quis sit fidelis verbi dispensator. 4

Omnis scriptura ad genninã cha-
ritatem exigenda. 5

Sūma euāgelicę prædicationis. 6

Parochio cautissima sollicitudine
prædicatione verbi vtendum. 7

Quemadmodum sermo tempe-
randus. 8

Quid cauendum inter concionan-
dum. 9

Nihil aut fabulosum, aut suspectū
adferendum. 10

Loquacitas vitanda. 11

Quemadmodum parochum ad-
uersus hæreticos pugnare oportet. 12

A scommatis & conuitiis absti-
nendum. 13

In cõtentiõs dogmatibus, quomodo
docendus populus sapere. 14.

INDEX CAPITVM

Qualem oportet esse parochū in reprehendis criminibus. 15.	docendum. 8
Manifesta reprehensio vtriusque potestatis vitanda. 16	Quomodo ad sacramentum confirmationis accedēdum. 9
Quomodo corripiendi magistratus. 17	Cuius sint admonēdi susceutores confirmati. 10
Admonendus populus, vt oret pro magistratibus. 18	De moderandis donariis, quæ susceutores infantibus donant. 11
Notantur qui fecus docēt. 19	Docendus populus de signis externis. 12
Sūma doctrinæ Christianæ in Enchiridion contrahenda. 20	De sacrosancta Eucharistia. 13
Enchiridion quæ docebit. 21	Quid docendus populus in huius sacramenti ministracione. 14
Ordo concionandi, quem simpliciores sequentur. 22	Quibus persuasum est vtranque speciem, laicum participare oportere, quomodo docendi. 15
Sanc̄torum historia quatenus attingendę. 23	De veneratione sacrosanctæ Eucharistiæ. 16
Allegoriæ quomodo explicanda. 24	Quomodo tantum miraculum in hoc sacramēto fiat, populus docēdus. 17
Quomodo finienda concio. 25	Quomodo admonenda plebs ad sumendā Eucharistiā accedēs. 18
Quid recitādum finita concione. 26	Qui ad hoc sacramentum participandū admittēdi. 19
Quomodo, finita concione populus excitandus ad orandum pro defunctis. 27	Quatenus alteri, quā suo parochō confessus, ad Eucharistiā admittendus. 20
Folio 28.	Intra annum saltem semel communicandum. 21
D E administratione sacramētorum. Cap. 1	Quorum admoneri populus hoc sacramētū participaturus maxime debeat. 22
Instruēdus populus, quid agatur in cuiuslibet sacramenti exhibitione. 2	Docendus quoque, cur hoc sacramentum sub specie panis & vini institutum sit. 23
Quid agatur in baptismo. 3	Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam Missam se præparabit. 24
Cuius sint admonēdi susceutores infantis. 4	Docēdus popul⁹ generatim quid agatur in Missa. 25
Populus docendus, quid velint externa signa. 5	
Quomodo accedendum ad baptismum. 6	
Baptismus in facie ecclesiæ peragendus. 7	
In cōfirmationis exhibitioe quid	

CONCILII PROVIN. COLONIEN.

Corripiendus abusus eorum, qui ante finitam Missam irreuerēter discedunt. 26	In gradibus cōsanguinitatis & afinitatis conciliū generale obseruandum. 46
Docendus populus, quale Missa sacrificium. 27	Ludicra tollenda. 47
Exequiæ ac Missæ pro defunctis, quando & cum qua admonitio ne celebrandæ. 28	De sacro ordine dictum esse pri⁹. 48
Qui ad exequias euocandi. 29	Cur adhibeat̄ extrema vnctio. 49
De pœnitentiæ partibus. 30	Quomodo impēdenda vnctio extrema. 50
Prima pœnitentiæ pars contritio, in suggesto semp̄ tractāda. 31	A sepultura nemo in communione discedens, repellēdus. 51
Neminem non ad pœnitentiā inuitari. 32	Quam admonitionē in sepulturis & exequiis fieri oporteat. 52
Presbyter qui à confessionib⁹ est, qualis esse debeat. 33	Folio. 37.
Quid confitentem docebit presbyter confessarius. 34	D E victu parochorū. Cap. 1.
Remediū pro ratione morbi adhibendum. 35	Parochis victus necessarius suppeditandus. 2
Nimis anxij quomodo tranquilandi. 36	Vicecuratos quos vocat ex prouentibus ecclesiæ congruā sustentationem recepturos. 3
Moderatio in casib⁹ reseruat. 37	Qui ecclesias vnitatis habent, vicariis perpetuis portionem congruam assignare oportere. 4
Publicæ pœnitentiæ vsus in ecclesiam reuocandus. 38	Vbi reditus non suffecerint, quid agendum. 5
Recitata confessione, quid agēdū per parochum. 39	Denarius consuetus, sed duplicatus, pendendus. 6
In matrimonij sacramento quid agatur. 40	Laudabilem consuetudinem Agrippinæ Coloniae per hęc non abrogari. 7
Quemadmodum monendi sunt, qui matrimonium contrahere affectant. 41	Folio. 38.
Matrimonij tria complecti. 42	D E cōstitutionib⁹ ac cōsuetudinibus ecclesiasticis. Cap. 1.
Pium votum & in clandestinē contrahentes censura. 43	Ieiunia ab ecclesia indicta, reuerenter obseruanda. 2
Coniunctio coniugū in facie ecclesiæ peragenda. 44	Irrifores ecclesiasticorum ieiuniorum refelluntur. 3
Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non coniungēdos. 45	Ecclesiæ constitutionem charitati cedere. 4
	Quid in ieiunio potissimum spe-

INDEX CAPITVM

Standum.	5	Admonendi parentes, ne liberos
Redarguuntur qui quadragesimę		inuitos in monasterium detru-
obseruationem contemnunt.	6	dant.
I eniar & rogationes cur institu-		3
ta: & quomodo populus admo-		Quo affectu monastica vita am-
nendus sit.	7	plectenda.
P rocessionis intra septa ecclesia-		4
rum peragendę.	8	In monasteriis habendus, qui do-
Admonendus populus, cur ferias		ceat legem domini.
instituta.	9	5
In feriis soli deo vacandum.	10	Verbi predicatorem in monaste-
Dies dedicationistępli extra Colo-		riis esse oportere.
niã, vno die vbiq; celebrandus, &		6
quomodo sit admodũ populũ.	11	Monachi bonę indolis ad Acade-
Cur templa & altaria consecran-		mias mittendi.
tur.	12	7
I opulus docendus, quid agatur &		Moniales non esse alligandas, vt
significetur in consecratione tę		nulli quã suo (vt vocat) patri
plorum & altarium.	13	aut proposito constituantur.
Cur benedicantur campanę.	14	8
Docendus populus, vt signatis po-		Mutatam esse paulatim faciẽ mo-
tius quã signis inherat.	15	nasteriorum, ac vsurpatum ho-
Quicquid in caremoniis ad abu-		speritij ius, simul cũ accessũ mo-
sum spectat, cautę ac diligenter		derandum.
cauendum.	16	9
Cur reconcilietur templũ aut cę-		Visitatio monasteriorum necessa-
meterium.	17	ria.
Quę pollutio reconciliationẽ re-		10
quirat.	18	Sumptuosi monialium prępositi
Quorũ sumptu & expensũ recon-		abrogandi, & frugales œcono-
ciliatio faciendã.	19	mi constituendi.
Immunitatę ecclesiasticã in duo-		11
bus potissimum sitam esse.	20	In monasteriis monialium victũ
Quemadmodum fraternitates re-		ac mensam communem esse o-
formandę sint.	21	portere.
		12
		De prępositis solitarię commo-
		rantibus.
		13
		Visitandę domus fratrum Teuto-
		nicorum, diui Ioannis Baptiste,
		& Antonitarum.
		14
		De vita & conuersatione mona-
		chorum.
		15
		Monachorum studia atque exer-
		citationes quales esse oporteat.
		16
		Monachos vagos sub custodiam
		reuocandos.
		17
		Literas priuatas monacho, aut mo-
		nachę, iniussũ abbatis resigna-

Folio 42.

DE vita ac conuersatione mo-
nastica. Cap. 1.
Neminę monachismi pro-
fessione temere alligandũ. 2

CONCILII PROVIN. COLONIEN.

re non licere.	18	Folio 45.
Canonissarum secularium mores		D E hospitalib. & orphanatro-
reformandi.	19	phiis, aliisque id genus pi-
		is locis. Cap. 1
		In hospitalibus in primis anima
		curanda, deinde corpus.
		2
		In hospitalia qui recipiendi.
		3
		In hospitalia pauperes eius loci, v-
		bi constituta sunt, potissimum
		recipiendos, maxime contagio
		sis morbis implicitos.
		4
		Mendicantibus validis hospitalia
		clausa, & mendicitatem interdi-
		ctam esse oportere.
		5
		Magistrorum hospitalium prauis
		adfectus damnantur.
		6
		Quã grauiter peccet, qui ex pau-
		perum victu se ditant.
		7
		Folio 46.
		D E scholis, typographis, ac bi-
		bliopolis. Cap. 1.
		Scholę inter vitandũ repur-
		gandę, ac instituendę.
		2
		Apud singulas ecclesias habendus
		vir eruditus, qui clericos eius ec-
		clesię instruat.
		3
		Qui huic viro victum suppedita-
		bunt.
		4
		Quemadmodum Academiae in-
		stituari ac studia ali possint.
		5
		Piũ votũ ad studia subleuãda.
		6
		Decretalem Honorij tertij, quo-
		ad eius fieri potest, renouari æ-
		quum esse.
		7
		Quid curandum in Academiis.
		8
		Nihil imprimendum aut venden-
		dum, nisi reuisum prius.
		9
		Folio 48.
		D E iurisdictione ecclesiastica
		contentiosa. Cap. 1.
		Excommunicationis origo
		& pręcipuus vsus.
		2
		Quorũ passim in omnes inobedi-
		entes excommunicationis cen-
		sura distringi cęperit.
		3
		Vsum excommunicationis in pu-
		blicę criminolos in lucem re-
		uocandum.
		4
		Quid cauendũ in decernenda ex-
		communicationis censura.
		5
		Excommunicatos vitãdos.
		6
		Nõ passim contra omnes delatos
		per Fiscales inquirendum.
		7
		Manifestę criminosi p̄ questu ne-
		quaquam ferendi.
		8
		Clerici grauissimorum criminũ
		rei, secundũ canonicas sanctio-
		nes puniendi.
		9
		De testamentis in sinuandis, appro-
		bandis ac exequendis.
		10
		Bona presbyteri ab intestato defũ
		cti in piã causam cõuertenda.
		11
		Portio quę Archiepiscopo solui-
		tur, minime grauis.
		12
		Iuramentorum facilis exactio in
		iudiciis refręnanda.
		13
		Formula inquirendi hæreticos de-
		linianda.
		14
		Folio 50.
		D E visitatione ac synodis ar-
		chiepiscopilibus archidia-
		conalibusq;. Cap. 1.
		Quo ordine visitatio instituenda.
		2
		Quę vbiq; corrigere oporteat.
		3
		In primis reformandos esse Deca-
		nos.
		4
		Inquietos, & pralatis rebelles

corripiendos.	5	da.	15
In monasteriis quomodo abusus percipiendus.	6	De officio Parochi inquirendum.	16.
In visitatione Parochiarum quid agendum.	7	Synodus episcopalis anno bis habenda.	17
Habēda concio per Visitatores.	8	Quid agendum in synodo episcopali.	18
Interrogandus Parochus, quo titulo ministerium gerat.	9	De synodis Archidiaconalibus ac ruralibus.	19
De vita, moribus, & doctrina inquirendus.	10	Officiales archidiaconorū & decanos rurales, viros graues esse oportere.	20
De habitu, tonsura, ac reliquis externis videndum.	11	Synodi archidiaconales antiquitatem quandam prae se ferunt.	21.
Num haeresis quaequam serpat diligenter inuestigandum.	12	Abusum synodorum Archidiaconalium ac ruralium obseruatione.	22
Num agantur alia, quae cū Dei & ecclesiae institutis pugnent, dispiciendum.	13	Inter visitandum abusus corrigendi.	23.
De puerorum institutione, & hospitalium cura quaerendum.	14	Procuracionē suo officio recte fungentibus pendī, æquum esse.	24
Vitia quib⁹ assueuerint Parochiani, acriter corrigenda ac rescandenda.			

CAPITA REFORMATIONIS

PER D. LAURENTIVM IN

Comitiis Ratisponen. edita.

Quod nemini praedicare liceat, nisi per episcopum admissio, cuius est verbo Dei seminando eos adhibere, quos probauerit esse doctos, modestos, ac pios viros.	Caput. 1.	perflui oneris imponant.	cap. 5
Quod clerici morum integritate, clericali quoque habitu, ac tonsura ornare debeant.	cap. 2	Vt Parochi pro necessaria sacramentorum administratione, quod de consuetudine volutarie offertur, recipiant: nihil verò extorqueant.	cap. 6
Vitandae clericis tabernae, scenae, ludi, omnique leuitas.	cap. 3	Consuetudo per quam plus iusto operantur subditi, auctoritate episcoporum vel magistratus moderanda.	cap. 7
Interdicitur clericis cauponaria ac mercatio.	cap. 4.	Quod oporteat clericos esse temperantes, & non miscere cū laicis conuiuia ne funeralia quidem aut fraternitatem.	cap. 8
Vt Parochi oblationibus ac iuribus suis contenti, subditis nihil superflui oneris imponant.		Parochis datur potestas occultos	

peccatores gratis absoluedi, praeter hereticos, homicidas & excommunicatos, qui cū publicis peccatoribus remittendi sunt ad eos quibus absolutio reseruata est.	cap. 9	luntate praefectorum rarior, Reftoris quoque consensu.	cap. 18
Ne praelari animarum indignis & sub vili stipendio locent.	cap. 10	Episcopi debent suis vicariis (quos & ipsi episcopi sunt) ita prouidere, ne cogantur contra episcopalem dignitatem questui seruire.	cap. 19
Gaudere non debent clerici de ecclesiasticis beneficiis, quorum praedia & domos non retineant.	ca. 11	Rediguntur dies festi in numerum, ceteri ita abrogantur, vt nihilominus peragatur diuina.	cap. 20
Non debent animarum curae praefici religiosi, sed ad regulam (quam professi sunt) obseruantiam committi.	cap. 12	Quibus diebus interdicta sit nuptiarum celebritas, & quatenus ieiunium plebi sit imponendum.	cap. 21
Licebit pauperi conuictui cuiuslibet suae ecclesiae, diuiti tantum coherenti praeficere religiosum probatum prius, & admissum per episcopum, sed ne ad sacros quidem ordines alij quam tales promoueri debent.	cap. 13	Quod exdes clerici auctores tantum diuini excludere debeat.	cap. 22
Extra dioecesim ordinati, sine ordinarij auctoritate ac literis testimonialibus, ad diuina non admittantur.	cap. 14	Quod episcopi non debeant clericorum bonis inhierare, qui legitimos haeredes aut successores relinquunt.	cap. 23
Sacerdotes in libidinem effusos, & nephario concubinato pollutos, poenis ac censuris ecclesiasticis coercendos.	cap. 15	Quod secularis potestas capere possit apostatas, debet tamen ordinario tradere, cuius erit in ipsos animaduertere. Quodque non liceat episcopis pensionem, aut absentiarum decimas extorquere.	cap. 24
Stationarios qui elemosinam patenti sunt, prohibendos: qui vero integra fide colligunt, non admittendos nisi sub testimonio ordinarij.	16	Quod non liceat episcopis beneficiorum fructus immodice ac aua re clericis surripere.	cap. 25
Vagos sacerdotes non tolerandos ultra mensem, nisi cū testimonio ordinarij vnde discesserit eiusque cuius diocesim intrarunt admissio.	17	Archiepiscopi debent prouincialem synodum triennio conuocare.	cap. 26
Seruandas in arario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent nisi accedente ad vo-		Qui recusat altari seruire, non debet de altari viuere.	cap. 27
		Qui sacramentorum communionem in totum neglexerit, sepultura debent a sanctorum sepeliri.	cap. 28
		Non committendum vt relinquatur impunita blasphemia.	cap. 29
		Seruanda quae aduersus simoniacos sacri canones decernunt.	ca. 30
		Diuinatores, haereticos & fidei	

INDEX RVBRICARVM.

dilaceratores non modo vitandos ac rescindēdos, sed seuera quoque animaduersione plectēdos. cap. 31
Vt facerdotēs oportet sacras literas assiduē discere, ita laicorū est non temerē de illis discēpta re ac iudicare. cap. 32
Decet episcopos ī suos vicarios: et se liberales, praelatosque omnes elemosynarios. cap. 33
Veterū decreta sanctionēsque pulchrum est obseruare. cap. 34
Episcopi in synodo quomodo de more veterū singulis annis oportet celebrare: debēt has cōstitutiones publicare, & subditos ad earum obseruantiam cōpellere. cap. 35

INDEX RVBRICARVM

STATVTORVM SYNODALIVM

limum Episcopi Hildesemensis.

Folio 60.

DE summa Trinitate & fide catholica. Caput 1.
De officio archipresbyteri. cap. 2
De renūciationibus beneficiorū. cap. 3
De temporibus ordinationū. cap. 4
De filiis presbyterorum. cap. 5
De clericis peregrinis. cap. 6
De maiortate & obediētia. cap. 7
De iudiciis. cap. 8
De foro competenti. cap. 9
De alienatione iudicij mutādī causa facta & celsionibus. cap. 10
De probationibus. cap. 11
De fide instrumentorum ac notariorum. cap. 12
De sententia & re iudicata. cap. 13
De vita & honestate clericorum. cap. 14
De cohabitatione clericorum & mulierum. cap. 15
De clericis nō residētibus. cap. 16
De prabendis. cap. 17
De portione congrua seu competenti. cap. 18
De institutione. cap. 19
De rebus Ecclesie non alienandis. cap. 20
De testamentis & vltimis voluntatibus. cap. 21
De parochis & parochianis. cap. 22
De fructibus defunctorū plebanorū seu rectorū ecclesiarū parochialium, Vicariorū, altaristarā, & aliarū personarū ecclesiasticarū ciuitatis & diocēsis Hildesemen. & qualiter inter defunctum & successorem diuidi debeant. cap. 23
De bladis & frumentis. cap. 24
De sereno. cap. 25
De fructibus arborum. cap. 26
De cēsis. & aliis pūctib. cap. 27
De rata solutiōis impositionū. cap. 28
De regularibus. cap. 29
De monialibus. cap. 30
De magistris scholasticis. cap. 31
De custodia Eucharistię & reuerentia sacramentorū. cap. 32
De baptismo. cap. 33
De ecclesiarum procura. cap. 34
De celebratione missarū & ho-

TABVLA.

rarū canonicarū perfolutione, Et de concionatoribus. cap. 35
Quomodo diuinum officium sit celebrandum. cap. 36
Quo tempore quisque debeat esse in choro. cap. 37
Qualiter horū canonicę extra chorū dicendę sint. cap. 38
De his qui tempore diuinorū vagentur per ecclesiam. cap. 39
De tabula pendente in choro. cap. 40
De tenentibus capitula tempore missę. cap. 41
De spōsalibus & matrimoniis. cap. 42
De Iudæis. cap. 43
De adulteris. cap. 44
De raptoribus. cap. 45
De vsuris. cap. 46
De pœnis & occasione interdicti. cap. 47
De pœnitentiis & remissionibus. cap. 48
De sententia excōmunicationis. cap. 49
Casus episcopi specialiter reseruatī. cap. 50

TABVLA FORMVLÆ VI-

VENDI CANONICORVM

SECVLARIVM.

Folio 83

DE quinque horribilibus exemplis cōtra eos qui vitā suā emendare volētes, statim cū cōpunctionis spiritu sentiūt se p̄ctos esse arbitrātur, & in modo viuēdi eligēdo sanis cōsiliis nō vtuntur, sed iuxta motum capitis sui ambulant. cap. 1
De mala libertate canonicorum secularium. cap. 2
Quid sit secundum carnē viuere. cap. 3
Cum quibus conuersare debet canonicus secularis. cap. 4
Qui non vult regi & dirigi nō est canonicus. cap. 5
Quilibet canonicus aut vicarius primo debet intentionē suā dirigere ad dominum deū. cap. 6
Quilibet canonicus aut vicarius debet aduertere, quibus & qualibus debitor sit iuxta vocationē suam, & hoc ad quod tenetur, debet opere adimplere. cap. 7
Valde multa ad hoc requirūtur, quę aliquis rite officij diuinū perfoluat, & quod aliquis dignus habeatur diuinis interesse. ca. 8
Si aliqua de antiquis obseruantis ecclesie sunt collapsa, potest canonicus laborare pro reformatione eorū, vel in domo propria supplere illa p̄ alia exercitia spiritalia. cap. 9
De regula canonicorum secularium quę in quibusdam ecclesiis habetur. cap. 10
Qui hanc formulā studiose serauerint, etiā in seculo manētes religiosam vitā ducere possunt. cap. 11
Canonicis & vicariis bonę voluntatis malitia huius temporis obesse nō potest, faciāt melius quę possunt, & solcite ambulent deo

FORMVLAE VIVENDI CANONIC.

suo, & salui erunt.	cap.12	De sobrietate prandij, & benedictione mensar.	cap.38
De debita exterioris hominis compositione tam inloquendo quam comedendo.	cap.13	De modo in comedendo.	cap.39
De sobria mensa & cibis simplicibus mediocribusque.	cap.14	De lectione in mensa.	cap.40
De ieiuniis temperatis.	cap.15	De conuiuuiis.	cap.41
De habitu.	cap.16	De aliqua abstinencia à carnibus, ouis, & lacticiis.	cap.42
De loquutione.	cap.17	De gratis facto prandio dicendis, & de dolendo propter excessum in cibo vel potu.	cap.44
Medium semper est tenendum.	cap.18	Quid faciendum sit post dormitionem, vel spationem usque ad vesperras.	cap.45
De reformatione interioris hominis.	cap.19	De cena.	cap.46
De bello legis dei contra legem diaboli in vno homine.	cap.20	De collatione quando ieiunatur.	cap.47
De triplici concupiscentia.	cap.21	Quod sobria sit cena.	cap.48
De elongatione ab occasionibus concupiscentiarum.	cap.22	Quod quidam post cenam non loquuntur.	cap.49
De duplici remedio contra peccatum.	cap.23	Non est inconueniens post cenam cum familia honeste recreari.	cap.50
Quod homo regulam viuendi sibi eligat iuxta suam naturam & sui status congruentiam.	cap.24	Antequam ad lectum se ponat homo, colligat quomodo die expenderit, & de negligentiis veniat petat donec obdormiat.	cap.51
Quod homo suam doctrinam ad practicum ponat.	cap.25	Iacens in lecto, aliquid boni cogitet.	cap.52
De dilectione dei & proximi.	cap.26	De perseverantia in bono.	cap.53
De confessione.	cap.27	Vitanda sunt occasiones recidivandi.	cap.54
De proposito obseruandi formam viuendi conceptam.	cap.28	De tentationibus.	cap.55
Qua hora surgendum sit.	cap.29	Cum anima fugere incipit ad lectum, statim irasci & sequere incipit inimicus.	cap.56
De horis beatae virginis.	cap.30	Adhuc de tentationibus.	cap.57
De pulsu ad matutinas.	cap.31	De fraterna correctione & emendatione per bona exempla, & bonas exhortationes.	cap.58
Quomodo homo se habere debeat in ingressu ecclesiae & chori.	cap.32		
De distractione mentis.	cap.33		
De Prima.	cap.34		
Quomodo canonicus in capitulo se habere debeat.	cap.35		
De preparatione ad Missam.	cap.36		
De Tertia, Sexta, & Nona.	cap.37		

FINIS.

DE MVNERE
EPISCOPALI.

Officium Episcopi post Verbi predicationem consistit potissimum in impositione manuum, & visitatione Ecclesiarum.

Episcopi Munus in duobus potissimum consistit. Primum, in impositione manuum, quae est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum. Deinde in visitatione dioeceseos. Vtrunque beatissimus Apostolus ad Titum dilectum filium, Cretae Episcopum scribens, complectitur: Huius, inquit, rei gratia, reliqui te Creta, ut ea quae desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Alterum vero idem Apostolus, cum à Mileto discessum maturaret, profecturus Hierosolymam, ac certus quod amplius haud visurus esset facie eorum omnium, per quos transiit, praedicans regnum Dei, vocatis illo ad se ab Epheso ecclesiae presbyteris, apostolica vehementia inculcat, cum ait: Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere ecclesiam Dei, quae acquisiuit sanguine suo. Et quoniam scio, inquit, quod intrabunt post discissionem meam lupi rapaces in vos, non parentes gregi: & ex vobis ipsi exurgent viri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se: propterea vigilate. Cui muneri, ut ambo illa apostolici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus, ac illius collega Paulus, satisfecerunt, alter transiit & inuisit vniuersos, alter perambulauit Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, praecipiens custodire praecipua Apostolorum & seniorum: nimirum non tantum verbo, sed & exemplo Episcopos commones, ut qui speculatores in Dei ecclesia constituti sunt ac appellantur, prouinciae sibi mandatae, vigilantissime intendant, fidem, conuersationem, mores & vitam singulorum explorent, examinentque, ac prouideant, ne alicubi quis in ea vocatione, ad quam à Deo vocatus est, torpescat.

Titulus.

Acto. 20.

Acto. 9.
Act. 15.

UNIVERSITARIA

De impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio ac institutio ministrorum.

Impositio manuum est ofitium, per quod intrant qui ecclesiarum gubernaculis admouentur. Proinde quia eiuscemodi ofitiū diligenter custoditū non est, factum est, vt tāta mala quæ sentimus, agminatim in ecclesiam Dei irruerint. Huius ianuæ vigilantissimi custodes fuerunt Apostoli Christi, & quotquot ipsis successerunt Apostolici episcopi. In primis vero diuinissimus Paulus, qui dilectissimis discipulis Timotheo ac Tiro, eiuscemodi custodiae formulā ex professo præscribit. Porro Apostoli, cum esset in locum Iudæe proditoris deligendus duodecim collegæ, statuerunt duos ex his viris qui cum ipsis congregati fuerunt in omni tempore quo intrauit & exiuit inter eos dominus Iesus, probatissimos electionē alterutrius domino committentes. Ad hæc cum essent deligendi primi illi ecclesiae diaconi, Apostoli conuocata discipulorum multitudine, dixerunt: Considerate fratres ex vobis viros boni testimonij, plenos spiritu sancto ac sapientia quos constituamus super hoc opus, atque illi (cū placuisset hic sermo) corā omni multitudine, elegerunt Stephanū, virū plenū fide & Spiritu sancto, ac reliquos sex, quos statuerunt ante conspectum Apostolorum: qui dein non temerè, sed orantes, illis imposuerunt manus. Denique de Barnaba, per Apostolos ad Antiochiam destinato, refert scriptura: Quoniā Apostoli miserunt Barnabam, quod esset vir bonus & plenus Spiritu sancto ac fide. Quibus exemplis edocemur, quāta cura ac delectu, manus impositionem fieri oporteat. Beatus Apostolus inter alia Timothei sic alloquitur: Cōmenda, inquit, quæ au disti per me per multos testes fidelibus, qui & idonei erūt alios docere. Et iterum: Manus nemini citò imposueris, neque cōmunicaueris peccatis alienis. A qua regula cum lōge lateque discessum sit affectibus priuatis sibi omnia vèdicantibus, morbus obortus est plurimus, atque ita radicatus, vt vix spes medendi relicta sit. Neque tamen in medijs & exulceratissimis morbis de remedio desperandum erit, sed tāto magis de Pharmaco idoneo cogitandum prouidendumque.

Ad certum titulum ecclesie ministros canonice diligendos ordinandosque. Cap. 2.

Quoniā verò primitiue ecclesie facies quod ad institutionem ministrorum attinet, paulatim immutata fuit:

1. Tim. 3.

Adti. 3.

Acto. 1.

Acto. 6.

Acto. 11.

1. Tim. 2.

1. Tim. 5.

Ex eccl.

Latera-

nien. sub.

Act. 3.

nimirū dotatis tēplis, sacerdotiisque ac certis stipēdijs ministratibus cōstitutis: visum subinde sanctis Patribus nō absque multa ratione fuit, ne quisquam sine certo titulo (qui illi victum necessariū suppeditaret) ad maiores, quos & sacros ordines vocamus, ordinaretur. Adhibita etiam non leui feueritate in Episcopos, qui secus facere præsumpissent. Quæ cū sic se habeant, reformationem ordini hinc fuerit necesse. Videndum itaque in primis est, vt collationes ecclesiasticorum, sacerdotiorum seu beneficiorum, vt electiones, præsentationes, & institutiones clericorum ac ministrorum, maximè eorum qui curæ præficiuntur animarum (quæ scientia sciētiarum merito appellanda est) ritè ac canonicè fiant. Vtque maximi illi & terribimi abusus & vitia (quæ in deligendis personis ecclesiasticis, non vulgari cum detrimēto ecclesie sæpenumero committuntur) quoad fieri potest, tollantur. Quod tunc demū futurum est, cum repulsis ac submotis indignis, digni tantum ac idonei admittantur, qui & velint & possint officium (propter quod beneficiū datur) gerere & explere. Scriptum est enim: Qui non laborat, non manducet.

Manum nemini cito imponendam. Cap. 3.

Quamobrè omnibus, qui præficiendi ecclesiasticis muniis ministros potestatem habent, illa (quam paulò antè retulimus) Paulina admonitio semper ob oculos versabitur: Manus citò nemini imposueris, neque communica-

1. Tim. 5.

ueris peccatis alienis. Si enim ad honores mundi sine suffragio tēporis, sine merito laboris indignū est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta nō adiuuāt, quàm diligens, & quam prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & cælestium dignitatum: Certè olim excommunicatione percellerantur, qui ecclesiastica beneficia contulissent indignis.

S. Leo. c.

miramur.

61. dist.

Ex eccl.

Toletan.

Humani affectus & venalitas in beneficijs ecclesiasticis, execrabiles. Cap. 4.

Nulla itaque consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis contemplatio, facere debet hoc, vt populi gubernatio, alij, quàm meliori tradatur. Cessent omnes affectus humani, qui sua, non quæ res v Christi sunt, querunt. Maximè verò sacerdotiorum ac beneficiorum venalitas execranda est. Quod qui sic præficiunt, ac præficiuntur inter ementes & vendentes columbas, (quos Dominus flagello de funi

Hier. 7.

Nume. 1.

Phillip. 2.

Mat. 21.

Ioan. 2.

Marc. 11.

Luc. 15.

culis factò è Templo eiecit, ac menfas nummulariorũ & cathedras vendẽtiũ columbas euertit) computẽtur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat, vt nihil sibi in ecclesiasticis honorib⁹ grauitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri prophanus amor obtineat. Et cũ fides simul & vita in sacerdotibus & ministris eligenda sit, quæ tãdem vita, & quæ opera sacerdotis illius erunt, qui honores tanti sacramenti per præmium conuincitur obtinere?

Beneficia ecclesiastica priusquã vacẽt nemini promittẽda. Cap. 5.

*Ex cõcil.
Later.*

Cum olim Conciliari institutione vetitum sit, ne vlla ecclesiastica ministeria seu beneficia promittantur alicui priusquam vacẽt. Tum ne quis mortem proximi, in cuius locum & beneficium se crediderit successurum, desiderare videatur. Tum quòd turpe sit, diuini quẽ plenum animaduersione iudicij, si locum in ecclesia Dei futuræ successione expectatio habeat, quam ipse etiam seculares leges cõdemnare curarunt. Idquẽ verò quũ nunc passim præter omnem personarum delectum, designatis etiam ex nomine beneficiis, in quẽ stipulatores successuri sunt, pessimo exemplo fiat, tollendus abusus est. Idquẽ non aliter, quàm secundũ canonicam ordinationem, ne quis sollicitus sit, nõ tam de officio, quàm de beneficio viuentis.

Dignis tantum beneficia esse conferenda. Cap. 6.

Qui sacerdotia ecclesiastica pleno (vt aiunt) iure, potestatem conferendi habent, alium factæ a se manuum impositionis discussorem non expectant. Præcipua ergo illis habenda cura est, idquẽ maximẽ in præficiendis parochis, ne apostolici præcepti præuaricatores ac rei fiant. *Quis enim non intelligit, quàm graui culpa se obstringit is, qui in causa est, vt cæcus cæco ducatum præstet, nimirũ ambobus in foueam delabẽtibus? Despicitur (inquit Malachias propheta) nomen domini, qui cæcum, qui claudum, qui languidum animal, ad immolandum offerunt, & propterea grauius à domino increpantur. Quis verò cæcum animal offert, nisi qui indoctum indocti locum ordinar, magistrumquẽ facit, qui vix discipulus esse poterat: Claudũ verò, qui lucra terrena quærentem, locat in dignitate, veluti pedẽ in diuersa ponentem? Cui potest inferri illud: Vsq̃ue quo claudicaris in duas partes? Languidum denique, qui vitiosum pro reli-*

Matt. 15.

Luc. 16.

Malac. 1.

Hiero. in

Malach.

gioso habet, quique tardum & pigrum probat patientem.

Idoneos tantum in prælatos eligendos esse. Cap. 7.

Sacris Canonibus saluberrimẽ constitutum est, vt omnes Cathedralæ ecclesiæ, collegia & conuentus ad dignitates vacantes, ex sua congregatione idoneos eligant prælatos. Atq; eos demũ sacris administrationibus dignos esse existiment, quorum omnis etas per disciplinas ecclesiasticas cucurrisset. Iam vt primitiua ecclesiæ celsura mitigationem recipiat discretionis, is saltem aliorũ curæ præficiatur, cuius comparatione grex ceteri meritò dicatur. Quo modo enim fieri potest, vt non vilissimus reputeretur, qui est honore præstantior, nisi quoque scientia & sanctitate præcellat? Atque vtinam hic pensitetur, & nautis & nauigio deferendis eandẽ imminere periclitandi necessitatem.

*Ex cõcil.
genera. c.
ne pro de-
fectu de
electione.
Ex cõcil.
Basilien.
Hiero.
Symma.
ad Laurẽ.
c. vilissi-
m. 1. q. 1.*

In eligẽdo, etas, mores literatura & sacer ordo spectãda. Cap. 8.

Quapropter electores solliciti sint, vt talem præficiant, qui officio credendo satisfacere possit, virum ætatis legitima, moribus grauem, literarum scientia præditum, atque in sacris ordinibus constitutum. Scientes ipsis in re tam graui, vel dolo, vel negligentem agentibus, nõ minorem quàm malis illis pastoribus ac prælatis (quos ipsi præfecerunt) in districto Dei iudicio imminere pœnam. Neque enim impunẽ peccatur in Spiritum sanctũ, qui in omni electione vt auctor inuocatur. Neque inultũ permittet Deus, si quis iureiurãdo, quod sub electionem præstatur, frustrã nõmen domini vsurpauerit. Vt omittamus pœnas canonicas, quæ perperam eligentes manent.

*Ex concil.
Basilien.*

Deut. 5.

Electiõnem sinceram esse oportere. Cap. 9.

Ab sit ergo omnis simoniæ prauitas, omnis personarũ respectus. Cessent potẽtioris preces, quẽ minis equiparatur, omnisque impressio: cesset ambitio, ac dominãdi libido. Ad hæc pcul ab sint omnes illicitæ obligationes, quẽ sub electionem, aut paulò post ab eligendo vel electo, haud præter simoniæ labẽ extorquetur. Et procedat de vultu Dei op⁹ ipsius, vt scilicet, qui præstantior est omnibus, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, hic eligatur.

*Hier. 8. q.
1. c. licet.
&c. si
ergo.*

In confirmatione electionis, quæ expendenda. Cap. 10.

Electione facta, Nos & ceteri qui cõfirmationis munus impẽdemus, officio nostro, Deo volente nõ deerimus, discussuri scilicet diligẽter & formã electionis, & electi

merita, priusquam nostras imponamus manus.

Per patronos idoneos presentari oportere. Cap. 11.

Patroni, tum ecclesiastici, tum laici (quos hac de re diligēter admoneri curabimus) videbunt, vt idoneos (quē admodum antē diximus) Archidiaconis præsentent. Compertum siquidē habem⁹, quān hic supra modum peccetur. Sunt enim qui tantum filios ac consanguineos, seu aliter ipsis addictos, citra vllum delectū, aut discrimen scientiæ, morum, ac ætatis, beneficiis ecclesiasticis admouēt. Sunt qui ad motis, nomen tantum reliquunt, censum autem atque ecclesiasticos redditus, sibi aulū quodam sacrilego (nihil minus quān de ecclesiastico ministerio cogitantes) vsurpant. Quę omnia cūm sanctorum Patrum sanctionibus damnentur, multorumque malorum in ecclesia Dei causā sint, potthac non committi, sed sublata penitus esse, suamque vim canonicis regulis consistere ex animo cupimus.

Quid incumbat Archidiaconis. Cap. 12.

Archidiaconi nostri, ad quorū curā iter alia pertinet, vt nostro nomine parochias ordinēt, ac ministros ecclesię ipsis p̄sentatos ac oblatos inquirāt. Sciēt sui muneris esse, negligentia patronorū supplere. Cūm enim oculi nostri sint, dispicient, ne quis alioqui indignus, sub alicuius p̄sentationis p̄textu irrepat, ac admittatur. Nec cōtēti quod post edicta ter publicata, nusquam compareat, qui p̄sentationem oppugnet: eorum etiam qui ipsis p̄sentantur, & ad instituēdū offerūtur, vitā, mores, & eruditionē accuratē peruestigabunt, ac nisi comperti illi fuerint, muneri, cui p̄fici postulatū, pares fore nefas putabunt: stultē petētibus assentiri. Neque existimabūt id temporis, quod huic examini impendēt, perdi: cū nequaquā possit collocari melius, maximē quod officium eorū, hoc ipsū vt fiat, magnopere requirat.

Aliquos abusus officialium inter visitandum corrigendū. Cap. 13

ET quoniā ad nos quorundā querela perlatum est, nonnullos officiales Archidiaconorū nostrorū inuestituræ nomine plus æquo interdū petere, quosdā etiā institutionē ipsam petētibus, vel temerē negare, vel saltē in longū differre tēpus, quālibet legitimā sit p̄sentatio, & idoneus is qui p̄sentatus est. Curæ itaq; nobis erit, inter visitandū, de his diligēter inquirere, & quæ vitiosa cōperiētur, Archiepiscopo

pali autoritate, cōmunicato tamē cum Archidiaconis nostris (vt par est) consilio, quoad eius fieri poterit, corrigere.

Omnes qui de beneficiis disponunt sui officij admonendū. Cap. 14.

Referre etiam non parū existimamus omnes, qui de sacerdotiis seu beneficiis ecclesiasticis quācunq; disponendi potestatem habēt, speciatim ac diligēter admoneri, vt hisce synodaticis canonibus, per omnia obtemperēt, nisi in eo ipso in quo deliquerint, puniri velint.

Moderatio patronos laicos respiciens. Cap. 15.

At tamen quod ad patronos laicos attinet, hanc censurā eaten⁹ moderamur, vt si Archidiaconi nostri p̄sentatos ab eis, quod in idonei sint instituire reculent, liceat ipsis inutilium loco, alios iterum, intra tempus legitimum p̄sentare, modō tamen dolus abfit.

De officio vicariorum in pontificalibus. Cap. 16.

Posteaquam de illorum officio diximus, qui sacerdotiis seu beneficiis rectores admouēt ecclesiasticis ordinibus initiandos, restat vt de Vicariis nostris in pontificalibus atque huic muneri (in partē sollicitudinis nostrę vocati) potissimū delegati sunt, paucis dicamus. Nobis quidē vti ceteris omnibus pontificalibus, in Aaronis p̄sona loquor⁹ est Deus: Homo p̄ familias, qui habuerit maculā, nō offeret panes deo suo, nec accedet ad ministeriū eius. Si cæc⁹ fuerit, si claudus, si vel paruo vel grādī vel torro naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginē habēs in oculo, si iugē sca biē in corpore, vel herniosus. Omnis enim qui habuerit maculā, non accedat offerre hostias domino, nec panes deo suo. Quid per allegoriam sermo diuinus significare voluerit, maxime ille cœlestium rerū peruestigator Paulus in epistolis, quas Timotheo ac Tito, ambobus nascentis ecclesię episcopo pis inscripsit, grauissimē explicauit. Quum enim mandasset vt per ciuitates presbyteri constituerentur, statim subiecit, quales substitui vellent & oporteret. Oportet (inquit) constitutum 1. perbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorē, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, prudentem, sobrium, iustum, sanctū, continentem, ampicētentē eum, qui secundum doctrinā est, fidelem sermonē, vt potēs sit exhortari doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere. Dia-

*Alexā.
3. c. ex fre-
quētibz,
de instir.*

*c. 1. c. c.
ad hac de
of. Ar-
chidia.
C. fina. de
elect. 7. 6.*

Leuit. 11.

*Ad Ti-
tum 1.*

1. *Tim. 3.* conos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et ut iterum nos officij nostri commonefaceret, subicit: Et hi probentur primū, & sic ministrent, nullum crimen habentes.

Quid ipsis potissimum curandum sit. Cap. 17.

Incumbit itaq; nobis, vt probemus primū eos qui ordinibus, maxime sacris, initiari desiderāt. Curę ergo erit Vicariis nostris in pōtificialibus, manus impositionem auspicaturis, ne hic quid desit, neve ordines sacros aliter quā secundum regulam euāgelicam impartiantur. Vt adiutores in hoc examinationis munere habeāt, non repugnamus, modō primæ sollicitudinis partes apud eos sint, nec quæ ipsis ante omnia agenda erant, in alios penitus relegēt, interim ipsi de omnibus incerti, per hęc tamē suffraganeis nostris nihil p̄iudicātes, quo minus ipsi quemadmodū videbitur opportunum de huiusmodi examine faciēdo, dispiciāt. Vt verō summatim multa complectamur, dispicient de ordinandorum aetate, vita, scientia & affectu.

De aetate ordinandorum. Cap. 18.

Ex cōcil. Arela. 3. Ex Vie. ven. cōcil. cle. gene. ralem de. a. & qual. Ex eodē concil. cl. eodem tit. Ex La- ter.

Olim Diaconus ante 25. Presbyter verō ante 30. aetatis annos, non ordinabantur. In Viennensi verō Concilio, sub Clemente quinto, ordines sacri minori etiam aetati concessi sunt: nempe subdiaconatus, 18. diaconatus, 20. presbyteratus denique, 25. aetatis annum nato. Num ad antiquos canones regredi referat, futurum Concilium dispiciet. Nos interim admonemus, Viennense Cōcilium, tum ex aliis canonibus, tum ex seipso interpretandum: nimirum vt aetas quidem illa sufficiat, modō tamen cetera quoque quę canonibus plus, quā aetatem respiciūt, haud desint: nempe literarum scientia, & morum grauitas.

Testimonium vitę ac doctrinę per initiandos sacris exhibendum. Cap. 19.

De doctrina, vita, ac moribus, Suffraganeus noster testimonium p̄ceptorum, qui ipsos in literis instituerūt, docueruntque, eorum quoq; apud quos sacris initiandus potiore vitę partem transegit, ac diuersatus est, exigere non omittet, ne manifestē criminosi irrepant. Idōq; ad certam formulā, quam delineari curabimus. Dum enim p̄fiscā ecclesiam respicimus, summo desiderio tāgimur, p̄fiscos il-

los sanctissimos mores, non tantum verbis, sed & re ipsa in ecclesiā, quod in nobis est, reducēdi. Illa certe veruit, ne Episcopus sine testimonio clericorū & plebis, clericos vlos instituat. Hinc illę interrogationes solennes p̄ambulata: Sunt iusti? sunt casti? atq; alia similes. Neq; frustra scriptum legitur: *Hieron. in Leci.* Quod quanquam dominus de constituendo Iosue princepe p̄cepisset, eundemque elegisset, nihilo secius tamen conuocari synagogam voluisse.

De eruditione ordinandorum inquirendum. Cap. 20.

De eruditione quoq; & scientia disquiret, ne statim a stiliua ad ecclesiastica munia confugiat. Per prophetā *Osee 4. Dionysii.* dominus dixit: Quoniam tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Substantia siquidē sacerdotij, sunt eloquia diuinitus tradita, vt Dionysius ille magnus appositē dixit. Quę vero in parochis, quę in ceteris eruditio requirenda sit, post dicemus.

Videndum quo affectu ad ordines accedatur. Cap. 21.

Quo denique affectu ac proposito accedant ordinandi, videndum, accurateque inuestigandum est: num videlicet dei causa tantum, an potius suę commoditatis gratia ad ordines capeffendos adspirent, quærentes quę sua sunt, non quę Iesu Christi. Quid enim est sua quærere, & non quę Christi sunt, nisi cū tales non gratis Deū diligūt, nō Deum propter Deum quærunt, temporalia cōmoda sequētes, lucis inhiantes, & honores ab hominibus expetentes?

Quisquis ergo talis est, non Dei filius, nec ouili Christi idoneus pastor futurus, sed mercenarius est. Vbiq; Deus nominis intentionem & mentem spectat, quam Christus in Euāgelio lucernam corporis atq; oculum vocat. Qui si simplex fuerit, totum corpus lucidum erit: Sin autem fuerit nequā, totum corpus tenebrosum erit. Quare si lumen (quod in iuitiando est) tenebrę sunt, ipsę tenebrę quantę erunt?

Quanto temporis spatio, ante maiorum ordinum receptionem initiandi se presentare debeant. Item, & quid initiandi tum secum allaturi sint. Cap. 22.

VT autem hic animus Vicariis nostris in pōtificialibus eo explorator sit (neque enim qualicūq; assertioni statim tuto creditur) op̄ere precii existimamus, vt qui ad sacros (quos vocam⁹ maiores) ordines capeffendos adspirāt quatuor temporibus, vt vocant, quę tempus impertitionis

eiusmodi ordinum proximè præcedunt, Vicariis nostris in pontificalibus sese repræsentet, qui eos (quemadmodum diximus) rogabunt, quid eos huc permoueat, an expendunt, quid in hac vocatione præstare oporteat, an huic vocationi se sentiant posse respondere: & an sperent, se adiutore Deo continere posse ac velle. Item, an affectu carnis huc ducantur, ut videlicet in otio & suauiter viuant opesne & honores parent. Admoncantur quoque ut bene seipos explorent, excutiantque ne quum ad capiendos ordines reuerſi fuerint, spiritum sanctum fraudulent.

EO ipſo etiã temporis ordinandi, testimoniũ vite ac cõuerſationis secum afferet, ut Vicarij nostri in põtificabilibus, cũ ex respõſione, tũ vita pcedente colligere possint an admittendi videantur. Et nũ referat diligentius de vitæ testimonio, ante appetès ordinationis tempus inquirere.

Quale testimonium afferendum. Cap. 23.

Qui ciuitatè aut oppidũ fenusus, qui verò pagũ aut vicũ incolit, iudicij eius loci literas sigillatas que gratis dabũtur, secũ feret. Quæ ne cuiuspiã vel per inuidentiã, vel aliũ minus syncerũ affectũ denegentur prohibemus: Alioqui adferens documentũ factę requisitionis & denegati testimonij, nec tamẽ inculatº criminis vel defectus, ac idoneus per Vicarios nostros in pontificalibus repertus, nihilo secius admittetur. Qui vero non in oppidis aut pagis in quibus titulũ nacti ac ministraturi sunt, sed in lõginqua regione moram traxerunt: hi canonicis satisfaciant institutis.

Die Mercurij proxima ante susceptionem ordinum examinandi, qui initiantur sacris. Cap. 24.

ET ut hæc omnia eo accuratius obseruetur, visũ nobis est ut ordinãdi maximè ad sacerdotij gradũ (quod die sabbatino ex more ecclesiastico fieri solet) die Mercurij proximè pcedente, ad nostras ciuitates, vbi Vicarij nostri in põtificabilibus ordines ipsos sacros impartiët, sese cõferat. quò duobus dehinc sequẽtibus diebº, videlicet Ionis & venenis, quoseiuscemodi disquisitioni pagedẽ deputamº, Vicariis nostris, ipisq; nostra autoritate in eo munere adiũgẽdis Theologis, se repræsentent, examinationiq; eorũ submittat.

Neminem ab examinatione immunẽ esse oportere. Cap. 25.

Aqua quidem neminẽ excipimus, etsi magistri titulũ prætexat, nisi quẽ publicum sit & vitam integrã egisse,

& ea quæ ordo impertiendus requirit, facile callere. Quamobrem nedum Clerici (qui seculares appellantur) sed & religiosi cuiuslibet etiam professionis fuerint, hanc censuram experientur.

Cuius admonendi sunt pridie ordinationis initiandi sacris. Cap. 26.

Pridie ordinationis admonet Vicarius noster in pontificalibus omnes iterũ, quò se quisq; discutiat, ne officio se alliget, cui non possit satisfacere: Neve mentiatu ritum sancto, aut impœnitenti corde accurrat, sed ore confessus ac spiritu contritus, humiliatusque, post perceptam sacrosanctam Eucharistiam, Deo totus deditus accedat.

In minoribus ordinibus conferendis, quæ cura adhibenda. Cap. 27.

Quanquam qui minores vocantur ordines, tam exactã curã non requirant, suo tamen modo, pro gradu & excellentia ordinis, omnium eorum quæ diximus, ratio habenda est. Quid enim indecorum magis quàm admoeri infantes, qui non intelligant quid agatur, imò ne capiant quidem, quid Clerici nomẽ, & reliqua minorũ ordinum vocabula significet. Quid turpius, quàm quòd penitº Anaphabeti, ac interdum flagitiosã (qui ut legum ciuiliũ censuras ac pœnas eladãt, sese impudentissimè ingerunt) in maximã ecclesiastici ordinis ignominia, sacris initiatur? Qua de re nemo posthac ordinibus hisce insigniendus est, nisi quem & vita commendat, & literaturã, ætatisq; sit pro ratione suscipiendi ordinis, sufficietis, ac rectẽ syncerẽq; voluntatis. Qui enim in clerum alleguntur, rem profitentur minime ridiculã, nepe fe peculiariter in sortem domini ascitos, quibus posthac omnia terrena sordeant, ac solus dominus fors ac pars hereditatis futurus sit. Cuius quoque (priusquam ordinentur) diligenter admoneri debent.

Hieron. ad Nepo.

Ab initiandis nihil exigendum. Cap. 28.

VT autẽ ecclesiastici ordines, summa synceritate, omni quæstus suspicione, omnisq; mali specie quàm longissime submota, cõferatur: nolimus ut ab initiatis quicquã, vel sigilli nomine, à vicariis nostris in põtificabilibus exigatur, sed tantum scribis earum literarum (quæ formata appellantur) vnus albus soluatur. Nam eos sumptus, quos ante hac vicarius noster in diocesi Colonienſi choralium causa facere cõsuevit, nos deinceps pendemus. Nõ dubitamus inte-

rim Suffraganeos nostros suis vicariis in pontificalibus ita prouisuros, ne quis iustam querendi causam inueniat.

Literæ dimissoriae nulli temerè concedendæ. Cap. 29.

Prohibemus quoque, ne Officiales nostri literas dimissorias, quæ vulgo licentiatoria ordinandi vocantur, alicui temerè concedant. Illorum enim prætextu, qui suæ ruditatis & inscitæ sibi conscij sunt, nostrorum Vicariorū in pontificalibus disquisitionem subterfugiant, ac aliò demigrant, vbi nullus canonicæ traditionis respectus habetur.

Tituli ordinandorum diligenter discutiendi. Cap. 30.

Tituli quoque ordinandorum discutiantur. Pleriq; enim inueniuntur, qui fictis, & emêdicatis titulis ad sacerdotij dignitatem euecti, eandē turpiter prostituere postea coacti sunt, vendibiles. quandoquæ dolosi spes refulerit nummi. Quorum numerū (quòd nihil ferè aliud quàm numerus fuit) imminui plurimum referret. Inter hos siquidem est, qui in plateis mēdicat infœlix clericus, & seruili operi mācipatus, publicā deposcit elemosynam: qui eo magis à cunctis despicitur, quòd miser ac desolatus iuste putatur ad hęc ignominiam deuenisse. Inter hos est, qui in diuitum ac nobilium domibus scurrā aut mimum, aut morionē agit, quē ab officio trahendum, Carthaginense Concilium decernit.

Peregrini clerici quomodo admittendi. Cap. 31.

Peregrini Clerici Romæ aut alibi ordinati, priusquā de ordinatione sua ritè adepta, dēq; vita, moribus, eruditione ac titulo fidem fecerint, ac commendatitias suorū Episcoporum, suarq; ordinationis literas exhibuerint, repellantur. Quanta enim per hos (qui euagandi licentia abutuntur) scādala, animarumque pericula, & in clero & in populo frequenter eueniant, nemo est qui non videat.

Odiosa beneficiorum pluralitas in vna eadēq; persona. Cap. 32.

Odiosa semper apud veteres fuit plurium sacerdotiorum ambigua cupiditas, neq; semel generalibus Conciliis damnata. In Chalcedonensi enim inter alia cautum est, clericum in duabus ecclesiis cōscribi non oportere, quòd difficile videatur, vt vnus vicem duorū sustineat: & absurdum, si promiscuis actibus rerū turbetur officia. Id verò in primis noxiom est, vbi plures parochiæ seu dignitates, vni presbytero cōmittuntur, quòd solus per omnes ecclesias, nec officium persoluere, nec rebus earum necessariam curā

impendere valeat. Quare tā eos qui de sacerdotiis eiuscemo di disponendi potestatem habent, quàm qui ea cæca cupiditate ducti ambiunt, commonitos volumus, vt suos affectus canonicis institutis submittant. Qui vero dispensatione apostolica aduersus hæc se tueri velint, hi viderint, vt causam dispensationis obtineat, deo comprobent. Neq; enim sublimes atque admodum literatas psonas suo priuilegio nudamus: modò illo rectè & secundum Deum vtantur.

Dispensationes inspicendæ vt occurratur abusibus. Cap. 33.

Quam impudenter pleriq; diplomatis ac dispensationibus apud sedem apostolicā extortis, præter summi pontificis mētem (qui & vult & debet potestate sibi concessa non ad destructionē, sed ad ædificationem vt) abutuntur, nullus est qui ignoret. Nō prohibeo (inquit quidam vir pius) dispensare, sed dissipare. Dispensatio quidem credita est, sed hic iam queritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Quanquā apud illos maxima culpæ pars refideat, qui vel nulla vel minus legitima vel etiā ficta causā, supplicatorii precibus incerta, dispensationis textoriū rādem eliciunt, quos apud Deum (qui renes & corda scrutatur, omnemque hypocrisim ac fraudem execratur) securos quis dixerit? Nemo tibi (ait idem ille quem iam citauimus) de dispensatione apostolica blandiatur, cuius conscientiam diuina sententia tenet alligatam. Sed quia pauci sunt, in quorū conspectu est

Deus, pleriq; verò, quò sacra autoritate pro sua libidine passim abutuntur, fit, vt Lugdunensis Concilij sub Gregorio decimo celebrati, non infalubre decretum aduersus insolentem eiuscemo di hominū in vsum reuocare cogāmur. Quo subnixi, cunctis qui talibus diplomatis sibi blandiuntur accessi firmitatem imponemus, literas suas nobis exhibēdi, visuris, num ritè impetrauerint, ac rectè impetratis vtantur. Et vt quàm maximè robustæ sint dispensationes istæ, curabimus tamen vt menti canonicis, ac summi pontificis satisfiat: videlicet, ne animarum cura in his ecclesiis, personaribus, seu dignitatibus (quas sub hoc prætextu occupant) negligatur, nec beneficia ipsa debitibus obsequiis defraudentur.

In resignationibus ac permutationibus beneficiorum quæ cura adhibenda. Cap. 34.

Postremo, quum nobis haud clam sit, in resignationibus permutationibusque beneficiorū, multa anticipitia p-

Ex conc. gene. c. de multa. de præb. & dign.

2. Cor. 10 Bern. ad Eug. 1. Cor. 4.

Psal. 7. Bern. ad Rupert. est.

Ex com. i. Lug. c. ordin. de of. sic. ordi. lib. 6.

Hieron. ad Rus. c. diacon. 93. dist.

Ex A. g. ar. ca. 25. de cler. pe regr. toto titulo. 61. 62. 63. distm.

Ex Chal.

Ex Tolet. c. vno. 10 q. 3.

iuria committi ab his qui frequenter subito ac non premeditati, aut ipsi, aut per suos procuratores (id quod eiusdem reatus ac culpa est) iureiurando, ante manus impositionem testantur, in huiusmodi resignationibus seu permutationibus nullam simoniae labem, aut aliam illicitam interuenisse corruptelam, cum res crebro longe secus habeat, per quod illi grauem in se Dei iram proculdubio prouocant. Maiori ergo cura diligentiorique, quam ante hac fieri consuevit, peruestigatione praua hac iuramenta recipi conuenit.

Præstat paucos esse bonos, quam multos inuitiles sacerdotes.

Cap. 35.

Clemens.

ET ut cum diuo Clemente hoc caput conculcamus, Melius est episcopo paucos habere sacerdotes, ac ecclesiae ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quam multos inuitiles, qui onus graue ordinatori adducant.

De uisitatione ultimo loco dicendum.

Cap. 36.

DE uisitatione (quæ est altera muneris nostri episcopalis pars) hic dicendi locus non fuerit importunus. Expediētius tamē erit, hanc partem in ultimam harum synodaliū institutionū classem reuocare, quod illic tractetur comodius maioriq̄ cum fructu, nimirum traditis iam atque expositis regulis ad quas oporteat, ueluti ad amussim quandam uisitationem redigere, ordiri, atque peragere.

DE OFFICIO PRIVATO AC Publico, uitæque ac moribus Clericorum generatim.

Cap. 1.

Hier. ad Nepo.

Vi exactè uolet cognoscere Clericorū officium & uitā, is diuū Hieronymū ad Nepotianū, ac ceteros patres nō minus eruditione q̄ uitæ sanctimonia claros (qui de hac re expresso iustis voluminibus scripserūt) plegat. Sat nobis in presentiarū erit, carptim quedā deliberare, ex quibus Clerici nostri summam dephendāt, q̄ lōge larēq̄: à recta semita declinauerint, subindēq̄: erronei ipi, tam periculose digressionis commoniti, pedem in uiam mādatorū domini referāt. Quod ab illis piētissimus simul ac iustissimus Deus, quum uerbo hæcenus adhortans, parū profecerit, innumeris plagis iustissimè immisissis cōmonēs,

1. Cor. 11.

manifesto requirit.

Vnde clerici appellatio deriuata. Cap. 2.

Neminem fugit uide clerici appellatio deriuata sit: nēpe à *κλῆρος*, quod fortè sonat: Propterea enim (si diuo Hieronymo credimus) Clerici dicuntur, quia de sorte domini sunt: uel quia ipse dominus fors. i. pars corū est. Quia ergo uel ipsi pars domini sunt, uel dominum patrem habentes tales se exhibere debent, ut & ipsi possideant dominum. & possideantur à domino. Quo cū propheta confidenter dicant: Dominus pars hæreditatis meæ. Non quidē quod à sorte Domini laicos secludam⁹, (omnes enim qui Christo per baptismum & fidem cōcorporati sumus, populus acquisitionis eius sumus, de quo Propheta dixit: Pars autē domini populus eius, Iacob funicul⁹ hæreditatis eius) sed quod Clerici peculiari quadā ratione ministerio Dei & ecclesie dedicati sint. Omnis quidem multitudo sanctorum erat, attamen dominus Tribum Leuiticā suo ministerio peculiariter deligit, quā in terra Israël præter primitias, decimas, partesq̄: immolatorum, ac reliqua quæ ipsis peculiariter lex dedicauit, nihil proprium possidere, nec habere partem inter fratres uoluit. Dominus enim ipse est hæreditas eius, quā in hoc elegit ex omnibus tribubus, ut stet & ministret nomini ei⁹. Habet Euangelium suam Magdalenam, habet & Martha: & secreuit quosdam Christus, quos dedit Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios uero Euangelistas, alios autem Pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Breuiter à condito orbe, & ab ecclesia, quæ in Adam cepit, crepundiis, semper uidentur ex hominibus assumpti quidam cōstituti pro hominibus in his quæ sunt ad Deum. Sēperq̄: uisum est genus humanum à duobus ministris Dei optime regi, quæ sunt sacerdotalis authoritas, & regia potestas. Quibus quādiu inter se cōuenit, bene actum est de republica Dei: quī secus, omnia in diuersum repente mutata sunt. Pōnit ob oculos sermo diuinus pleraque exēpla huc spectantia, perpetuò memorabilia. Sed quid atinet antiqua repetere, quum nostri temporis exēpla non minus insignia, non in aures tantū, sed in oculos ipsos influant? quæ nimis abunde docent, quantum malorū in ecclesiam Dei inuexerit, sacra prophætiæ miscuisse?

Hier. ad Nepo.

Psal. 15.

Deut. 32.

Num. 18. Deut. 18.

Luc. 10. 1. Cor. 12. Ephe. 4.

Hebr. 5. Gela. pōit ad. Ana. Aug.

Clericum suo officio intentum esse oportere. Cap. 3.

1. Tim. 5. **O**Mnis mali seminariū cupiditas semper fuit. Nam dum nemo suum peragit officium, alienis semper intētus: nempe clericus quæ laici, laicus quæ clerici sunt (vt de teriora fileamus) vsurpat, fit, vt ecclesię harmonia diutius cōstare nō possit. Obtestatur Paulus Apostolus Timotheum, quin potius cōtestatur simul omnes quotquot erant Timotheo successuri: Tu (inquiēs) vigila, in omnibus labora, opus

2. Tim. 4. fac Euangelistæ, ministerium tuum imple.

Duplex clericorum ministerium. Cap. 4.

CLericis, & id primis ecclesię presbyteris duplex ministerium diuinis & humanis legibus est iniunctum. Alterū, vt in commissum sibi populū, Deū proprium habere cunctis rationibus enitantur, quod non tantum sacrificiis solemoibus efficitur, sed etiam precibus, quæ à pio corde proficiuntur, teste Iacobo qui nos ad precādum cohortans: Orate (inquit) pro inuicem vt saluemini. Multū enim valet deprecario iusti assidua. Omnibus quidem dictum est: Petite, & accipietis. His verò, vt semper petant, nec pro seme ripsis tantum, sed & pro tota ecclesia Dei, vt dicat populus, qui sub ipsis est, hostes illos inuisibiles impugnātes eos qui volūt piē viuere in Christo, vt stent sicut Moyses, leuatis semper interioribus animi manibus in cælum, in contractione in conspectum domini ad auertendum irā eius, ne disperdat

Exod. 17. populū suū assiduē precantem, deinde vt offerant dona
Psal. 105. ac sacrificia pro peccatis, quemadmodum scriptū est: Quo-
1. Petr. 5. niam sancti erunt Deo suo & non pollutent nomen eius. In-
Leui. 21. censum enim domini & panes Dei sui offerēt, & ideo sancti erunt. Alterum, vt sint religionis magistri, proindēque vt in lege domini meditentur die ac nocte, vt iudicia domini vera iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum, dulciora super mel & fauum, totis præcordiis amplectantur, exquirant, scrutenturque. Idque non propria præsumptione aut humano sensu, sed spiritu sancto dictante, qui abscondit hec à sapientibus & prudentibus in oculis suis & reuelat ea paruulis. Vnde scriptum est:

1. Cor. 11. Labia sacerdotis custodiunt scientiā, & legem exquirunt ex ore eius, quia Angelus domini exercitū est. Qui in hoc secundo munere præstant gregi Christi pascendo admonendi sunt, de quibus suo loco dicemus.

Biblia

Biblia à Clericorum manibus nunquam deponenda.

Cap. 5.

Hic satis est admonuisse omnes pariter ecclesiasticis muniis cōsecratos, ipsos ꝑcibus supplicationibusq; publicis Deo persoluēdis mancipari. Quas vt nō tantum ore murmurēt, sed & corde persoluāt, nūquā à manibus eorū Liber legis, hoc est Biblia, deponatur. Nā vt quæ legūt & canunt, discant intelligere, tota vita vix suffecerit: si tamen quid est in literis sacris, quod totū humanus intellectus assequi possit, aliis subinde diuitiarum fonticulisex eodē fonte semper scaturientibus.

De horariis precibus in dies perlegendis & reformandis breuiariis. Cap. 6.

Veteris ergo instituti, quo sanctū est, vt clericis sacris initiati: vel sacerdotiis præsidētes, singulis diebus perlegāt horarias preces, quas canonicas appellamus: causā multā, & potissimū eā, quas iā cōmemorauimus, videri solēt. Hic multo iā ex tēpore, pio (vt spes est) animo desiderauimus repurgari Breuiaria. Nā cū olim à sanctissimis patribus institutum sit, vt solæ scripturæ sacræ in ecclesia recitaretur, nescimus qua incuria acciderit vt in earum locū successerint, alia cum his neutiquam cōparanda. Atque interim historia: sanctorum tam incultæ ac tã negligēti iudicio cōscriptæ, vt nec autoritatē habere videātur nec grauitatem: Deo itaque authore, deque cōsilio Capituli nostri, ac Theologorum aliorumq; piorum virorum, reformationem Breuiariorum meditabimur.

Pro cuiuslibet affectu non facile nouandum quid in ecclesiastico officio. Cap. 7.

Sunt in clero Zelum quidem Dei habentes, sed non secū dum sciētiam, qui priuatis quibusdā affectibus ducti, vel testamēto, vel (vt vocant) fundationibus efficiūt, vt noua festa præter ecclesię autoritatem, solēniter subinde celebrētur. Quo interim fit, vt preces horariæ, ac reliqua publicè recepta pro affectu cuiuslibet facile nouentur, id quod nobis nō satis probatur. Neque enim errantur patres, à quorū institutis in dicēdis precibus, vtinam tam longē discessum nō fuisset. Quòd si hic singulorum, affectibus indulgebatur, tãdem antiquus ritus penitus euanesceat.

b

Quo affectu horarias preces persolvere oporteat. Cap. 8.

Ex eod. Argul. cum presbyter.

Non suffecerit autem preces istas horarias utcuque p-
murmurasse, sed ut conciliari constitutione cautū est
presbyter ex intimo affectu, eleuatique mēte in solū

Ex eodem eod. general. c. adē

Deū, nocturnū hoc, diurnūque suā seruitutis pensum ex-
oluat. Maledictus enim qui facit op^o domini negligēter. A-
lioqui in precātes comperet. Populus hic labiis me honorat,
cor autē corū longē est à me. Quā maximē vero orantē ca-
uere oportebit, ne aliō respiciat quā ad Deū. Quōd si exter-
næ gloriæ aucupāda, aut lucri gratia deniq; potius ex more

Missar. Hier. 48.

quam mente orare instituat, pars eius inter hypocritas repu-
tabitur, de quibus Dominus in Euāgelio pronūciauit, quōd

Ejā. 29. Matt. 6.

ament in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut
videantur ab hominibus, proindeque mercedem suā recepe-
rint. Et alibi ipsi interminans: Vā (inquit) vobis Scribæ &
Pharisei hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, oratio-
ne longa orantes, propter hoc amplius accipietis iudicium.

Matt. 23.

Alibi quidē dominus ait, Oportere semper orare, ac nunquā
deficere, sed alia prorsus ratione quā precabātur Pharisei:
nempe secundum diuī Pauli sententiam, qui diuini numinis
clementiam sibi conciliare volet orādo, oculis interioribus
in cœlum semper intētis, orabit spiritu, orabit pariter & mē

Luce 18.

te: psallet spiritu, psallet & mēte, quemadmodū de Anna Sa-
muclis matre legimus, quōd multiplicans preces, corā do-
mino loquebatur in corde suo, tātūmque labia illius moue-
bantur, & vox penitus nō audiebatur. Effudit enim animā
suam in conspectu Domini. Denique curandum est, ut pœni-
tenti animo ac corde contrito, humiliatōque, gratiæ Deo di-
cātur, ac psallatur. Ut enim diuinus Psalter ait: Peccatori di-
xit Deus, Quare tu enarras iustitias meas? & ea quæ sequun-
tur. Utque oculi inter orādum ab omni vanitate auertātur.

1. Cor. 14. 1. Reg. 1.

Summa deuotione Missæ sacrum celebrari oportere.

Psal. 49.

Cap. 9.

Iam si tanto mentis ardore qualibet preces dicendę sunt,
quanta putamus deuotione sacrosanctū Missæ ministeriū
in quo corporis & sanguinis dominici sacramenta tractā-
tur, cōficiunturq; pagendū est? Certē grauiter dolemus atq;
animo inhorrescimus, vbi videm^o passim tātis mysteriis idē
quos ac cōducitios illos ac indignos sacerdotes, publicis-

triam ac manifestis criminibus contaminatos, sese (idque ir-
reuerenter & interdū magis lucelli ac stipis, quā Dei causa)
sacris ingerere, quorum instat interitus, & perditio non dor-
mitat. Probet (inquit Paulus) seipsum homo, & sic de pane
illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit in-
dignē, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans cor-
pus domini. Atq; ideo (vt subdit) inter vos multi infirmi &
imbecilles, & dormiunt multi. Nam si nos ipsos manducare-
mus, non vtique iudicaremur.

1. Cor. 11.

Arguuntur, qui polluta mente ad altare Domini accedunt. Cap. 10.

Terret, nec immeritō, nos sermo dominic^o, qui vetat nos
sanctum dare canibus, & margaritas nostras proiicere
ante porcos, quū quosdam leuiculos sacerdotes illotis
manibus pedibūsq; (vt in Prouerbio est) audacius in hæc sa-
cratissima mysteria, quā in prophana irrūpere cōperimus.
Quales sunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more
quā deuotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta
est: & mens & conscientia, quos meritō horrēdum Euan-
gelij exemplum (quod Ioannis 13. legimus, in hæc verba: Et
postquam accepisset buccellam, introiuit in eum Satanus: &
cætera quæ sequuntur) ad meliorem vitæ frugem, altiorēque
tanti mysterij contemplationem reuocaret.

Matt. 7.

Ioan. 13.

Reuidentia Missalia ac Breuiaria. Cap. 11.

Peculiaris Missarū argumēta recens præter veterū institu-
tionem inuenta etiā patribus displicuerūt, & tantū mi-
steriū pro affectu cuiuslibet tractari non debeat. Profas
indoctas nuperius Missalibus cæco quodam iudicio inuectas
prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operæ precii
facturi, si Missalia perinde atque Breuiaria peruideri cure-
mus, vt amputatis tantum superfluis: & quæ superflitiosius
inuecta videri possint, ea tantum quæ dignitati ecclesiæ, &
prisicis institutis consentanea fuerint, relinquuntur.

*Quæ omitti aut decurtari, vel organorum vel cantorum con-
centu haud debeant. Cap. 12.*

Iam & illud non rectē fit in quibusdā ecclesiis, vt ob can-
torum & organorū concentum, omittantur aut decurte-
tur ea quæ sunt præcipua. Cui^o generis sunt, recitatio ver-
borum prophetiorum, aut apostolicorum, quam epistolam
vocamus, Symbolum fidei, præfatio, quæ & gratiarum

CONCILIVM PROVIN. COLON.

actio atque precatio dominica. Quamobrè hæc tota distinctissimè ac intelligibiliter, vti cætera omnia (si tamen non leuis decurtandi causa subsit) decantentur. Sit quoque cantus quo presbytero respondetur, æqualis, nec præcipitatus.

Quemadmodum missa legenda. Cap. 13.

Quæ legit Missam, cū reuerenda modestia, clarè distinctè, & exerte legat omnia vsque ad canonem, vt qui audiendi sacri causa astat, quod legitur, intelligat, atque ad pietatem excitetur.

Quid post elevationem Eucharistiæ agendum. Cap. 14.

Post elevationem cõsecrati corporis ac sanguinis dominici in nonnullis templis canūt. Antiphonas pro pace, aut cõtra pestilentiam, & mortalitatem: cum potius tū vide retur silendū, & ab omni populo mortis dominicæ cõmemoratio habèda, prostratisque humi corporibus, animis in cœlū erectis, gratiæ agendæ Christo redemptori, qui nos sanguine suo lauit, mortèque redemit. Cationes verò illæ cõtra mortalitatē seu cladē, aut pro pace, satius post finitā Missam canātur. Quæ vt ad Deum dirigantur, excerptæ ex canonica scriptura pl⁹ placuerint, quales sunt Antiphonæ, Media vita, ac, Da pacē domine, & similes. Sic tamē, vt illis etiā quæ gloriosæ virgini matri dicatæ sunt, suus honos ac loc⁹ feruetur.

Organorum melodia quemadmodum temperanda.

Cap. 15.

Organorum melodia in tẽplis sic adhibebitur ne lasciuia magis, quàm deuotione exciter, neque præter hymnos diuinus ac cãtica spiritualia quicquam resonet ac repræsentet.

Singulis dominicis diebus, quæ ipsis peculiaria sunt officia dicenda. Cap. 16.

De conse. dist. 3.

Sabbato

c. 2. de ferrii.

Ex cõci.

Tribur.

c. 2. de ce-

leb. mis.

Mos inoleuit non admodū improbadus, vt diebus dominicis toto ferme anno officiū Missæ vel de sacrosancta Trinitate vel de Spiritu sancto dicatur. Nobis satius videretur, vt quæ prisca ecclesia singulis dominicis peculiariter fecit, obseruentur. Quod si illorū loco alia vsurpanda erūt, videbitur quod de resurrectione domini est, diei dominico magis conuenire, quod dies illa potissimū resurrectioni dedicata sit. Neque ignouimus non absq; causā Concilio Triburien. constitutum, ne propter missas peculiaries, Missa, quam de feria vocamus, prætermittatur.

DE OFFIC. AC VITA CLERIC. 11

Confessio missæ præambulum deuote recitanda.

Cap. 17.

Confessio illa Missæ præambulum deuotè cum ministris vno aut pluribus vicissim confitentibus, ac sacerdotis absolutionem in verbo Christi, plena poenitentiæ cordis erga Dei pietatem fiducia, recipiẽtibus recitanda: Ad omnes enim sacro astantes, ea absolutio refertur, vt dignè tantis mysteriis valeant interesse. Quamobrem dum hæc fiunt, non sit minister accedendis luminaribus aut alius mentem auocantibus (quæ prius facta oportuit) intentus.

Cur sacerdos in altari ministrum habeat.

Cap. 18.

Nec sine magna ratione in Concilio Toletano constitutum fuit, vt habeat quisque canes Deo atque sacrificans, post se vicini solaminis adiutorem vbi temporis, loci, siue cleri copia suffragatur, idq; propter morbos & casus diuersos qui occurrere possunt: quo is qui impleturus officia accedit, si aliquo casu turbatus, vel in terrâ elius fuerit, à tergo semper habeat, qui eius vicem & officium intrepidus exequatur. Aliis insuper Canonib⁹ cauetur, ne presbyter nisi duobus testibus præsentibus celebret. Quæ decreta in quam dissuetudinem abierint, in aperto est, nimirū presbyteris frequenter celebrantibus, talibus tantum adhibitis qui vix ipsis respondere, nec quid agatur sciant.

Omni cultus diuinus summa cum reueratione peragendus. Cap. 19.

In summa, cultus diuinus què sacerdos in domo Dei exhibet, debita cū reueratione peragendus est, vt & Deo gratus sit, & inspicendus placitus, qui considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Monet siquidem diuinissimus Paulus, vt omnia nostra ordinate ac honestè fiant, ac acerrimè increpat Corinthios, quod irreuerenter conuenirent in vnum ad cœnam domini manducandam.

De vita ac moribus Clericorum. Cap. 20.

Nunc de vita ac moribus paucis videam⁹. De vita instituta sic præcepit Paulus nedum clericis, sed omnib⁹ Christianis: Mortificate (inquiēs) membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immūditiam, libidinem, cõcupiscentiã malam & auaritiã, quæ est simulachrorū seruitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentia. Nunc

Ex conc. Toleta. c. 11. c. vt illud de cons. dist. 1.

De conse. dist. 1. hoc quoque.

Ex cõci. Lugdun. sub Gregorio. x. 1. Cor. 14. 1. Cor. 11.

Colof. 3.

autem deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam de ore vestro, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, eum qui renouatur in agnitione secundum imaginem eius qui creavit illum, quia est omnia & in omnibus Christus. Induite vero vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: Super omnia autem haec, charitatem habere, quod est vinculum perfectionis, & grati efflore, verbum Christi habitet in vobis abundanter. In omni sapientia docentes & commonescentes vosmetipsos in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, in gratia cantantes & psallentes in cordibus vestris Deo. Omne quodcunque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi, gratias agentes Deo & patri per ipsum. Non ad oculos seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini, sicut domino & non hominibus. Orationi instate, vigilantes: in ea in gratiarum actione. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere. Omnis autem sermo malus ex ore vestro non procedat. Sed si quis bonus, ad edificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum in Dei. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. De cetero, quaecunque sunt vera, quaecunque pudica, quaecunque iusta, quaecunque sancta, quaecunque amabilia, quaecunque bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate, & Deus pacis erit vobiscum.

Ob quam causam Clerici male audiant ac puniantur.

Cap. 21.

Gala. vi.
Esaie 5.
Ezec. 16.

Olim Clericis haec apostolica praecipua tenentibus pax super illos erat, quomodo ergo non tantum vinea, sed & vinearum cultores facti sunt, in direptione? Ecce (inquit Ezechiel, ad Hierusalem verba faciens) haec fuit iniquitas Sodomae fororis tuae, superbia, fatuitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant, & eleuatae sunt, & fecerunt abominationes corporum meae & abstuli eas, sicut vidisti.

Praecipua cause omni mali tres. Cap. 22.

Praecipua ergo causae omni mali sunt, fastus, luxus, & auaritia, a quibus Clerici potissimum male audiunt.

Ambitionem ac fastum clericali officio maxime repugnare.

Cap. 23.

Vt omnem ambitionis radicem Christus discipulorum cordibus eximeret, paruulum in medio illorum statuit, de quo primatum certare prohibuit: Qui maior (inquit) est in vobis, fiat sicut iunior: & qui praecessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est? qui recubitat, an qui ministrat? Nonne, qui recubitat? Quis vero ignorat Clericum in medio ecclesiae esse tanquam eum qui ministrat? Quare meminimus potius officij nostri quam dignitatis. Neque enim ad dominationem vocati sumus, sed ad opus. Non immerito Hieronymus, ut pestem quandam fugiendo Clericos ait, qui ad speluncis domorum paternarum abstracti, & post in ecclesia sublimati, ac sacerdotiis ditati, vanae gloriae & superbiae stimulis effertur.

Omnis luxus Clerico interdictus. Cap. 24.

Beatus Hieronymus ecclesiae praefectos, qui luxu ac deliciis affluunt, Michaeam describere asserit, quod eiiciendi sint de spatiosis domibus, lautisque conuiujs, & multo labore conquisitis epulis, in tenebras exteriores, ubi erit fetus, & stridor dentium. Viuere quidem de altario sacerdoti licet, luxuriam non permittitur. A crapula itaque & ebrietate, a computationibus illis, ad hantus aequales, a luxu, ab alea, ab immoderatis sumptibus & comestationibus Concilium generale Clericos reuocat vniuersos, sequitur veteris testamenti institutum, quo ministris templi vinum & sicera prohibebatur, ne ebrietate grauarentur corda eorum, & ut sensus eorum semper vigeret & esset tenuis. Et Apostolus ait: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu sancto. Et iterum: Non in comestationibus & ebrietatibus, & quae sequuntur. Atque alibi Salomon: Luxuriosa res vinum & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur non erit sapiens.

Clerico non licere vel cautionem agere, vel tabernaculum nisi necessitatis causa intrare. Cap. 25.

Olim tanta honestas desiderabatur in clero, ut ne nuptialibus quidem conuiujs ipsis interesse liceret, nec immisceri spectaculis ac ceteribus, ubi amatoriae cantantur: aut obsceni motus corporis, choreis, & saltationibus effertur, ne auditus & intuitus sacris mysterijs deputatus, turpium spectaculorum atque verborum contagione pollueretur. Quid si videret ecclesia illa praefata Clericos nostri temporis

Mat. 18.

Luc. 22.

Hieron.

Hiero. in

Mic. c. 2.

Mat. 22.

Ex lib.

general.

de vit. &

bo. clero.

A crapula.

la.

Eph. 5.

Rom. 23.

Prov. 20.

Ex lib.

Agath.

Laodic.

Carth.

vi.

Ex cōcil. Viennē. tabernarios, tabernisque (quasi domos non habent) noctu diūq; alligatos, quā excrearetur facinus? Posthac ergo, nō solum nullus ex clero sordidissimum cauponem aut tabernarium agat, sed ne ad tabernas quidem nisi necessitatis causa diuertat: alioqui pœnæ canonicæ imminet ei, qui ordini suo hanc ignominiosam notā inurere tentauerit.

Habitus exterioris corporis cultus modesti à clericis exigitur. Cap. 26.

1. Tim. 2. Beatissimus Paulus habitus modestiam, & in mulieribus desiderat, quem vult verecundū esse, non intortis crinibus aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod

1. Pet. 2. decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Itidē Apostolus Petrus eas commendat, quarum nō sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumēti vestimentorū cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modeste spiritus, qui est in cōspectu Dei locuples. Quā turpis ergo putāda est in clericis tāto gradu sublimioribus deformissima illa ac frequentissima nostræ tēpestatis habitū variatio, quam ne infirmiori quidem vasculo Apostolorum principes permitendam duxerūt? Ex veste apud homines sanctimonie opinionem aucupari prohibuit

Mat. 13. Christus, qui in omnibus operibus nostris, id quod intus est, primum respicit, mūdariq; iubet: deinde quod deforis est. Vt illud horrendum phariseis hypocritis interminans, qui ut viderētur ab hominibus iusti, dilatabant phylacteria sua, & magnificabant fimbrias, cum essent intus pleni rapina & immunditia. Interim tamen euangelium non temere vestimentum Ioannis Baptistæ (quod illius professioni ac menti respondebat) de pilis camelorum cōtextum celebrat, ac ipse Christus vestium mollitiem ac lenitatē auerfatur: Ecce (inquiens) qui mollibus vestiūtur, in domibus regū sunt. Quę

Matt. 11. Ex cōcil. generat. c. Cler. de vita & hon. Cler. Hiero. omnia huc spectant, vt velimus clericos præter indictā tonsuram, vestes quoque suo ordini cōgruentes deferre, quemadmodum olim generali Concilio cautū est. Pudet siquidē nos, cum videmus prodire clericos perinde atque seculi milites amictos, vel qui sint vt fœmina compti. Itidem pānosī clerici ac vestibus laceri displicent. Neque enim affectatæ sordes, aut exquisitæ delicie laudem pariunt.

Mali exempli est sacerdotem se venditare in Capellanum, delicato laico aut muliercule. Cap. 27.

Magna eorum leuitas est, in magnam cleri ignominiam redūdans, qui se laicis atque ad eō delictis fœminis, ventris causa, in Capellano (vt appellant) atque ante ambulones venditant. Qui enim debebāt esse gregis duces, rediguntur in caudam, & sordidissimis quibūque negotiis alligantur. Proch nefas.

Suspecta mulierum cohabitatio clericis interdicta.

Cap. 28.

Ex cōcil. Nicano. In cœno Cōcilio, neque Episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque vlli clericorum omnino habere secum mulierem extraneam permittitur, nisi forte mater, aut soror, aut auia vel amita, vel matertera sit. Nos (si tamen hæc tempora tantā seueritatem pati non videntur) saltem suspectam cohabitationem prohibemus.

Auaritia in clero execrabilis. Cap. 29.

Ex cōcil. Mogun. Exzech. 7. Hiero. ad Rust. Mat. 6. 1. Tim. 6. Ex cōcil. Cartha. ca. cler. viēt. 91. dist. Act. 18. Ephē. 4. 1. Cor. 4. 2. Ti. 2. Ex cōcil. Mog. c. 1. In cle. vel mo. c. 50. co. tit. Ex quo in ecclesia Dei auaritia creuit, periit lex de sacerdote, & visio de propheta, quemadmodū diuus Hieronymus ad Rusticum Narbonensem ait: Nec mirum quod nemo possit seruire Deo & māmōna: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum subtimebit, & alterū contemnet. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi & cor tuū. Habentes autem alimēta & quibus tegamur, quisque secundū suæ vocationis rationem, his contenti simus.

Honesto artificulo victum querere clerico licet.

Cap. 30.

Quibus nō suppetit ex sacerdotio, honesto artificulo victū querāt, sequenti diui Pauli exemplū. Sic tamen, ne fordiam aliquā artem sacerdotio ignominiosam exerceāt.

Clerici ne mercatores sint, multo minus fœneratores.

Cap. 31.

In concil. Agat. 7. quā sit graue, de exgloriantur & exultant in rebus pelsimis, qui digni nō sunt, Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus, vt ei placeat cui se probauit. Quare multa prouidentia olim vetitū est, ne clerici vel monachi, mercatores (ta-cemus fœneratores) sint lucri causa.

Damnatur clericus superstitiosus seu rra, curiosus ac leniculis.

Cap. 32.

Rperiuntur qui superstitioni, diuinationibusque ac sortibus dediti sunt, quos damnamus. Sunt qui scurras in conuiuio diuitū ac potētū agunt, qui cū malefecerint, exgloriantur & exultant in rebus pelsimis, qui digni nō sunt,

23. dist.
c. hii.

CONCILIVM PROVIN. COLON.

vt clerici appellentur. Sunt curiosi & leuiculi, qui in foris, in cōpitis, in plateis, in vicis obambulant, vagis oculis, effraeni, lingua petulante, fluidoque incessu, & leuitatē animi, impudentiāque mentis ostendunt, quos auersamur. Eos verō tātum & re & nomine clericos reputamus, qui legem Dei die noctūque meditantur: munus susceptum debitē exequūtur, ac vitam agunt sacerdotio dignam.

DE METROPOLITANIS, Cathedralibus, & collegiatis ecclesiis, & in his ministrantibus.

CAP. I.

Vnum Metropolitana seu Cathedralis ecclesia sedes sit episcopi, principemque locū in Clero obtineat, nequaquam postremū in reformatione locū obtinere debet. Nisi enim ea ecclesia prae luceat omnibus, q̄ in tota p̄uincia aut diocesi cōstitutae sunt, frustra intendimus redigere in ordinē ecclesiasticā disciplinā ceteras.

De officio Decanorum. Cap. 2.

Porro quū collegiatā ecclesiā secundariā sint post cathedrales, & instar illarum (quod ad ordines ministrantiū, diuinūq; cultū attinet) constitutae, utrobique Decanis curae erit, vt clericos suos ad obseruationem piorum rituum prouocent ac reducant: vt ad agendam vitam clericis dignā perpetuo cohortentur, ac impellant, vt à negotiis, à tumultibus mundanis reuocēt, ne magis seculi, quam Christi milites videantur, vt comessationib⁹, ebrietatib⁹ ac omni luxui interdiciant, denique vt singulos suo officio satisfacere compellant.

De officiis in eiusmodi ecclesiis ministrantium generatim.

Cap. 3.

Sunt in hisce ecclesiis diuersi ministrantium gradus: nempe Praepositi, Decani, Archidiaconi, Scholastici, Cantores qui & Choriepiscopi, Thesaurarij, qui & sacristae, seu custodes, canonici, vicarij, atque id genus alij. Interpretetur quisque vocabulum suum, & curet esse quod dicitur, secundum veterem patrum institutionem ac regulam. Atque eo solo fecerint, vt cum nostrae, tum omnium piorum expectationi magna ex parte respondisse videantur.

DE METROP. ET COLL. ECCLE. 14

De Canonicorum vita & officio. Cap. 4.

VT de Canonicis dicamus paucis: Respondeat eorū vita ritulo, respondeat nomini: sint re ipsa, vt sunt nomine, Canonici, id est regulares. Neque enim clam est primā eorum originē monasticā disciplinā fuisse. Imiratur Apostolos & nascentis ecclesiā ministros, quorum erat cor vnu, & anima vna, qui quotidie (vt in Actis Apostolicis legimus) perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cū exultatione & simplicitate cordis, perseverantes in orationibus, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnē plebē. De tali conuentu Psaltes dixit: Ecce quam bonum, & quam iocundū habitare fratres in vnum. Qui & compellens ac prouocans eiusmodi cōuentum, ait: Ecce nūc benedicite domino, omnes serui domini, qui statis in domo domini, in aris dom⁹ Dei nostri. Porro, ecclesiā istā collegiatā quandam vetustate spirantē, & ecclesiā primitiā institutum prae se ferunt, quod vel forma edificiorū ostendit, quae Canonicos prope templum in vnum penē habitaculū collocauit, vt procul à promiscua multitudine separati, diuinis pariter laudibus iugiter insisterent.

Act. 2.

Psal. 133.

Iudea.

Quomodo precēs horariae aliaeque diuinae laudes decantantur. Caput 5.

STatis ergo ac debitis horis, laudes diuinæ non cursim ac festinanter, sed tractim: nō truncatē, sed integrē, distinctē ac deuotē, reuenterque ab omnibus decantentur, persoluanturque. Et quum psallendi gratia conueniatur ibidem, muta in capite aut clausa labia nemo tenuerit, sed omnes pariter, senes cum iunioribus laudent nomen domini in psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulantes: sic tamen, ne boatus cōfundat recitationem. Nemo tum, cum publicē vel preces librariae vel missae sacrum cantādo peragūt, legat vel dicat priuatim officiū: nam is id, quo obnoxius est, choro subtrahit, atque alios vel psallentes perturbat, vel à psallendo retrahit. Quem tamē aliud officium ecclesiasticū aut publicum aliō statim rapiet, vt nisi legens preces horarias repestiuē absolucere haud possit, hac lege teneri nolumus. Quā autē à vero aberrant, qui existimant sese non alicuius officij in ecclesia exercendi, sed quietis & inertiae tantum causa canonicatus esse adeptos? Perinde atque satis sit, paucis quibusdā clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam diuini

Ex eccl.

Agath.

in cap.

byron.

d. l. s. de

cele. m. f.

officij committi, quod deinde eiusdemmodi mercenarij, non seruatis temporum interstitiis, syncopando transcurrunt, in terim ipsis canonicis tota vita torpentibus.

Inter sacra nihil ne cogitandum quidem, quod Dei aut ecclesie oculos offendat. Cap. 6.

Longè verò abominabile est, quòd quidam tum, cū diuina agitur, inter sese de rebus prophanis tractāt, mulsationes, colloquia, risus & cachinnos intermiscunt. Quidā aut in aliquē chori angulum se recipiētes, de nugis, ne quid grauius dicamus, commentantur, aut foris per templum magno cum populi offendiculo deambulātes, oculos pariter & aures ad vanitatem conuertunt atque sacra loca fœdant, positi in lapidè offensionis & petram scandali. Hac lege nullum excipimus, siue claris sit natalibus prognatus, siue plebeius: Quin potius, qui genere præstant, meminerint se illic canonicos agere, & conuersari nō in aulis, sed in scholis virtutum ac ecclesiasticæ disciplinæ.

Decani templi summi potestas in prauaricatores. Cap. 7.

Facimus quoque Decano ecclesiæ nostræ potestatem personas ecclesiasticas ex aliis collegiatis ecclesiis, interdū magis curiositate rerū nouarū, quā deuotionis causa ad templū summū se recipientes, ac inibi, præter omne decorū, sæpe etiam ecclesiastico habitu non amictas, inter laicos sursum ac deorsum inambulātes, pœna canonica nimirū suspensionis tēporarię, aut maiori etiā pro ratione culpę coercēdi.

Quem oporteat esse vestitum ministrantium in hisce ecclesiis. Cap. 8.

De vestitu clericorum antè diximus, qui in his tanto debet esse decentior, quòd sunt altiori loco, perindèq; atque in speculo quodā constituti. Sit ergo chorū ingrediētibus vestis talaris, sint pilei (quę birera vocamus) sint camisia, sint deniq; calcei pariter & caligæ tales, in quibus nō fastus, iactantia, elationis vitium, vel mētis leuitas, sed clericalis ordinis honestas & modestia deprehendatur. Si quidē ita semper visum est maioribus nostris, externum habitū quid intus crepet, designare: adeò vt & leges ciuiles iniuriam matronæ, habitu meretricio vrenti, illatam, nō vindicent, ac canones clericum non allicitum coniugio, habitum ac tōsurā clericales deferētē, possit tertiam monitionē: clericum verò coniugatum, statim priuilegio exuāt clericali: adeò vt sic

Agatē. 20.

Armo. 3. e. ex parte de priuilegio. & excessu priuilegio.

in maleficiis deprehensū animaduersionem ciuiliū magistratum nō euadant. Ne autem posthac quospisiam exculationē non factæ aut præuiz monitionis prætexat, hac nostra synodali cōstitutione omnes (quotquot sunt in nostris diocesisbus cōstituti) clericos qui habitu minus decenti vtūtur, monemus, vt intra tres menses, quorū singulos pro singulis dilationibus, tertiam vero vt peremptoriū terminum præfigimus, habitū qui clerico deceat, reassumant: Alioqui ipso factō nulla posthac alia monitione expectanda, in censuras ac pœnas constitutionum canonicarum incurfuri.

Decani vndiquaque aduigilabunt. Cap. 9.

Quo ergo hæc quę diximus repurgentur, ac debitè simul cū omnibus aliis ad diuini officij prosecutionem ac chori disciplinā spectantibus obseruētur. Decanus diligētè inuigilabit, hinc & hinc circūspiciēs, ne quid inordinate fiat.

Ante omnia vero vt canonici sacris adsint. Cap. 10.

Cvi ante omnia curę erit, ne quis canonicorū sacris absit, sed vt qui emolumētum ferre volent, officii quoque suū, propter quod beneficium datur, in ecclesia gerant. Aurelianē. Concilio cauetur, clericos qui officio adesse cōtemnunt, ecclesiasticam disciplinam arbitrio Episcopi recepturos. Sed facile castigabitur hic lapsus, si negligētes subtractione prouentuum seu distributionū mulctentur. Quare qui ab epistolę lectione, exinde toti missę, & à primo psalmo, singulis horis canonicis integris ac minime interpellatum nisi forsā necessitate auocante, petitaque ac obtēta licentia non interfuerit, iustum est, vt hic illius horę aut officij stipendio in totum careat.

Vicarij vt diuinis laudibus decandis intersint, adigendi. Cap. 11.

Qui Vicarij dicūtur, in quibusdā collegiis se in libertatē quandā potius carnis quā spiritus vindicare contendūt, nolentes choro, decāntisque simul cū canonicis diuinis laudibus ac sacris esse addicti: sed hi resipiscāt, ac incipiāt intelligere cur Vicarij dicātur. Suppelliceis quoque vtantur. Cuius enim vices gerent, nisi canonicis adiutores accedat? Horum nimirum vice, qui vel aduersa valerudine detenti, vel negotiis necessariis auocati, interesse non possunt. Cur tandē superpelliceis vtētur, qui chori sacris se micipatos nō agnoscunt? In ordinem ergo disciplinæ redigā-

Ar. 23.

tur, suspensionisque pœna, etiam à fructibus, nedum quotidianis illis quæ distribuantur, sed à grossis etiam pro culpæ modo animaduertendum in non parentes.

Ad personalem residendum cogendi, quibus hæc per fundaciones beneficiorum est imposta. Cap. 12.

Quorum fundaciones personalè residentiam requirunt, illi aut ipsi residant, aut à pœnitu percipiunt suspensionem, & fructus illi in alios pios vsus cõuertantur, nisi qui reipublicæ causâ ex autoritate nostra abfuerint.

Lucri tantum causâ sacris adesse non oportere. Cap. 13.

Vtinam optando à Deo. Opt. Max. consequi possimus, ne quisquâ lucri causâ diuinis interesset, alioqui nõ accessurus sacra, veluti quæ nûmi magis, quàm dei amor in templû trahit, questum pietatem esse putans: qui, non dubium, ex numero eorû est, de quibus Elias dixit: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Nec multû is abest (vbi plerisque doctissimis viris placuit) abhorrendo crimine Giezi, qui existimauit diuinum munus pecunia redimendû.

Esa. 1.

4. Reg. 5.

Psal. 118.

Psal. 53.

1. Cor. 9.

1. Tim. 5.

Matt. 6.

Quare viderint clerici nostri, vt eorum mens & intètio tota in Deum referatur, vt cum Dauid consiteantur Deo in directione cordis, ac in labiis suis pronuntiantes omnia iudicia oris eius. In via eius testimoniorum domini delectetur sicut in omnibus diuitiis. Optandum, vt Psalmus ille centesimus decimus octauus, qui toties nõ sine causa in ecclesiis replicatur, ore simul & correspondente singulis verbis mente decantetur. Et cum eodem Psalme ex animo dicatur: Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniã bonum est. Nõ adimit Christus, sed decernit operanti suã mercedè: Dignus est enim operarius mercede sua. Et Qui altario deseruit, de altario & viuet. Sed interim cogitare debet clericus se viuere non vt edat, sed edere vt Christo viuat, habereque semper menti reconditum Christi verbum: Primû quærere regnum Dei, & hæc omnia adiciuntur vobis.

Capitula disciplinæ qualiter obseruanda. Cap. 14.

Capitula vero disciplinæ (quæ vocantur) multo maiori diligentia obseruentur atq; hæctenus. Sed ita fiet, si nõ tâpphane quàm res sacræ in his tractentur. Si de moribus iquiratur, si vita expèdatur singulorû: & quod olim sancti patres fecisse dignoscuntur, extemporali oratione interdû comonerentur fratres. Et in primis ad sacras literas capeffendas

instigarentur, atque vt in his optimas horas collocarent, inciperent, quòd hic reperiatur fons vitæ scaturiens, ex quo qui haurit, non sitit in æternum. Hic thesaurus euãgelicus (propter quem oportet vendere vniuersa) reconditus sit, ex quo prudens ille paterfamilias profert noua & vetera.

Ioan. 4. Matt. 13.

Officium Decani in rebelles. Cap. 15.

Si quos Decanus rebelles cernat, si diuini cultus sui officij negligentes, si rixosos, si litigiosos, si percussores, si aleatores, si scorta fouentes, aut aliis publicis criminibus

Ex conc. Agat. c. 2.

irretitos, atque hi fraternam correptionem audire recufauerint, agat in his capitulis quod iubet Paulus: Peccantes, coram omnibus corripite: Tum si respicere nolint, arceat à sacris, prohibeat participare fructus, donec ad meliorem vitam frugem reuertantur, sic tamè, vt hic seruetur regula apostolica: Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, patientes estote ad omnes, & neque ira, neque odium, neque rancor vllas sibi partes vendicat. Nam illa prepositorum sollicitudo est vtilis, illa cautela est laudabilis, in qua totû ratio agit, & furor nihil sibi venditat. Ira enim sæpe etiam innocentes ad crimen inducit. Dû enim iusto amplius irascimur, & volumus aliena coercere, peccata grauiora committimus. Per hæc tamè nostris, ac ecclesiarum prouinciæ nostræ priuilegiis ac legitimis consuetudinibus, & præsertim mori, ac conuetudini qui in aliquibus ecclesiis est (nempe vt causæ disciplinæ per Diaconos diiudicentur) nihil præiudicamus, modo tamè Diaconi ad requisitionem Decani suo officio grauius, ac strenuè incumbant ac satisfaciunt. Quòd si Decanus & Capitulum negligentes, aut eisdem criminibus irretiti fuerint, ad iuris communis depositionem redire, necesse erit.

1. Tim. 5. 1. Thess. 5. Innocen. pap. 2. Greg. ad Mau. 1m. c. illa 11. 9. 3.

Contentiosi ad pacem & concordiam per Decanum & Capitulum reuocandi. Cap. 15.

Inuidiæ detractionisque vitium longè omnium pestilentissimum, in collegiis non est nouum, quòd humani generis hostis inter fratres serere semper conatus est, quæ admodum de Abel & Cain, de Ioseph & fratribus eius legitur. Quin parum aberat ab omnium sanctissimo illo collegio, nempe apostolico, nisi pacificator Christus Iesus intercessisset, ac Satanam repèrte eiecisset. Hinc sæpe numero in clerorixâ, iurgia, & iniuriæ nascuntur. Hinc multæ falsæ criminationes, amulationes, obrectationes & delationes oriuntur.

Gene. 4. Gene. 37. Ioan. 13.

Et sit lingua ordinata in laudem Dei, inquietum malū, plena veneno mortifero. Fit denique ut in ea qua benedicimus Deum & Patrē, in ipsa maledicatur homines, qui ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt. Atque ex eodē ore pro cedit benedictio & maledictio. Nō oportet (inquit diuus Iacobus) fratres mei hæc ita fieri, sed qui sapiētes & disciplina ti inter vos, ostendant ex bona conuersione operationem suam in mansuetudine sapientia. Nam si zelum amarū habetis, & contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari & mēdaces esse aduersus veritatē. Non enim est ista sapiētia, de sursum descendens à patre luminum, sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & cōtentio est, ibi inconstātia, & omne opus prauū. Quę autem de sursum est sapiētia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Fructus enim iustitię in pace seminatur, faciētib; pacē. Proinde si quis putat se religiosum esse, non refrēns linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Hęc ille.

Iacobi 3.

Ex cōcil.
Agath.
6. 13.

Pœna aduersus contentiosos pertinaces. Cap. 17.

Agathensi Concilio constitutum est, ut quicūque odio aut lōginqua inter se lite disenserint, & ad pacē reuocari nequuerint, primum arguātur. Qui si inimicitias deponere pnciosa intētionē noluerint, de ecclesię cœtu iustissima ex cōmunicatione pellātur. Decanus ergo, vbi viderit intercedere inter fratres dissentionis materiā, quę frater nam dirimat charitatē, huius Canonis autoritate vtatur, ac pro pace faciēda conseruandāque, Capituli sui consilium atque auxilium imploret, quod inuicem libenter prestabit, cuiuscunq; odio vel amore longe postposito.

Quo tempore Capitulorum quotidianorum conuentus obseruandi. Cap. 18.

Quotidiani Capitulorum conuentus, aut maturius sub sūmam Missam, aut statim post illam seruandi sunt, ne ob illos diuinum officium vel suspendatur, vel precipietur, vel denique ab ipsis canonicis negligatur. Debet enim De causa omnibus aliis anteponi.

Volumina statutorum reuidentia. Cap. 19.

Habent ferē quotquot sunt cathedrales ac collegiatę ecclesię suū volumē npeuliarū statutorum, quę interdū

pro

pro affectu priuato cuiuslibet augētur ac crescunt. Inter hęc reperias quā plura, quę questum magis quā pietatē respiciant, & ad inæqualitatē potius, quā æqualitatem faciāt: vnde discordia inter fratres (vbi fieri solet) frequenter alitur, concordia verò scinditur, laceraturq; . Et quantumuis ple-raq; inter hæc iniqua reperias, adiguntur tamē omnes qui recēs admittuntur, vt ad eiusmodi statutorum obseruationem (etiam penitus ignari, quid contineant illa citra vllum defectum) iureiurando sese alligāt, quum tamen iuramentū non debeat esse iniquitatis vinculum, nec ad ignorata extendi. Operæpretium itaque nobis videtur, huiuscemodi statutorum volumina inter visitandum excutere, & quę Euangelicę puritati, atque fraternę charitati, denique disciplinę ecclesiasticę minus consentanea reperta fuerint, relectare, cauerēque, ne posthac vlla noua statuta in eiusmodi ecclesiis (nisi tamen noster accesserit calculus) edantur.

Cap. 1. de
iureiur.
in 6.

In Capitulis à iuramentorum sacili ex actione temperandum. Cap. 20.

Et quum Christustanto serio iurandi facilitatem prohibent, vt nisi necessitate veritatis, alio qui periclitanda cogamur, omnino nō iurare debeamus, cōercenda est illa immoderata in Capitulis iuramentorum exactio, per quę necesse est; vt multi in ancipitia periuria corruant, quorū nō tantū illa qui peierāt, sed & qui causam periurij temerē exigendo pręstāt, rei sint. Nam Christi verbum est: Sit verbum vestrum, est, est: non, non: quod amplius est, à malo est. Et in Ecclesiastico legitur: Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo eius plaga. Si nos ipsos iudicemus, non vtiq; diiudicemur.

Matt. 5.

Cap. 6. si
Christus.
de iureiur.

Eccle. 32.

Inter visitandum de moderandis amnis (qui expectantia appellatur) videndum. Cap. 21.

Nvm annos (qui expectatię appellatur) moderari possumus, videbimus inter visitandum, quando nobis vel id maximē curę erit, vt qui recēs accesserūt Canonici, aliquot annis de cōsensu Capitulorū suorū, bonarū, ac potif simū sacrarum literarū studiis in Academia aliqua publica & bene Christiana incumbant, vt que tum sequatur illos interim reditus præbēdarum suarum, quotidianis distributionibus tātum exceptis, aut portio eiusmodi personis, iuxta ecclesiarum statuta & cōsuetudines afsignata. Multū enim

c

*Hono 3.
c. super
specul. de
magistra.*

refert viros doctos esse in ecclesia Dei, qui veluti splendor firmamenti fulgeant, & tanquam stelle in perpetuas aternitates mansuri, ad iustitiam plurimos valeant erudire. Indignum ergo studio tam frugifero intentos, ac in vinea domini operantes, diurno denario fraudari, modo tamen testimoniū exhibeant magistrorum, quod totos illos annos rectis operam dederint disciplinis. Per hæc tamen Canonis inducias (quæ se latius porrigunt) nolimus coartare.

Non oportere à Canonico recens admissio pecuniam statutariam duplicatam ob antecessorem exigi. Cap. 22.

Nec ferèdus nobis diutius videtur mos ille irrationabilis, quo ad vnam præbendam receptus, ob suos in eadem præbenda antecessores non receptos (à quibus ius non habet, sed potius à cõferente vel instituente) pecuniã statutariã sæpius exolvere compellitur. Nec ignoramus quosdam Decanos & capitula in eo esse, vt hæc pecuniaria onera (qua reuocati recepti, contra sacrorum Canonum dispositionem grauantur) indies nouis quibusdam adinventionibus grauiora, ac tandè importabilia efficiant: quod penitus improbamus.

Communi necessitati ecclesie, communi contributione consulendum. Cap. 23.

Quod si fabricæ aut alia necessitas ecclesie imminet, satius est, vt quod in communè vertetur vtilitatè, ex cõmunibus redditibus defumatur, quã vt quis priuatim grauetur. Euãgèlicum præceptum est, in quo vniuersa lex cõsistit & Propheta: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Et quæcũque vultis vt faciat vobis homines, hæc & vos facite illis. Ad hanc regulam, veluti ad Lydium quendam lapidem omnes actiones suas, quum omnes Christianos, tum viros ecclesiasticos redigere, æquum est pariter, ac necessarium.

Tribunalia extra templa collocanda. Cap. 24.

Cvm in quibusdã nostris templis iurisdictionis ecclesiasticæ officiales pro tribunali sedeant, ad quod interdum multo cum tumultu concurrunt deligaturque visum nobis est, vt hæc tribunalia, foris, intra tamen ecclesiarum pomeria, collocentur. Cordi siquidem nobis est, vt quæcũque diuinum officium perturbare possunt, aut diuinæ maiestatis oculos offendere, è templis eliminentur: ne vbi peccatorum est venia postulanda, ibi peccati detur occasio, aut deprehendantur peccata committi.

*c. non de
ber de re.
ind. in 6.*

Matt. 7.

*Ex cõci.
Lugdun. c.
debet de
imm. ec-
cles. li. 6.*

Atque vtinam cõmodè deambulationes etiam illas laicorum (qui ad cathedrales ac collegiatas ecclesias sola rerum nouarum curiositate ducti cõstuant, ibidemque nihil minus quã de rebus sacris, quæ inspectatibus illis aguntur, cogitant) submouere possimus. Grande equidè putamus piaculũ tantã veneranda mysteria, quibus astat Deus, & inter quæ Christi corpus & sanguis cõficitur, tam irreuerenter haberi: racemus quod domus Dei cõtemnitur, de qua Christus eiecit ementes & videntes, & non sinebat, vt quis trãferret vas per templum & dicebat, docens: Nonne scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autè fecistis illam speluncam latronum. Duplici cura hic videbitur opus tum vt prædicatores verbi Dei ex suggestis populũ ab istis deambulationibus exscripturis deterreat, tum vt magistratus ciuiles huic rei corrigendæ officium accommodent, cum quibus hac de re agemus.

Theatrales ludos non inferendos templis. Cap. 26.

Olim theatrales quoque ludi & laruarum ludibria inferebantur templis pessimo quidè exemplo, ad eò vt pro visione canonica (qua his teterrimè abusus aboleretur) opus fuerit quæ ex nostris dicecibus, iam vt speramus, eiectus gaudemus.

Cuiusdam abusus abrogatio. Cap. 27.

In quibusdã collegiatis ecclesiis ad summum altare, non ordinarij, sed mercenarij clerici presbytero sacra peragenti ministratur adiuunguntur, quæ tamè officio suo satisfaciunt minus, quã ab altari ad subsellia, ex quibus succinitur, à subselliis rursum ad altare multum incõpositè subinde discurrunt: quod fieri non oportuit, maxime in ecclesiis illis, quæ ordinariis personis abundant, & quorum ministri copiosis redditibus sunt ditari. Nam ois occasio cõceptus & scãdali p̄miscuo vulgo adimenda est.

Processionum Collegiarum ecclesiarum, quæ ad maiorem sunt, moderatio. Cap. 28.

Processiones ecclesiarum collegiatarum ad summum templum, quæ diebus maxime celebribus ac festis fiunt, p̄culdubio instituta sunt causa cõueniendi illuc ad Missas episcopales, desiderioque recipiendi cõmunionem, vel benedictionem episcopalem: iam quum isti cõuentus speciem quidem antiquitatis, & nihil præterea repæsentent, imò perniciosæ euagationis materiã & crapulæ occasione diebus illis

Marc. ii.

*Inno. 3. c.
cũ decorè.
de rit. c.
hon. cler.*

*Agathè.
c. 63. c.
64.*

facratissimis præstet, illas nobis eatenus abrogare visum est, ut Collegia in ciuitate nostra Colonie, in quatuor illis summis anni festis ac diebus celebribus sequentibus, quæq; in suis ecclesiis diuinum officium statis horis reuerenter solenturque cõcelebrent ac peragant: neque his diebus, nisi quum nos in summo templo nostro presentes erimus, collegialiter accedat. Nam quantula sit deuotio collegiorum quæ tum accedat, quis Dei cultus ac veneratio, satis in aperto est. Tacemus, interim apud ipsas collegiatas ecclesias hisce diebus, maxime insignibus, solenne officium præmittitur: aut si quod dicitur verius præcipitur ac truncatur, quam celebratur.

De processionibus non abrogatis. Cap. 29.

Reliquas autem processiones more antiquo obseruari volumus: iubemus tamen ut clerus ciuitatis nostræ abusus, qui hæctenus irrepserunt, matura cõsultatione preuia, tollere peragat.

Quomodo ad anniuersaria Episcoporum in maiori ecclesia conueniendum sit. Cap. 30.

Dum vigiliæ in anniuersariis Episcoporum, in summo nostro templo, conuenientibus illuc collegiis, persoluntur, in concinnis atq; adeo specie ipsa nõ satis pius ac deuotus, cõtus editur. Quare nobis visum est expedientius, ut collegia singula in suis templis vigilias hæc deuotè absoluant, dein ecclesiam nostram maiorem ad sacrũ tantum accedat, illic tantisper facturi moram, donec id compleatur, singulis interim animum ad Deum, ac pijs precationes cõuersuris, quemadmodum superiori articulo diximus.

Minora ministeria idoneis committenda, ac decenter peragenda. Cap. 31.

Antiquissimis Canonibus in plerisque etiã Conciliis sanctum est, ne laici secus altare inter clericos ministrænt, neve in sacratu ministerii licentiam habeant ingrediendũ in sacriũ, quod Græci diaconiũ appellat, neve vasa dominica contingant. Præterea ne reliquæ Sanctorũ & vestimenta ecclesiastica (quæ honesta esse decet) nisi tantũ a sacratu ministris attraherentur, adeo vt ne sacratu quidẽ Deo fœminis ac monachabus aut lectoribus etiã sacra vasa vel sacratas palas contingere, vel incensum circa altare præferre licuerit, verum id solis Diaconis permissum sit: expressim autẽ laicis vetitum, ne pallas, ecclesiæ vela, ac altaris ornamenta abluat.

Ex cõci. Mogunt. de vit. & ho. cler. c. nõ liceat. Ex cõci. Agath. c. sac. 23. dist. 11.

Neque patres hic scripturis destituuntur. Iam verò eò vetum est, vt quatuor illi minores ordines, nepe ostiarij, exorcistæ, psalmistæ, ac lectores (non temerè ab ecclesia instituti ac recepti) præter nomẽ nihil in ecclesia retinuerint, illorumque loco tenues aliquot homines laici, qui per ecclesiæ prælatos minoris compendij gratia subrogantur, illorum officiis sese ingerat, idque indecore: quippe nullo penitus clericali habitu amicti, inter quos sunt, quos appellamus cõpararios, quos ad minimum (cereis accedendis, aliisque in choro ministracionibus intentos) deceret superpelliceis indui. Ne interim prætereamus ablutionem pallarum, vestimentorumque altariũ: breuiter, sacrorum custodiam talibus per custodes, seu thesaurarios nostri temporis committi, quos hæc contingẽtes antiquitas nefarij criminis simul cum surrogatibus damnasset: quare cautius post hæc agendum, ne ob talem præsumptionẽ Dominus iratus, plagam populo, qua simul innocẽs cum nocente inuoluatur, immittat.

DE PAROCHIS AC EORVM Vicariis, aliisque verbi ministris. Cap. 1.

Ite titulus cum generalis sit, in plerosque alios scinditur. Primum enim videndum est, qui ad verbi ministeriũ & regimen ecclesiarum admittendi sint, deinde de vita ac moribus eorum. Post, de officio, quod in duobus potissimum fitũ est, dislleminatione verbi, administratione sacramentorum. Postremo, de ipsorum victu, de quibus speciatim dispiciemus. Ante omnia tamen lectorem admonitum esse volumus, hos esse locos quos ecclesiarũ iubar, diuus Paulus in epistolis ad Timotheũ ac Titũ accuratissimè tractat. Nã huc illæ potissimũ spectat, vt sciãt Timotheus, ac Titus, quomodo oporteat eos in domo Dei cõuersari, quod est ecclesia Dei viuẽtis, nisi quod articulus administrationis sacramentorũ, & qui de victu est, alibi fusiõ explicatur. Porro, cum hæc Paulinæ epistolæ merè aureæ sint, & nulli nõ parochæ cogniti in primis necessariè: idcirco ad verbum ediscẽde, memoriæ mãdãde, ac opere cõplẽde erũt. Ex quibus aliis euãgelicis apostolicisque scripturis, ac patrũ sanctionibus, nos quã decerpẽ, quo dilucidi fiat, in quibus hæctenũ magno cum reipudetrimento peccatũ, & quid de cetero parochis factõ opus sit.

1. Tim. 5.

In priori ad Corin.

*Matt. 9.
Ioan. 10.*

Quū Christus Iesus pastor ille bonus, ac pastorū princeps, qui posuit animā suam pro ouibus suis, circuire oēs ciuitates & castella, docēs in synagogis eorū, & fīdicans euāgeliū regni, & curās omnē languorē & omnē infirmitatē. Quū, in quā, is qui venit requirere & seruare quod perierat, vidisset turbas, miserus est eis, quia erāt vexati & incentes sicut oues non habentes pastorem: dicebat discipulis suis: Messis quidem multa, operarij autē pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

*Marc. 6.
Luca 10.*

Orandus Deus vt mittat operarios in messem suam. Cap. 3.

Num, queso, putamus necdū tempestiuum esse interpellare dominū messis, vt mittat operarios in messem, ac pastores, nō quoslibet, sed secūdum cor suum, nimirū ouibus miserē dissipatis ac palantibus requirēdis? Quis, nisi in media luce cæcus, non præsentificat, nos in ea periculossima tēpora incidisse, in quib⁹ prædictiones Christi, & apostolorum scripturā, omnino atque omni ex parte complentur? Quis enim non videt venisse, irrurpissēque numerosā admodū caterua ad nos falsos illos prophetas in vestimentis ouium, qui sint intrinsecus lupi rapaces, qui nō introierint per ostiū in ouile ouium, sed ascēderint aliunde fures ac latrones? Nō enim venerunt, nisi vt furentur & mactent & perdant, quos videntes mercenarij, & qui non sunt pastores, venientes, fugiunt & dimittunt oues, & lupi rapiunt & dispergūt eas. Fugit enim mercenarius, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Poterant directores isti sub exuuiō ouino aliquandiu delitescere, nisi Christus eos prodidisset: Ex fructibus (inquiens) eorum cognoscetis eos: quod nō possit arbor bona fructus malos facere, nec arbor mala fructus bonos. Ex fructu enim suo vnaquæque arbor cognoscitur.

*Matt. 7.
Ioan. 10.*

Matt. 7.

Vnde dignoscere oporteat Pseudo ecclesiastes. Cap. 4.

*2. Pet. 2.
Iude.
Ad Tit. 1.
Titum.
2. Tim. 3.
1. Tim. 1.*

Quos qui velit penitus agnoscere, is 2. Pet. Epist. legat. c. 1. & quæ eiusdem argumenti est, Iudæ Apostoli vnicū, & eas potissimum diui Pauli epistolas, quas ad Timotheum ac Titum coepiscopos suos percriptit: in quibus illos eosdē quo dominus, nomine, appellat lupos rapaces, non parcētes gregi. Ex nobis quidem futurituros, sed peruersa loquentes vt abducant discipulos post se homines seipsos amantes, cupidos, elatos, supbros, blasphemos, sine affectione, sine pace,

criminales, incontinentes, proteruos, reprobos circa fidē. A sine præcepti, quæ charitas est, de corde puro, & conscientia bona & fide non ficta, toto cælo aberrātes, in vaniloquiū conuersos seductores, proficientes in peius, errātes, & in errorem mittētes. Magistros pruriētes aurib⁹, & in fide (quod bonam conscientiam repulerint) naufragos, verbis contēdētes, sanis verò sermonibus, & ei, quæ secundum pietatē est, doctrinā, neutiquam acquiescentes, superbos, languētes, circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiā, cōtentiones, blasphemiā, suspiciones, malāq; confictationes hominum mente corruptorū, ac proinde ad nihil vtilē, nisi ad subuersionē audientiu, quorū sermo vt cancer serpit. Nūquid poterat Apostol⁹ futurorū cōficius, hosce pseudo ecclesiastes apertius, aut dilucidius designare, quos nullus pfectō Apelles tā expressim suis colorib⁹ depingere potuisset.

1. Th. 3. 4.

2. Tim. 2.

Soli auctoritate ordinaria comprobati, ad Verbi ministerium admittendi. Cap. 5.

ADuersus hoc pseudochristos & pseudopphetas, non præmuniuit Christus: Videte (inquit) ne seducamini. Multi enim veniēt in nomine meo, & multos seducēt vt in errorē (si tamen fieri potest) ducātur, etiā electi. Nolite ergo ire post eos. Vos ergo (vti subiecit cōmonēs) videte. Ecce p̄dixi vobis omnia. Christi ergo p̄ceptū, quantum nobis ipse concedit, sequentes, quo lupos tā pestilentes ab ouilibus ac diocesisibus nostris abigam⁹, visum nobis est operepretiū fore, atiquos innouare canones, quib⁹ præcipitur, ne vlli ad Verbi ministeriū seu prædicationis officiū, nisi missi, auctoritatēque ordinaria approbati sint admittantur. Quo modo enim (secundum Apostolum) prædicabunt, nisi mittantur?

Matt. 24.

Luc. 23.

Mar. 14.

Rom. 10.

Qui sunt legitimi parochi & illorum vicarij modo tamen hi examinati prius & admissi sint. Cap. 6.

Ordinarij ergo verbi ministri, ecclesiarū parochialium legitimi rectores ac parochi sunt, quos etiā persona liter apud easdem ecclesias, secundū canonicas sanctiones p̄petuo residere volum⁹, nisi tamē eos magna ratio, veluti quod vel maioris ac publicæ vilitatis causa, ab sint: quæ & nostro calculo approbari debet, vel quod soli ob parochiæ amplitudinē gubernationi tantæ nō sufficiant, excusauerit. Tum enim qui per illos delegabuntur vicarij seu vicecurati (modo tamen hi etiam examinati, & tā quod ad vitæ inte-

c. licet. us etiā, de ele. lib. 5.

gritatem, quam Christianæ eruditionis puritatem & zelum attinet, idonei reperti fuerit) nostro permisso eodem officio perfungatur. Qui vero deinceps in vice curatos assumetur, Vicarij nostri in pontificalibus ac Theologorum ei per nos adiungendorum: in diocætib; verò suffraganeorum nostro rum illorum, quibus hoc muneris committendum duxerint, censuram (num videlicet obeundo muneri apti seu idonei sint, vel minus) expectabunt.

Fratres mendicantes quatenus admittendi. Cap. 7.

Ex conc. Viennen. de. dudum de sepul.

Aliquot retro seculis in ecclesiam recepti sunt quatuor medicamentum fratrum ordines, quo parochorum in verbi ministerio cooperarij foret. Quos absit ut repellamus, si tamē intra Cœcilij Viennē. sub Clemēte quinto celebrati, aliarūq; canonicarū cōstitutionū cæcellos se cōtinuerint. Nec antē accesserit, q̄ p ipsorū prelatos, ut viri inculpate viæ discreti pariter ac modesti, ac verbi diuini probè gnari, iudicetur, atq; ad hoc munus deligatur: Deinde etiā vicariis nostris in pōtificalibus presentati, tales inuenti fuerint ac permitti.

Quam modestam fratres mendicantes in Verbi prædicatione seruare oporteat. Cap. 8.

Qui tamē quū in subsidij tantum vocati sint ordinarij ecclesiarū rectoribus molesti esse desinent, ita videlicet, ne eosdem (quū suo munere fungi ipsimet velint) preoccupet, néve quos in excolēda vinea domini iuuare debēt in cōcionibus, virulēta ac detractoria lingua carpāt, uti nōnulli huius generis solent, qui inflati ac incōpositi populi auribus demulcendis student, suam, non Christi gloriā ambiētēs. Tā ignari omnis ecclesiasticæ disciplinæ, ut ignorent parochos, si fortè ceciderint, suos habere iudices, non ipsos fratres censors, multo minus promiscuam plebem, quā exploratū est mutuis ecclesiasticorū virorū amarulētis detractio nibus ad eō non emēdari, vt scandalizetur multo magis. Nec audiēdi sunt isti, si seruos Dei accusare se dicant, vt meliores fiāt, quam potius inuidiæ stimulis adulationisq; que, quā charitatis studio agitari conuincantur. Idipsum vel propria eorum cōscientia attestante, quōd sciant nullum vel in seculo, ne dicamus in eorū monasterijs inueniri, qui velit suum seruum ab alio q̄ a se iudicari: adeo vt si quis secus facere presumpserit, hūc & multa sequatur indignatio & vlciscēdi cupiditas. Quin Paulum audiant dicentem, Nolite iudicare inui

Ex decret. Pontia. pont.

Ex decret. Anacle.

Roma. 4.

cem, sed hoc iudicate magis, ne offendiculum detis fratri.

Non ferendi qui in iurisdictiones & prelatos tenent ad plebem inuehantur. Cap. 9.

Multo minus ferendi sunt qui vt aurā venentur popularē, in iurisdictiones episcopales ac ordines ecclesiasticorū pariter & ciuiliū magistratū inuehētēs, tētere vociferantur ad populū: non intelligentes interdū neq; de quibus loquuntur, neq; de quibus affirmāt. Quo nihil aliud efficiūt, quā vt plebē, alioqui satis in clerū irritatā, irritationem reddāt, ac gliscenti seditionū igni oleum subministrēt, Iurisdictiones ac magistratus esse oportet. Quod interdū personarū, non ordinis seu magistratus vitio peccatur, alia prouidentia purgandū est, non cæco plebis iudicio expēdēdum fraterna correptione opus erat, nō accusatione aut laceratione ex suggestis. Et vt omnia non statim ad viuū vsque repurgentur, quod fieri vix potest, non grauabuntur isti oculati, in se quoque descendere ac suos erratus inspicere, quo tāē æquiores fiant, diuinisq; iudicijs etiam quādā relinqūt. Si enim omnia (vt scitē Anacletus ait) in hoc seculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Sed de his satis.

1. Tim. 1.

Matt. 18.

Ex cano. Anacle.

Abusus est, qui paracho suo officio interdicat. Cap. 10.

EX his quæ diximus cōsequitur, eum morē, qui alicubi inrept, penitus irrationabilem, ne dicamus execrabilem abutū esse, quo legitimi ecclesiarū parochi adiguntur iurciurando affirmare, sese in suis ecclesijs fratres mendicantes ad verbi ministerium (etiam si ipsimet pro ratione suscepti ac cōcrediti muneris eo fungi velint) perpetuo admissuros. Quid enim hoc more aliud agitur, quam vt paracho officium, quo se Christo & ecclesiæ obstringit, adimatur, ac in alium relegetur: Id vitij, vt spes est, curabimus.

Fratres mendicantes his synodalibus constitutionibus erunt parentes. Cap. 11.

Aequū quoq; cēsemus, vt qui ex fratrib; huic muneri accipi velint, nostris Vicariis in pōtificalibus serio pmittat, sese hisce synodalib; institutis omnino obtēperaturos, quo sermo Dei purē sincere, ac sine offēsiōe decurrat.

Decet quoque vt fratres eatenus ordinaria potestati subiiciantur. Cap. 12.

Qui vt ordinariæ nostræ potestati, quod ad eiusmodi functionem attinet, subiiciantur, & eatenus monasti-

CONCILIUM PROVIN. COLON.

et professionis regulis, obligationibusque eximantur, non de- cens tantum, sed & iustum putamus.

De semel certo loco destinatis ac admisso, non teme- re retrahendis. Cap. 13.

Qui vero semel presentati & admisi fuerint, ut certo loco hoc ministerio fungantur, non debent temere seu praeter nostrum assensum a suscepto munere retrahi. Nam frequenter personarum mutationem periculosam putamus, ut interim sciamus saepe minus idoneum in idonei locum surrogari.

Qui nulla legitima autoritate innixi, se verbi ministerio ingerunt, uti seditiosi comprimendi. Cap. 14.

Ex conc. Antic. 5.

Extra ordinarios parochos, illorumque legitimos cooperarios, nemo deinceps, neque suggestu occupet, neque conuenticulas, vel in priuatis domibus vel vicis faciat, aut quouis tadem modo usurpet. Quod si quis secus agere presumpserit, & inobediens perturbare ecclesiam Dei (quam foris est) perseuerauerit, hunc tanquam seditiosum corripi oporteat.

Prohibetur omnes apostatae monachi ignoti ac peregrini spermologi. Cap. 15.

Quamobrem prohibemus omnes apostatas monachos ignotos. Item istos ac peregrinos spermologos, quorum neque doctrina neque vita vili perfecta est: eritque proinde cura ciuilibus magistratibus ac praesidibus, ut de his inquirant diligenter: & quos nos proscriptimus, eos illi cum receptationibus ipsorum doli mali conscii excedere prouincia compellant: Nisi quid seuerius culpa horum praeruaricatorum in ipsos statuere postulauerit. Ita ut inueniatur quispiam (quod abest) qui aliter quam legitime parochiam occupauerit, hunc abiici statim oportet quantumuis plebs, quam corrumpit, eum retinere contendat.

De terminariis quatenus admittendi. Cap. 16.

Ex concil. Sard. 1. et 18. Laodi. 13.

Ex chal. Concil.

Ex ordine mendicantium, qui oppidatim soli comorantur, quos Terminarios appellamus, vitam interdum agere monachissimo plurimum dissimile cognouimus, proindeque multis esse inuifos: hos potius, quam officio praedicationis statis illis diebus perfuncti essent, eleemosynasque collegissent, statim ad monasteria sua regredi, ibidemque quieti operam dare, atque obseruare ieiunia & orationes iuxta ordinis sui institutum malumus, quam vitam communem, ne dicam licentiosam, inter ciuium turmas ducere. Vbi tamen monasteria ab oppidis aut vicis tam longe distita fuerint, ut vnus dici iu-

DE VITA AC MORIB. PAROC. 22

nere repeti non possint, nolumus Terminarios istos hac lege teneri, modo tamen viri graues & annoxi, vitae quoque ex omni parte integra ac sana doctrinae comperti fuerint: ac id etiam visitatione potius quam constitutionibus cauebitur.

Præuilegiis fratrum nihil derogatur. Cap. 17.

Nolumus autem per praedicta, praeuilegiis, ordinibus fratrum mendicantium rite & legitime concessis, prauiudicare.

Monachorum ecclesia per seculares (ut vocant) presbyteros gubernanda. Cap. 18.

Eadem ratione decens est, ut monachi qui parochiales ecclesias, cura animarum apud ipsum monasterium, non personam, relicta, incorporatas (ut vocant) monasteriis suis habent, non per religiosos (quos in monasteriis perpetua vitam agere conuenit) sed per Vicarios presbyteros seculares (modo haberi possint) ad eundem modum quem supra diximus, examinandos admittendosque gubernari precurent. Quibus etiam de ecclesiae prouentibus tantum assignare obligati erunt, unde & iura episcopalia persoluere, & congrua sustentatione habere possint, quod ut fiat nobis cura erit. Non tamen tam duri hic erimus, quo minus interdum viros monasticos, quos singulari vitae exemplo & doctrinae salutaris disseminatione insignes comperimus apud ecclesias parochiales relicturi & confirmaturi sumus.

Can. de monach. de praeb. c. 1. de capell. mo.

DE VITA AC MORIBVS PAROCHORUM. Cap. 1.

Vanquam de vita ac moribus Clericorum supra dixerimus, videtur tamen hic locus postulare, ut speciatim aliquid de conuersatione ac moribus parochorum dicam, quod horum vita & officium diuino Paulo praecipue curae fuerit: adeo ut his rebus se habebitis, de reliquis non admodum magnam sollicitudinem habuisse videatur. Nec immerito, res enim ipsa delarat, ac prisca secula meminerunt, quae tranquilla, quae florens, quae fructificans, quam denique foelix ecclesia fuerit, dum talibus esset parochis insignis, qui Euangelicis, apostolicisque institutis, sanctorumque patrum regulis addicti, non tantum vocabulo, sed & facto praestabant quod dicebantur. Contra vero in quantos aetates, tempestates, procellas, ac pericula, ob eodem sensum in diuersum mutatos ac varicantes, ecclesiae nauicula miserè coniecta sit, nos sentimus. Ex quibus rursus emer-

gere, quum certo certius non possimus, nisi nos (quibus gregem suum Christus pascendum commisit) vias domini rectas, à quibus tandem excidimus, inambulare pergamus. Quid tandem aliud consilij capiendum nobis, quam ut singuli, quales esse debemus, tales & simus: atque hoc insigne Christi verbū, quod hinc discedēs, Petro ouiculas suas cōmitrēs, post tertiā demum dilectionis stipulationem promissio nemque, vti vltimum clogium ac memoriale, fidelissimē diligētissimēque inculcauit, & mēte & opere tenemus, quod est: Pascite agnos meos. Id fecerimus, si gregem Christi post Christum vnicē diligamus, atque eundem tam verbi doctrina, quam operis exemplo pascamus, diuinorumque sacramētorum dispensationem tueamur, defendamulque.

Iohā. 1. 7.

Vita vt d. Etrine in parochia conueniat necessariū. Cap. 2.

Vbi que fermē cū de parochis sermo incidit, scriptura vitā doctrinē copulat: nimirū quod qui vitā agit doctrinē cōtrariā, plus exēplo destruit, quam aedificet verbo. Oportet enim & fieri sermonem, non tantum dicit: alioquin cōpetet in parochum quod Seneca Platonis obiectum fuisse refert: Aliter loqueris, aliter viuis. Et quod Christ⁹ Phariseis impurat: Dicūt enim & nō faciunt: Alligant onera importabilia in humeros vestros, digito autē suo nolūt ea mouere. Apponatur ergo manus ori, necesse est, ne sit vox quidē, vox Iacob, manus autē Esau. Porro vox operū fortius sonat quā verborū. Intuēdus nobis pastorū princeps est, cuius tota vita sua doctrina est: qui cōepit primū facere, post docere. Siquidē potens opere & sermone, qui discipulos Ioannis de aduentu Messia rogantes, ad opera remisit, dicens: Ite, dicite Ioanni quæ vidistis & audistis. Qui deniq; non solū vocat oues suas nominatim, sed & vadit ante eas. Et cū tantū qui sic docuerit & fecerit, magnum in regno celorum fore pollicetur.

Mat. 23.

Gen. 1. 7.

1. Pet. 2.

Act. 1.

Luc. 2. 4.

Mat. 11.

Io. 1. 7.

Mat. 5.

Pastorem gregis exemplum esse oportere. Cap. 3.

1. Th. 2.

Ad Ti. 2.

Mat. 5.

Quare beatissimus Paulus ecclesie ministrū intituitur? Exemplum (inquit) esto fidelium, in verbo, in conuer-
satione, in charitate, in fide, in castitate. Itidē ad Titū.
2. In omnibus te ipsum præbe exemplū bonorū operū, in doctrina, in integritate, in grauitate, verbū sanū, irreprehensibile, vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habēs malum dicere de nobis. Sal enim terræ & lux mūdi prædicator Euan-
gelij dicitur, & lucerna super candelabrum posita, vt luceat

omnibus qui in domo sunt: Sic, vt videāt homines opera illius bona, & glorificēt patrē, qui in cœlis est. Quod si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? ad nihilū enim valet vltra, nisi vt proiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Apostolus itaque, hoc præceptum commendat Timotheo, vt mi-
1. Tim. 1.
liter bonam militiam, habens non tantum fidem, sed & bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus tum erant Hymenæus & Alexander, quos tradidit Satanæ, vt discant non blasphemare. Interea vero ex eodem numero omnes hæretici fuerunt.

Vitanda parochia in primis auaritia. Cap. 4.

Iam quæ clericis vitanda erunt, supra diximus. Ea ipsa potissimū Paulus quam longissimē à parochis esse vult & quæ illis opposita sunt, in ipsis quam maximē elucere. Primū scilicet vt abstineat ab omni auaritia. Hospitales enim erūt, non turpis lucri cupidi, non opes, sed animas venantes, non auri, sed hominū piscatores: alioqui ex pastoribus sicut mercenarij, & vertētur in lupos, audientque dominum per Ezechielem exprobrantem: Lac comedebatis, & lanis operiebamini: quod crassum erat, occidebatis, gregem autē meū non pascebatis, quod infirmū fuit non cōsolidastis, & quod egrotū erat non sanastis, quod contractū est nō alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat nō quæsiuistis, sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia, & cetera quæ sequuntur. Qui enim volunt diuites fieri, incidunt in rētionē & in laqueū dyaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergūt homines in interitum & perditionem. Radix quippe omnium malorum, est cupiditas: quā quidam appetentes, errauerunt à fide, & inferuerūt se doloribus multis. Tu verò o homo Dei, hæc fuge: sectare vero iustitiā, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, & mansuetudinem.

1. Tim. 5.

Tit. 1.

Mat. 4.

Eze. 34.

1. Tim. 6.

Parochia familiam irreprehensibilem esse debere. Cap. 5.

Interim erit domui suæ bene ppositus, vt nō tātū ipse, sed & sua familia irreprehensibile vitā agat. Qui enim domui suæ pesse nescit, quomō ecclesie dei diligētia habebit? Oportet autē illū & testimoniū habere ab his qui foris sūt, vt nō in opprobriū incidat & ilaqueū dyaboli. ad Timothe. 3.

1. Tim. 3.

Parochia luxus omnino cauendus. Cap. 6.

Deinde procul absint parochi ab omni luxu. Sobrius enim vult parochum esse Paulus, nec multo vino dedi

Ibidem.

tum, ac vino potius ad necessitatem quam ad voluptatē utē-
tem, quemadmodum ipse Timotheo præcipit, ne aquam ad-
huc bibat, sed modico vino utatur propter stomachum suū,
& frequentes infirmitates. Nesciat ergo parochi domus co-
messationes crapulosas, excrecet computationes illas ad æ-
quales haustus obligatorias. Sit procul à symbolorū (vt vo-
cant) dationibus. Turpissimum putet, nisi causa necessitatis,
intrare tabernam, quasi domum non habeat ad edendum &
bibendum. Breuiter, vitet omnia quæ pastorem auctorita-
tem aut dedecorant aut imminuunt.

Pudicitia seruanda parocho. Cap. 7.

Detestetur quoque omnē libidinem. Nam oportet pa-
rochum esse pudicum 1. Timoth. 3. & se præbere exem-
plum in castitate. 1. Timoth. 4. ne in cum verè dicatur:

Rom. 2.

Qui aliū doces, teipsum non doces. Qui prædicas non furā-
dū, furaris. Qui dicitis nō mœchandū, mœcharis. Qui in lege
gloriaris, per præuāricationē legis Deū inhonoras: per quod
blasphematur nomen Dei inter gētes. Quo enim vultu for-
nicarios cœlo excludet cum Paulo, qui huic volutabro cœni
ipse immerſus est: An existimas (inquit ipse Paulus) ò homo
omnis qui iudicas eos qui talia agūt, & facis ea, quia tu effu-
gies iudiciū Dei? In quo enim iudicas alterum, teipsum con-
demnas: eadem enim agis quæ iudicas. Scimus quippe, quia
iudiciū Dei est secundum veritatem in eos qui talia agūt.

Que fugienda & que sectanda parocho. Cap. 8.

DEniq; Paulus ad Timotheū: Iuuenilia (inquit) deſide-
ria fuge, sectare verò iustitiā, fidem, sp̄s, & charitatē, &
pacē cū his qui inuocāt Dominū de corde puro. Labo-
ra sicut bonus miles Christi. Nemo enim militans Deo, im-
plicat se negotiis secularibus, & q̄ sequitur. In summa, solici-
tē cura teipsum probabilem exhibere Deo, operariū incon-
fusibilem, rectē tractantem verbum veritatis. 2. Timoth. 2.

DE DISSEMINATIONE VERBI.

CAPVT I.

Hoc ministerium sanctissimum Apostolus ceteris omni-
bus longè præfert. Vnde & Corinthiis scribens, ait:
Non misit me Christus baptizare, sed Euangelizare:
cui & ceteri Apostoli assipulentur, quum inquirunt:
Non est æquum nos relinquere verbum, & ministra-
re mensis. Quinimo & Christus aliis antepōnit. Euntes

1. Cor. 1.

(inquiens) in mundum vniuersum, prædicare Euangelium
omni creaturæ, ac docet omnes gentes, baptizantes eos in
nomine Patris, & filij, & Spiritus sancti, docentes eos serua-
re omnia quæcunque mandauit vobis. Quamobrem Paulus
Timotheum suum excitans, ait: Attende lectioni attende ex
hortationi & doctrinæ, noli negligere gratiam quæ in te est,
quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum
presbyteri. Hæc meditare, in his esto, vt profectus tuus ma-
nifestus sit omnibus. Attende tibi & doctrinæ, insta in illis,
hoc enim faciēs, & teipsum saluum faciēs, & eos qui te audi-
unt. Et iterum: Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac
Euangelistæ, prædica verbum, insta opportunè, importunè,
ministerium tuum imple.

Mat. 28.

1. Tim. 4.

2. Tim. 4.

Quid parocho meditandum. Cap. 2.

MEditabitur parochus quid ipsi dominus per Ezechie-
lē cap. 3. 33. ac 34. præceperit, parabolāq; speculatoris
menti infigenda est. Speculatorē (inquit) dedi te, do-
mum Israël. Quod si speculator viderit gladium veniētem, &
non insonuerit buccina, & populus se nō custodierit, venerit
quæ gladius, & tulerit de eis animā, ille quidem in iniquitate
sua captus est, sanguinē autē eius de manu speculatoris re-
quirā. Parochi siquidem sunt, quibus potissimū dictum est:
Fratres, si quis ex vobis errauerit à veritate, & cōuerterit quis
eum, scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem
ab errore viæ suæ, saluabit animā eius à morte. Dura est nimis
illa prophetæ lamētatio: Paruuli perierunt panem, & ne-
mo dabat eis. Pasce ergo fame morientem: si nō paueris, oc-
cidisti: At homo ex duabus partibus cōstat, ex carne scilicet,
& spiritu. Duplici ergo cibo opus est. Nam vt scriptura ait:
Nō ī solo pane viuunt homo, sed ī omni verbo quod procedit
de ore Dei. Cibis exterior, carnem tantum mortalem refi-
cit, & intrans per os, in ventrem vadit, & in secessum emitti-
tur. Panis autem spiritus, tā per verbum prædicationis, quam
sacramentaliter in veritate corporis & sanguinis dominici,
in viuā fide comestus, viuificat, reficit, ac vegetat animam,
qui non perit, sed permanet in vitam æternam, & hunc qui
ederit, non morietur in æternum. Id quod omnes pij sciunt
ac sentiunt. Viuus enim sermo Dei est, & efficax, & pen-
trantior quouis gladio ancipiti, ac pertingens vsque ad diui-
sionem animæ & spiritus, compagumque, & medullarum.

Iaco. 5.

Thre. 4.

Mat. 4.

Ioa. 6.

Hebr. 4.

Fidelitas in primis in parcho, requiritur. Cap. 3.

Hic iam inter huius cœlestis panis dispensatores queritur, ut fidelis quis inueniatur. Fidelis, inquam, seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut de illis eam in tempore. Beatus ille seruus, quem venerit Dominus eius, inuenerit sic facientem. Sin secus, veniet et Dominus serui illius, in die quo non sperat, & hora quam ignorat, & diuidet eum partemque eius ponet cum hypocritis, ubi erit fletus & stridor dentium.

Quis sit fidelis verbi dispensator. Cap. 4.

Is autem fidelis est dispensator (attestante diuinitissimo Iohanne) cuius seopus vnicus ille Christus est, & cuius spiritus cõfiteatur Christum in carne venisse: id est, ut diuus Paulus interpretatur qui docet apparuisse gratiam Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus ad erudiendum nos, ut abnegatis omnibus impietate & secularia desideria, sobrietate, iustitiam, & pietate viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum glorie magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. Qui, inquam, docet eundem Christum Iesum dominum nostrum hominem tactum, ut daret semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorum bonorum operum. Quibus verbis sanctus Paulus duas in Christo naturas, verbi scilicet & carnis, indissolubili vinculo coherentes, & vtriusque nature ratione cõplectitur. Verbi, quatenus erudit nos, hoc est que sit voluntas patris, quam facientibus denuntiat premium, prauaricantibus vero poenam æternam. Carnis vero, quatenus datus & immolatus est pro nobis in ara crucis. Agnus immaculatus, & victima tollens peccata mundi, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia eius, & eadem cogitatione armemur, quia qui passus est in carne, desinit a peccatis, ut iam non desideris hominum, sed voluntate Dei, quod reliquum est in carne temporis viuamus. Omnis autem spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis: quoniam venit, & iam in mundo est.

Omnia scriptura ad geminam charitatem exigenda. Cap. 5.

Item fidus est minister verbi, qui omne in scripturam ad Christianam exigit charitatem. Charitas enim Christianissimum cõsummat, quemadmodum apud diuum Paulum legimus: Finis præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Et est potissimum illud indicium: quo Christiani

stiani esse cõprobamur. In hoc (ait Christus) cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis inuicem: Vnde beatus Augustinus in libris de doctrina Christiana breuissimam methodum ad peruestigandas, intelligendasque scripturas commonstrare volens: Quisquis (inquit) scripturas diuinas vel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ita ut in illo intellectu non adificet geminam charitatem Dei & proximi, is nondum intellexit, quod legis ac scripturarum summa finis ac plenitudo, sit dilectio, quæ duobus mädatis cõpreheditur: nepe, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente, ex tota virtute tua, & diliges proximum tuum sicut teipsum. Et quemadmodum vultis ut faciat vobis homines, ita & vos facite illis. In his duobus mandatis vniuersa lex p̄det & Prophete. Quicquid ergo ad hæc amulsi doctrinam suam attemperat, is nunquam potest perniciosè errare.

Summa Euangelica predicationis. Cap. 6.

Ezechiel verò Propheta summam suæ predicationis dominum enarrantem facit, hisce penè verbis: Viuo ego, dicit Dominus: Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur impius, & viuat. Iustitia iusti non liberabit eum, in quacumque die cõuerfus fuerit ab impietate sua. Quare qui egerit poenitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiam, & in mädatis vite ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum, vita viuat & non morietur, quod Christus breuius cõplexus est: Poenitentiam (inquit) agite appropinquabit enim regnum cœlorum. Sed de his aliis locupletius. Suffecerit hic vtrunque indicasse seopum.

Parcho cautissima sollicitudine in predicatione verbi vtendum. Cap. 7.

Quo autem sollicitius parochus prouinciam, cui ad motus est, gubernare satagat, haud existimabit se alicui leui muneri, sed omnium grauissimo ac difficillimo præfectu, tantæ nimirum difficultatis, ut verbi prædicatorem vnde quaque absolutum, vix vnum è millibus reperias. Non idem est ouium palatum magna in pascendis varietas: quod vnam ouiculam nutrit, alteram macerat, aut mactat. Culpauerit aliquis auarus, prodigus hinc argumentum prodigalitatibus suæ colliget. Culpauerit prodigos, auarus inde tenacitatis suæ excusationem arripiet. Ea est hominum malitia, ut pedum alia, sed & sanctissimum Dei verbum pro suis quisque affectibus ac ad sua desin-

*Ioa. 13. 15.
Aug. de
doctr.
Christi.
li. 1. c. 36.
Roma. 13.*

Mat. 22.

Mat. 7.

Ezec. 18.

Math. 3.

Psal. 140. **de**ria confouēda potius quā eradicanda trahat. Videmus, proh dolor, quemadmodum hac tempestate plerique sacras literas in parabolam ac prouerbiū vertant, atque ad excusandas excusationes in peccatis summa vi atque impudentia torqueant, adulterantes verbum Dei. **Quare** parochus cautiſſima ſollicitudine agere debet, per gladium Dei ſecantem à dextris & ſiniſtris, vt medium iter pateat ad incedendum per viam regiam mandatorum Dei.

Quemadmodum sermo temperandus. Cap. 8.

Atemperandus sermo quoad eius fieri potest pro auditorū captu. Alij siquidem acri ingenio ac iudicio sunt, alij hebetes animo ac rudi Minerva præditi, quidā audenti quidā verò desides: hi rectè ac sincrerè instituti, illi seducti ac decepti. Discretionē ergo maxima op^o est. Breuiter nemo erit concionator absolutus, cui præter vitam exemplarem non adsint omnia quę sequuntur: nempe, cognitio scripturarum vtriusque testamenti, ingenium velox, solers atque versatilis, eloquentia vehemens, suauis, neque interim minus temperata, quā copiosa, prudentia rerum ac personarum docendarum, experientia multiplex, immobilis constantia. Denique spiritus, qui si deerit, reliquis donis parum profecerit. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. **Quo**modo enim ad aeternarum rerum desideria alios accendat, qui ipse totus languet ac frigit: nõdum spiritu cõcepto, qui ex Deo est, quem & ipse Deus dat bonum petentibus se. En quā arduum est concionandi munus. Nec tamen propterea diffidentia (quę plerunque multos auertit) deserendum. Ad euāgelizandum missi sunt parochi. Væ ergo illis, si non euāgelizauerint. Si quis autem eorum sapientia indiget, scrutetur scripturas, & postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.

Quid cauendum inter concionandum. Cap. 9.

Cauēbit autem modis omnibus, ne lubricus in docēdo sit, huc illucque effluens. Et in primis, ne vento doctū narum ab ecclesia catholica nõ receptarū, veluti nubes sine aqua circumferatur, sed formam habeat sanorū verborum ab ecclesię (quę columna veritatis est) instituto nihil discrepantium. Tu (inquit Paulus ad Titum) loquere, quę decet laicam doctrinam, verbum sanum & irreprehensibile.

Nihil aut fabulosum aut suspectum, adferendum. Cap. 10.

Ineptas autē & aniles fabulas deuitabit, qualia nuper erāt quę ex nullis pbatis authoribus, sed poti^o suspectē ſsimis obscurorū hominū cõmentis adferēbatur exempla. Olim verò genealogiā interminatā, quod ad pietatē illa nihil fecerint. Exercebit autem seipsum ad pietatem, quod corporalis exercitatio ad modicum utilis sit: Pietas autem ad omnia utilis, promissionem habens vitę, quę nunc est & futurę.

Loquacitas vitanda. Cap. 11.

Neque minus euitabit prophana & vaniloquia, hoc est futilem & inanē loquacitatem, qua nonnulli ratiocinationibus humanis fallam scientię opinionem sibi venantur. Sic enim suū cõpellat Timotheū Paulus: O Timothee, depositum serua, deuitans prophanas vocum novitates & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quida promittentes, circa fidem exciderunt.

Quemadmodum parochum aduersus hereticos pugnare oporteat. Cap. 12.

Paratos nos esse vult Apostol^o Petrus ad satisfactionē omnium poscētī nos rationē de ea quę in nobis est spe & fide, sed cū modestia & timore. Neque ergo doceat, neq; intēdat his parochus, quę quæstiones magis præstant quā edificationem, quę est ex charitate. Timoth. 1. Et iterū. 2. Timo 2. & 3. Paulus ait: Stultas & sine disciplina quæstiones & pugnas legis respue, sciēs quia generāt lites. Seruum autem domini nõ oportet litigare. Proindēq; vbi cum hereticis res est, cor tripeti quidem eos cum modestia qui resistūt veritati, ne quādo Deus det pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & respiciat à diaboli laqueis, à quo tenētur captiui ad ipsius voluntatem. Quod si nõ profecerit, hereticum hominem post vnā & secūdam correptionem deuitet, sciens quia subuersus est qui in se cõmodi est & delinquit, quem sit proprio iudicio condemnatus. Nequaquam autem ad populū verbis cõtendat ad nihil enim vile est, nisi ad subuersionem audientū, memor apostolici sermonis, quo reiciuntur omnes, qui scissuram quarant. Si quis enim vult contentiosus esse, non talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei.

A scommatis & conuitiis abstinendum. Cap. 13.

Inter concionandum ergo à scommatis maledictis, ac cõuitiis omnino abstinendū est. Prædicetur purē ac sincrerè

1. Ti. 1. 4.
2. Tim. 2.
Titim. 3.

1. Tim. 4.

1. Tim. 6.

1. Pet. 3.

Ad Ti. 3.

2. Tim. 2.
1. Cor. 5.

Mat. 10.

1. Cor. 11.
Iacob. 1.

Ex epist. Iuda. 2. Tim. 1.

Ad Ti. 2.

Dei verbum, iuxta ecclesiasticam traditionem, & patrum ab ecclesia catholica approbatorum interpretationem. Quae verò in contentionem vel disceptationem reuocari possunt, penitus silantur, quemadmodum quoque pragmatica Augustini. sanctione cautum est.

Prag.
August.
Stana.

In contentiosis dogmatibus, quomodo docendus populus sapere. Cap. 14.

IN controuersis autem & contentiosis, obscurisque dogmatibus, quae sacris voluminibus vel vniuersali ecclesiae consensu expressim decisa non sunt, populus priuatim (maximè cum exomologem se purgat, modo grauatam conscientiam hoc habeat) ita docendus est sapere, atque hac cautione profiteri de his se credere, sicut credit ecclesia. Hoc enim tutius, quam asseuerare, de quo dubites, aut quod non intelligas.

Qualem oporteat esse parochum in reprehendendo criminibus. Cap. 15.

ERit quoque parochus in reprehendendo criminibus vehemens atque acer. Constitutus est enim ut annunciet populo scelera eorum, sic tamè, ut in suggesto vitia tantum reprehendat, non personas nominatum perstringat. Argue, inquit Apostolus, increpa, obsecra in omni patientia & doctrina. Vbi persona arguenda, denunciatione euangelica utendum. Si peccauerit in te frater tuus (inquit Christus) vade & corripe eum inter te & ipsum solùm. Quod si te audierit, lucratur tibi fratrem tuum. Quod si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum vel trium testium steterit omne verbum. Quod si eos non audierit, dic ecclesiae, quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Sic Paulus Corinthiùm respiscere nolentem excommunicauit. Et hinc iterum Christi doctrina & exemplum sequendum, ut beneuolentia seueritatem vincat, ut paratus sit parochus dimittere peccatum non modo septies, sed & septuagies septies. Et cum Christo paratior sit ad absoluendum adulteram, ad frugem melioris vitae reuertentem, quam ad condemnandum. Quemadmodum Paulus quoque in gratiam recepit Corinthium illum poenitentem.

Manifesta reprehensio vtriusque potestatis vitanda. Cap. 16.

Vitanda quoque manifesta reprehensio vtriusque potestatis, tam ecclesiasticae quam civilis. Neque inuicendum in ordinem aliquem aut aliquod ab ecclesia receptum viuendum

genus. Omnis enim potestas à Deo est, & propterea eatenus honoranda, non incescenda. Sequenda praecursoris dominici doctrina & exemplum, qui ne milites quidem se repulit, aut vltra contumelia affecit, sed magis viam recte viuendi ostendit. Per eiusmodi enim incautam reprehensionem plebs ad seditionem magis ac rebellionem incitatur. Hanc murmur, odiù, impatientia, contumacia, proteruita, & detractionis libido committatur: quin potius docendus populus est obedire magistratibus, parere praepositis suis, etiam discolis, ac interim admonendus est, ut sint magistratus interdum vitiosi, id euenire, quod dominus regnare faciat malos & hypocritas propter peccata populi. Omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse. Quodque omnis potestas à Deo sit: quod denique, qui potestati resistit, Dei ordinationi resistat, nisi tamen potestas expressim praecipiat, quod est contra mandatum Dei: tum enim oportet plus obedire Deo quam hominibus.

Quomodo corripiendi magistratus. Cap. 17.

IN corripiendis vero magistratibus, correctionis quoque fraternalis locus est, quemadmodum Ioannes reprehendit Herodè. Sic enim legimus: Dicebat enim Ioannes Herodi, non populo: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Quae si nihil promoueas, postulanda & expectanda prouiso praetatorum ac maiorum magistratuum est: qui si dissimulet etiam consultum magis, ut vltio remittatur ad Deum, quam ut tantum scandalum inde deterius subsequatur.

Admonendus populus, ut oret pro magistratibus. Cap. 18.

Est autem populus frequenter in concionibus, post conciones vero semper diligentissimè commonendus, ut Deum Opt. Max. pro potestatibus deprecetur. Volo (inquit Augustinus) ut fiant omniùm primum obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

Notantur qui secus docent. Cap. 19.

Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei quae secundum pietatem est doctrina, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quaestiones & pu-

Rom. 13.
Luca 3.

1. Pet. 2.
Iob 14.
Prov. 28.
Esaiæ 3.
Rom. 13.

Acto. 5.

Marc. 6.

1. Tim. 2.

1. Tim. 6.

gnas verborū, ex quibus oriūtur inuidia, cōrēctiōnes, blasphemie, suspiciōnes inaię, cōsiltatiōnes hominū corruptorū, qui a veritate priuati sunt, existimantiū quæstū esse pietatē.

Summa doctrinæ Christianæ in Enchiridion contrahenda. Cap. 20.

*Ex conc.
Arist.
Pragm.
August.
Istana.*

Porro cū secundū euangelicā atque apostolicā doctrinā (quibus decreta patrum ac Cōciliorum, deniq; pragmatica sanctio. Augustana meritō accedūt) in ecclesia Dei sola canōnica scriptura ac diuina eloquia secundū ecclesiasticā interpretationem sanctorum patrū ac doctorum, & recitari & prædicari debeat, non abs re videbitur parochis summā Bibliothorū paucissimis præscribere, ne alicubi dum scripturā metas nesciunt, impingant.

Enchiridion quæ docebit. Cap. 21.

Et cū præcipue ipsis incumbat, vt plebē erudiant in præceptis decalogi, articulis fidei, qui symbolo apostolico recensentur, ac ecclesiæ sacramētis simul cum explicatione orationis dominicæ: (Hic est enī inchoationis Christi sermo quo iacitur fundamentum, ab operibus mortuis & fidei in Deum) idcirco vt imperitiōribus consūlatur, quoddam Enchiridion dābimus, in quo breuissimē hęc omnia secundū sanā & ecclesiasticā doctrinā exponētur, simul & loci quidam cōmunes ad omnes omnium aetates ac ordines cōmonitorij inserētur. Veneratio quoque sanctorum ac reliquiarū. Deniq; quatenus imaginibus ac picturis vt edum, docebitur. Nec interim quid sibi ecclesiasticæ cæremonia præsertim illa pix ac antiquissimæ velint, & quō conducant in eodem libello declarare omittemus, idq; succinctissimē.

Ord. conuocandi quem simpliciōres sequentur. Cap. 22.

*Aug. de
a. clim.
Christia.
li. 4. c. 10.*

Simpliciōres ac minus eruditi cōconuocatores, festis quibusq; diebus concione in nomine sanctissimæ Trinitatis cū imprecatione gratiæ Dei (nēpe vt dominus suum spiritū verbo addere dignetur) cœpta initio ambas lectiones, q̄ Epistola ac Euāgelij Missæ, eius diei appellātur, ad verbū denarabūt, Deinde post imploratā diuini numinis clementiā, regrediātur ad vtriusq; lectionis breuē dilucidationē, locos ali quot cōmunes ex vtraq; deligētes, quibus populus ad vitā pietatē charitatēq; Dei ac proximi inflāmetur. Denūtiabunt quoque, quid ecclesia Dei eo die potissimū Deū oret ac precetur, quod in precationibus seu collectis, quæ post canticum

Kyrie eleison, aut Gloria in excelsis, dicuntur, continetur: ac hortabuntur populum, vt idem pariter interca dū sacra agūt, Deum oret, si non verbo tenus, mente tamen.

Sanctorum historie quatenus attingendæ. Cap. 23.

Sanctorū historiis ne nimis diu immoretur: quin potius spars (vt iam diximus) Euāgelio detur & Epistolæ expli candis. Quōd si fabulosa videbitur historia, ne attingat quidem: si veri similis, leuiter, eaq; decerpatur quæ imitanda videantur. Miracula quoque ne impudentius iactentur, nisi quæ scripturis prodita, aut à nō leuibus scriptoribus summa cum historiæ fide tradita fuerint.

Allegoria quomodo explicande. Cap. 24.

Si quis allegorias aut sensus scripturæ reconditiores, spiritualia spiritualibus cōferentes adferre velint, has ex receptis ecclesię doctoribus, veluti Ambrosiō, Hieronymo Augustino, Chrylostomo, ac similibus comprobatis authoribus desument.

Quomodo finiendæ concio. Cap. 25.

Vbi ad calcem concionis deuentum erit, breui epologo, quo argumētum ac capita totius cōcionis renarret, vtatur. Id enim ad captum ac fulciendam memoriā auditorum plurimū fecerit.

Quid recitandum finita concione. Cap. 26.

Debet quoq; finita cōcione, decalogus, ac symbolū fidei & succinctē & exerte recitari. Illa quoq; exomologētis ac publica peccatorū cōfessio cū imploratione misericordię Dei, purē ac distinctē p̄nūtiari, ac mōneri populū, vt eiusdē verbis sacerdotē p̄nūtiatē subsequatur: ac deinde recesserit cōsolatoria imprecatio remissiōis peccatorū, vt populus deiecto, cōtrito, humiliato aīo ac toto corde, cū presbyte ro accingatur ad mysteriū redēptionis suæ (q̄ in altari tractatur) contēplādum, fructumq; dominicæ passiōis, quæ in altari mysterio cōmemoratur, representaturq; participādū.

Psal. 50.

Quomodo finita concione populus excitandus ad orandum pro defunctis. Cap. 27.

Cvm multum plerūque temporis, paruo cū fructu teratur in recēsendis singularim defunctorum nominibus, vbi viritim pro quolibet exigitur vna oratio dominica, idq; interdū non citra suspiciōnē vel quæstus vel ambitionis fiat: nobis potius videbitur, vt populus ad commu-

nem pro defunctis orationem piè ac deuotè dicendam accedatur, & hæc genealogie intermittantur. Super qua re tamen quod ad morem ciuitatis nostræ Colonien. attinet, & cū parochis & cum senatu latius agere non omitemus.

DE ADMINISTRATIONE
Sacramentorum. Cap. 1.

Leclesia catholica vsus septem mysteria (quæ sacramenta appellatur) obseruat, veluti septè quædam parata remedia, per quæ Deo visum est peccatis nostris mederi, ac nobis gratiæ suæ salutaris medicationem (diuersa tamen ratione) infundere: quæ sunt, baptismus, confirmatio, eucharistia, poenitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimoniũ. Quæ cur à Christo & ecclesia instituta sint, & à veteribus sacramenta peculiariter appellata, deinde quæ illorũ sit, per gratiã Dei efficacia & virtus, nunc non est dicendi locus. Tantum admonerimus in præsentia parochum, quæ illud circa dispensationem singulorum obseruare cõueniat.

Instruendus populus, quid agatur in cuiuslibet sacramenti exhibitione. Cap. 2.

*Augu. 1
i. de do.
Christ.* **Q**uia igitur in sacramentis aliud videtur atque aliud agitur, instruendus est populus in cuiuslibet exhibitione quid in eiusmodi religioso arcano, (id enim sacramentum sonat) agatur. Cũ enim in sacramentis istis per signa quædam sensibilia infundatur insensibilis gratia, congruens externis signis excitanda est fidelium fides & deuotio in Deũ, vt credentes ac diuini mysterium intelligentes, ad Dei ac saluatoris nostri iesu Christi participandam gratiam accedant. Quod fiet cum parochus sub administrationem cuiuslibet sacramenti, sacra cõuentione populum breuiter admonuerit, quid in ea re agatur.

Quid agatur in baptismo. Cap. 3.

*Galat. 5.
Tit. 3.
Roma. 6.* **E**t vt de sacro baptismo exordium capiamus, docendus est populus, quod illic aboleatur vetus homo, remisso omnino peccato, atque nouus exoritur ab omni labe purgatus per fidem in Christũ, quod illic qui baptizatur, lauctur lauacro regenerationis & renouationis Spiritus sancti in sanguine Christi pro nobis effuso, quod illic veterem Adã exuimus ac vicissim Christum induimus, consensu cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriã patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus,

quemadmodum hæc Enchiridion latius edocebit.

Cuius sint admonendi susceptores infantis. Cap. 4.

Susceptores infantis (patrini qui dicuntur) merito admonentur, quod ipsi sint, qui ecclesiæ nomine, & in ecclesiæ fide Christo paruulos offerant per baptismum, ac se prope modum pro paruulis fideiuflores constituent, nomine paruuli respondentem: quam etiam postquam adoleuerit symbolum simul & orationem dominicam edoceat, atque vitam Christo ac professione in baptismõ facta dignam perpetuo agere, salutem vbi id necessitas poscere videbitur, cohortari non omittet: proindeque malum illos deligi prouectæ aratis, quam impuberis ne videatur infans infantem offerre, ac sponsoris se Deo pro alio constituere, qui quod promittit, non intelligat: idoque minus quod non intelligit, docere queat.

Populus docendus quid velint externa signa. Cap. 5.

Propterea docebitur populum, quid sit, quod catechetur baptizandus, quid reliqua solennia, quæ ecclesia adhiberi voluit, signent: videlicet, cur insuffletur in faciem baptismi, cur signum crucis & in pectore & in fronte fiat, cur sal in os detur, cur aures & nares spuito attingantur, liniaturque, cur in unctio in pectore & scapulis fiat, & cur post baptismi unctionem in vertice. Denique, quid significet amictus albus, quo infans sub alio baptizatus superinduitur, quæ omnia sunt mysteriorum plena, quemadmodum Enchiridion declarabit.

Quomodo accedendum ad baptismum. Cap. 6.

Cum beatissimus Apostolus in ecclesia omnia honeste atque secundum ordinem fieri iubeat, debet baptismus summentis in Deũ, & in sacratissima quæ agitur mysteria, intentione & dari & accipi. Quare quicquid hinc susceptores seu alios astantes auocat, procul tollendum est. Accedatur itaque deposito omni fastu, humili spiritu, ac recta in Deũ fiducia, quæadmodum accesserunt qui iesu paruulos obtulerunt vt manus eis imponeret. Nam hic renunciat Saranẽ, omnibus operibus atque omnibus popis eius, cõueniaturque: antè inter patronos de nomine infantis, vt potius in baptismo ipso cogitur de lucranda anima Christo, quam de retinendo nomine.

Baptismus in facie ecclesia peragendus. Cap. 7.

Magna certe ratione ecclesiasticis paribus visum est, vt baptismus in conspectu ecclesiæ in loco sacro recipiatur, nisi tamẽ imminens necessitas fieri aliud suaserit. Quæ ob re

c. vos ante oia de cõs. d. 4.

1. Cor. 14.

Mat. 19.

displicet nobis quòd quidam fastuosi templū domini despiciētes, ambiūt magis suos infantes in domibus priuatiū baptizari. Quòd deinceps, nisi necessitas idiolum exegerit, & causæ cognitio præcesserit, indulgeri nolumus.

In confirmationis exhibitione quid docendum. Cap. 8.

Idem dum sacramentam cōfirmationis cōfertur, docebunt Vicarij nostri in pontificalibus, quid agatur, nempe quòd ille ambiatur gratia spiritus sancti, qua confirmatur tyro aduersus Satanæ tētationes, roboraturque, vt quod corde credit ad iustitiam, ore quoq; palām cōfiteatur ad salutem. Quamobrē eo cōmuniri solet ætas tenera, quæ ad nequitiam procliuor est quàm ad pietatē, vt ea procliuitas minuatur, docilitasque ad pietatē augeatur. Omnes fideles (inquit Urbanus pōtifex Romanus) per manus impositionē episcoporum, Spiritum sanctū post baptismū accipere debent, vt ple ni Christiani inueniātur: quia cū spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & cōstantiam roboratur. De Spiritu sancto accepimus, vt efficiamur spirituales, quia animalis homo nō percipit ea quæ sunt spiritus Dei. De spiritu sancto accepimus, vt sapiamus inter bonū malūq; discernere, iusta diligere, iniusta respuere, vt malitiæ ac superbix repugnemus vt luxuriæ & diuersis illecebris ac fœdis indignisq; cupiditatibus resistamus. De spiritu sancto accepimus, vt amore vitæ & gloriæ ardore succensī, erigere à terrenis mentē ad superna & diuina valeamus. Sed de hoc alibi latius.

Quomodo ad sacramētū confirmationis accedendū sit. Cap. 9.

An expediat imitari consuetudinem, qua obseruatur, vt nedū adultis, sed & infantibus detur cōfirmatio, idq; pransis, hic non diffinimus: quāquā q̄ Aurelianē. Concilio sancitū est, nobis magis placuerit, videlicet vt ieiuni ad confirmationem veniāt perfectæ ætatis, vt moneantur confessionem sacramentalē facere priusquam accesserint, quomundi, donum spiritus sancti mereātur accipere. Cum enim hoc sacramentum non sit necessitatis absolutæ, cōueniētius & vtilius dabitur, si addatur admonitiūcula. At antequā infans supra septimū ætatis annum progressus fuerit, parū aut nihil horum quæ agūtur intelliget, ne dicamus, meminere.

Cuius sint admonendū susceptores confirmati. Cap. 10.

Quemadmodū in baptismō susceptores sunt, ita hic qui confirmandū præsentant ac eorum Episcopo siltunt,

idq; nō admodum diuersa ratione, nisi quòd quidā etiam dicunt, decens esse, vt qui nondum aduersus carnis, mūdī, ac Satanæ tentationes roborati sunt, per confirmatos iam dudū atque exercitatos sensus habentes (quib⁹ fides cōfirmādi cōguita atque explorata sit) Episcopo præsententur. Quāobrē quoque admonendū sunt, isti officij sui, curādumque, vt tanti sacra. menti perceptio dignē ac reuerenter peragatur, quemadmodum in primitiua ecclesia obseruatum legimus.

De moderandis donariis, quæ susceptores infantibus d. nent. Cap. 11.

Quibusdā in locis, ambitionis magis, quàm pietatis causā dum vtrunq; tam baptismi quàm cōfirmationis sacramentum peragitur, hi qui parrini dicūtur, certāt. vt alter alterum denariorū pretio (quo suscepti ac præsentati pueri donantur) vincant. Præterea iur statim, maximē post baptismū, ad comessationes, cū tū maximē comessationibus esset abstinēdū. Quæ de re admonēdus est populus, vt quæ digna sunt his sacramentis tantū curent. Cætera aut moderentur, aut penitus tollant. Nam non offenderimus Deum, grauius quàm cum illius sanctissima mysteria indignē tractamus.

Docendus populus de signis externis. Cap. 12.

Docebit præterea parochus populum, quid signet chrisma, & cur ex oleo oliuæ ac balsamo cōficiatur, quemadmodum docebit Enchiridion.

De sacrosancta Eucharistia. Cap. 13.

Eucharistia, vnicum illud piarū mētium solatium ac delictium, hac deploratissima tempestate execranda insania ac abominabili prophanatione hæreticorum de re tāta quodlibet commisitentium plerisque quodammodo naufragum vertitur, ad eò vt (quod dolentes referimus) multi nunc sint, qui non tantum hunc panem vitæ, qui de cælo descēdit, accipere non desiderēt, sed & auerterent, homines solo nomine Christiani, re ipsa vero Capernattis ipsis deteriores, etiam quos post acceptam notitiam veritatis, voluntariē in filium Dei peccātes, ac corpori dominico & sanguini cōtumeliam inferentes, terribilis quædā expectatio iudicij, & ignis emulatio (quæ consumptura est aduersarios) manet.

Quid docendus populus in huius sacramēti ministratio. Cap. 14.

Docendus est itaque populus Christianus certissima fide credere q̄ in hoc sacramento sit verum corpus & verus

Gerfon.

Ioan. 6.

Heb. 10.

Mat. 26. sanguis Christi Iesu. Neque enim veritas mentitur, quæ apud
Mar. 14. Matthæum, Marcum & Lucam hoc sacramentum instituitis ac
Lucæ 22. porrigens, simplicissimè dixit: Accipite & comedite: hoc est
 corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est sanguis meus
 novi testamenti, qui pro vobis & pro multis effunderetur in re-
 missionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem.
1. Cor. 10. Sic docet Paulus Apostolus: Calix benedictionis cui benedi-
 cimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis
 quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Unde
 consequitur in Eucharistia totum esse Christum, quantum ibi sit
 sub ratione cibi & potus. Qui enim tradidit verum corpus &
 sanguinem, haud dubiè tradidit viuum. Quare si credimus in
 sepulchro diuinam naturam non fuisse separatam ab exanimi corpore,
 quanto magis credemus eam à viuo corpore non esse separatam
 in sacramento?

Quibus persuasum est utraque speciem laicum participare oportere, quomodo docendi. Cap. 15.

Vbi sunt, quibus contra ecclesie consuetudinem persuasum est, oportere laicos participare corpus & sanguinem domini sub utraque specie, ibi docebit parochus hos, qui grauata habent conscientiam, corpus & sanguinem domini in altera tantum specie perfecte consistere, adeo ut laicus, qui sub specie & panis communicat, non tantum corpus, sed & sanguinem domini non minus recipiat, quam qui capit sub utraque specie & panis & vini. Ecclesiam quoque laicis vnà tantum speciem dare, quod pro reuerentia ipsius sacramenti & salute fidelium ecclesia (cui dispensatio sacramentorum Dei commissa est) sic viderit expedire, Nam quum nullatenus ambigendum sit, sub specie panis non tantum carnem, nec sub specie vini sanguinem tantum, sed sub qualibet specie totum Christum contineri, cur se laicus iudicio ecclesie, quam dominus audiri voluit, non submitteret: quæ non temerè, sed multis rationibus permota, decreuit salubrius esse, ut non tantum populus, sed & sacerdotes non sacrificantes, Christum sub vna tantum specie, quam sub duabus perciperent. Quid enim panis vini que species aliud sunt post consecrationem, quam species sacramentales & accidentia sine subiecto: ut non habeat laicus, cur queratur sibi alteram subtrahi speciem, vbi totum quod sub utraque specie continetur, integrè accipiat. De qua re alibi latius dicetur.

De veneratione sacrosanctæ Eucharistiæ. Cap. 16.

Et quoniam in hoc sacramento Christus continetur, cohortandus est populus, ut ad hæc mysteria contremiscens, quum in celebratione missarum eleuatur hostia salutaris se reuerenter inclinet, corporeque humi fuso, mente adoret crucifixum, facturus idem, quum presbyter deferat ad infirmum Eucharistiã, quam ob id paratam semper habere debet, ut quantum quis infirmus fuerit, statim eum communicet, ne sine communiõne decedat. Quod faciens decenti habitu indutus, hæc salutarem hostiam palam ac honorificè ante pectus cum omni reuerentia & timore ferat & referat lumine semper præcedente, ut signo populus intelligat, illic eum esse præsentem, qui est candor lucis æternæ. Hæc denique sacrosancta hostia reponatur semper in loco singulari, mundo & signato, honorificèque collocata, deuotè ac fideliter conseruetur.

Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat populus docendus. Cap. 17.

Docendus item est populus, quantum tantum miraculum in hoc sacramento virtute Christi fiat, non ex merito sacerdotis, quod & in ceteris sacramentis obtinet. Nam intra sanctam ecclesiam catholicam in mysterio corporis Christi, nihil à bono maius, nihil à malo minus, proficit sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hæc suam efficit carnem, & transit vinum in sanguinem. Sed hoc tantum interest, quod malus sacerdos sibi tantum nocet, indignè tanta mysteria tractans. Nam quod ad veritatem corporis domini attinet, ita percipit hic cui dicit Apostolus. Qui manducat indignè, iudicium sibi manducat, sicut is, cui dicitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.

Quomodo admonenda plebs, ad sumendam Eucharistiam accedens. Cap. 18.

Praterea instituenda plebs est, quomodo Eucharistia sumenda sit. Et in primis admonenda, quæ graue crimen sit, ad tantum sacramenti participationem indignè accedere. Nam Apostolus ait: Quicumque manducauerit panem hunc, & biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & sanguinis. Et iterum hanc horrendam sententiam cõgeminans: Qui (inquit)

*Hono. 3.
c. sane.
de cele.
missa.
Ex conc.
Moguti.
c. presb.
de conf.
dist. 2.*

*1. Cor. 11,
Ioan. 6.*

1. Cor. 11.

māducat & bibit indignè, iudiciū sibi māducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Ideoq̄ (vti subiicit) multi inter vos iufirmi, & imbecilles sunt, & dormiunt multi. Quod si nos ipsos diiudicemus, non vtiq̄ iudicaremur.

Qui ad hoc sacramentum participandū admittēdi. Cap. 19.

Proinde nemo admittēdus est, nisi cuius cōscientia parcho sit, aut cui potestas super hac re legitimè facta est, p̄ exomologesi explorat, & qui p̄nitēti ac cōtrito corde corpus domini diiudicans accesserit, quod iubet Apostolus, quum ait: Probet autem semetipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat: ne cum Iuda, qui cœnæ dominicæ ad iudiciū interfuit, locum dyabolo præbeat. Mens ergo ab omni affectu peccandi longè ab sit. Nam si adhuc habet voluntatem peccandi, grauat̄ magis Eucharistiæ perceptione, quàm purificatur. At contrā, quanuis quis peccato mordeatur, si tamen p̄nitēat, & de cætero peccandi voluntatem nullam habeat, confidens de domini miseratione, accedat ad Eucharistiā intrepidus & securus.

Quatenus alteri quā suo parochio confessus, ad Eucharistiā admittendus. Cap. 20.

Qui alteri q̄ suo parochio confessus est, si is nō factæ confessionis suspect̄ habeatur, testimoniū adferet se cōfessum esse, cuius etiā cōscientiā verus ipse parochus in principalibus Christianismi articulis excutere non omittet. Ac generatim singuli parochiani rudiores, anno saltem semel quum adibunt mensam dominicam, examinandi prius in præceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac ecclesiæ sacramentis, maximè baptisimi & Eucharistiæ.

Intra annum saltem semel communicandum. Cap. 21.

Et vt cohortandus est populus, quo sæpenumero cōmunicet, quemadmodum olim singulis diebus dominicis fieri cōsuevit (quod quidē nūc quo minus fiat per laicos stat, qui bus non debet cœlestis ille cibus inuitis aut nauſcantibus obtundi) ita ad minimū populus ipse in disciplina ecclesiastica retinēdus est, vt saltē toto anno semel ab omnibus qui ad discretionis annos peruenerint, cōfessis & contritis, Eucharistiā summa cum reuerentia suscipiatur. Olim qui nō communicassent in anno saltē ter, in Paschali, videlicet Pēthecoste, & natali Domini, inter fideles catholicos non connumerabatur: sed quum sensim omnis penè refrixerit charitas, in

hoc quoque ecclesiastica disciplina cœpit esse remissior.

Quorum ad moneri populus hoc sacramentum participaturus maxime debeat. Cap. 22.

Omnium autē maximè instruēdus est populus, vt recta fide accedat, sermōni domini firmiter credēs, quo nos edocet Christus dicens: Hoc est corpus meū quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meā cōmemorationē. Quibus verbis & veritatē sui corporis astruit, & credētibus, dignèq; suscipientibus remissionē peccatorū promittit, iubēs vt hoc faciamus in suā cōmemorationē. Porrò anima quæ fidem habet, & eiusmodi Christi verbis credit in memoriā Christi sacramentum edit, quum secum recogitat, quemadmodū vnigenitus filius Dei, ob perditum hominē Deo patri recōciliandum, & delendū quod contra nos scriptum erat, chirographū, de cœlo descēderit, semetipsum exinanierit ac humiliauerit, factus obediens patri vsque ad mortem, mortem autem crucis. In quo maxima erga nos Dei charitas commēdatur, qui vnico filio suo nō pepercit, sed pro omnib⁹ nobis à peccati & satanæ vinculis redimendis tradidit illum. Talē ergo fidem & affectum Deo suggerente preparare debet in animo suo is, qui Eucharistiā percipit.

Docendus quoque, cur hoc sacramentum sub specie panis & vini institutum sit. Cap. 23.

Neque interim negligendum, sed perpetuo inculcandū erit, hoc sacramētum corporis & sanguinis dominici, sub specie panis & vini institutū esse, vt p̄ter veritatē corporis & sanguinis (q̄ in eo cōtinetur & recipitur) quoddā etiā eximiu signū mutæ dilectionis & charitatis excitādx in nobis foret, quēadmodū diuus Paulus inquit: Quoniā vnus panis & vnū corp⁹ multi sum⁹, q̄ de vno pane & de vno calice participam⁹. Quāobrē ab huius cōiuij spiritali participatione lōge absunt, qui inuidiq; vel odij veneno infecti, aut iracūdiæ furore repleti fuerint. Monendi itaque sunt qui cōmunicare desiderant, vt deposita omni similitate, diligant alterutrū, vti vnus corporis mēbra, vt nō sit schisma in corpore, sed in idipsum pro inuicem sollicita sint membra.

Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendā Missam se preparabit. Cap. 24.

Docendus quoque popul⁹, vt qui iuxta antiquum ecclesiæ ritum singulis dominicis diebus ad cōmunicandū

diff. 2. omnis homo. Aug. c. timorem. de confessione. dist. 2. Mat. 26.

Colos. 2. Philip. 2. Ephe. 2.

Ioan. 3.

Aug. in serm. de dedicatio-ne eccle.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11. Ioan. 13.

Aug. c. quori. de cōf. dist. 2.

Ex cōf. general. c. omnes. de p̄nit. & remis.

Ex conc. Toler. Et liber. de conf.

*o. & hoc attenden-
dū de con-
se. dist. 5.
Ex cōci.
Cart. h. a.
e. sacer.
de conse.
dist. 1.*

corpori & sanguini dominico non se preparat, Missę saltem parochiali hęc, aliisq; festis diebus intersit, vt tamen inter sacrificantē & assistentes non sit (more illo antiquo) tā frequens sacramentalis cōmunio: sit saltem sacrę doctrinę, pię exhortationis, precationis, laudis, & gratiarum actionis cōmunio, vt sic quodāmodo omnes spiritualiter cōmunicent, cum desiderio etiam sacramentaliter cōmunicādi. Ne verò popul' ab hac Missa parochiali, & ab auditione verbi Dei distrahatur, placuerit nobis, vt si quę sint alię Missę legēdę die dominico, hęc inchoentur primum post verbi p̄dicatio nem finitam, quemadmodum latius in visitatione secūdum diuersorum locorum mores ordinare studebimus.

Docendus populus generatim, quid agatur in Missa. Cap. 25.
Docēdus popul' generatim, quid agatur in Missa, & quibus partibus constet. Cōstat siquidem psalmodia, quę vocamus introitū, inuocatione & gloriosa celebratione sanctissimę Trinitatis, q̄ in canticis kyrie eleyson, & Gloria in excelsis Deo, peragitur, precatione seu collecta, recitatione verborū propheticorū aut apostolicorum, quam vocamus Epistolā: sacrīs Canticis, quę vocamus Gradualia & Alleluya & quę sequuntur: lectione Euāgelica, symboli recitatione, seu p̄fessione fidei catholica, cātico quod nō sine mysterio Offertorium appellatum est: Gratiarū actiōne, quę dicta est Pręfatio, religiosa commemoratione mortis, cōsecrationeque corporis & sanguinis dominici, quę fit in Canone. Rursus, precationibus, inter quas est precatio dominica: sequitur osculum pacis symbolum Christianę charitatis, mox Cōmunio. Rursus sacrū canticū, quod cōmune appellatur, & precatio. Postremo loco sacerdos totum populū velut in suam tutelam receptum: Deo benedictione tradit, atque cōmēdat, vt perseueret in affectu pietatis, mutuāque charitate: quorū quum admonetur populus, incipiet nedū credere, sed & sentire, quod in Missa nihil non sit pium ac venerandum.

Corripiendus abusus eorum, qui ante finitam Missam irreuerenter discedunt. Cap. 26.

*Ex cōci.
Agath.
e. Missa.
de conse.
dist. 5. &
e. sequen.*

Corripiēdus verò abusus est, quod quidā post āpersam aquam, & ante Missę introitum exitum faciūt: quidā post auditū & non intellectū Euāgelii abeunt aliisq; posteaquam sacerdos dixit, Sursum corda, & Gratiās agam, Atqui tum p̄cipuē populi partes erant, quādo submissius legente

legente tacente sacerdote, quisque cum Deo loquitur. Denique alij statim post eleuationē corporis & sanguinis dominici non expectantes p̄cipuam Missę partem, quę est cōmunio. Antiquissimus ergo Canon populo rememorandus est, qui sic habet: Omnes fideles qui in solēnitatib' sacrīs ad ecclesiam conueniunt, & scripturas Apostolorum & Euāgelium audiant. Qui autem nō perseuerant in oratione vsque dum Missa peragatur, nec sanctam cōmunionem percipiūt (quam nos, vt non exigimus quotidie sacramentalem, saltē spiritualem a populo requirimus) velut inquietudines ecclesię commouentes conuenit cōmunionem priuari.

Docendus populus quale sit Missę sacrificium. Cap. 27.

Docendus item est populus, quale sit missę sacrificium nempe representatiuum. Semel quidē Chritus mortuus est, iustus pro iniustus: semel in manifestatione sui corporis in distinctione suorū mēbrorū omniū. Verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pepēdit, offerēs patri seipsum hostiam viuam, & passibilem, immortalem, viuorū & mortuorū redēptionis efficacem. Et scimus quia Christus resurgens a mortuis, iam nō moritur: mors illi vltra nō dominabitur. Et tamen quotidie immolatur in sacramento, nō quod toties Christus occidatur, sed quod illud vnicū sacrificium mysticis ritibus quotidie renouetur, quotidianaque recodatione mortis dominici (qua liberati sumus) in edendo & potādo carnem & sanguinē, quę pro nobis oblata sunt, hoc ipsum representetur, quod olim factum est, facitque oblatio ista sacramentalis moneri nos, tanquam videamus pręsentē Dominū in cruce: Elicietes subinde nobis ex illo fonte in exhausto gratiam salutarē, immolamūsque hostiā pro viuīs & defunctis, dum pro illis patrem per filij mortē deprecamur. *Exequia ac Missę pro defunctis, quando & cum qua admonitione celebranda. Cap. 28.*

*Cyprian.
c. quando
autem de
consec.
distinct. 1.
Cap. om-
nesi deles
de conse.
distinct. 1.*

*August.
de trin. &
in ps. l. 20
c. semel.
de consec.
dist. 2. &
duobus se-
quen.
1. Pet. 3.
Roma. 6.*

EXequias ac Missas quę pro defunctis peculiariter dicūtur, malumus in aliū diem transferri, quā in die dominici celebrari, nisi tamen plebs diei translatione grauaretur. In quibus etiā ad populū fiat admonitio, declarēturque quibus potissimū modis Dei misericordia p̄ animabus ambicienda sit: sic vt interim admoncantur hi, qui funebres pōpas ac Missas glorię tātū aucupādę causā instituūt, perdere mercedē suā. Debet quoque plebs doceri, pium esse, quę admodū *Cap. non*

astima c. ab Apostolorum temporibus, ecclesia (quæ columna & firmamentum veritatis est) & docuit & obseruauit, pro defunctis Dominum exorare, & eleemosynas in sinus pauperum largiri, atque hæc eis prodesse, qui in communionem ecclesiæ & signo pacis decesserunt, & qui cum uiuerent, hæc sibi ut postea possent prodesse, cooperando meruerunt.

Qui ad Exequias euocandi. Cap. 29.

AD Exequias, quæ extra ciuitatem nostram Colonia celebrantur, non euocandi monachi nec ista cohors leuium ac indignorum sacerdotum. Aut si euocentur, uidentur ipsis ne lasciuiant. Quanquam nobis magis probetur, ut qui uolent pietate ductus, multiplicari pro defuncto preces, is monachos in suis monasteriis, ac clericos singulos in suis templis permanere sinat, ibidemque preces ac Missas peragere. Quam enim spectat concursus iste, interdum quam pars est immodestior, quam ad captandam auram popularem? Cauenda uero summo opere post exequias delicata conuiuia, crapule ac comestiones, ne Deus placandus, magis irritetur.

De pœnitentiæ partibus. Cap. 30.

IN sacramento pœnitentiæ explicando ac rectè ministrando, maturitate multa ac diligentia opus est. Veteres orthodoxi pœnitentiæ partes tres nobis tradiderunt, contritionem, confessionem ac satisfactionem, seu fructum pœnitentiæ dignum. Quanquam pœnitentia quatenus sacramentum dicitur, potissimum in absolutione presbyteri consistat, quæ ille ex uirtute uerbi & clauis sibi à Christo traditarum, peccatorem pœnitentem, & in misericordia Dei sperantem, a peccatis suis absoluit, de quibus paulo latius in Enchiridio dicemus.

Prima pœnitentiæ pars, contritio, in suggesto semper pertractanda. Cap. 31.

Prima pœnitentiæ pars, quæ omnis Euangelicæ prædicationis exordium sit, nunquam non est in suggesto pertractanda. Hac enim confugitur ab ira Dei ad misericordiam, hæc conuertitur ab operibus mortuis ad Deum uiuentem, hæc subducitur à peccati ac diaboli laqueis, ac concorporamur Christo. Unde à pœnitentia præcursor Ioannes, deinde Christus ipse, ac princeps Apostolorum Petrus prædicationis Euangelicæ doctrinam sunt exorsii. Pœnitentiæ autem tum rectè prædicatur, quum arguuntur scelera ac flagitia per uerbum Dei & incutitur populo timor iræ, indignationisq; ac iusti iudi-

cij Dei, certo certius manentis eos, qui malè agunt ac malè agendo perseuerant. Subinde uero uino oleum miscendum est, ut ex animo uerè que territis ac conuersis promittatur gratia ac misericordia. Ad eum modum Paulus ad Ephesios scribens: Hoc (inquit) scitote, quod omnis fornicator aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo uos seducat inanibus uerbis: propter hæc enim uenit ira Dei in filios diffidentiae. Nolite ergo effici participes eorum. Et iterum ad Galatas: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, rixæ, iræ, dissensiones, scelerata, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia quæ prædico uobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Neminem non ad pœnitentiam inuitari. Cap. 32.

Iam, quanquam nemo conuertatur ad dominum, nisi tractus per patrem, attamen nemo hic excusationem prætexat, quod non trahatur, quod ille semper stet ante ostium pulsans, nimirum per internum & externum uerbum, comonens ut conuertatur à uia nostra pessima, & in clamans quoniam ira, indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum. Hic concussis conscientiis commonstrandus est Samaritanus ille, qui infundit uinum & oleum, qui sanat omnes contritos, & alligat omnes contritiones eorum. Filioli mei (inquit diuinissimus Ioannes) hæc scribo uobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. Hæc est doctrina, quæ docet mori mundo, & uiuere Christo.

Presbyter quia confessionibus est, qualis esse debeat. Cap. 33.

De confessione, & quod uel sit alibi dicemus. Tantum quod ad eam quæ sacerdoti priuatim sit, attinet, de paucis admonebimus. Primum magnopere necessarium iudicamus, ut sacerdos, qui à confessionibus est, sit integer, eruditus, ac silentij tenax: alioqui si ad quæstum intentus sit, si ad malum sollicitus, si curiosior explorator sit, si pertinacibus bladiatur, si intricatam conscientiam extricare nesciat, si denique uel ebriosus, uel iracundus, uel leuis, uel secreti minimè tenax, diuisi-

Ioan. 20.

Hebr. 6.

Matt. 3.

Acto. 2.

Roma. 2.

Ephes. 5.

Galat. 5.

Roma. 2.

Luca. 10.

Psal. 146.

1. Ioan. 2.

CONCILIUM PROVIN. COLON.

pandis magis quam pascendis ouibus videbitur idoneus.

Quid confitentem docebis presbyter confessorius. Cap. 34.

IN primis autem qui huic muneri intentus est, docebit confitentem, ne ambiguis ac perplexis sermonibus se remoretur, & p̄cōtando cogatur velut explicari crimina (quod sæpenumero periculosum est) sed simpliciter, tanquā coram Deo aperiat lethalia crimina, & quæ cōscientiam onerāt ac lædunt, quòd ea quæ contra cōscientiam aguntur, adificent ad gehennam. Atque ibi maximè opus est sacerdotè iudice, discernente inter lepram & non lepram.

Rom. 14.

1. Thess. 5.

Remedium pro ratione morbi adhibendum. Cap. 35.

QUOD omnibus Christianis præcepit Paulus, dicēs: Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, cōsolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Hoc eum qui à confessionibus est, maximè cōuenit obseruare, nimirū vt consolando erigat pusillanimes per immensam Dei misericordiam: præfractos autem obiurget tremendūque Dei iudiciū ante oculos ponat. Denique vti prudentissimus medicus, pro morbi qualitate tēperabit medicinā, obfuturus magis quam profuturus, si putauerit vno collyrio omnium mederi morbis. Monendi ergo qui confitentur, singuli secundum ordinem, statum ac ætatem, atque id per locos quosdam communes ex scriptura depromptos, quos in numerato habere debet parochus.

Nimium anxij, quomodo tranquillandi. Cap. 36.

Vix nimis anxij sunt in repetenda confessione vel iterāda apud alium sacerdotē, vel etiā in enumerandis circumstantiis, quales sunt quidā, qui quantūuis confitēdo cōscientiam tamen vix tranquillare possunt, docēdi erunt, Deum (cui omnia parent) sinceritate in tantum cordis à nobis requirere, nec tam seuerum esse exactorem, qui cōscientiam ob vnā, vel ob aliam delicti circumstantiam, inter cōfitendum nō dedita opera neglectam, perpetuò turbatā esse velit. Nam quis omnes erratus suos enumerauerit? quemadmodum Dauid ait: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me domine.

Psal. 18.

Moderatio in casibus reſeruatis. Cap. 37.

IN occultis delictis ex reſeruacione casuum compertū habemus, non nihil mali interdū accidere: vel quòd peccator nō habēs in prōptu sacerdotem qui illum absoluat, con-

DE ADMINISTRA. SACRAMEN. 35

fiteri vel differt vel contemnit, vel quòd qui minores ætate sunt vel mulieris, difficile adducātur, vt ex suis parochis nō sine leui suspicione ad nos seu commissarios nostros proficiscantur. Quare vt cōſulamus & verecūdiæ & famę, visum nobis est, hanc potestatem nostram absoluendi à peccatis & casibus nostræ absolutionis reſeruatis (occultis tamē) omnibus parochis per diœcesim nostram constitutis, ritè vocatis, delegare, modò tamen Vicariorum nostrorum in pontificalibus consilium requirant ac adhibeant, nostris tamen Suffraganeis potestatem facientes, realiter in diœcesibus suis, vt consultius videbitur, super hac re ordinandi.

Publica pœnitentiæ vsus in ecclesiam reuocandus.

Cap. 38.

IN publicis verò criminibus, quemadmodum necesse est, ita iubemus ad canones antiquos publicæ pœnitentię regredi atque ad eòd ad Christi & sui discipuli Pauli institutū reuerti, qui ad Corinthios exemplo ostēdit quomodo oporteat ecclesiam in publicè peccantem animaduertere, donec ipsi publicè peracta pœnitentia satisfecerit. De quo fufius dicemus sub titulo de iurisdictione ecclesiastica contentiosa.

1. Cor. 5.

Recitata confessione, quid agendum per parochum.

Cap. 39.

PERACTA cōfessione, sub absolutionem sacerdos monebit confitētem, vt quod admissum est, detestetur, vt sic deinceps vitā instituat, ne in vnū lethale crimen posthac incidat, quemadmodū Christus ad mulierem dixit: Vade, & noli amplius peccare. Vtque eum affectū habēs, credat per Dei misericordiam in virtute sanguinis Christi per absolutionē impartendam in verbo eius sibi remissum iri peccata. Iniungat etiam illi fructum dignum pœnitentiæ facere, ac tū denique imponat manum, ac absoluat confitentem.

Ioan. 8.

In matrimonij sacramento quid agatur. Cap. 40.

DVM matrimonio iungunt parochi virum ac mulierē, docebunt matrimonium institutum esse à Deo, cōfirmatum per Christū, vt Geneſeos 2. & Matthæi 19. legimus. Quod sacramētū si quis, sicut decet, acceperit, accedēte sacerdotali prece, confertur donum spiritus, quo vir diligit vxorem amore casto, sicut Christus dilexit ecclesiam. Mulier vicissim ppter Christum amet, reueratūque virum suum vti dominū. Vterque liberos (si dētur) summa cura in

Gene. 2.

Mat. 17.

Ephes. 5.

Ephes. 5. situant ad Christianam pietatem. Copiosam monendi materiam Paulus ad Ephe. 5. subministrat.

Quemadmodum monendi sunt, qui matrimonium contrahere affectant. Cap. 41.

Gen. 2. **Q**uam matrimonium ante lapsum Adæ, propter procreandos liberos institutum, ac benedictione Dei firmatū sit, qua dixit ille: Crescite & multiplicamini, & replete terrā. Peculiariter autem homini. Erunt duo in carne una. Propterea relinquet homo patrē & matrē suā, & adhærebit uxori suæ. Nec ratio cōiunctionis, seu benedictio post lapsum defecit, sed tantū q̄ sanis potuit esse officiū, id ægrotis factū etiā sit remediū: dū utriusque sexus infirmitas propendens in ruinā turpitudinis, rectē excipitur honestate nuptiarū, quemadmodū diuus Paulus ait: Vnusquisq; uxorem suam habeat propter fornicationē nimirum vitandā. Monē di sunt qui matrimoniiū cōtrahere affectāt, ne alius affectus ipsos huc rapiat, vt sit honorabile coniugiū ac cubile impolūtū. Nā si neque ob prolem suscitandā, neque ob fornicationē vitandā, sed potius diuitiarū aut opum nanciscendarū, aut alterius rei gratia matrimoniiū cōtrahatur, perperam agitur ac grauiter in sacramētū peccatur. Hic, quē Tobie. 6. 7. & 8. scribuntur, enarrari, proponi, ac doceri conueniet. Vbi locus pulcherrimus est, exemplo cōmonstrās, quemadmodū bona vxor donū Dei sit, debitum timentī dominum, quomodo in timore Dei apparentibus, non luxurię causā, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen Dei in secula p̄tēda. Quo pacto coniugij conscriptione facta, tradenda, quē admodū etiam cōiuium nuptiale cum laude & benedictione Dei agendum. Denique quomodo precādus sit Deus per coniuges, vt benedictionem suā in ipsos, quos coniunxit, impleat. Hęc enim decet sanctorum filios, qui non debent ita coniungi sicut gentes quę ignorant Deum. Eritque horrendum illud exemplum de septem Saræ viris a dæmonio occisis replicandum. His nanque (vt Raphaël angelus apud Tobiam ait) qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se & sua mente excludant, & suæ libidini ita vacēt, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus, dæmonium malum dominatur. Quamobrem vehemēter comprobamus illum morē quo matrimonio iungendi, ante ecclesiasticam coniunctionem ieiunio se præparant, & sacram Eucharistiam sumunt.

1. Cor. 7.

Matrimonium tria complecti. Cap. 42.

Docēdi itaque breuiter, matrimoniiū tria cōplecti, fidē, prolē, & sacramētū. In fide attēditur, ne præter vinculum coniugale, cum altera vel altero concumbatur. In prole, vt amāter suscipiatur, benignē nutriatur, religio sē educetur. In sacramento autem, ne cōiugium separetur, nēve dimissus aut dimissa etiam prolis causā, alteri coniungatur.

Pium votum & in clandestinē contrahentes censura. Cap. 43.

Optandum, vt Canon Euaristi pontificis Concilio generali renouetur, tollanturq; illa clādestina matrimonia, quæ inuitis parentibus ac propinquis, Veneris potius quā Dei causā cōtrahuntur. Nā quanta ex his clādestinis matrimoniis mala suboriātur, in aperto est. Interea vero donec ecclesia de hoc prospiciat, si nō irrita, prohibita saltē sint, & quæ pœnæ canonicæ, hoc est excommunicationi, cōtrahentes, & qui his ope aut consilio adfuerint, subiaceāt, quā nec tā facile nisi ecclesiæ satisfiat, tolli admodū expedire nobis videtur. Quāntū fieri potest, cauebit paroch⁹, ne liberos citra parentū autoritatē coniūgat. Quod si parētes negligētes fuerint, aut in admittēdo matrimonio iā cōtracto, rigidiores negatores admonebit eos, vt liberos maturæ ætatis elocēt, nēve vinculo iā p̄ ecclesiā indissolubili pernicinose obluētetur.

Coniunctio coniugum in facie ecclesie peragenda.

Cap. 44.

Coniūctionem per sacerdotem cū benedictione sacerdotali ac precibus inter missarum solēnia in tēplo secūndū antiquos canones & ecclesiasticum ritum fieri decernimus. Superbia ac fastu tumidis (qui in priuatis domiciliis malunt quā in tēplo, vbi ecclesia conuenit, ac cōiūgēdis bene precatur) copulari, quis nō inepte opposuerit illud Paulinum: Num ecclesiam Dei cōtemnitis? Nec sacerdos antē quoslibet cōiugio iungat, nisi edictis, aut proclamationibus, ob multas ac varias fraudes euitandas. Contra hęc haud facile, sed tantum vbi ratio admodum necessaria, hoc ipsum fieri postulauerit, idq; non, nisi causā cognita, dispensabitur.

Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non coniungendos.

Cap. 45.

Peregrini & ignoti non coniungantur, nisi legitimis testimoniis doceant se vbi antē versati fuerint, nullis matri-

Aug. de Genesi ad litteram lib. 9. c. 7. num. 3.

Ex canō. Euaristi.

1. Cor. 13.

monij vinculis astringi, ipsisque per suum parochum licere per alium parochum copulari.

In gradibus consanguinitatis ac affinitatis, Concilium generale obseruandum. Cap. 46.

Ex concil. generac. non debet de consan. & affi. **Q**uod ad gradus consanguinitatis ac affinitatis attinet, qui matrimonium contrahendum, ac contractum dirimunt, decretum Concilij generalis obseruabitur. Hic si parochi in dinumeratione graduum, ad dubitauerint, peritiores consulant. Vbi Romanus pontifex dispensatorio diplomate matrimonium secus contractum, approbandum iusserit, examinentur causam diligentius, quam dispensationem extorserunt. Quae si conspiciantur aliter, quam narratum est, se habere, non dubium est dispensationem nullius roboris esse.

Ludicra tollenda. Cap. 47.

Ludicra illa, quae in rebus post coniunctionem sacerdotale fieri consueuerunt, veluti in pulsando sponso, atque alia eiusdem generis, penitus tollantur. Nam res seria, quam Deus ipse instituit, benedixit, inuiolabilemque decreuit, agitur.

De sacro ordine dictum esse prius. Cap. 48.

De sacro ordine, & quae salutaris gratia hoc sacramento conferatur: quae denique in eodem sacramento confedo obseruari oporteat, titulo primo, qui de munere episcopali est, abunde diximus.

Cur adhibeatur extrema vnctio. Cap. 49.

Restat extrema vnctio, quae (quonia in morte extrema iuncta est) adhibetur, ut vel conualescat aegrotus, si deo ita visum, vel cum fide bonaque spe obdormiat in domino.

Quomodo impendenda vnctio extrema. Cap. 50.

Iaco. vii. **E**st autem vnctio impendenda cum expositione vnctionis, & mandati apostolici, quod sic habet. Infirmatur aliquis in vobis, inducat presbyteros ecclesiae, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dominus: & si in peccatis sit, remittetur ei. Postremo loco adhibebit parochus admonitionem praeparationis ad mortem, quemadmodum Enchiridon docebit.

A sepultura nemo in comunione discens repellendus. Cap. 51.

Gene. 23. 25. **Q**uod ad sepulturam attinet, quis poterit negare rem longe piissimam esse, & in veteri & in noua lege accurate obseruatam, ut Christianorum (qui spem resurrectionis ha-

berent) corpora, non pecudum more desiciantur, sed in caemeterij sinum recondantur, quod etiam alto mysterio non caret. Ab hac ergo sepultura, nemo Christianus, qui in communione decessit ecclesiae, arceatur, etsi casu mortuus fuerit. *c. ex parte de sepul.* **Q**uum enim communicabatur viuenti, & mortuo communicandum est. Solum vero haeretici, excommunicati, publici latrones, & hi qui sibi mortem criminis conscientia adacti, consciuerunt, & quos in peccato lethali: nullis poenitentiae signis praecedentibus, decessisse constiterit, prohibeantur.

Quam admonitionem in sepultura & exequiis fieri oporteat. Cap. 52.

In sepulturae autem & exequiis mortalitatis atque huius calamitosa vitae admonitio diligens fiat, atque excitandi inter alia praesentes, ut recogitet sibi eodem modo hinc excedendum esse, sese in hac terra peregrinos agere, aliam autem inquirere ad quam semper oporteat suspirare. Nam quo pacto ad exorandam pro defunctis Dei misericordiam commonendi sint, supra diximus.

Heb. 11.

DE VICTV PAROCHORVM.

CAP. I.

Superest ut de victu parochorum dispiciamus. Hic in primis, quod Christus docuit, & sacri canones maximo serio preceperunt, praemittendum duximus: nempe ut sacramenta ecclesiastica gratis ministrentur, dicente domino: *Ex cocil. Toletan. 11. cap. 8.* **G**ratias accepistis, gratis date. *Matt. 10.* **Q**uamobrem neque pro baptizandis, consignandisque fidelibus, neque pro collatione christifidelis, vel pro motionibus graduum, neque aliis sacramentis distribuendis pretia quaelibet vel premia, nisi quid voluntarie offeratur, recipienda sunt. *Ex cocil. Tribur. ac. V. ar. c. in ecclesiastico.* **N**eminem quoque ad quaestuosas exequias cogi, aut pro sepultura munus aut pretium exigi volumus secundum canonicas sanctiones. Custodi interim ac vespiloni, de sua mercede nihil detrahentes.

Parochus vnctus necessarius suppeditandus. Cap. 2.

At quum lex diuina praecipiat, non alligandum os bouitriturati, quod vtrique non boum causa, sed propter nos dicitur, Christus in euangelio explicat: *c. praecip. endu. 13.* **D**ignus (inquit) est mercenarius mercede sua. *Deut. 25.* **A**c Paulus toto cap. 9. primae ad Corinthios confirmat: *Mar. 10.* **Q**ui enim militat suis stipendiis vnquam plantat vineam, & de fructu eius non edit? *1. Timo. 5.* **Q**uis pascit gregem, & de lacte gregis non maducat? *1. Cor. 9.* **N**eque enim magnus est qui

spiritualia semināt, carnalia etiā metāt: Quāobrē dispiciendū est, vt parochis Euangelij prædicatoribus certa ac compertens subministratio victus & vestitus fiat, idque ad eum modum, ne in administrandis sacramentis quippiam exigendo, oneri sint parochianis, aut cibum vicatim discurrendo emedicare cogantur, quo nihil turpius aut fordidius.

Vice curatos quos vocant, ex proventibus ecclesie congruam sustentationem recepturos. Cap. 3.

IN primis igitur, qui per vicarios seu Vicecuratos ecclesias parochiales regēdi potestatem à nobis acceperunt, iisdē vicariis tantā ex proventibus ecclesie partem assignabūt, qua vitam congruē sustentare possint. Quod nos inter visitandū pro ratione locorum ac parochiarum vt fiat, ordinabimus.

Qui ecclesias vnitus habent, Vicariis perpetuis portionem congruam assignare oportere. Cap. 4.

Ecclēsiæ cathedrales ac collegiata, itidem monachi seu religiosi, qui ecclesias parochiales aut suis ecclesiis vel monasteriis vnitus habēt, aut regendas aliis cōmittunt, aut presentando committi procurant, ad eō interdum omnē proventum emungūt, vt residui redditus, qui rectoribus ecclesiarum permittūtur, nimis tenues sint & exiles. Quāobrē nostrę curæ erit, vt tāta portio rectorib⁹ istis assignetur, vnde iura episcopalia soluere, & congruā sustentationem habere possint.

Vbi redditus non suffecerint, quid agendum. Cap. 5.

Vbi vero redditus ecclesiarum non suffecerint, iuris consilium sequendum putamus: nempe vt duę vniantur: aut si id graue videbitur, saltē vna, aut plures etiā vicarię, quę ad alia in eiusmodi ecclesiis fūdatur sunt, ipsi ecclesie parochiali (vt vocāt) incorporētur: sic tamē, vt quo ad fieri potest, per parochū officii, ob quod vicarię illę fundatę sunt, minimē negligatur. Porro decimas potissimū parochis ac ecclesie ministris deberi nō dubiū est. Nūc quū illę passim à laicis magna ex parte vsurpētur, neque facile ex eorū manibus diuelli possint, videndū nū diligētī cohortatione, aut alia via iuri consentanea, parochi, cui ecclesie redditus ad victum nō sufficiunt, hinc aliquid emendicari possit.

Denarius consuetus, sed duplicatus pendendus. Cap. 6.

Postremo loco iustum ac decens putamus, vt singuli parochiani denarium illū consuetū, sed duplicatum, saltē in anno quater, videlicet in festis illis maioribus, veluti in Natali

dominico, Paschate, Pēthecoste, Assumptioneq; virginis gloriosę. i. singulis festis duos denarios parochi pendat. Neque enim tantillum offerre vili onerosum esse aut videri potest. Quis enim tā sordidus est, qui nō æquū putet, modicū quid caduci ac tēporalis subministrare illi, à quo spiritualia ac æterna vicissim repetit: Certē omnes scire debēt, eos qui ī sacratio operātur, quæ de sacratio sunt, edere: & qui altario de seruiunt, cū altario participare. Nā & dominus ordinauit, his qui Euangelium annuntiant, de Euāgelio viuere. Qui se vnicā solutione (quæ vno albo rotato fiet) liberare volet, id ipsi liberū esto. Ne vero parochus aut in cōtentionē aut suspitionē trahatur, poti⁹ hęc pecunia p ecclesie æconomos aut alios probatæ fidei viros colligetur, ac ipsi parochi numerabuntur.

Laudabilem consuetudinem Agrippina Colonia per hæc non abrogari. Cap. 7.

Laudabilem tamen cōsuetudinem in ciuitate nostra Colonię, erga sanctam ecclesiam, pia deuotione fidelium introductam per has nostras synodales constitutiones nolumus immutare, donec ipsi parochi intra eandē ciuitatem de sufficientiori victu fuerit prouisum.

DE CONSTITVTIONIBVS

ac consuetudinibus ecclesiasticis. Caput. 1.

DE constitutionibus humanis ac ecclesiasticis consuetudinibus, magna in presentiarum in ecclesia Dei concertatio est, quæ ecclesie turbatores, vt ecclesie auctoritatem euerterent, ad nihilumque redigerent, inuexerunt. At populus hic docendus est sanctorum patrum regulam se qui, qui diligenter admonent traditiones ecclesiasticas, presentium quæ fidei nō efficiunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt. Sunt autem illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, nō vnus generis, quemadmodū diuus Augustin⁹ tradit. Alia enim toto terrarū orbe obseruantur à patribus, nobis quasi per manus tradita: Quę quidem putāda sunt, vel ab ipsis apostolis, vel ex plenariis cōciliis (quorum est in ecclesiis saluberrima auctoritas) cōmēdata, atque statuta retineri, veluti quod passio & resurrectio & ascensio in cælum, aduentus Spiritus sancti, & quadragesima annua solennitate celebrantur: quod die Veneris à carnibus abstinetur. Atque alia multa, quæ ab vniuersis merito obseruantur. Alia verò

1. Cor. 9.

*c. suscep.
de præb.
& dign.
libr. 6.*

*Ex Viē.
nē. concil.
elemen.
si vna.*

*Aug. ad
Iuanuari-
um cilla
autem. 12.
dist.*

quæ per loca terrarû, religionêsq; variantur, sicut est, quòd alij ieiunât diem Mercurij, alij nō, alij quotidie cōmunicat corpori & sanguine domini, alij certis dieb⁹ accipiunt. Et si quid aliud huiusmodi animaduerti potest, totum hoc genus rerum liberâ habet obseruationem. Quod enim neq; contra fidem catholicam, neque contra bonos mores esse conuincitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos uisitur, societate seruandum. Sic diuus Ambrosius Augustinû docuit de hoc altero genere interrogantem: Tu (inquit) ad quancûque fortè ecclesiâ (nimirû in uitate catholice ecclesiæ permanentem) ueneris, eius morè serua, si cuiquâ nō uis esse scādali, nec quēquam tibi. Sed de his, ac quatenus ecclesiasticæ istæ constitutiones obligent, alibi latius dicemus.

Ieiunia ab ecclesia indicta, reuerenter obseruanda. Cap. 2.

Ieiunia ergo ab ecclesia indicta reuerenter obseruari uolimus admonēdusq; populus cur sint instituta, nepe ut corpus per intēperantiâ cibi ac potus luxuriâs castigetur, in seruitutēmq; redigatur, quo anim⁹ uergetior ac liberior laudib⁹ diuinis insitât, diuinazq; uolūtati sese attrēperet. Magni certè & generale Ieiuniû est, abstinere ab omnib⁹ iniquitatib⁹ & ab illicitis uoluptatib⁹ seculi. Ad hoc pfectionis qui nō dum peruenit, is ecclesiæ indictû huc uocât, haud contēnat.

Irisores ecclesiasticorum ieiuniorum reselluntur. Cap. 3.

Qui ecclesiæ ordinationem irrident, illi que diuû Paulû opponunt, quasi is ieiuniis ecclesiasticis contradicat, grauissimam utique contumeliam (Apostoli doctrinam dedita opera adulterantes) inferunt. Non enim ecclesia aliquod cibi gen⁹ perpetuò interdixit, aut Iudaicum ciborû delectum cōtra apostolicam doctrinâ inuexit, quinimo cû Paulo semper docuit, doctrinâ esse demoniorum, cibû aliquem immûdum iudicare, & prohibere, quem Deus creauit ad percipiēdum cum gratiarû actione fidelibus, & his qui cognouerūt ueritatem, quòd scilicet omnis creatura Dei bona sit, & nihil reiiciendum quod cum gratiarû actione percipitur. Sed potius ecclesia ueteris legis ac apostolicorum uirorum exēpla sequuta, ieiunia quēdam publica certis diebus indixit, iubes tû à carnibus abstinere, & cibis aridioribus uti, nō quòd carnes immundæ sint, sed ut luxui tēperetur. Qua de re in Gangrensi Concilio (quod non multo post apostolorum tempore obseruatum est) pari cēnsura damnati sunt, tum hi qui

nonnullos cibos carniū illicitos reputarunt, tum illi qui præter necessitatem corporalem superbientes, ieiunia communia totius ecclesiæ putauerint contemnenda perfectam in sua scientia rationē vindicantes, quos anathemasse, Concilium illud decreuit. Atque alia multa (quæ nunc in cōtentionem rursus uocantur) ut succinctè admodû, ita Christianissimè apostolico spiritu diffiniuit.

Ecclesiæ constitutionem charitati cedere. Cap. 4.

Cur uerò criminentur hostes ecclesiæ eius institutû, nō uideamus, quum ipsa nulli iniiciat laqueû, quod hâc cōstitutionē ad eò ligare nō uelit, ut uel charitati uel necessitati minime cedere debeat. Quinimo liberû facit, quolibet tempore quibuslibet uesci, modo id uel charitas uel necessitas uadeat, adhibito tamen ueriusque medici (si præsto sint) aut saltem alterius, nimirum animæ, consilio.

Quid in ieiunio potissimum spectandum. Cap. 5.

Iam quû in ieiuniis ratio potius indictionis quàm abstinentia ista à carnibus spectetur, admonendus est populus quum ieiunandum erit, non minus sumptuosa & proluxa illa piscium fercula quàm carniū uitanda: bellaria itē illa magis quàm carnes inflammantia.

Redarguntur qui Quadragesimæ obseruationem contemnunt. Cap. 6.

Quadragesimæ institutio antiquissima est, à tēporibus Apostolorû ad nos usq; deducta, cuius uiolatores plerisq; generalibus Cōcilijs p̄sertim Toletano octauo, acerrimè redarguuntur, religionique cōtraire monstrâtur. Atque ad eò omnes quotquot sine inuitabili necessitate seu fragilitate, euidētīq; lâguore, seu etiâ impossibilitate ætatis, diebus Quadragesimæ esum carniû attētare p̄sumpserint, alienos à sancta cōmunionē decernit, q̄ sacris diebus abstinentiæ oblitī sint, disciplinâ ac Quadragesimæ dies (quæ anni totius decimę putantur, q̄ & in oblatione ieiunij Dño cōsecrâtur) temerariè prophanauerint. Quos uerò aut ætas incuruat, aut lâguor extenuat, nō antè prohibita uolare p̄sumant, quàm à sacerdote permissum est, percipiât.

Letania & rogationes cur instituta, & quomodo populus admonendus sit. Cap. 7.

Letania, id est supplicationes, seu rogationes, indicto triuano ieiunio ante Domini ascensionē patribus placuit 6. 23.

Aug. in Io. c. ieiunium autem magnum de consec. dist. 5. Colof. 2. 1. Th. 4.

Ex conc. Gāgren.

Cap. cōsiliū. de obser. ieiun.

Orig. super Leuit. Hieron. aduersus Monta. heret. Ambr. in sermo. de Quadragesima 36. Ex cōci. Tolet. 8.

Ex conc. Aurelia.

CONCILIUM PROVIN. COLON.

celebrari: quibus omnes interesse iubentur, ut quemadmodum omnes peccauerunt, sic & omnes pro venia supplicent omnesque ad Deum corda cum manibus eleuent. Quamquam potissimum Latania ista principio instituta sunt, ut tum populus diuina institutione admonitus, clementiam Dei exoret, quod pestes, clades, calamitates, fames, bella, & id generis aduersa, quae nobis iustissimo Dei iudicio ob peccata nostra infliguntur, ac sub id anni tempus, nempe Veris (quum bella emergere atque terrae fructus, qui tum in flore atque teneri adhuc sunt, facile corrumpi solent) potissimum imminant, auertat & tollat. Ut autem ecclesia fiduciam erga Deum (quam orantes ac petentes habere necesse est) tum nobis adaugeat, Heliam proponit hominem nobis similem & passibilem, qui oratione orauit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursus orauit, & caelum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. Quod si solus Helias potens exauditus est, num Christus ecclesiae suae preces auerfabitur? Hic interim populus docendus est, quod non solum quae animi, sed & quae corporis & externa bona sunt, a Deo omnium auctore postulare oporteat. Et redarguendi illi (haud ita multo quam gentes, meliores) qui vel fortunae, vel suae in dustria, bona temporaria accepta ferunt.

Processiones intra septa ecclesiarum peragenda. Cap. 8.

Quod processiones per agros & campos peraguntur rationem quidem habet, nempe quod populus oret, ut fruges ac fruges terrae a Domino conferentur. Verum ut alia plurima, ita & hic mos hominum malitia deprauatus est, quod per occasionem talis deambulationis (quae Deo placando erat instituta) pleraque scelera committantur. Quamobrem nobis satius videtur, ut haec aliaque supplicationes ac processiones de cetero intra septa ecclesiarum religiose fiant, ac ut in templo, loco precationibus peculiariter dedicato, oretur Deus, habeaturque tum pro rei ac temporis conueniens ad populum comonitorius sermo. Nostris tamen Suffraganeis liberum relinquimus, ut ipsi in suis diocesisibus de hac re, ut mores regionis patientur, dispiciant.

Admonendus populus, cur feria instituta. Cap. 9.

Diligenter quoque populus admonendus est, cur feria, & potissimum dies dominicus (qui a temporibus Apostolorum in ecclesia Dei semper celebris fuit) instituta sint;

Iaco. vii.

1. Re. 17.

Marc. ii.

Apo. i.

DE CONSTITVT. ECCLESIAST. 40

Nempe, ut tum in vnum omnes pariter conuenirent ad audiendum verbum Domini, ad audiendum quoque sacrum & communicandum. Breuiter, ad vacandum Deo soli, ut dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigatur. Hoc enim est sanctificare sabbatum.

Exo. 20. Dent. 5.

In feris soli Deo vacandum. Cap. 10.

Quamobrem cupimus, hisce diebus prohiberi nudinas, claudicae, vitari comestiones, ebrietates, sumptus, lites, lusus improbos, choreas plenas insanis, colloquia praua, carnenas turpes. Breuiter, omnem luxum. Nam hisce (& quae haec ferè semper consequuntur) blasphemis ac periuriis nomen Domini prophanatur, ac sabbatum (quod nos admonet, ut quiescamus puerse agere, & benefacere discamus) contaminatur.

Esai. 1.

Dies dedicationis templi extra Coloniam, vno die ubique celebranda & quomodo sit admonendus populus. Cap. 11.

Et quum in diebus festis (quae dedicationi ecclesiarum peculiariter dicati sunt) plerunque indigna committantur adeo ut videatur populus tum potissimum comestationis causa conuenire, visum nobis est, ut per dioceses nostras vno certo die anni quo eiuscemodi festum dedicationis in metropolitana nostra colitur, in reliquis quoque ecclesiis omnibus extra ciuitatem nostram Coloniam Agrippinam constitutis obseruetur. Nam intra Coloniam summo nostro templo suis honores costare debet, quod & in aliis oppidis insignioribus, ubi vna ceteris ecclesiis praeminet, obtinere placuerit, videlicet ut ibi minores ecclesiae pridie eius diei, qui dedicationi ecclesiae summae eius loci consecratus est, aut die dominico proximo praecedente suas singulae praedicationes celebrent, obseruetur. Docendus autem est populus, dedicatione templi significari de dedicatione Ecclesiae catholicae ac cuiuslibet hominis Christiani, qua copulatur Deo. Nam ut diuus Augustinus ait: Quotiescunque templi festiuitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus, & sanctè & iuste viuimus, quicquid in templis manufactis agitur, totum in nobis spirituali aedificatione completur. Non enim est mentitus ille, qui dixit: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Et iterum: Nescitis quia corpora vestra templum est spiritus sancti?

August.

1. Cor. 3.

Cur templa & altaria consecrentur. Cap. 12.

Ex vetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria, & pleraque alia, quibus in templis ad excitandum

*missatum
solemnia.
c. ecclesiast.
de consec.
distinct. 1.*

fideliū animos, & diuinum cultum explendum vtitur, cōsecrari, solennibusque precibus, ac benedictionibus dedicari Deo, quod in veteri quidem testamento præceptum etiā diuinum habuit. Quemadmodum Exodi 31. & 2. Paralip. 29. legitur. Vngitur præterea secundum ecclesiasticam consuetudinem, quū cōsecratur altare, quū dedicatur templum, quum benedicitur calix, idque non solum ex mādato veteris legis, verum etiam exemplo beati Syluestri, qui quum cōsecrabat altare, illud chrismate perungebat. Verum vñctiōis sacramētum, aliud quidē efficit & figurat, tam in nouo quā in veteri Testamento. Vnde non iudaizat Ecclesia, quum vñctiōnis, celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui neque scripturas neque Dei nouere virtutem.

*1. 1. & si
de sacr.
vñct.*

Populus docendus, quid agatur & significetur in consecratione templorum & altarium. Cap. 13.

2. Reg. 6.

Quamobrē populus docendus est, hic aliud agi atque aliud significari quū cōsecratur templū. Funduntur preces Domino, vt hunc locū sibi peculiariter dedicatum esse velit, vt diaboli & eius potestātē inde penitus expellat, vt omnes qui huc deprecaturi conueniunt, ex quacunq; tribulatione consolationis diuinæ beneficia cōsequantur, vt ab omnibus pariter cōueniētibus, Deo laudes soluant, diuinū verbū audiatur, ac ecclesiastica sacramēta ministrētur. Peculiariter altare cōsecratur, vt illic oblatio munda Deo offeratur, hoc est, sacramētum corporis & sanguinis Christi, quod in memoriā passiōis dominicæ immolam⁹. Quod verō præter preces, asperisionis etiam atque vñctiōnis altariumque rerum solēnia adhibentur, mysterij, secretioris plenum est, nō quod inanimata ista gratiæ diuinæ susceptiua sint, sed quum hæc visibilibus sūt, admonetur Christianus, Deū omnia hæc per inuisibile virtutem in anima operari, quæ est domus deo dedicanda, vbi fides fundamentum facit, spes erigit, & charitas cōsummat. Signat ergo templi dedicatio tam fidelis animæ quā ecclesiæ cum Christo desponsationē. Ipsa enim ecclesia catholica ex multis viuis lapidibus adunata, verū Dei templum est. Quod si Dei templū sumus, altare intrus habemus. Altare quidem nostrum, cor nostrū est. In hoc altari fit sacrificium laudis. Sacrificiū enim deo, spiritus contribulationis, & cor contritū. In hoc altari fit cōmemoratio corporis & sanguinis Christi. Hinc preces ad cælum ascendūt: ad cor enim

1. Cor. 3. 6

psal. 50.

cor enim respicit Deus. Quamobrem nisi omnia quæ in huiuscemodi consecratione exterior agūtur, in nobis spiritua-liter impleantur, parum hinc fructus nobis accesserit. Quid enim exterior ablutio vel inuacō sine interiori prodici?

Cur benedicantur campanæ. Cap. 14.

Benedicūtur quoque campanæ, vt sint tubæ ecclesiæ militantis, quibus vocetur populus ad cōueniendum in templū, & audiendū verbū Dei: scelerus vero ad annuntiandū manē misericordiā Dei & veritatē eius per noctē, vt per illarum sonitū fideles inuitentur ad preces, & vt crescat in his deuotio fidei: quāuis etiam patres aliō respexerint, videlicet vt dæmones tinnitu cāpanarū Christianos ad preces cōcitantium, quin potius precibus ipsa seruituti, abscedant, illi: submotis, fruges, mētes & corpora credentiū seruētur, vt procul pellantur hostiles exercitus & omnes insidiæ inimici, trago grandinū, procella turbinū, impetus tempestatū & fulgurum tēperentur, infesta tonitrua & ventorū flamina suspendantur, spiritus procellarū & aëreæ potestates prosternantur. Breuiter, vt audientes cōfugiant ad sanctę matris ecclesię gremiū, ac ante sanctæ crucis vexillum, cui flexitur omne genu, quæ admodum hæc in solenni benedictione campanæ reperies.

Phi lip. 1.

Docendus populus, vt signatus potius quā signis inhereat. Cap. 15.

Docendus est ergo populus ab exterioribus istis, vt signatus potius quā signis inhereat ac intēdat. Quod & in omnibus aliis obtinet cæremoniis, alioqui parū ad pietatē profuturis. Nā qui in exterioribus istis cōsistit ac non potius illis admonetur, vt ad Deum respiciat, cōfugiat, ac totam suam fiduciam in illum collocet, huic citius exterior ista in subuersionem quā ædificationem erunt.

Quicquid in cæremoniis ad abusum spectat, cautē ac diligenter cauendum. Cap. 16.

Quamobrē quicquid in eiusmodi rebus ad abusum & superstitionē spectat, & quo populus à Deo ad collocandū in externis istis aliquā fiduciam abducī possit, prohibendum. Quale inter alia est, quod sanctorum imagines cum indulgentiis & impositione incertarum reliquiarū dedicantur: quod quidā aqua, sale, cereis, ac herbis benedictis, in medicandis pecoribus supersticiosius abutūtur. Omnis quidem creatura per verbum Dei, & orationem sanctificatur, quem-

*c. Placuit
de consec.
distinct. 1.*

CONCILIUM PROVIN. COLON.

admodum diuus Paulus testatur. Ergo quantum res sacratio-
rantò abusus eius damnabilior.

Cur reconcilietur templum aut cœmeterium. Cap. 17.

Recõciliatur ecclesia aut cœmeterium ob seminisemis-
sionem peccãdi libidine factam. Itidem ob enormem
sanguinis effusionẽ, dedita opera violẽter & iniuriosẽ
cõmissã, ac aliis quibuscũ de causis, qui mos ex leuiti. 14.
& 15. suam originẽ trahit. Fit autẽ hæc recõciliatio, nõ quod
tẽplum reuera polluat. Ecclesia enim quum sancta sit, co-
inquinari nõ potest, imò ipsius loci sanctitas infamiam loci
abolet. Sed quum templum locus sit, vbi delictorũ venia po-
stulatur, vbi salutaris hostia, p peccatis immolatur, vbi Deo
laudes exoluuntur, vbi tutela refugij esse debet, fit, vt scãda-
lum, horror, atque abominatio turpitudinis & peccati ibi cõ-
missi, propositum quoque & voluntas lethaliter delinquentis
in causa sint, vt facer locus recõcilietur, idque ad exemplum
& terrorem, vt vidẽtes locum sacrum seu inanimatum tem-
plum nullo peccato obnoxii lauare & purificari delicti hor-
rore, concutiantur & recogitent quantum pro expiatione deli-
ctorum viuõ Deo templo sit elaborandũ. Sic Christus emẽtes
& vendentes è templo eiecit, flagello facto de funiculis,
ipso acerrimẽ corripiens, ac dicẽs: Domus mea, domus ora-
tionis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.
Aliud quidem agens, aliud verò inuenis.

Que pollutio reconciliationem requirat. Cap. 18.

Non tamẽ omnis pollutio hæc recõciliationẽ requirit,
sed tantũ publica, vel per rei euidentiam vel saltẽ per
famã. Quod si occultata sit contaminatio, q etia baptismi
ac pœnitentiẽ sacramẽta nõ remoratur, solẽnitatis nõ exig-
tur, quod ratio reconciliationis in occultis non habeat locũ.

Quorũ sumptus & expensis recõciliatio facienda. Cap. 19.

Reconciliationem autem eiusmodi gratis fieri, ac tantũ
itineris sumptus Vicariis nostris in põtificalibus sup-
peditari volumus. Qui quidẽ sumptus ex bonis delin-
quentis defumẽtur, modò tamen tantã illius facultates sint:
sin secus, parochiani non grauabũtur vel tantillos sumptus
itineris suppeditare, ne populũ præter culpã suã grauetur. Ne
verò diutius ob talem pollutionem diuinũ suspẽdatur offi-
ciũ, aut ecclesiastica intermitratur sepultura, Vicarius noster
in põtificalibus statim vt vocatũ fuerit à populo, (modo gra

DE CONSTITVT. ECCLESIAST. 42
uoribus rebus id temporis nõ fuerit implicitus) vltro ibit,
officiũ suum expleturus.

*Immunitatem ecclesiasticam, in duobus potissimum
sitam esse. Cap. 20.*

Immunitas ecclesiastica vetustissima res est, iure pariter di-
uino ac humano introducta, quæ in duobus potissimum
sita est. Primum, vt clerici, illorumque possessiones & bona
à vectigalibus tributis, aliisque muneribus laicis libera sint.
Nam (vt de libertate Leuitarum sileamus) nõ temerẽ refert
scriptura, Pharaonem totam terram Aegypti sibi tributariã
fecisse, præter terram sacerdotum & possessiones quæ à rege
traditæ fuerant eis, quas vendere nõ sunt compulsi, quin po-
tius ipsi etiam statuta cibaria ex horre publicis præbebã-
tur, vt legitur Gene. 47. Deinde, ne rei criminis ad ecclesias
confugientes, inde violenter extrahantur, exceptis publicis
latronibus, qui per industriam proximum occiderint, ac no-
cturnis depopulatoribus agrorũ, qui itinera obsident aggressi
sunt infidiis. Denique his qui sub immunitatis spe in eccle-
siis ac cœmeteriis delinquant. Quod si à confugientibus ad
ecclesias paria his cõmissa sint crimina, quæ reipublice refer-
rat puniri, tãtis per saltem debet secularis potestas à manuum
iniectione abstinere, donec nostros consulat Officiales, ne
deuenire necesse sit ad cessationes à diuinis, & interdista q
visum est antecessoribus nostris ob violationem eiusdemodi
immunitatis editis constitutionibus promulgare.

Quemadmodum fraternitates reformandæ sint. Cap. 21.

Fraternitates (quæ vocantur) & in honore aliquorũ san-
ctorum in ecclesiis sũt, speciem quidem pietatis habent:
sed quales hæc tẽpestate seruantur, nepe in quibus tã ele-
rici quã laici potissimum comestationibus & ebrietatibus
vacant, interdum etiam variis conspirationibus aduersus po-
testates intenti sunt, si nõ omnino sublatas, saltem correctas
ac reformatas volumus: omnino sublatas, malimus, ac redi-
tus seu sensus earundem vel in vsus pauperum, vel parochi
expendi nobis magis placuerit. At quum hæc sodalitates for-
san præter publicum offendiculum ac pauperum (qui ab eis
elemosynas ex institutione accipiunt) præiudiciũ cõmo-
dè tolli non possunt, videbimus inter visitandum, vt saltem
tollantur abusus, vt prima seruetur institutio, & examinen-
tur formulæ earum & statuta, vt ratio ac calculus singulis

*Ex conc.
Lateran. c.
nõ minus.*

*Ex gene-
rali. c. ad-
uersus de-
imn. eccle.*

*Ex conc.
Tolet. 3.
c. ecclesi-
arũ seruos.*

12. q. 2.

*Gen. 47.
cap. inter
alia c. im-
munitatẽ*

*de immu-
nit. eccle.
Ex Gã-
gren. c. si*

*quis per
super 30.
dist.*

*Matth. 21.
Ioan. 2.*

annis per Prouifores (vt vocant) earūdem fraternitatum coram parochis ecclesiarū reddatur, vt superextates fructus ac redditus in pauperū seu ecclesiarū vsum, ac vtilitatē conuertantur, aut etiam inde aliquid parocho ad vltimum decidatur.

DE VITA AC CONVERSATIONE monastica. Cap. 1.

Philo.

Vlta monastica non multo post Apostolorum tempora cœpit, quanquam multis persuasum sit, aliam tum fuisse quam nūc est, monachismi rationem. Nemo tamē negauerit, hoc vitæ genus ad perfectionem euangelicā Maxime accōmodum, modō secūdum sanctissimam institutionem purē immaculatēque obtineretur. Quia verō res est quā maximē ardua in carne viuere, & carnis stimulis nullū locū dare, diabolique mille fraudibus (quibus præsertim solitarios aggreditur) feliciter semper resistere: idcirco in hoc vitæ genus nemo vel inuitus intrudendus, vel pellicendus, vel temerē suscipiendus, sed summa cura adhibita, post diligentissimā demum examinationē monachi ac monachę recipiantur. Quibus sæpe inculcandū est prius Christi verbum de Eunuchis qui se castrarūt propter regnū cœlorum, quum inquit, qui potest capere, capiat. Proponēda Sapientis sententia, quæ habet in hæc verba: Altiora te ne quaeris, &c. Rememorandū quoque diligentissimē, q̄ Deo stulta & infidelis p̄missio admodū displiceat. Breuiter, admonēdus est omnis ad hanc vitam aspirans, vt primū se totū excuriat, ne prouinciā suscipiat, cui non suffecerit, alioquin parabola euangelicæ dictionis notandus, quod cœperit edificare & non poterit consummare. Maxima autem cautio adhibēda est in puellis propter sexus fragilitatem: ne vel ob ætatem desit voluntas, vel metus adit, aut alius affectus minimē Christianus.

August.

men negauerit, hoc vitæ genus ad perfectionem euangelicā Maxime accōmodum, modō secūdum sanctissimam institutionem purē immaculatēque obtineretur. Quia verō res est quā maximē ardua in carne viuere, & carnis stimulis nullū locū dare, diabolique mille fraudibus (quibus præsertim solitarios aggreditur) feliciter semper resistere: idcirco in hoc vitæ genus nemo vel inuitus intrudendus, vel pellicendus, vel temerē suscipiendus, sed summa cura adhibita, post diligentissimā demum examinationē monachi ac monachę recipiantur. Quibus sæpe inculcandū est prius Christi verbum de Eunuchis qui se castrarūt propter regnū cœlorum, quum inquit, qui potest capere, capiat. Proponēda Sapientis sententia, quæ habet in hæc verba: Altiora te ne quaeris, &c. Rememorandū quoque diligentissimē, q̄ Deo stulta & infidelis p̄missio admodū displiceat. Breuiter, admonēdus est omnis ad hanc vitam aspirans, vt primū se totū excuriat, ne prouinciā suscipiat, cui non suffecerit, alioquin parabola euangelicæ dictionis notandus, quod cœperit edificare & non poterit consummare. Maxima autem cautio adhibēda est in puellis propter sexus fragilitatem: ne vel ob ætatem desit voluntas, vel metus adit, aut alius affectus minimē Christianus.

Mat. 19.
Eccle. 3.

inquit, qui potest capere, capiat. Proponēda Sapientis sententia, quæ habet in hæc verba: Altiora te ne quaeris, &c. Rememorandū quoque diligentissimē, q̄ Deo stulta & infidelis p̄missio admodū displiceat. Breuiter, admonēdus est omnis ad hanc vitam aspirans, vt primū se totū excuriat, ne prouinciā suscipiat, cui non suffecerit, alioquin parabola euangelicæ dictionis notandus, quod cœperit edificare & non poterit consummare. Maxima autem cautio adhibēda est in puellis propter sexus fragilitatem: ne vel ob ætatem desit voluntas, vel metus adit, aut alius affectus minimē Christianus.

Luca 14.

inquit, qui potest capere, capiat. Proponēda Sapientis sententia, quæ habet in hæc verba: Altiora te ne quaeris, &c. Rememorandū quoque diligentissimē, q̄ Deo stulta & infidelis p̄missio admodū displiceat. Breuiter, admonēdus est omnis ad hanc vitam aspirans, vt primū se totū excuriat, ne prouinciā suscipiat, cui non suffecerit, alioquin parabola euangelicæ dictionis notandus, quod cœperit edificare & non poterit consummare. Maxima autem cautio adhibēda est in puellis propter sexus fragilitatem: ne vel ob ætatem desit voluntas, vel metus adit, aut alius affectus minimē Christianus.

Ca. puella
12. q. 2. c. 2
presens. 12
q. 2.
Psal. 118.

inquit, qui potest capere, capiat. Proponēda Sapientis sententia, quæ habet in hæc verba: Altiora te ne quaeris, & c. Rememorandū quoque diligentissimē, q̄ Deo stulta & infidelis p̄missio admodū displiceat. Breuiter, admonēdus est omnis ad hanc vitam aspirans, vt primū se totū excuriat, ne prouinciā suscipiat, cui non suffecerit, alioquin parabola euangelicæ dictionis notandus, quod cœperit edificare & non poterit consummare. Maxima autem cautio adhibēda est in puellis propter sexus fragilitatem: ne vel ob ætatem desit voluntas, vel metus adit, aut alius affectus minimē Christianus.

Neminē monachismi p̄fessione temere alligandū. Cap. 2.

Certē sancti patres admodū fuerunt solliciti, vt non nisi voluntario ac spontaneo iudicio virginittatis proposito atq; habitu susciperētur quod coacta seruitia domino ingrata esse dignoscantur: siquidē voluntariē domino sacrificandū est, & voluntaria oris sui beneplacita fieri in cōspectu domini Psalmodi graphus obsecrat. Quod enī quis nō eligit, nec optat: quod non optat, nec diligit: quod nō diligit, facillē cōtemnit. Vnde cōsequitur, Nullum esse bonū, nisi voluntariū:

adeo, vt qui alio affectu quā bonę volūtatis monachismo se alligat, magis peccent quā mereatur. Ambigi enim nō potest crimē magnū admitti, vbi & propositum deseritur, & cōsecratio violatur. Nā si humana facta nō possunt impunē calcari, quis de eis manebit qui corruerint fœdera diuini sacramenti? De adolescentioribus viduis Paulus pronūtiatur, quod quum fuerint luxuriatæ in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

Cap. 1. de regula.

1. Tim. 5.

Admonēdi p̄rentes, ne liberos inuitos in monasterium detrudant. Cap. 3.

Mat. 23.

Admonēdi quoque erunt parentes, ne liberos in monasterium inuitos detrudant, quod illos vel longē grauius maneat quā Pharisæos, qui circumibant mare & aridam, vt facerent vnum profelytum, & quū esset factus fiebat filius gehennæ duplo magis quā ipsi.

Quæ affectu monastica vita amplectenda. Cap. 4.

August.

Qui monasterium ingreditur alio affectu quā simplici amore Dei ductus veluti vel sp̄e vel promissionē Abbatiam consequendi habens, vel in otio viuere affectans, vel lucris tēporalibus inhiās, vel honores hominibus appetens: quisquis talis est, nō Dei filius aut monachus, sed planē mercenarius est, quæ admodū superius nos de clericis etiā dixisse meminim⁹. Cui verendū est, vt quum volet ingredi nuptias euangelicas, obiiciatur illud: Amice, quomodo huc intrasti, nō habēs vestē nuptialē? Quodq; ipso obmutescēte, rex sit p̄cepturus ministris, vt ligatis manib⁹ & pedibus, ipsum in tenebras exteriores mittant, vbi erit fletus & stridor dentium.

Mat. 22.

In monasteriis habendus, qui doceat legem domini. Cap. 5.

Habendus in virorū monasteriis vir pius ac doctus, qui doceat monachos, ab adolescentia meditari in lege domini die ac nocte, ad quod munus in monasteriis monialium, sanctimonialis ceteris vita & doctrina præstantior deligatur. Debet autem qui monasterio præest, summa discretione vti, maximē erga eos, quos compererit diuinis literis intentos aut contēplationi deditos, vt scilicet tales à fordioribus officiis sinat esse immunes.

Verbi prædicatorem in monasteriis esse oportere. Cap. 6.

In monasteriis quoque verbi prædicator erit pius quidem ac eruditus: nā nulla armatura fortior ad resistendum diabolicis insidiis, quā gladius ille spiritus, q̄ est

Mat. 4.

verbū Dei, quo Christus in deserto solitarius ieiuniis & orationibus vacans, & nihilo fecius tentationibus diabolicis expositus, retudit omnem dæmonis fraudem ac nequitiam. Nihil quoque potentius illo ad deiiciendos ac vicissim consolandos animos nostros, nihil efficacius ad concitandū mentem in amore Dei, contemptum mundi, ac omnium quæ in mundo pulchra ac speciosa apparent.

Monachi bonæ indolis ad Academiæ mittendi. Cap. 7.

Nequè nobis displicuerit, vt aliquot ex monachis bonæ indolis ad Vniuersitates publicas & bene Christianas, aliquot annos theologicis studiis operâ nauaturi mitterentur: illic tamè nō alibi quàm in monasteriis seu gymnasiis sub cura & oculis pceptorū cōmoraturi, ne bonis ac rectis studiis destinati, mores minimè monasticos imbibant ac cōtrahant.

Moniales non esse alligandas, vt nulli quàm suo (vt vocāt) patri aut proposito consueantur. Cap. 8.

Sint præterea in monasteriis virginum, præsertim præter Abbates aut Prepositos, alij conscientiarum examinatores, ac à cōfessionibus. Aut saltem virginibus liberū sit, bis aut ter in anno aliis (quos elegerint) p̄bis ac doctis viris, de suorū superiorum (vt vocant) consensu, (quæ hi interpellati, rationabili causa intellecta, nequaquā negabunt) cōsciētias suas exomologesi exponere, exonerarēq; ne scilicet adigatur monialis renitens, semp̄ vni homini delicta confiteri. Debent autē hi qui eiusmodi munere in monasteriis monialium funguntur, esse homines vitæ probatissimæ ac morū quam maximè inculpatorū, eruditi ac singularis iudicij, obseruaturi ea quæ supra, vbi de penitentia sacramēto tractatum est delibauimus. Cauebit autē is in primis, criminū nō confessōtū rememorationem, ne virgines discant quæ prius nescierunt. Cauebit præterea, nisi res omnino exegerit duritiem increpationis magis intētus ad molestissimè arguēdū & pientissimè vicissim consolandū. Confessiones autē monialium nō priuatim audiet, sed in cæterarū conspectu, nō tantū vt omne malū, sed & omnis mali suspicio omnino cesset. Mutatam esse paulatim faciē monasteriorum, ac vsurpatum hospitij ius simul cum accessu moderandū. Cap. 9.

Monasteria olim virtutum scholæ ac pauperū hospitalia erāt: nūc, prohdolor, videmus ea quæ virorū sunt, è scholis virtutū in diuersoria militum ac raptorū: q̄

verò mulierum sunt, in plerisque locis in suspectas de incōtinentia domos (ne quid grauius dicamus) esse commutata. Quamobrem dispiciendū nobis est, ne tam palsim à quibusuis militib⁹ hospitij ius à monasteriis vi exigatur, & elemosynæ pauperibus deputatæ, improborum luxu deuorentur, nève ad monasteria virginū accessus toties à sacris canonib⁹ prohibitus pateat: Et vt qui deprehensi præter hæc fuerint offēdiculum aut occasionem illis labendi, siue intra siue extra monasteria dedisse, dignas pœnas ferant.

Visitatio monasteriorum necessaria. Cap. 10.

Visitatio ergo monasteriorū quam maximè op⁹ esse intelligimus, quā & canones nobis imponunt. In hac vero oportebit omnia ad regulā ordinis monastici exigere, nihil non ad pietatē & vitæ sanctimoniam dirigere, & quicquid mali exempli aut improbæ cōsuetudinis irrepserit, penitus tollere ac eradicare. Profecerit quoq; hic examinari regulas, statuta, & cōsuetudines, tolli superstitiosas.

Sumptuosi monialium prepositi abrogandi, & frugales æconomi constituendi. Cap. 11.

Habent quædam monialium monasteria sumptuosos Prepositos, sub quorū potestate quū omnis bonorū administratio sit, ipsi de redditibus monasticis luxuriātur. Et qui monasticæ conuersationis exemplum esse debuerant, ad mūdi delicias reuoluuntur: fastidicētes interdū similia & melia, interim monialibus ipsis vix milio & cibario pane rugiētem ventrem saturantibus. Sunt quoque virginū monasteria, vbi non est victus & mensa cōmunis, sed mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus, quamuis in longe sacrationi conuiuio damnauit) quotidianus, nempe quod vnaquæque suum cibum præsumit ad manducandum, & alia quidem esturrit, alia vero ebria est. Quos abusus tollere necessariū putamus, videlicet vt in illorum dedicaturum Prepositorum locum probi æconomi à nobis comprobandi (quorum victus sit monastico similis) surrogentur, qui etiam obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis integrā reddere.

In monasteriis monialium victum ac mensam communem esse oportere. Cap. 12.

Idem vt moniales victum ac mensam communem vbiq; habcant, & quæ pari sunt officio destinata, pari etiā cibo

Cap. 1. de imu. eccle. Ca. mona. ste. de vit. & honesta. de.

C. in sing. para. Porro dic. ac. de statu mona.

Hieron.

1. Cor. 11.

C. Osius 9. q. 3. c. qui rel. 13. 17. q. 2.

alantur. Quod ut quàm minimè onerosum sit, non debebūt plures in monasterium moniale recipi, quàm congruè poterunt in singulis monasteriis sustentari, de quo nobis prius legitimam fidem fieri convenit.

De Præpositi solitariè commemorantibus. Cap. 13.

Displicet etiã nobis, quod quædam monasteria quosdã Præpositos habet, qui in Capellis solitarij cõmorantur, q̃ Lateranensî Concilio vetitũ est ac cautum, ut Episcopus Abbat, monitione præmissa per cõsurã ecclesiasticam compellat, ut eiusdemodi Præpositos aut priores ad claustrũ reuocent, faciantque ecclesiis ipsis seu Capellis per seculares clericos deseruiri, aut saltem alios monachos ipsis adiungãt.

Visitanda domus fratrum Teuthonicorum, diuisi Ioannis

Baptistæ & Antonitarũ. Cap. 14.

Visitandæ quoque in primis & reformandæ erũt domus hospitalium militum Teuthonicorũ, præterea ordinis diuisi Ioannis Baptistæ, ac Antonitarũ, atque initio prouidẽdũ, ut in eisdẽ domibus cultus diuinus ritè ac debitè præagatur, ut hospitalitas pro pauperibus seruetur, ut vita ac cõuersatio regularis secundũ institutionem primam ac regulã (quã illi professi sunt) illic geratur, ut ab ipsis vestes ordinis ac professioni dignæ ac conuenientes publicè deferantur, ut comestrationes, crapulæ, ac omnis luxus prohibeatur, ut prædã illã bonorum mobilium, quæ post mortem prælatorum per primores ordinis fieri, ac in exteris regiones deferri, pessimo omnium exemplo consueuerunt, amodo nequaquam fiant. Sed quicquid partimonia defuncti prælati coaceruarũ ac relictũ fuit, vel necessariis vsibus ecclesiæ, aut successorum, aut pauperũ eius regionis, vbi religiosa ista domus sita est, applicetur.

De vita & cõuersatione monachorum. Cap. 15.

ET ut reuertamur ad monachorũ vitam, haud ignorare debent, Cõnsilio Chalcedonenũ cautũ, monachos oportere quieti operã dare, ieiunia & orationes obseruare, in his locis, in quibus se semel deo deuouerũt, remanere nullas ecclesiasticas seu seculares actiones tractare, nunquã sua monasteria relinquere, nisi forsitan ob ingẽtes necessitates id facere à suo episcopo iubeãtur, ne nomen domini blasphemetur. Quare libertas illa peregrinandi seu exeundi, præextu iniuicendi parentes moderanda seu penitus tollenda erit.

*Ex Late
ran. Cõcil.*

*Ex cõcil.
Chalcedon.*

Monachorum studia atque exercitationes quales esse oportet. it. Cap. 16.

Monachus & monacha amare debent scripturarũ sciẽtiam, & carnis vitia nõ amare. Psalterij librum de manu aut oculis nunquã deponere, semper orare, sensũ vigilare, vanis cogitationibus aditũ præcludere, corpore pariter & animo in Deum tendere, iram patientia vincere. Breuiter nullis animi perturbationibus (quæ si insederint, ad delectũ maximũ inducunt) locũ dare: semper aliquid operis facere, ut eos diabolus semper inueniat occupatos. Et ut multa sint quæ manibus operari liceat, libros tamen sacros describere ipsis maximè cõueniret, ut & manus operetur cibos, & lectiõne anima saturaretur. Porro Aegyptiorũ monasteria hũc morè serualse legitur, ut nullũ monachũ absq; ope & labore susciperẽt, non tam propter victus necessaria, quam propter animæ salutẽ, ne perniciosis cogitationibus vagarentur, neve instar fornicariũ Israhel, omni trãscitũ diuicãrẽt pedes suos.

Monachos vagos sub custodiam reuocandos. Cap. 17

Monachi qui puagati fuerit vbiq; inueniẽtur, tanquã fugaces nostro auxilio sub custodia reuocentur. Et si qui habitu abiecerint, ut eundẽ reassumat, cogẽdi.

Litteras priuatas monacho aut monachæ iniussu. Abbatũ resignare non licere. Cap. 18.

VT monachi seu monachæ litteras nullas vel destinare, vel recipere audeãt absq; Abbatis seu Abbatissę aut eius qui ipsorũ loco monasterio præest, sciẽtia, summa ratione olim constitutum est, sed per incuriam abolitum: id præsentĩ constitutione innouandum censuimus.

Canon. iussurum secularium mores reformandi. Cap. 19.

Postremo, vitam, cõuersationem ac mores Canonissarũ quæ seculares ob id appellantur, quòd perpetuè castitatis ac reliqua vota monastica nõ emittãt, reformari omnino ducimus necessarium. Nam vitã agunt plus nimio licetiosam, ac plerisque scãdalosam. Quæ ut in ordinem & ecclesiasticam quandam disciplinam, quo ad fieri potest, reuocentur, nobis quum visitationibus aggrediemur, curandum est.

DE HOSPITALIBVS ET ORPHANOTROPHIIS, aliisque id genus piis locis. CAPVT I.

Non solũ canonicis constitutionibus, sed & Imperialibus ac regalib; Institutis antiquitus pientissimè sancti

*Hierony.
ad Rusti.
monach.*

*c. nãquam
de cõsec.
distin. 9.*

Hieroz. 3.

*Codic. de
Episc. &
cleric.*

tū est, vt habeātur quām fieri potest frequentia in repub. Xenodochia, Proctrophia, Orphanotrophia, Gerōtocomia & Brephotrophia, & id genus alia loca pietati cōsecrata in quē recipiantur peregrini, pauperes inualidi, senes, parētibz orbatī, atq; inopes liberi, infantes expositi, furiosi, leprosi, cōtagiosiq; ac perpetuis morbis obſiti, atq; alia: miserabiles psonā, idcirco curā nostrā imminēbit, vt eiusmodi loca, vbi cōstituta sunt, facta recta teneātur. Vbi verō dissipata sunt instaurentur, reformentūrq;. Denique vbi necdum cōstituta sunt, episcopali nostra prouidētia edificētur, construantūrq;. Pauperum enim curam nobis Christus p̄cipuā esse voluit, & horum toties meminit diuinissimus Paulus apostolus.

Mat. 2.6.

Mat. 14.

2. Cor. 8.

In hospitalibus in primis anima curanda, deinde corpus. Cap. 2.

Hic ante omnia curādum nobis est, vt in domibus istis, quā ad salutem animarū pertinent, minimē negligatur, sed ante omnia de sacramentorum administratio- ne pauperibus debilibz & aegrotis prouideatur: Ac vbi corpus infirmis medicum postulat, ibi prius animā; deinde corporis medicus accersatur.

In hospitalia qui recipiendi. Cap. 3.

In eiusmodi autē hospitalia, nullā aliā quā eā, quas diximus miserabiles personā, quā aut morbo aut debilitate, aut aetate impeditā, suis manibus laborare, victūq; ac vestitum sibi cōparare non possunt, recipiantur: quas ad ecclesiasticam disciplinam canones pertinere, ac nostris, aliorūq; piorum hominū largitionibus visitare voluerunt.

In hospitalia pauperes eius loci, vbi cōstituta sunt potissimū recipiendos, & maxime contagiosos morbis implicitos.

Caput 4.

Num. 12.

In primis autē recipiantur in hac hospitalia psonā miserabiles ei⁹ loci, vbi hospitalia cōstituta sunt. Quod si rectē curatū fuerit, suffecerint penē (nisi tamen fallamur) iā cōstituta hospitalia, omnib⁹ verē pauperib⁹ per singula oppida ac vicos repertis, vt amodo illis non fuerit necesse ostiati p̄nem emedicare, aut eos qui lepra seu alio contagioso morbo impliciti sunt, inter homines diuersari, quod lege diuina ne fiat, prohiberē legimus. Nec immerito, quod ex tali commixtione ac cōuersione cum sanis in finita pericula subsequuntur etiam ex solo aspectu, qui intuitibus horrorem solet incutere. Quod si leprosis aliisq; qui similib⁹ morbis im-

pliciti sunt, hospitalium, quibus addicuntur, reditus nō suffecerint, satius est, vt ipsorum nomine in conuentu ecclesiāe eleemosyna per aliquot viros probos ad hoc munus deputādos, colligatur, ac p̄stetur, atque vt trunci in templis eleemosynis istis colligendis asseruandisque erigantur, quā vt ipsi morboſi alimonā petendā obtentu, aut quocūq; alio p̄textu, consortiis hominum misceantur.

Mendicantibus validis hospitalia clausa, & mendicitatem interdici- clausa esse oportere. Cap. 5.

Sint autē medicantibus validis non solum hospitalia clausa, sed & publicē ac ostiatim medicare penit⁹ interdicitū. Et qui fecus agere cōperti fuerit, arceatur, ac legalib⁹ nostrisq; constitutionibus comprehēsis p̄enis subdatur. Vtilius enim esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quā eidem frangitur vt seductus, iniustitiā acquirat.

Magistrorum hospitalium prauis affectu damnantur. Cap. 6.

Damnatus autem abusus, quo in quibusdam locis, sic vt neglectis miseris ac inopibus (quib⁹ hospitalia dedita) ex priuato affectu magistrorū aut magistratū, qui hospitalibus hīce p̄sunt, nō modo validi, sed & quib⁹ victus vestitus suppetit, recipiantur, tantum quod illic commodius & in otio viuatur: qui certē aliter celsēri nō possunt quā pauperum deprædatores, raptorēsq; de alieno viuētes, ac veluti ex sanguine pauperū saginati. Quos diuus Hieronymus grauissimē increpat. Qui (inquit) ex bonis parentū & suis opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt: sacrilegium profectō committunt, & per abusionem talium, iudicium sibi manducant & bibunt.

Quā grauius peccēt, qui ex pauperum victu se ditant. Cap. 7.

Viderint quoque hi magistri ac hospitaliū p̄sides, ne Iudā imitentur, qui oculos (ex quibus pauperibus distribuebatur) ferebat, ac fur erat, ne sicut ille, ita & ipsi pereant. Nouerint ergo se tali muneri addictos, nō vt sui, sed vt pauperum curam gerant, quos neglexisse, occidisse est: quibus quid subtraxisse, sacrilegij instar est. Et quō vigilantiores in officio sint, singulis annis, aut sæpius, magistratui eius loci p̄sente parocho, rationem de omnibus reddant. Nō meum est (inquit Prosper) dicere, quātum peccatum est eorum qui cibos pauperum sibi vsurpant, & vnde pauper vilis erat, p̄sumendo suscipiunt.

*Codic. de
mendic.
vali. li. 12.*

Hieron.

Ioan. 12.

CONCILIVM PROVIN. COLON.
DE SCHOLIS, TYPOGRAPHIS AC
Bibliopolis. CAPVT I.

Ecclēſiæ reformatio à ſummis pariter & inſimis, à capitib⁹ ſimul & paruulis ordiēda eſt. Paruuli enim ſunt, qui ſuccreſcentes in maiorū locum, ſubinde decedentium in reipub. tam eccleſiaſticę quàm ſecularis adminiſtratione ſuccedunt, vt conſequens ſit, ab ipſis prauē ac nequiter inſtitutis reipublicę perniciem imminere. Quomobrem ſummpere refert, vt pueritia, quę ſeges eſt omnū rerū publicarū, in timore Domini ac bonis diſciplinis doceatur. Id quod Dominus præcepit Exod. 13. & Prouerbiōrū ſexto. Siquidē ea ætas nullis aliis vſibus accommoda, per id tēpus colligere poterit & ſibi & reipublicę luculentum fructū. In primis autē op̄æpretiū nobis videtur, vt clācularij illi magiſtelli, qui in cōuenticulis vicarij docent, prohibeantur, vt quę gymnafia illa ac ſcholę minores, in quibus pueri primis rudimentis imbuuntur, diligenter repurgentur, præfectis illis didaſcalis ſeu præceptoribus, non tam eruditus, quàm ſanē doctrinæ, integręque ac inculpatę vitę viris; idq; hac potiſſimum tempeſtate, qua innumera peſtilentes hæreſes totam ferē Germaniam ſummo cum Chriſtianismi ac reipublicę detrimento, iuſto Dei iudicio peruadunt, ac veluti cācer ſerpunt: quas quum pueri ſemel imbiberint, difficile, imō impoſſibile erit, vt caſdem penitus iterum eluant. Nā, Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu.

Horati⁹.

Scholę inter viſitandum repurgandę ac inſtituendę. Cap. 2.
Vemadmodū verō didaſcali pueros in claſſes digerent, q̄ deinde ipſis prælegent, tam ad eruditionē, quàm ad vitam Chriſtianam rectē inſtituendam pertinentia, nos inter viſitandum pro ratione cuiuſcunq; ſcholę trademus.

Apud ſingulas eccleſias habendus vir eruditus, qui clericos eius eccleſiæ inſtituat. Cap. 3.

c. 1. & c. quia nō nullus, de magiſt.

Olim conciliari conſtitutione cautum eſt, vt nō ſolum apud quemlibet cathedralē eccleſiā, ſed & apud alias nimirū collegiatas, quarū ſufficere poterunt facultates cōſtituatur magiſter idoneus qui clericos earundē eccleſiarū doceat & inſtituat. Apud metropolim autē Theologū haberi præceptū eſt, qui ſacerdotes ac quoſcunq; alios in ſacris literis doceat, & in his præſertim inſtituat, quę ad curam animarum pertinere dignoſcuntur. Viſum etiā Cōcilio fuit

DE SCHOLIS ET TYPOGRAPH. 47

vt ſingulis magiſtris vnus præbendę prouētus tantisper quo ad in docendo perititerint, aſſignentur. Cuius quidem ſaluberrimæ cōſtitutionis vix veſtigia quedam apud eiuſcemodi eccleſias reliqua videmus. Nam vt ſcholæ ipſas reperias, didaſcalū tamen vix vllū eruditum ac pium repereris, quod nihil penē ſtipendij (ne dicamus vnus præbendę prouētus) illi ſuppeditetur, quod emēdatione magna indiget. Neq; enī hac res leuis momenti eſt, à qua totius propemodū reipub. ſalus, tum perniciēs dependet.

Qui huic viro velum ſuppeditabunt. Cap. 4.

Crandum itaque vt ſingula Collegia ludos literarios diligenter inſtituant, eiſque de idoneis ludimagiſtris, ac ſumptibus proſpiciant: vbi Collegia non ſunt, ſenatus & reipublica idem faciant.

Quemadmodum Academię inſtaurari ac ſtudia ali poſſint. Cap. 5.

Academijs ſeu Vniuerſitatibus publicis per hęc hæreſum colluuiē miſerē perire cernimus, quas inſtaurari maxime in votis eſt. Id fieri poſſe nobis videtur, ſi modus aliquis inueniatur, quo pauperib⁹ ſcholasticis ex eccleſiaſticis ſtipēdijs aliqd poſſit decidi. Clericos enī illos cōuenit eccleſiaſticis ſtipēdijs ſuſtētari, quib⁹ parētū & pp̄iq̄uorū nulla bona ſuffragātur. Quo inſuper p̄feſſoribus atq; his, qui i bonis literis, optimis quibuſq; diſciplinis, ac in primis Theologiæ ſtudijs multū p̄ceſſerūt, ſpes præmij fieret: nā ſpes alit artes.

Concilio
Baſilien.

Pium votum ad ſtudia ſubleuanda. Cap. 6.

ET quanquā hic articulus à ſummo pontifice potiſſimū p̄dere videatur, tamē quod in nobis eſt, cuperem⁹ omnes ordinarios collatores, præſertim parochialiū eccleſiarū huic induci poſſe, vt Academia potēſtatē facerent, ſignificandū ſubinde ipſis viros literatos ad regēdū eccleſias ciuitate modi idoneos, quos ipſi collatores quibuſcūq; aliis nō idoneis præferrent, ac parochis quū vacarent, præficere nō diffeſſerēt, modò tamē p̄ſonaliter reſidere nō detrectarēt. Quod ſi idem apud collegiatas eccleſias (qui mēſe ordinario canonicatus & præbendas conferunt) obtineri poſſit, non dubiū id plerique ad ſtudia capeſſenda calcar fore non exiguum.

Decretalem Honorij tertij, quoad eius fieri poteſt, renouari æquum eſſe. Cap. 7.

Præterea non parū huic fecerit, ſi Honorij tertij decretalis ſeruetur, nepe vt Canonici eccleſiarum diœceſis no-

c. ſuper
ſpectu
demagiſt.

CONCILIVM PROVIN. COLON.

stræ Colonienfis dociles ad studia, potissimū theologiæ, per Capitula trāsmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorum suorum fructus, non obstante aliqua contraria cōsuetudine vel statuto, quum denario fraudari non debeāt in vinea domini operantes, de quo dictum est partim superi⁹. Ex his enim tandem spes non vana concipi possit, aliquando futurum, vt doctorum copia habeatur, quò veluti stellæ vale rent plurimos ad iustitiā erudire, & temporis successu eccle- siam Dei vniuersalem in vita ac doctrina reformare.

Quid curandum in Academicis. Cap. 8.

NEquè ignoramus multa ac diligenti prouisione opus esse in Academicis qua in primis curare necesse erit, vt optimi quique libri in singulis p̄fessionibus ac discipli- nis per doctissimos p̄fessores itatis diebus ac horis vigilatim sine prelegatur, enarranturq̄. Deinde, vt scholasticis viuēdi regulæ præscribantur, nepe vt bonis disciplinis vacent, à p̄p̄is, comessationibus, ebrietatibus, alæ ludis, dissentionibus ac rixis abstineant, vt prodigi esse desinant: ac quisque se suo modulo metiatur, vt fastum omnem ac doctrinæ supercilium deponat. Nec incipiāt esse magistri priusquā fiant discipuli. Quot enim sunt, qui magistrorum ac doctorū insignia ambiunt, ac per ambitum extorquent, etiam qui nūquam eam artem quam post magisterium profitentur, vel à limine salu- tarunt: quod quam turpe ac indecorum sit, nemo ignorat.

Nihil imprimendum aut vendendum nisi reuisum prius. Cap. 9.

PRæterea quæ per abusum artis impressoriæ librorū plu- rimum malorū emerferit, prohibemus, ne vlli Typogra- phi aut Bibliopolæ quempiam recens editum librū aut chartā vel imprimant, vel venū exponant, vel vendant publi- cè vel occultè, nisi hic liber reuisus, & charta vel scripturam vel picturam continens, per nostros ad hoc deputatos com- missarios diligenter perspecta sit prius. Quæ & Typographi nomen & cognomen cōplectatur, atque eam ciuitatem seu oppidum in quibus excusa sunt, nominatim designent. Quæ verò his caruerint, nullo pacto venū exponant. Porrò Ty- pographi, Bibliopolæ ac reliqui librorum institutores ac geru- li, qui huic ordinationi contrauerint, præter confiscationē librorum, pœnis etiam legalibus ac pragmaticè constitutio- ni Augustanæ subiacebunt. Contra quos in territoriis no-

Hieron.

*Pragm.
Augu.*

DE IVRISDI. ECCLE. CONT. 48

stris Fiscalis noster acerrimè inquirere, ac ad iustarum pœ- narum declarationem procedere non omittet.

DE IVRISDICTIONE ECCLE-
siastica contentiosa Cap. 1.

ANte annos non admodum multos, reformationem iu- risdictionis nostræ ecclesiasticæ edi curauimus, p̄ quā ita temperata ac moderata omnia speramus, vt nemo de ea iure queri possit.

Excommunicationis origo & præcipuus vsus. Cap. 2.

NEc autem quispiam excommunicationis ecclesiasticæ originem ignoret. Primus excommunicationis in eccle- sia vsus, qualis fuerit, Paulus primæ ad Corinthios quinto manifestè ostēdit, vbi Corinthiū publicè cū nouerca fornicantem tradit satanæ in interitum carnis, vt spiritus ei⁹ saluus fieret in die domini nostri Iesu Christi. Non tantū ex- emplo indicans, sed & expressim iubens, vt qui cuiuscemodi sunt, è medio ecclesiæ eiciantur: Si is (inquit) qui frater nomi- natus, inter vos est fornicator, aut auar⁹, aut idolis seruiēs, aut maledic⁹, aut ebriosus, aut rapax, cū cuiuscemodi nec cibū sumere p̄mitto. Quin ante discipulū, ille qui solus verè mag- ister est Christus, cuiuscemodi excommunicationis vsum Matthei. 18. docuit. Quem opus in ecclesiam reuocari ac frequentissimum esse. Nempe vt tales publicè ac enormiter peccantes, ne aliis offendiculo sint, & notati tādē respiciāt, extra communionem sacramentorum ac vitæ cōmunis pon- nantur, donec ad cor & ecclesiæ gremium reuerſi, suum reatum deplorēt. Diuus sanè Paulus grauissimè Corinthios increpat, quòd in cæstum illum tantisper paterentur: Omnino (inquit) auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qua- lis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui qui habeat. Et vos inflati estis, & nō magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrū, qui hoc opus fecit. Non est bona gloriaio vestra. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam cor- rumpit? Expurgate ergo vetus fermentum, vt sitis noua cō- spersio, sicut etis azymi, & cætera que sequuntur. Quòd si denuntiationem Euāgelicam (qua nulla res salubrior esse po- test, & quæ nouis non tantum facienda suadet, sed præcipi- tur) frequentarem, & apostolica præcepta mōdicis tene- remus, rariores profectò in cætu nostro haberemus adulte-

1. Cor. 5.

Mat. 18.

Est. 51.
Rom. 2. rostratores, homicidas, & id gen^o alios publicè criminofos, propter quos blasphemator nom^e nostrum inter gentes, & scandalizant multi inter nos infirmiores.

Cur passim in omnes inobedientes excommunicationis censura distringi cœperit. Cap. 3.

1. Reg. 17. **I**amdudum verò cœpit excommunicatio in omnes inobedientes distringi: quòd quasi peccatum hariolandi sit: repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. *Vijum excommunicationis in publice criminosos in lucem reuocandū.*

Cap. 4.

Vsum ergo excommunicationis, præsertim aduersus publicè criminofos, in lucem reuocari conuenit: deinde post hæc in alijs causis excommunicatio tantum in manifestè contumaces feratur.

Ex cœcil. Melden.

& Aluer. c.

nemo & c. nullus

facer. 11.

9. 3.

Ex concil. Lugd. c.

1. de sent. excom. in. 6.

Ex cœcil. Anti. carthag.

Arelaten. Bracharacen.

Cap. cum oporteat.

ca. inquisitionem.

par. tert. dubi. ta. de accusatio.

Quid cauendum in decernenda excommunicationis censura. Cap. 5.

Cauet autem in primis iudex, ne hanc, aliàsve cœsuras ecclesiasticas, vel ex iniustis, vel ex leuib⁹ causis, vel iuris ordine non seruato, vel ex odij fomite proferat vnquam. Quòd enim excommunicationis pœna sit, qua nulla maior est in ecclesia: nec sit excommunicationis quis, nisi p^o peccato lethali, quòd anathema sit æternæ mortis dånatio: nec iniungenda veniat, nisi hisqui aliter corrigi nõ possunt, debet iudex nõ antè excommunicare quẽpiã, quã cognouerit id vel causæ grauitatẽ, vel eius qui extra cõmunione ponendus est, apertam cõtumaciã præcepto iusto acquiescere nolõtis exigere.

Excommunicatos vitandos. Cap. 6.

Volumus autè vt hæc cœsura ab omnibus (iure nõ tantũ humano, sed & diuino id ipsũ postulare) timeatur: vt quĩ excommunicati in familiari conuersatione vitentur, & à nemine recipiantur, quemadmodum antiquissima concilia sub grauis reatus incurfu id ipsũ fieri præceperunt.

Non passim contra omnes delatos per Fiscales inquirendum. Cap. 7.

Procuratores nostri Fiscales aduersus neminẽ inquirant nisi quẽ legitima ac frequẽs grauat infamia, non quidẽ à maleuolis & maledicis, sed à puidis & honestis, iustitię zelo cõmotis, suborta: quã si non probauerint, cõdennentur ipsi, non autem iniquitĩ in expensis. Neque enim speciem aliquã æquitatis habet, quòd ab innocentibus abso-

lolutis, quippiam expẽsarum nomine extorqueatur: alioqui calumnia & iniusta diffamatio, mercedem (quod absit) haberent. Valeant ergo alij maleuoli delatores, depeculatores famæ, ac reipublicę pestes. Neque enim ad petitionem eorum qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquirendũ est super criminibus in eodem descriptis: quum inquisitio fieri tantũ debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserint.

Manifesti criminosi pro quæstu nequaquam ferendi. Cap. 8.

Nolumus autem, vt concubinarij, aut alij manifestè criminosi villo modo p^o quæstu, aut pecuniã emũgendæ causa ferantur, tolerenturque: aut vt pœna pecuniariã p^o criminib⁹ passim imponatur, quã res mali exempli sit, crimẽ pecunia redimere: sed reformationis nostræ cõstitutio, quẽ de officio Sigilliferi postrema est, seruetur. Quòd si interdũ vel personæ delinquẽtis, vel delicti qualitas pœnam pecuniariã imponi postulauerit, hæc in pios tantum vsus conuertatur, ne magis auaritia, quã correctionis causa exacta videatur.

Clerici grauisimorum criminum rei secundum canonicas sanctiones puniendi. Cap. 9.

Clerici in grauisimis criminib⁹ deprehẽsi, iuxta canonicas sanctiones puniantur. Expedi enim, vt publicè delinquẽtes & ecclesiã Dei scandalizãtes, publicè quoque arguantur, & puniantur. Quamobrẽ tales vel à nobis deprehensi, vel extra territoria nostra per magistratus capti, ac nobis iuxta sanctiones canonicas traditi, dignam sui sceleris pœnã recipiant. Quòd si tã graue fuerit, vt de gradatione dignum sit, faciemus ipsos curiã tradi seculari, ne clericali priuilegio gaudeant, quo se per flagitia reddiderunt indignos.

De testamentis insinuandis, approbandis ac exequendis. Cap. 10.

In cõcilio Moguntino sancitũ est, vt hæredibus qui iusta testatorum nõ adimpleuerint, ab Episcopo loci illius omnis res quæ eis relicta est interdicatur, cũ fructibus & emolumentis, vt vota defunctorũ adimpleantur. Quamobrẽ procuratores nostri, Fiscales in diocesi nostra Colonien. aduigilabunt, vt Testamenta, maximè ecclesiasticarum personarũ, priuilegijs ecclesiæ nostrę maioris saluis, intra anni spatium executioni mandentur: vt quẽ intra idem tempus exectores testamentorum legitimum calculum reddant. Quorum etiam testamentorũ insinuationem approbationemq;

1. Tim. 5.

Ex concil. Mogunt. c. si hæred. de test.

CONCILIVM PROVIN. COLON.

intra triginta dies à morte sacerdotis peti volumus atq; obtineri nisi rationabilis causa longiorem dilationē exposcat, in præmissis. Dispiciet autem Sigillifer noster, vt si quid in quempiam stultum aut iure prohibitum vsu temerè relictum sit, in pium conuertatur.

Bona presbyteri ab intestato defuncti in piam causam conuertenda. Cap. 11.

Vbi sacerdos nostræ diœcesis Colonien. mortuus est intestatus, bona ipsius, præter patrimonialia, quæ hereditibus cedunt, deducto ære alieno, & funeralibus, in piâ causam pro defuncti animæ salute conuertantur.

Portio quæ Archiepiscopo soluitur, minime grauis. Cap. 12.

Cap. Of-
fic. de te-
sta.

EA portio, quæ nobis vti Archiepiscopo secundum rationem bonorū (extra quæ tamen patrimonialia immobilia sunt) deducta ære alieno ex more & speciali cōuentione cū clero nostro inita debetur, nemini grauisse potest quòd maior Episcopo secūdū canonicas sanctiōnes portio, quæ est, quæ ex remissione nostrâ nobis soluitur, debeatur.

Iuramentorum facili exactio in iudiciis refrananda.

Cap. 13.

Math. 5.

Multiplex illa & facili iuramentorum exactio, quæ in iudiciis ecclesiasticis fit nobis, pbari nō potest. Christus inter perfectionis hortamēta ponit & illud, vt in totum abstineamus ab omni iureiuratio. Quo colore ergo consuetudo nunc passim iuratiū in omni negotio excusari possit, nō videm⁹, nisi aut grauitate negotij, aut necessitate. Crebris iuramentis rarò deest periurium, quòd grauissimè punit Deus. Quamobrè monemus Causidicos, ne tā faciles sint in exigendis malitiæ ac aliis iuramentis. Compertum enim habemus, quosdā esse tā malè Christianos, qui in reā seria ludant, ac iuramenta interdum exigāt, quibus præstitis credere nolint. Ne dicamus quosdam eò vesaniæ prolabi, vt iureiurandum exigant, quod malint suspicari, præstādo violatum iri, quàm verè reuerētēq; adhiberi. Quo laqueo quis perniciosior esse potest? Admonebit igitur Officialis noster Causidicos, atque alios iuramenta exigentes, vt ea quæ iudicarij processus solennitas necessariò non requirit remittāt, vt quæ memores sint, eandem manere pœnam temerè exigentem, quæ manet frustrā præstantem iuramentum.

Formula inquirendi heretico, delineanda. Cap. 14.

DE VISITATIONE.

50

Qum hæresum ac schismatum in præsentiarum plena sint omnia, videbimur operæpretium facturi, si cōmunicato cum Inquisitoribus apostolicis cōsilio, formulā quandam inquirendi iuri consentaneam, ac tātum negotium decetem, minimèq; captiosam, præscribamus. Quòbrem ea de re nostris iurisperitis mandabimus.

DE VISITATIONE AC SYNO-
dis Episcopalibus Archidiaconalib⁹que.

C A P. I.

Qum frustrā sint in ciuitate leges, nisi & sint qui eas exequantur: itidē institutiones canonicæ inefficaces & languidas esse oporteat, nisi ab Episcopo & reliquis (quibus ea cura demandata est, & quodammodo viua lex sunt, qui in Euangelio nuncupantur sal terræ) mancipientur effectui. Idcirco visitatione per nostram diœcesim Colonien. opus est, quam Deo auctore per nostrum in pōtifficalibus Vicarium ac ipsi adiunctos viros, pios ac doctos, quibus plenam dabimus in his spiritualibus ac ecclesiasticis rebus ordinandi potestatem, aggrediemur, eodēque adiuuante Deo peragemus.

Mat. 5.

Quo ordine visitatio instituenda. Cap. 2.

EX superioribus verò liquet plus satis, quo ordine visitatio instituēda sit. Siquidē in primis ab ecclesiis nostris metropolitana ac cathedrali inchoandū. Dehinc singulæ collegiatæ simul cum monasteriis & virorum & mulierū inuisendæ. Post hæc ad parochiales ecclesias omnes in nostris ciuitatibus ac diœcesibus constitutas (vbi maxima cura opus erit) transeundum: ibi nō solūm parochi, sed alij etiam (quotquot ibidem commorātur) sacerdotes ac clerici aduocandi. Atque interim non prætermittendæ scholæ & bibliothecæ, vbi illæ reperietur: ac postremo hospitalia pauperum diligenter perlustranda erunt.

Quæ vbiq; corrigere oporteat. Cap. 3.

Quæ vero oporteat vbiq; sciscitari ac inuestigare quæ corrigere ac repurgare, quæ statuere ac ordinare, superiores constitutiones abundè docent.

In primis reformandos esse Decanos. Cap. 4.

Quod ad cathedrales & collegiatas ecclesias attinet, prima cura erit in reformandis ecclesiarum prælatis,

maximè Decanis. Qui si cæci fuerint, cōsequitur necessariò, vt hi quibus ducatum præstant, simul in foueam trahantur ac cadant. Quod enim ab illis cōmittitur, faciliè ab aliis trahitur in exemplum.

Inquietos & prelatos rebelles corripiendos Cap. 5.

ET quoniam alicubi tanta est cleri dissolutio, vt prælati, quantumuis bonis ac eruditis, neq; suis honor neq; auctoritas seruetur, intendunt Visitatores nostri animù, vt inquieti corripiantur. Qui corripì & obedire nolunt, censura ecclesiastica secundù culpæ modù percellantur, donec resipuerint.

In monasteriis quomodo abusus percipiendi. Cap. 6.

IN monasteriis faciliè percipiètur abusus, modò regulæ ordinis relegantur, interrogenturque qui illis præstant, nõ illis scilicet simul cù nostris cōstitutionibus per omnia fatishat.

In visitatione parochiarum quid agendum. Cap. 7.

Vbi ad parochias ibitur, debet parochus ac populo paucis ante diebus aduētus Visitorum significari, quo tum omnes expediti adfint, ac publicæ saluti intendant. Denique ea sacramenta ac munera que per solum Episcopum administrantur, expurgati & preparati recipiant.

Habenda concio per Visitatores. Cap. 8.

Nec videbitur inutile, vt Vicarius noster in pontificalibus, seu alius ex Visitoribus nostris Theologus concionem ad populum habeat, eundemque de omnibus de quibus vtile videbitur, ex diuinis scripturis per Dei verbù admoneat.

Interrogandus parochus, quo titulo ministerium gerat. Cap. 9.

Interrogandus deinde parochus, num ipse principalis rector sit, aut Vicarius mercenarius, an ordinaria auctoritate admissus, necne: Vbi Vicarius præest parochia, videndum quo priuilegio absit parochus principalis.

De vita moribus & doctrina inquirendum. Cap. 10.

Deinde inuestigandum de vita, moribus, ac de doctrina quo pacto verbum diuinum disseminet ac sacramenta ecclesiastica administret, & num omnia calleat quæ ad officium suum spectant. Vbi vero minus fuerit instructus, erudiatur maximè in his quæ ad dispensationem ecclesiasticorum sacramentorum attinent, præsertim pœnitentiæ. Subinde inquiratur, num in his defes aut negligēs interdum sit: & num illi necessarius & honestus victus suppetat, seu digna

stipendia exoluantur. Nam si competens victus defecerit, ad eum modum (vti suprâ diximus) procurandus erit, aut ad nos referendum.

De habitu, tonsura ac reliquis externis videndum. Cap. 11.

Videndum deinde de eruditione, habitu, tonsura, ac familiarì conuersatione: honestas familiæ exploranda, libri quoque omnes inspiciendi, qui si nothi aut suspecti erunt, auferendi ac tollendi sunt.

Num hæresis quæ episcopum serpat, diligenter inuestigandum.

Cap. 12.

Insuper inuestigandù erit diligētissimè, num in tota parochia vllus hæreticus aut schismaticus delitescat: num hæresis aliqua serpat, atq; hic apponeda securis ad radicē, vt seducti p verbù Dei in viâ veritatis & ecclesiæ vnitatē reducantur. Qui contumaces fuerint, è cœtu cæterorù tollantur.

Num agantur alia, que cum Dei & ecclesiæ institutis pugnent, dispiciendum. Cap. 13.

Præterea, num in parochia superstitiones, sortilegia, diuinationes, atque alia id generis, quibus mères à Deo viuo per diaboli fraudes seducuntur, exerceantur: nū periuria blasphemia, adulteria, & similia crimina, ob quæ iratus De⁹ in nos gladium iræ suæ vibrat, publicè committantur: num ecclesiasticæ cēsuræ contēnantur: num sint qui parochus obedire floccifaciant, qui sacramenta ecclesiæ non participent: item, num festi dies & ieiunia ecclesiastica ritè obseruentur.

De puerorum institutione, & hospitalium cura que vendum. Cap. 14.

Dein videndum quo pacto pueri instituantur, qui præterea sint scholis præfecti. Hospitalium quoque cura haud prætermittenda.

Vitia quibus assueuerint parochiani, acriter corrigenda ac refruenda. Cap. 15.

De vitis quibus parochiani vel maximè assueuerint, inquisitio facièda, vt per Visitores verbo diuino ab his populus auocetur.

De officio parochi inquirendum. Cap. 16.

Denique expiscandum, num parochus diuinum officium in ecclesia canendo, legendòq; ritè gerat: num sacrum baptisma, itidem sacrosanctâ Eucharistiâ cù chrismate securè ac decenter custodiat: nū vestes & reliqua ornamenta

quibus in diuinis officiis utimur, mundè afferuer: num ipse aut qui ecclesie prouisores appellantur, templum sartum tectum curè: num sacris altaribus suus honos impèdatur: nū ruinis, domus parochialis occurrat: num de rebus ecclesie alienationes faciat. Atque his similia, quæ Visitatoribus nostris pro eorū circumspectiōe & prudentia facillè occurrent. Et ex constitutionibus nostris (quæ ubique pro loci ac personarum ratione rememorari debebunt) suppedabitur.

rurales deligāt aut admittāt: sed ad has functiones viros tātum assumant, cum doctrina præstantes, tum vitæ innocētis, inculpataeque, qui nullius criminis labe notabiles officium suum irreprehensibiliter exequantur.

Synodi archidiaconales antiquitatem quandam præ se ferunt.

Cap. 21.

EX vetustissima quadam inquirendorum criminum formula relictum est, vt Archidiaconi anno bissextili circueant, & peccata enormia emendent: quæ sequitur in hæc verba: In Concilio publico ab Episcopo habito primitus iurare debent de villis singulis fidelissimi quique, liberi & serui, tres vel quatuor, seu etiā plures, vt rei veritas omnino inqrat. Iuramentū autē illud huiuscemodi esse debet: **Quic** quid in villa in qua habitat, veraciter sciat, vel serio audierit actum cōtra fidem rectam & Christianitatem, Episcopū aut eius nuntium, quantum recordari possit & scientia submini frat, non lateat. Post iuramentum verò Episcopus per singula numerare debet, quæ prius iuramento comprehendit, hoc est: Si vir super vxorem suam, aliquam clanculo corruptis: Si cum duabus cognatis, siue mulier cū duobus propinquis fornicata sit: Si commatrem spiritualem aut filiolā suā stupro violauit: Si qua mulier partum suum necauit, vel cōceptum quocunq; modo excussit: Si quis cognatum suum voluntate aut casu occidit, seu morbidum fecit, & necdum ad publicam pœnitentiā venit. Si mulier maritum suum, aut maritū vxorem suam iniquo consilio interemit: Si quis virum aut feminam veneno, aut aliqua alia potione occidit, & qui hoc scilicet veneno machinatur: Si sciant diuinatrices vel augures, etiam illos, qui per incredulitatē illas inquirent: Si sciant meretrices, quia meretrix appellatur, si vno contempto, cum aliis fornicatur, licet nupta non sit: Si illos etiam sciant qui cum excommunicatis communionem habent: Si illos sciat qui cōiūcti sunt periurium perpetrasse: Si & illos nouerint, qui loca Deo non dicata, contra fidem ecclesiasticam colūt, & ad Christi ecclesias venire contemnunt: Illos etiā, si sciat, qui indictum ieiunium negligunt. Hæc omnia dum Episcopus habet recitata, iuratores per iuramentum cōmoneat, ceteros verò omnes nobiles & ignobiles, per bannū Christianitatis constringat, vt supradictas res minimè celent, acsi in die iudicij ante tribunal domini nostri Iesu Christi rei oc-

Cap. 1. de of. archi.

Hæc canonem renarrat.

B. Rhennus in p. amio.

Tertulli.

*Nica. c. 3
Anti. c.
20. Con-
stan. c. 3.
Chalce-
do. c. 19.
c. sicut olī.
de accu-
sat.*

Synodus episcopalis anno bis habenda. Cap. 17.

ET quoniam Visitaciones istæ generales per singulas parochias absque magno sumptu singulis quibusq; annis frequentari haud possunt, saluberrimè sancitū est antiquissimis canonibus, bis p singulos annos in singulis parochiis Cōciliū fieri: Vt primū ante dies Quadragesimæ habeatur, videlicet quo omnibus, si quæ sunt, similitudinibus amputatis, mundum solenne Deo munus possit offerri. Secundū vero agatur, ante tempus Autumni, in quo si communi omnium consensu rationabiliter comprobato, secundum ecclesiasticā regulā, duo vel tres animositate ducti per contentionem cōtradican, obtineant plurimorū sententia sacerdotū.

Quid agendum in synodo episcopali. Cap. 18.

IN his ergo Conciliis, anno bis, de his omnibus apud metropolitanā, cathedraliū, collegiatarū, monasteriorūq; prælatos, & pserim Archidiaconos, ac quos vocamus Decanos rurales (qui vocati sunt in partem sollicitudinis episcopalis) per Vicarium nostrum in potissimalibus ac Officialem disquisitio diligens fiat. Et quæ ex illorum iudicio reformatione opus habere cōperientur, cōmuni cōsilio emendentur.

De synodis Archidiaconalibus ac ruralibus. Cap. 19.

DEnique Archidiaconi, qui Episcoporum oculi dicūtur, ac Decani isti rurales in suis deinceps synodis, quæ sancta fuerint, in prouinciali seu episcopali Cōcilio publicabūt. Et ad eundem modum (qui in Visitatiōe præscripta est) vitii extirpādis ac virtutibus inferendis studeant, criminibus publicis, magis per pœnitentias canonicas, quam pecuniæ exactione puniendis intenti.

Officiales Archidiaconorum, & Decanos rurales, viros graues esse oportere. Cap. 20.

Quod vt rectè ac prudenter fiat, Archidiaconis nostris incumbit, ne vllos in idoneos Officiales aut Decanos

CONCILIVM PROVIN. COLON.

cultatione præfatarum rerum nefandarum inueniatur. Hoc enim iudicet & per bannum cõtestetur, vt nemo per illius timorem aut fauorem vel etiã amicitiam, præfata reticeat, veraciter scita. Neque per odium, neq; per inimicitiam vllam quicquã alicui irroget, quod veraciter nõ possit probare. Horũ aliqua si antea in præsentia Episcopali allata essent, cuiusq; iudicio terminata, & postea iterata, comperta fuerint, veluti initio referantur, & episcopali decreto constituantur.

Abusus in synodorum Archidiaconalium ac ruralium obseruatione. Cap. 22.

Præscripta quic formula, quam antiquitatis causa retulimus, successu tẽporis in abusum, quod negare nõ possumus, deducta est, quod non fidelissimi quique, sed leues delatores, non qui veraciter sciant, aut scio audiuerint, idq; à probatis: neque vno rãtum, sed pluribus, hisq; fide dignis, minimeq; maleuolis, sed frequẽtius absque omni delectu vel leues ac futiles vel inuidi ac rapaces, calumniatores delationi comperiantur asciti. Quodq; pro manifestis criminibus non canonicæ pœnitentiæ, sed pecuniariæ potissimum multæ: à delinquentibus fuerint exactæ, permisis interim delinquentibus, haud præter graue populi offendiculum, in publica scelerum infamia perseuerare.

Inter visitandum abusus corrigendi. Cap. 23.

Quæ omnia magna correctione indigent, quam volente ac adiuuante Deo, inter visitandum adhibebimus, nimirum curaturi, vt viris exploratæ virtutis tantum hoc officij delegetur.

Procuracionem suo officio recte fungentibus pendit, æquum esse. Cap. 24.

His autem qui synodo præficiendi sunt, sumptus necessarios (quam procuracionem canones vocant) per parochianos suppeditare iustum atque æquum est.

Cætera, quæ præsentis Concilij Decretis cõprehensa nõ sunt, (sunt autẽ pleraq; nõ minorẽ quàm ea q; corripimus, castigacionẽ postularia) ea secudũ sacrorũ canonũ censuram, partim in visitacione, partim in futuris synodis episcopalibus, Deo dante emendare diligenter admitemur.

CANONVM CONCILII PROVIN.

CIALIS COLONIENSIS.

F. T. N. T. S.

Ex cõci.
Lateran.
Ex concil.
genera. c.
cũ Apo-
stolis. c.
procuratio
nes, de cõ-
sibus.

REFORMATIO CLERI GER-
MANIAE AD CORRECTIONEM
vitæ & morum, ac ad remouendos abusus.

LAURENTIVS MISERATIONE DIVINA
Tituli S. Anastasie sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter Cardinalis,
per vniuersam Germaniam ac Hungariæ & Bohemiæ, Poloniæq;
regna, & quæcunque alia loca, quæ nos declinare cõtigerit domini nostri
Papa, & Apostolicæ sedis Legatus ad perpetuam rei memoriã.

Legationis officio à sede apostolica nobis cõmisso obligamur, vt circa statũ personarum ecclesiasticarũ sub sinibus nostræ legationis cõsistentiũ in melius reducendũ, ppenius cogitemus, vt quẽ in eis sanctorũ parũ decretis & ordinatione deuiare perpẽdimus, ad debitã reformationis normã dirigẽtes, eis opem & operã adhibeamus efficaces. Nũ per siquidem cum sanctissimus dñs noster Clemens Papa 7. cum pro pastorali suo officio, tũ pro ea affectione, qua inclatã nationem Germanicã paternẽ prosequitur, intelletis eius fluctuationibus, hæreticorũq; impietate in dies crescẽte, nos ad vniuersã Germaniam suam & apostolicæ sedis Legatũ de latere miserit, nõ aliam ob causã, quã vt tràquilitati prouinciæ, & saluti animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natã impurissimã omnis hærefeos sentinã, cõsulat. Quod onus licet humeris nostris impar, eiustamẽ præceptis & mādatis obedire (vt tenemur) volentes, freti Christi fauore, seruatoris nostri (cuius negotium agitur) subiimus. Nihil hic prorsus nostris viribus tribuẽtes, aut præterea cupientes, quã quod ad munus hoc feliciter implẽdum attineat. Cumq; aliquot mensiũ experientia multa collapsã, & præter omnem opinionem difficultatibus plena perpẽderimus, cũ serenissimo Ferdinãdo, Hispaniarũ principe, archiduce Austriæ, Imperiali locum tẽnẽte generali, communicatis consiliis, concordĩ sententiã particularem conuentũ in ciuitate Ratibonæ cõuocare decreuimus, in quo vnã nobiscum interfuerũt præfatus serenissimus princeps & archidux, Reueren. Mattheus S. Romanæ ecclesiæ tituli sancti angeli presbyter Cardinalis, archiepiscopus Saltzburgen. ac illu-

strisimi I V V i h e l m u s & L u d o u i c u s P a l a t i n i R h e n i d u c e s i n s u p e r i o r i & i n f e r i o r i B a u a r i a f r a t r e s g e r m a n i , v e n e r a b i l e s i n C h r i s t o p a t r e s B e r n a r d u s E p i s c o p u s T r i d e n t i n . I o a n n e s a d m i n i s t r a t o r e c c l e s i a e R a t i s p o n e n . P a l a t i n u s R h e n i d u x B a u a r i a e , a c n u n t i j s i u e O r a t o r e s o m n e s , c u m p l e n o m a n d a t o v e n e r a b i l i u m i n C h r i s t o p a t r u m & i l l u s t r i s s i m o r u m p r i n c i p u m V i g a n d i E p i s c o p i B a m b e r g e n . G e o r g i j E p i s c o p i S p i r e , P a l a t i n i . V V i l h e l m i E p i s c o p i A r g e n t i n e . C h r i s t o p h o r i E p i s c o p i A u g u s t e n . H u g o n i s E p i s c o p i C o n s t a n t i e n . C h r i s t o p h o r i E p i s c o p i B a s i l i e n . P h i l i p p i E p i s c o p i F r i s i n g e . P a l a t i n i R h e n i d u c i s B a u a r i a e : E r u e s t i a d m i n i s t r a t o r i s e c c l e s i a e P a t a u i e n , a c P a l a t i n i R h e n i d u c i s s u p e r i o r i s & i n f e r i o r i s B a u a r i a e , & S e b a s t i a n i E p i s c o p i B r i x i e n . c u m q u i b u s p l u r i b u s h i n c i n d e i n d i s c u s s i o n e m a l l a t i s , & p r a e p u e q u i b u s c o n s i l i i s q u i b u s q u e m o d i s p r a e f a t a e n a t i o n i G e r m a n i c a e p e r i c l i t a n t i c o n s u l e r e t u r , p a r i b u s s e n t e n t i i s r e c e p t u m f u i t , h a c p e r d i t i s s i m a m h a e r e s i m r u d i p o p u l o p l a u s i b i l e m , o b l i b e r t a t e m i l l i f a l s o p e r s u a s a m p r a e t e x t u E u a n g e l i c a e l i b e r t a t i s n o n p a r u a m h a b u i s s e o c c a s i o n e m , p a r t i m a p e r d i t i s m o r i b u s & v i t a c l e r i c o r u m , p a r t i m o b n o n d i u t i u s d i s s i m u l a n d u m s a c r a r u m s a n c t i o n u m e c c l e s i a s t i c a r u m q u e c o n s t i t u t i o n u m a b u s u m , & p e r i n d e n o n p a r u m m o m e n t i f o r e e x t i r p a n d a e h a e r e t i c o r u m , & e o r u m s e q u a c i u m s e c t a , v t c l e r i c i a d h o n e s t a t e m v i t a e m o r e s q u e s u o s i l l o s D i u i s P a u l u s e x i g i t & p r a e s c r i b i t d e b i t a c e n s u r a r e d u c t i a b u s u s q u e l a i c o s m a l e o f f e n d e n t e s s u b l a t i f u e r i n t . I t a q u e h a b i t i s m a t u r i s d e l i b e r a t i o n i b u s , & p i i s c o n s i l i i s p r a e f a t o r u m F e r d i n a n d i p r i n c i p i s , C a r d i n a l i s , a c D u c u m & E p i s c o p o r u m a t q u e n u n t i o r u m s u o r u m , i n f r a s c r i p t o s s a l u t a r e s a l i q u o t t a m n e c e s s a r i a e r e f o r m a t i o n i s s a c e r d o t u m , p r e s b y t e r o r u m , r e l i g i o s o r u m & c l e r i c o r u m m o d o s p r a e s c r i b e r e , s t a t u e r e , s a n c i r e , a t q u e e d e r e n e c e s s a r i u m d u x i m u s . Q u o c i r c a a u t o r i t a t e a p o s t o l i c a q u a f u n g i m u r i n h a c p a r t e s t a t u t a & o r d i n a t i o n e s p e r n o s (v t p r a e f e r t u r) e d i t a a b o m n i b u s & s i n g u l i s A r c h i e p i s c o p i s , E p i s c o p i s , a b b a t i b u s , p r e p o s i t i s , d e c a n i s , a r c h i d i a c o n i s , & a l i i s p e r s o n i s i n e c c l e s i a s t i c a d i g n i t a t e c o n s t i t u t i s , a c p a r o c h i a l i u m e c c l e s i a r u m , a l i o r u m q u e b e n e f i c i o r u m e c c l e s i a s t i c o r u m r e c t o r i b u s , p r e s b y t e r i s , r e l i g i o s i s , & c l e r i c i s i n v n i u e r s a G e r m a n i a r e s i d e n t i b u s , p r o u t e o s & e o r u m q u a m l i b e t r e s p e c t i u e t a n g i t a u t t a n g e r e p o t e r i t i n f u t u r u m p e r p e t u i s f u t u r i s

ris temporibus inuiolabiliter obseruari volumus. Decernentes irritum & inane, si secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus vniuersis & singulis Archiepiscopis, Episcopis, abbatibus & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, necnon metropolitanis & aliarum cathedralium ecclesiarum canonicis, ipsorumque Archiepiscoporum & episcoporum Officialibus & vicariis generalibus per praesentes committimus & mandamus, quatenus ipsi & eorum quilibet, si & postquam pro parte illorum, quorum interest, aut in futurum interesse poterit, fuerint requisiti, statuta & ordinationes huiusmodi, & horum singula inuiolabiliter obseruari faciant, Contradictores per censuras ecclesiasticas & alia iuris remedia capescendo, inuocato si opus fuerit, auxilio brachij secularis, non obstante constitutione felicis recordationis Bonifacii papae. 3. qua cauetur, ne quis extra suam ciuitatem & dioecesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra vnam diocetam à sine sua dioecesis ad iudicium euocetur, seu ne iudices à sede apostolica vel eius auctoritate deputati, extra ciuitatem & dioecesim in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, aut alij vel aliis vices suas committere presumant, & in concilio generali de duabus diocetis, & personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, & aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque. Verum quia difficile foret, praesentes literas ad singula loca, ad quae expediens fuerit, deferri, volumus, & auctoritate apostolica decernimus, quod transumptis praesertim literarum manu notarij publici subscriptis & sigillo alicuius personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, ea fides adhibeatur: quae eisdem originalibus si essent exhibitae vel ostensa, adhiberetur. Et ut huiusmodi statuta & ordinationes ad singulorum notitiam deducantur, vniuersis locorum ordinariis auctoritate apostolica praefata in virtute sanctae obedientiae mandamus, quatenus statuta & ordinationes huiusmodi, per se vel alium seu alios in eorum ecclesiis vel ciuitatibus publicent, seu publicari faciant quae post publicationem ipsam, eosdem quorum interest, aut interesse poterit, deinde arceant, ac si eis personaliter intimatae essent aut intimarentur. Tenor vero statutorum & ordinationum praedictarum sequitur, & est talis.

Quod nemini prædicare liceat, nisi per episcopum admisso, cuius est verbo dei seminando eos adhibere, quos probauerit esse doctos, modestos & pios viros. Cap. 1.

Cum potissimum anima verbo quod ex ore Dei procedit, uiuat, id autem nec passim nec ab omnibus expectat prædicari, admonente Apostolo, qui inquit: Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur? Ideo statuiamus & ordinamus, ut non liceat cuiquam, etiam religionem professo, & quomodolibet exempto, euangeliū docere, nisi ab Ordinario vel eius vicario tam moribus, quam doctrina probatus fuerit, facta fide per parentes literas, quæ præter notarij mercedem gratis prorsus concedatur. Misi itaque atque probati euangelicam negotium tractabunt rectè, sobriè, & pure, loca quæque recondita magis & abstrusa, intellectuq; difficilia, nõ ad nouum & adulterinum sensum, sed iuxta sanctorum patrum, & ab ecclesia receptorum doctorum, præcipuè Cypriani, Chrysostomi, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, & Gregorij exponant & interpretentur. Omni etiam opus est, ne pro ueris somnia & anilles fabellas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha, & iam dudum explosa damnata que ab orthodoxa ecclesia tradat vel depromant, idque omni modestia, ne vnquã eos ad conuitia iniuriasque delabi cõtingat, locusque ille cum populi offendiculo dehonestetur. Itaque Ordinarius aliquot excellenti doctrina præditos constituat, qui per dioccesim inquirant, qui sint ad Euangelicam doctrinam idonei disseminandam, qui que ad impias nouitates & perfidiã aliquam non deflectat, ut remedia adhibeantur, quo populus rectè instituat in Christiana lege, & ab ea deficiens, ne secũ alios trahat, debitè coerceretur, cultus diuinus obseruetur, peragaturque his modis & ritibus qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per maiores nostros obseruatus est in sacrificio altaris, officijs defunctorũ, canonicis horis, cæterisque diuinis laudibus atque caeremoniis.

Quod clericis morum integritatem, clericali quoque habitu ac tonsura ornare debeant. Cap. 2.

Hinc hortamur atque monemus omnes & singulos qui sacris initiati sunt, ut uiuant uitã, quã professio exigit, & Christus requirit, inquiens: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut videant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est, cũ uestitu honesto incedat,

quẽ Paulus alibi præscripsit. Quapropter singulari cura intendat quisque prælatus, ne hi quibus præest in sacris ordinibus constituti vestes varij coloris uel uirgatas & fimbriatas deferant, sed longis atque talaribus utantur: nulla arma induant, nisi itinerantes: barbã & comam non nutriat, coronam & tonsuram indeferentes, tum summopere curates, ne quem laicorum indecentia uestitus offendant, ut sacris canonicis cautum est.

Ut ande clericis tabernæ, scenæ, iudæ, omnisque leuitas.

Cap. 3.

In super tabernas publicas euitent, nisi eas peregrè proficiscentes ingredi oporteat, & tã inibi quã in domi & alibi à crapula, ebrietatibus, omniq; ludo à iure prohibito, blasphemis, rixis ac aliis quibuscunq; excessibus & offensionibus penitus, abstineant, choreas, spectaculãque & conuiuia publica uitent, ne ob luxum, petulantiamque eorum nommen ecclesiasticum male audiat.

Interdicitur clericis cauonaria ac mercatio. Cap. 4.

Cumque secundũ Apostolum, nemo militans Deo, sese negotiis secularibus implicare debeat. Nemini liceat contra prouincialia statuta & synodalia domi suæ tabernã cõpotandique locum aperire laicis, quoniam nõ raro sequi solèt ebrietatẽ, rixã, cades, & multa hoc genus cætera, quæ sacerdotalem polluant dignitatem. Præterea negotiationibus mercimoniisque more mercatorum abstineant.

Ut parochi oblationibus ac iuribus suis contenti, subditis nihil superflui oneris imponant. Cap. 5.

Sacerdotes autem curati, qui que uicẽ eorum referunt, subditos in remediis & aliis parochialibus ultra ea quæ sibi de iure debentur, non grauent, ultrãque depositionẽ, eos ad pactiones Septimi, Tricesimi, uel Anniuersarij peragi faciendas non cogant tum præter oblationes festis solẽnibus fieri solitas, cũ illa pro arbitrio fieri debeant, aliã inuitis non exigant.

Ut parochi pro necessaria sacramentorum administratione, quod de cõsuetudine uoluntarie offerretur recipiant, nihil uerò extorqueant.

Cap. 6.

De sepultura quoque ac administratione sacramentorum, aliisque spiritualibus pacisci, aut aliquid ab initio exigere nemo possit aut debeat, & propter eiusmodi à parochia

nis neglecta cuiquam non liceat aliquot sacramentorum de legare, neque propter debita quępiam ab ecclesiastica sepultura prohiberi, parochialia tum iura quę vsus recepit & debetur altari seruienti, per prædicta non abrogamus.

Consuetudo per quam plus iusto oneratur subditis, auctoritate episcoporum vel magistratus moderanda. Cap. 7.

CVM autem in diocęsibus non sit eadem cōsuetudo & inter subditos & pastores multa & varia emergāt diffidia, pastoribus quibusdam plura exigere propensis. Subditis vero ob penuriam & egestatem reclamantibus & recusantib⁹, ordinamus quod quilibet Ordinarius infra sex menses post presentii publicationē omnibus perpenis, benęque & sufficiētē examinatis super prædictis actram legē ordinationemque vnā cum principum, aut dominorū secularium consilio, quos ista negotia tangunt, constituat, ne viduę pupilli, & alij pauperes nimiū vltra vires iniuste grauētur, q̄ nos si neglectū fuerit, si in prouincia adfuerimus, vel successor noster habita plena de his informatione, facturos pollicemur, aut rem ipsām sanctissimo domino nostro relaturi sumus, qui huic rei prospiciendę iudices deputabit.

Quod oporteat clericos esse temperantes, & non miscere cum laicis conuiuia, ne funeralia quidem aut fraternitatum.

Cap. 8.

CONUIUIA presbyterorum, quę in exequiis & fraternitatibus publicē in tabernis hucusque exhibita sunt, prorsus abrogamus, quod plerunque laicis sint scādalo. Si autem conuiuium vel consuetudo vel locorū distātia exiget, fiat illud in domo sacerdotis, honestęque, non ad luxum, sed ad necessitatem instruat. Siquidē neque comestationi, neque computationi vacandum est sacerdotibus, quum quod non audiant, quorum Deus venter est, tum quod officij eorum est & sobriē & castē pro peccatis Deo dona sacrificiaq̄ offerre.

Parochis datur potestas occultos peccatores gratis absoluēdi, præter hæreticos, homicidas, & excommunicatos qui cum publicis peccatoribus remittendi sunt ad eos quibus absolutio reseruata est.

Cap. 9.

PORRò ne ipsi videātur pecunię aucupium magis quàm salutis animarum studium amplecti, dū laicos grauiora delicta cōfessos hinc inde remittūt, nō sine fame rerum-

que dispēdio, Constituimus & ordinamus, vt deinceps quilibet confessor absolueri possit laicos contritos & confessos, à quibuscūq̄ peccatis occultis, quantumcunque grauib⁹ & enormibus, quę Ordinarij suę auctoritati reseruauerāt, exceptis duntaxat homicidis, hæreticis, & excommunicatis ad episcopum vel eius vicariū mittēdis. Quo autem ad clericos, nihil quo ad hoc statutum intelligatur innouatum. Pro con donatione autem & remissione peccatorū, quam absolutionem vocant, nihil omnino ab inuito exigant.

Ne prelati animarum curam indignis & sub vili stipendio locent.

Cap. 10.

SANCIMUS quoque iuxta Apostoli sententiam, quę dicit, Nemini citò esse manum imponendā, ne cui temerē cura animarum committatur. Itaq̄ probetur prius per Episcopum vel eius Officiale, etiam religionem professus, nec liceat vlli vicarium ecclesię & plebis suę sufficere, illam ve locare, siue emolumentū quod absentia nomine recipiet constituere, sine auctoritate episcopi aut vicarij. Nā cum os boui trituranti non sit alligandum, Episcopi vel officialis arbitrio eiusmodi emolumenta locationum & absentiarum monderanda censemus.

Gaudere non debēt clerici de ecclesiasticis beneficiis, quorum prædia & domos non restaurant. Cap. 11.

DOMOS quoque fundosque dotales beneficiorum collatos instaurent possessores quātum necessitas postulauerit, reparataque in debita structura conferunt, & p̄ Archidiaconos & Decanos rurales, ac alios, ad quos de iure vel cōsuetudine spectat, vbi negligētes fuerint p̄ subtractionem prouentuum auctoritate nostra arctius compellantur. *Non debent animarum curę præfigi religiosi, sed ad regulę (quę professi sunt) obseruantiam compelli. 12.*

EXPRESSE cauentes ne cura ecclesiarum, beneficiorumq̄ concedatur religionem quamcunque professis, etiam exemptis, quod si aliqui hætenus admissi vel recepti essent, nisi de voluntate fauoręque superioris sui, legitimisq̄ causis constiterit, extra sua monasteria degere nequam sibi integrum fore putent, quando illos sic vagos per Ordinarios vel vicarios ad superiores suos, per victus denegationem, aut alia iuris remedia remittendos esse iubemus.

Licet pauperi conuenienti cuilibet, sua ecclesie diuiti tantum coherenti presicere religiosum probatum prius & admissum per episcopum sed ne ad sacros quidem ordines, alij quam tales promoueri debent.

Cap. 13.

Monasteriorum prelati uitas ecclesias habentes, predictos vicarios perpetuos, vel ad nutum amouendos in eisdem ecclesiis in posterum non constituent, nisi prius Ordinarios aut eorum vicarios ut idonei & apti fuerint admissi, ecclesie tamen suis monasteriis unitę, usque adeo propinquę quod religiosi earundem curam habituri sub religione, in monasterio, sub debitaque obediencia stare possent, modo sint habiles & idonei, per huiusmodi religionos prouideri possint: id quoque permittimus de monasterio quod tam tenuę est, ut debitam sustentationem habere nequeat, uolentes religiosos & qualitercunque exemptos curata beneficia habentes Ordinario loci esse subiectos. Cumque in ecclesia Dei magis prester paucos bonos & doctos quam plures indoctos & imperitos habere ministros, id quod ratio nostrorum temporum exigere uidetur. Idcirco deinceps non initietur sacris ordinibus, nisi uiri morum, uite candore, & doctrina pre ceteris spectati probatique per testimonium examinis rite seruandi.

Extra diocesim ordinati sine Ordinarij authoritate ac literis testimonialibus ad diuina non admittantur. Cap. 14.

Quod attinet ad Ordinarios in urbe vel in alia quacunque aliena diocesi, sancimus, ut & illi suarum ordinationum literas & titulos ostendant. Et simili modo ad diuina agenda prius non admittantur, quam ab episcopo vel vicario seu Officiali fuerint rite admissi.

Sacerdotes in litidinem effusus, & nephario concubinato pollutos peccatis ac censu in ecclesiasticis coercendos. Cap. 15.

Praterea cum nihil æque conueniat omnibus numeris, ac eos esse mundos, qui uasa Domini portant, & in sacratio operantur, quales sacerdotes constituit ipse Dominus: qui quotidie sacrosancta tractant, & in illis versantur. Igitur uolumus, atque iuxta functiones canonicas feliciter a diuini patribus institutas sancimus, ut castę, continentęque uigant. Sacerdotes concubinarij, incontinentęque uitam agentes. Canonum poenis in ordinem redigantur, nulla consuetudine eis, nulla conuientia, imo damnosa prelatorum negligentia patrocinate.

Stationarios qui eleemosynam pacti sunt, prohibendos, qui uero inter gra fide colligunt, non admittendos nisi sub testimonio ordinarij.

Cap. 16.

Quo uero ad quaestores, qui uulgo Stationarij appellatur, statuimus: ne quis quauis auctoritate & literarum occasione, vel ad predicandum, vel subsidia eleemosynasque colligendas se ingerat, ut conque se iactet indulgentiis abundante, nisi prius literę admissionis & approbationis Ordinarij vel vicariorum ab eo prolatae fuerint, adstringentes ipsos ordinarios ut tales admittant, qui probate uitę testimonium habeant. Et de predicacione sua dum opus erit rationem reddere possint, eleemosynis, piorumque oblationibus non abufuri per luxum proprium, religione iusiurandi affirmaturi, se nec quotam nec totam colligendi facultatem certa summa pecuniarum pactos esse. Fratribus tamen medicantibus integras, saluatasque concessiones a sede apostolica factas relinquimus.

Vagos sacerdotes non tolerandos ultra mensam, nisi cum testimonio ordinarij inde discesserunt, eiusque cuius diocesim intrarunt admissione.

Cap. 17.

Et ut pastor agnoscat uocem ouis & illa uicissim uocę pastoris audiat, tollaturque omnis uagandi occasio, Ordinum, quod presbyteri peregrini & ignoti ad Missarum sacrificium non admittantur, nec ultra mensis spatium in confortio presbyterorum tolerentur, nisi exhibeant literas admissionis alterius ex Archiepiscopis vel episcopis, in cuius diocesim se transfulerint, ac documenta & literas testimoniales sui ordinarij a cuius diocesi proximę discesserunt, quibus de eorum ordinibus & honestate constet, ne aliquis incorrigibilis post perpetratos excessus impune ad aliam diocesim transuendo euadat.

Seruandus in arario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent, nisi accedente ad uoluntatem prefectorum ararij, Rectoris quoque consensu. Cap. 18.

Vt autem Christi fidelium eleemosynę in usum pro quo uerogantur uertantur, non liceat procuratoribus seu vitricis fabricarij in singulis ecclesiis quicquid de pecuniis ad fabricę proueniētib; distribuere, aut in ædificiorum uel alteri rei usum dispesare, sine rectoris scitu: sed ad arma fabricę reponantur, ut hactenus seruatum est: duabus uel tribus clauibus pro loci consuetudine tenendis, quorum una

ipsi rectori seruanda tradatur, obseruato vsu in clauib⁹ & ratio-
nib⁹ reddēdis à principib⁹ & superioribus hæcten⁹ recepto.
*Episcopi debent suis vicariis, & qui ipsi episcopi sunt, ita providere, ut
cogantur contra episcopalem dignitatem quæstui seruire.*

Cap. 19.

STatuimus quoq; & ordinamus, ne Episcoporum in pōitica
libus vicarij in consecratis ecclesiis & altaribus, quod fa-
cri iubent Canones, quicquam omnino exigāt, excepta pro-
curatione. Conuenit nanque vt pro qualitate status ipsorum
episcopi prospiciant, præstādo præcipuē pēsiones super fru-
ctibus mensæ episcopalis in sede Apostolica cōstitutas, ne ali-
quid attentare habeant in dedecus episcopalis dignitatis.
*Rediguntur dies festi in numerum, ceteri ita abrogantur, vt nihilomi-
nus peragantur diuina. Cap. 20.*

NEc ab re, imò iustis de causis adducti, festorum multitu-
dinem constringendā esse duximus. Statuentes & ordi-
nantes, vt de cætero Dominica dies, quæ in gloriam
dominicæ resurrectionis ad nos vsq; à primitiua ecclesia ma-
ximè celebris semper habita est: dies quoq; Natiuitatis Chri-
sti, sancti Stephani, Ioannis & Innocentium, Circūcisionis, E-
piphaniarū, Paschæ, cum feria secunda & tertia duntaxat, A-
scensionis, Georgij, Pentecostes, cum feria secunda & tertia
duntaxat, Corporis Christi, & præsertim quatuor beatæ Vir-
ginis, Purificationis, Annunciationis, Assumptionis & Nati-
uitatis, Natalia apostolorum, Ioannis Baptistæ, Magdalenz,
Laurētij, dedicationis, Michaëlis, Omnium sanctorum, Mar-
tini, Nicolai, & Catherinæ, celebres quoque & festi habeantur.
In cæteris autem festiuitatibus, quacunque ratione vel
instituti, vel receptis, & quæ sub præcepto celebrari debeāt
permittimus, liberumq; cuique facimus, vt Missa audita, ad
operas suas, quibus suam suorumque alimoniam quarere co-
gitur, redire possit. Festis tamen dedicationum, patronorum
& principalium nihil derogātes, quo ad eorū celebrationem
in cathedrali sede, ciuitatēque ac loco etiam Episcopalis re-
sidentie duntaxat.

Quibus diebus interdicha sit nuptiarum celebritas, & quatenus ieiunium plebi sit imponendam. Cap. 21.

Cvmq; in certis locis & diocesis inter pastores & gre-
gem propter nuptiarū celebritatem, quam alij introniza-
tionem, alij solennizationem vocare solent, multa & iurgia

& scādala eueniant, declaramus & statuimus, quòd matrimo-
nia in conspectu ecclesiæ possint solemnizari, nullo ab Ordi-
nario ad hoc cōsensu petito, aut quapiam re pro eo exposita.
Exceptis tamen tota Quadragesima, vltima hebdomada Ad-
uentus festis Paschæ, Pentecostes, & Natiuitatis dominicę, cū
oñtibus, ac diebus Rogationum. Ieiunia quoque ab ecclesia
instituta sub debito obediētie sanctæ Ecclesiæ catholicæ in
posterum iudici debent, omisso excōmunicationis verbo, ne
infirmorū conscientie offendātur, cum his temporibus pie-
tas penè omnis iaceat, sacerdotibusq; parum deferatur.

Quod cadis clirici authores tantum diuinis excludere debeat.

Cap. 22.

VT igitur & extinctus cultus excitetur, populūque non
sint in dies negligētior, statuimus, vt propter eadē cler-
icorū, persona tātū, nō autē locus interdicēdus veniat,
nisi cætu cōcursūque populari facinus paratum esset.

*Quod episcopi non debeant clericorum bonis inhære, qui legitimos hæ-
redes aut successores relinquunt.*

Cap. 23.

Inhibemus insuper, ne in posterū Episcopi clericis legiti-
mis ab intestato decedētibus, in patrimonialib⁹ bonis, aut
industria propria acquisitis, succedere possint aut debeāt.
*Quod secularis potestas capere possit apostatas, debet tamen ordinario
tradere, cuius erit in ipsos animaduertere. Quòdque non liceat episcopis
pensionum aut absentiarum decimas extorquere.*

Cap. 24.

Cvmque quotidie ob nouas, imò iam olim dānatas hæ-
reses apostatarū numerus tam religiosorū quàm sacer-
dotū in immensum crescat, quamplurimis eorū vxor-
es ducentibus. Vt ergo sacrilegia hæc impunita non reman-
eant, concedimus quibuscūque principibus, statibusq; pote-
statis secularis, eorumq; Officialibus facultatē, vt eiusmodi
apostatas & sacrilegos capere possint, modò reos ipsos Or-
dinariis infra tēpus debitū tradāt & assignēt absq; aliqua in
eos tortura & animaduersione debitè puniēdos: quib⁹ enixè
mādamus, vt omni posita mora fauorēque diligentius quàm
hæctenus factū fuit, iuxta sacras sanctiones, omnino puniant
facinorosos, adeò quòd criminis enormitate exoptulante,
possit episcopus seruata forma capituli primi de hæreticis in
sexto, reum curiæ seculari relinquere, vel ad perpetui carce-

ris ærumnam damnare: Negligētia autem ordinariorum ad Apostolicam sedem deducta, iudices ecclesiastici ab ea deputabuntur, qui constito de ordinariorum negligentia ad preces principum aliorumque secularium reos maximè hæreticos meritis pœnis afficient. Quod iam episcoporum quidam, ut accepimus, de beneficiorum pensionibus atque absentis decimas exigant, cum sit id cōtrarium iuri, longèque præster malè inductos vsus delere quàm inusitatū quid admittere. Idcirco decimas eiusmodi vltierus exigi, soluique interdiciamus, vsūque talem qualitercunque receptum cassantes, cassatūque esse censentes.

Quod non liceat episcopis beneficiorum fructus immodicè ac auarè decimis surripere. Cap. 25.

Item improbamus, & ut absōnū prorsus reiicimus ab episcopis medios exigi fructus de beneficiis, quæ vnus sustentationi vix sufficiunt, ut sunt quæ non excedunt valorem triginta duorū Rhenensium, de quibus in Romana curia medijs fructus non exiguntur. Quod etiam ab ordinarijs obseruandum esse præcipimus, nisi concordatis aliter cautum esset, vel honesta ratione aliquid, sine tamen reprehensibili grauiamine, accipiant.

Archiepiscopi debent prouincialem synodum omni triennio conuocare. Cap. 26.

Ceterū quo maior fiat cōiunctio, firmāque magis inter prouinciales totius prouinciæ stabiliatur cōcordia, antiquū morè synodorū innouantes statuimus, ut singulis triennio post Pascha prouinciale Concilium celebretur.

Qui recusat altari seruire, non debet de altari viuere.

Cap. 27.

Ad hæc cum beneficia propter officia iuxta patrū sanctiones dari consueverint, fierique vix possit, ut in tāta præbendatorum caterua non reperiatur, qui officij oblitus, horas negligat canonicas. Hinc statuentes volumus & ordinamus, ut locorū Ordinarij per Archidiaconos & Decanos de huiusmodi sacerdotibus negligentibus sese diligenter edoceant, & secundū vnus cuiusque negligentiam atque desidiam fructus perceptos vel in vilitatem ecclesiæ, vel in vsū pauperum vertāt. Quod si post legitimas monitiones, & simul primam correctionem in eandem negligentiam (quæ dissolutæ prorsus mentis indicium est) quis relabatur tum bene-

ficio etiam ecclesiastico priuetur, collatori que vel patrono de alio idoneo prouidendi aut presentandi sit potestas.

Qui sacramentorum communionem in totum neglexerit, sepultura debent asinorum sepeliri. Cap. 28.

Sanctionem patrū qua ecclesiastica sepultura priuatur quisquis nō confessus, nec Eucharistia: Paschali tempore communionem sumpsit, inuiolabiliter obseruandā esse statuimus, ac vbi quem contigerit inopinata morte obire inconfessum sepultura præfata illum carere nō volumus, modo ipsius Curato constet vel doceatur ipsum secundum iam dictam sanctionem cōfessum esse: simul communicatum, aliudque non obstat canonicum impedimentum.

Non committendum ut relinquatur impunita blasphemia.

Cap. 29.

Ad tollendum execrabilem blasphemiam diuini nominis atque diuorū quostēnere fas non est: Statuimus & ordinamus ut quicūque clericus vel sacerdos Deo palam male dixerit, conuitiis, cōtumelijsque atque adeò obscenis verbis incesserit Deum & dominum nostrum Iesum Christum, aut nunquā satis laudatam matrē eius gloriosam Virginem pari blasphemia lingua impetuerit, alijsque sanctos blasphemauerit, fructum vel bonorum priuatione, seu alijs pœnis, pro qualitate blasphemiarum & delicti plectatur.

Seruanda quæ aduersus simoniacos sacri canones decernunt.

Cap. 30.

Contra simoniæ labē nō discedimus à patrū sanctionibus, iubentes eas sub pœnis in illis cōtentis obseruari. Diuinitores, hæreticos & fidei dilaceratores nō modo vitandos ac rescindendos, sed seuera quoque animaduersione plectendos.

Cap. 31.

In sortilegos, diuinaculos, incantatorēsque clericos, quos itam sacræ leges quàm patrū decreta execratur, statuimus & ordinamus, ut arbitrio superiorum infamia notetur: si qui moniti non destiterint ordine amoueantur, inque monasterium ad tempus arbitrio superioris relegantur, beneficijs officijsque suis ecclesiasticis priuati. Ceteri autem pseudo-christiani de fide parum probè sentientes citrà delectū personarum: Hæretici quoque vel Iudaismum referentes, à sancta Christianorum congregatione procul arceantur, contraque eos diligenti inquisitione procedatur per ordinarios vel

eorundem vicarios, aut hæreticæ prauitatis inquisitores, vel per iudices à sede apostolica vel per nos deputandos, vt non resipiscentes pœnis puniantur debitibus.

Vt sacerdotes oportet sacras literas assidue discere, ita laicorum est non temerè de illis disceptare ac iudicare. Cap. 32.

Prohibemus etiã tã clericis quàm laicis de sacrosancta fide temerè, præcipuè inter pocula atque conuiuia, disceptare, iniugètes sacerdotibus vt omni modestia vtatur, & peculiariter operam impèdant. Nouo Veteriq; testamèto legendo vt par est, ne per otia in vitia voluptatèsq; labentur. *Decet episcopos in suos vicarios esse liberales, prælatosq; omnes elemosynarios. Cap. 33.*

Statuimus & ordinamus, vt quilibet episcopus diligenter prouideat atque in primis id curet, vt vicarij siue perpetui siue pro nutu positi competentem viuendi portionem assequantur, ne detur eis ania suos subditos ob rei familiaris penuriam grauandi. Porrò, quod proxime accedit ad Apostolorum institutionem morèq; primitiuæ ecclesiæ, hortamur tum prælatos, tum reliquos sacerdotes, vt meminerint pauperum & eleemosynis studeant alter alterum vincere.

Veterum decreta sanctionesq; pulchrum est obseruare.

Cap. 34.

Sunt item pleraque alia à summis pontificibus sacris Concilijs provincialibusq; & synodalibus constitutionibus prodita, quæ mirè decent & adornant candorem vitæ clericalis, nec minus obuiat offendiculis quæ Christus passim ea uenda præcepit, quæ velut sancta teneri & obseruari mandamus, transgressores secundum canones ipsos prædictasq; constitutiones puniri volentes.

Episcopi in synodo quomodo de more veterum singulis annis oportet celebrare, debent has constitutiones publicare, & subditos ad earum obseruantiam compellere. Cap. 35.

Inhibètes, propterea omnib; & singulis vicariis & officialibus, necnon & archidiaconis & decanis ruralibus aliisq; ad quos criminũ denũtatio correctiõque quomodolibet spectat, aut quibus id per ordinarios committetur, ne ad excessus transgressionèq; alicuius dictarum constitutionum, statutorum & ordinationum nostrarum ob pecuniam etiã vltro oblatam, aut alterius rei gratia coniuueant, sed potius ad pœnas de iure vel cõsuetudine debitas contra delinquen-

tes, pro delicti qualitate & officij sui debitè procedat, atque vt ita fiat (quoniam nihil proderit leges cõdere, nisi sint qui conditis viuant, mentemq; earum exequantur) vtque floreat catholica fides ecclesiasticaq; dignitas, hæresibus radicitus extirpatis, suum locum recuperet, idque vix alio modo aptius atque commodius fieri possit quàm synodis. Itaque priscum synodorum morem renouare cupiètes, statuimus & ordinamus vt singulo anno saltè synodus diocesana oportuno tempore à singulis episcopis celebretur cum potioribus prælatis, decanis ruralibus virisq; dignis, in quibus per quartas designentur iudices, per diligenter intendant si statuta prædicta, ac alia per synodos de scitu episcopi statuenda obseruentur, inuocato ab hoc si opus fuerit brachio seculari. Mandantes propterea, vt huius nostræ cõstitutionis ordinationisq; series in præfatis synodis tã prouincialibus quàm diocesanis, in eardè principio diligenter legatur, ne quis in futurũ ignorantia prætexere possit. Datũ Ratissponæ, Anno à Natiuitate domini, Millesimo quingentesimo vigesimoquarto, Nonas Iulij, Pontificatus præfati domini nostri Papæ anno primo.

Visã. Iul. Flo. Montinus.

D. de paternina.

G. Prego.

STATUTA SYNODALIA REVERENDI IN CHRISTO patris, domini Valentini, Episcopi Hildesemensis.

Nomine Patris & filij & Spiritus sancti Amen, Valèrinus Dei & Apostolicæ sedis gratia episcopus Hildesemensis, vniuersis seculariũ & regularium ecclesiarum prælatis, capitulis, cõuentibus, rectorib; plebanis, viceplebanis, canonicis, capellanis, presbyteris, clericis, & laicis p̄ ciuitatè & diocesium nostras vbilibet constitutis presentibus & futuris, salutem in domino sempiternam. Christus ille optimus maximus gubernator & rector omniũ cœlestium & terrenorum, æquo tramite cuncta disponens, voluit & in terris cum spiritalium, tum & secularium negotiorum, legũ quãdam esse seriẽ, qua in humanis degentes, ducti natiua insolentia, quæ perpetuo ad malũ flexa est postposita, à vitis tãto magis de-

terrerentur: alter ab altero dirigeretur adamareturq; , ita vt iustitia matre & duce, omnia iusto duceretur tramite. Pacata & in tuto omnia confisterent, cohibereturque appetit⁹ & libido lædendi proximi. Cuius cōsideratione moti, cumque ecclesiã & diœcēsim nostras Hildeſemen. pluribus anni grauisſimis bellorum ac tumultuū fluctibus & procellis misere vexatam & afflictam Episcopo ac Pastore sponſo suo viduatam atque orbatam, & ab optimo quoq; flore, præcipuè legū ordine peſſum iuisse ac cecidiſſe, legibus diœcēſanis bonisq; & salubribus statutis carere, & (in summa quod aiūt) omnia susq; deq; versa, sacrãque prophanis multa esse reperissemus: Ad honorem Dei omnipotētis glorioſiſſimę virginis Marię matris eius, beatorum Apostolorū Petri & Pauli, Godehardi, Epiphani, Bervvardi, & aliorum patronorum nostrorum, ac sanctorum omnium pro communi cleri, ciuitatis & diœcēſis noſtrarum vtilitate, proque expurgãdis fordidis, quibus ecclesiã & diœcēſis noſtra polluta est. Vtque singula suo ordine gerantur, & cuique quibus porro sibi viuendum sit legibus & ordine constet, has synodales nostras constitutiones ex iure, & patrum Decretis sumptas, præter æquum & honestum nihil spirantes, sed ad vnus Dei & suorum cultum, proximique dilectionem deseruientes, hic cōgeſimus. Quare ne hic labor & studium nostrū, integerque animus noſter in vos frustraneus sit & illudatur, auctoritate noſtra ordinaria, vobis omnibus & singulis, noſtris curæ & gubernationi commiſſis ac subiectis, mandamus, volētes vt has noſtras quas videtis sanctiones synodales studioſe & inuolabiliter obseruetis, & iisdem pro statutis synodalibus ab hinc in futurum vtamini, hoc addito vt quiuis archipresbyter nobis subiect⁹ eadē habeat & apud se custodiat, perque se seu suo nomine in capitulo rurali cōfratribus suis & omnibus quorum interest annuo & singulis annis ad minus bis prælegat, publicet & publicari faciat & procuret. Contrã facientibus ecclesiasticis & aliis iuris remediis & censuris obuiaturi. Interim non ab re generalem cleri Germaniæ reuerendiſſimi domini Cardinalis Campegij reformationē Ratiſponæ euulgatam, præmissam fuisse putantes.

De summa trinitate & fide catholica.

CAPVT I.

IN primis igitur omnia & singula quæ propter sui exquisitam & probatiſſimam perfectionem ac clarissimã & cã didiſſimam veritatem adiectione vel declaratione vlla nõ indigent, & ad quæ vtpote ad principium, medium & finem salutis omnium corda noſtra, manus & oculos eleuamus de uoti, & q̄ sancta catholica & apostolica Romanãq; credit, tenet, & docet, ecclesiã sanctiſſimã, piissiſimã & prudentiſſimã mater noſtra. Et nihil aliud credendum, tenendum, ac docendum, statuimus & ordinamus, atque præcipimus.

Cæterum, ea quæ per reuerēdiſſimum in Christo patrem & dominum dominum Laurentium. S. R. E. Sabinen. episcopum Cardinalem, de latere ad Germaniam sanctã & apostolicã sedis olim legatum (tam circa reformationem vitæ ac morum cleri Germaniæ, quàm antiquandos abolendosque abusus: quæ hic præinſeri curauimus) Ratiſponæ edita, ordinata & statuta sunt, reuerenter & obediēter acceptamus atque suscipimus, illaque ab omnibus subditis noſtris obseruari mandamus.

Ex concilio prouinciali Aſchaffemurgensis. D. Petri archiepiscopi Moguntini.

Itē statuim⁹ & ordinamus, vt si aliquis clericus vel laicus vtriusque sexus, cuiuscūque dignitatis, vel religionis, vel status existat, ausus sit præſumptione & pertinaciã dånabili publicè prædicare, vel occultè docere, credere, vel tenere, quòd sacerdos in mortali peccato existēs nõ possit cōficere corp⁹ Christi, seu sic ligatus non possit ligare vel ſoluere suos subditos à peccatis, pro hæretico & incredulo habeatur, & errorem huiusmodi sacri Concilij approbatione cōdemnamus, anathematizamus, & penit⁹ reprobamus, cū sacræ scripturæ dicat auctoritas, quòd siue bonus, siue malus sit minister, p vtrunque Deus effectum gratiæ suæ confert. Non enim que sancta sunt, coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta potest hominum malitia prophanare: vnde sacerdos quantumcunque pollutus existat, diuina non potest polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctarum cogitationum existūt. Licet ergo à quocunque sacerdote ab ecclesiã tolerato, diuina mysteria audiantur, & alia recipiantur ecclesiastica sacramenta.

Ad idem de blasphematoribus & sortilegiis.

Quanis sacris canonibus & sanctorum patrum traditionibus cõtra manifestos sanctorum blasphemos, ac dã

natū & abominabile scelus idololatriæ, videlicet incantationes, superstitiones & sortilegia pythonom & pythoniassarum in locis diuersis sufficienter cautū & prouisum existat: Qui tamen (quod mentis amaritudine referimus) adhuc vitia talia in multis locis nobis subiectis existant in vſu quapropter erroribus & periculis exinde in dies confurgentibus quantum in nobis est obuiare cupientes, districtè statuto præſentis perpetuo duraturo præcipimus, vt contra tales statuta canonica deſuper edita ſumma cum diligentia ab vniuerſis nobis subiectis practicetur, & in cōfeſſionibus de peccatis huiusmodi ſolers fiat inquisitio, & tā mares quàm mulieres talia exercentes, à communione ſacramentorum excludantur, ac pro absolutione ad nos vel vicarium noſtrū remittantur. Et nihilominus ſi qui publici blaſphemi reperti fuerint, vel de huiusmodi incantationibus vel ſuſtitionibus ab eccleſia reprobatis ſe intromiſerint, vel eidem ſidē adhibuerint, vt ab his infra breue tempus eis ſtatuum deſiſtant, volumus moneri ſub pœna ſuſpenſionis à diuinis & eccleſiaſtica ſepultura, à quo non niſi per nos vel vicariū noſtrum aut noſtros ſuperiores valeant liberari & abſolui. Hoc etiam ſtatutum noſtrum ſalutiferum, ne qui illius ignorantiam prætere dere poſſit, volumus per rectores eccleſiarum, ac curam animarum habentes, in cancellis eccleſiarum, ſi & quoties expedire viſum fuerit, ſolemniter publicari.

De officio archipresbyteri. Cap. 2.

Indemnitatis eccleſiarum & beneficiorum quæ frequenter propter eorum longā vacationem grādia in ſpiritualibus & tēporalibus diſpendia patiuntur, occurrere volentes: Statuimus, vt quilibet archipresbyter ſeu eius locum tenēs ſingulis annis ad min⁹ bis, ſcilicet in quibuſlibet ſex mēſibus, ſemel in præſentia confratrum ſuorum in loco capitulari cōgregatorum de omnibus beneficiis infra archipresbyteratū ſuum vacantibus, curatis & nō curatis, quæ vltra tempus collatoribus & patronis eorū, à iure ſtatutū vacauerint necnō de iſtis collatoribus & patronis, ac eorū nominibus diligentius inquirat, nobis ſeu vicario noſtro in ſpiritualib⁹ illa cum ſuorum patronorū & collatorum nominibus quā primum commodè poſſit (ſic tamē quod iſtud vltra duorū menſium ſpatiū non differatur) poſt inquisitionē huiusmodi in ſcriptis notiſicet: quod ſi facere omiſerit pœnā ſuſpē-

ſionis ab officio diuicorum dictorum (duorum menſiū ſpatio lapſo) incurrat, quā etiam pœnam quilibet cōfratrum, qui ſuper præmiſſis requiſitus, ea archipresbytero ſciēter ce lauerit, incidat ſimili modo. Verum quia nonnulli prætextu literarum apoſtolicarū quas ſe impetraſſe mentiuntur, eccleſiaſtica beneficia vacātia propria temeritate in periculū ſuarum animarum occupare præſumunt, Ordinamus vt de cetero quilibet archipresbyter ſeu eius locum tenens tē eorum, qui infra ſuum archipresbyteratū eccleſiaſtica beneficia vigore literarū apoſtolicarum aſſequuntur, quā etiam beneficiorum & patronorum eorundem nomina infra mēſis ſpatium à tempore aſſecutionis huiusmodi cōputandum nobis vel vicario noſtro reſcribat ſeu notiſicet. Alioquin ſimilem pœnam vt præfertur dicto menſe lapſo incurrant. Tēpus autem à iure datum pro conferendis beneficiis, patronis eccleſiaſticis ſex menſes, laicis verò quatuor intelligatur.

Ad idem.

Præterea ſtatuum & ordinamus, vt quilibet archipresbyter ſeu locum eius tenens infra proximōs tres menſes à publicatione præſentium, omnes ſuos confratrū ceteroſq; preſbyteros, ſeculares & religioſos infra ſuum archipresbyteratum beneficia eccleſiaſtica obtinētes, ſeu officiātes, de quorum titulis, inueſtituris, ſeu inſtitutionibus, ac prouiſionib⁹ ſibi non conſtat, ad oſtendendū ſibi inueſtituras titulos, aut inſtitutiones ſeu prouiſiones beneficiorum ſuorū autoritate noſtra in ſcriptis cum inſertione pœnæ ſuſpenſionis requirat, & de cetero nullū infra ſuum archipresbyteratū ad officium aliquot beneficiū eccleſiaſticū, niſi prius oſtenderit ſibi titulum, inueſtituram, aut inſtitutionē & prouiſionē ſigillatas, ſciēter toleret vel admittat. Quod ſi archipresbyter quempiā talium literas ſuas vt præfertur ſibi nō oſtēdēt, in regimine & officiatione eccleſiaſtici beneficij cōtra præmiſſa tolerare præſumpſerit, ipſum vt ſupra mādatur nō ſuſpendendo extūc aliis quindē diebus elapſis archipresbyter ipſe ſuſpēſionis ſententiā propter huiusmodi negligētiam incurrat ipſo factō. Sit etiā forma ſuſpēſionis, quā in ſcriptis archipresbyteri ferat: Quia tu monitus vt titulū vel prouiſionem tui beneficij oſtenderes, infra quindē dieorū ſpatiū huiusmodi mandato nō paruifſi, nec titulū oſtendiſti, idcirco autoritate mihi cōceſſa, te in his ſcripturis à diuinis

suspendo, ac suspensum denūtio, quā formam etiā in aliis cōsuris infigēdis, iuxta causarū exigentiā volumus obseruari. Ad idem.

Cōsiderantes quōd archipresbyteri rurales pro eo constituantur, vt clericorum honestatem & cōfratrum vtilitatem procurēt, excessus eorum referant, Mandata nostri vicarij & Officialium nostrorum debitē exequantur, & singula quę a superioribus mandantur ad notitiam confratū suorum deducant, quę tamē ab archipresbyteratibus suis absentes nequeāt adimplere: Statuimus & ordinamus, vt quilibet archipresbyter diocesis nostrę Hildesemen. teneatur infra suum archipresbyteratum facere residentiam personalē, decernē, vt absentes a suis archipresbyteratibus archipresbyteri, nisi infra mensem proximum a publicatione presentium ad residentiam, se cum effectu receperint, & etiā illi qui de cetero a suis archipresbyteratib⁹ se absentauerint. At animo alibi residendi seu domicilium extra archipresbyteratum suum cōstituēdi & fouendi in absentia huiusmodi per vnū mensem māserint, suis archipresbyteratibus lapsō mēsis spatio predicto, sint eo ipso priuati. Moxquē camerarius teneatur confratres capitulares, pro electione alterius archipresbyteri cōuocare, & aliū archipresbyterum eidem eligere. Quōd si camerarius infra quindecim dies post lapsum dicti mensis facere neglexerit, sit eo ipso ab officio diuinorum suspensus. Ad idem.

Hac insuper constitutione, vniuersis & singulis archipresbyteris præcipimus, vt notorios excessus & præsertim illos in quibus ecclesia scandalizatur, quorumcunque infra suum archipresbyteratū beneficiorū seu aliorum clericorum: infra duos mēses a tempore notitię suę computandum nobis seu vicario nostro notificent & conscribant. Quōd si quis facere neglexerit, & huiusmodi statutum executum non fuerit cum effectu, præter omnipotētis Dei indignationem quam incurrat, pœna condigna per nos vel nostrum vicarium puniatur, & inflectetur. Sunt autem scandalosi excessus, furtum manifestum, presbyteri homicidiū, fornicatio scandalosa clerici, & adeō notoria, quōd nulla tergiversatione celari potest, si clericus literariē publice, & in forma ecclesię excommunicatus celebraret, legendo euangelium, seu epistolā. Si clericus vsuram manifestē exerceret. Si clericus cuiuscūque gra-

dus post monitionē archipresbyteri se tabernis, lupanarib⁹, & actib⁹ illicitis, & litigiosis notoriē imilceat, & his similes qui p loci, tēporis, & personę ratione scādaloſi dici possunt. Ad idem.

Insuper ordinamus, vt nullius archipresbyterū ruralē nostrę diocesis electus aut eligendus nondum confirmatus officium archipresbyteri ante confirmationē suā a nobis vel vicario nostro obtinendam, exercere, aut se archipresbyterū nominare, vel scribere, vel pro tali gerere quomodolibet præsumat. Formam autem iuramenti per archipresbyterum quemlibet in sua confirmatione præstandi talē esse volumus, vt sequitur: Primo videlicet, iurabit quōd mādata nostra ac vicarij, & Officialis nostrorum pro tempore existentium reuerētē exequat, ac nobis & eisdē fideliserit, quōdque officium ad quod electus est, fideliter exercebit absque dolo & fraude. Item, quōd penes se habeat statuta synodalia & illa quater, vel euidenti occurrente impedimēto, bis in anno confratribus suis ad intellectū publicabit, ea quoque inuiolabiliter obseruabit, & in aliis, quantum in se est, obseruari faciat, dolo & fraude semotis quōd insuper excessus cōfratrum suorū prout ad se spectat corrigere, incorrigibiles verō pro eorum excessibus pro quibus deferēdi sunt, nobis vel vicario aut Officiali nostris deferre non tardabit.

De renuntiationibus beneficiorum. Cap. 3.

Vniuersis nostris episcopatus ecclesiasticis psonis beneficiatis districtius prohibemus, ne audeāt aliter quā in manus nostras seu vicarij nostri in spiritualibus, & Officialis vel superioris ad hoc potestātē habentis, beneficia sua dimittere, & resignare, aut illa aliās (nulla super hoc nobis, seu vicario nostro, vel ab alio superiore potestātē habente obtenta licentia) relinquere: quōd si secus factum fuerit, ad huiusmodi resignata & dimissa beneficia, per nos vel vicarium nostrum, nisi fortē ex causa rationabili tales resignationes autoritate nostra approbarentur seu ratificarentur, quisquam nullatenus instituat.

De temporibus ordinationum. Cap. 4.

Sæpe contigit, quōd nonnulli clerici ciuitatis & diocesis nostrarū vinculo excommunicationis astricti, aut apostatę seu Irregulares vel idiotę vel aliās susceptione sacerdotū ordinū indigni, in remotis partibus p alienos episco-

pos, quandoque furtiue, & aliquando per saltum, & interdum extra statuta tempora & aliàs indebitè se faciunt cõtra statuta sacrorum canonum promoueri. Et deinde se à Rom. pontifice, vel aliàs debitè promotos fore, mētientes, in sacris ordinibus præsumunt ministrare. Volentes igitur his pro executione iuris communis iuxta posse providere, statuimus, vt nullus ciuitatis & diocesis Hildesemenclericus absque licentia nostra seu vicarij nostri ad sacros ordines promotus in ordinibus huiusmodi in ciuitate & diocesi nostris ministrare præsumat, sed ad executionem ordinũ taliter susceptorum per aliquem admittatur, imo ipsum & quemlibet ipsorum sic furtiue promotũ, ab ingressu ecclesiæ suspendimus, donec & quouisque de ordinibus suis coram nobis aut vicario nostro in spiritualibus legitime docuerit, & quod admitti debeat, nostris seu vicarij nostri patentibus literis ostēdat. Si quis autem hanc constitutionem transgredi & contra illam in susceptis ordinibus non admissus (vt prædicatur) ministrare præsumpserit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat, quam etiam extunc per archipresbyterum & alios cõfratres apud quos moram fecerint, & ipsos incurrisse denuntiari volumus & publicari.

De filiis presbyterorum. Cap. 5.

Sacris disponentibus ordinationibus, filiis sacerdotum in ecclesiis patrum ministrare, aut ea seu alia in eisdẽ beneficiis ecclesiastica quomodolibet obtinere & ipsi & alij illegitimè nati, seu ex illegitimo coitu præcreati sine dispensatione sedis apostolicæ vnũ beneficiũ curatũ obtinere prohibetur. Et si ex dispensatione huiusmodi vnũ curatũ, deinde tacito defectu natalium quem patiuntur, à sede præfata, vt duo vel plura beneficia similem curam habẽtia, recipere possint & retinere valeant, & si eis canonicè conferantur, obtineant, talis dispensatio tanquam per surreptionem obtẽta, nullius penitus sit momenti. Quapropter censẽ. parũ fore iurã cõdere, nisi executione demandẽtur: Volumus & statuimus vt deinceps sacerdotum filij in suorũ patrum ecclesiis in nostris ciuitate & diocesi ministrare, aut eas seu alia beneficia in eisdẽ quomodolibet obtinere non præsumant, illaque extunc in antea per ipsos taliter cõtra iuris dispositionem occupata ya care decernimus, & eorum collatoribus licentiã talia idoneis conferendi præsentibus assignamus, nisi cum ipsis per sedẽ

apostolicam desuper sit dispensatum, eisdem presbyterorum filiis & aliis illegitimè natis beneficiis nostrarũ ciuitatis & diocesis præsentibus iniungentes, vt infra vnus mensis spatium à publicatione præsentium, de suis dispensationibus tam super eo quod in ecclesiis patrũ ministrare, succedere, & in eis beneficia obtinere valeant, quàm super defectibus suis, & præ obtinendis vno vel pluribus beneficiis à sede prædicta obtentis, coram nobis vel vicario nostro doceat, vt animarum periculis obuietur, & ecclesiasticis beneficiis debitè provideatur: quod si secus fecerint, contra ipsos secundum ordinationes prædictas, prout de iure poterimus, procedemus.

De clericis peregrinis. Cap. 6.

Dicimus quod in ciuitate & diocesi nostris Hildesemenc. plures clerici peregrini, de quorum promotione non constat, in sacris ordinibus publicè ministrent, & curã regant animarũ, licet literas cõmendatitias & dimissoriales suorum Episcoporum, vel examen nunquã ostenderunt. Volentes igitur in his providere, statuimus vt deinceps nullus clericus peregrinus, siue secularis, aut religiosus existat, ad executionem sacrorum ordinum infra ciuitatem & diocesim nostras in publico admittatur, nisi per literas nostras, aut vicarij nostri se admittendum fore prius ostendat. Si quis autem contra hoc statutum per nos vel Vicarium nostrum nõ admissus sciẽter ministrare, & de cura animarũ se intromittere præsumpserit, eo ipso sententiã excommunicationis incurrat. Quam etiam sententiã taliter delinquentes incurrisse volumus denuntiari, certificando quoslibet coram taliter excommunicatis post huiusmodi denuntiationem celebrantes suspensionis sententiã à iure in tales promulgatã incurrere, & exinde notam contrahere irregularitatis.

De maioritate & obedientiã. Cap. 7.

Statuimus vt vnusquisque archipresbyter, rector plebanus, viceplebanus, siue curatus nobis subiectus literas nostras ac Vicarij & Officialis nostrorũ nostrasque & eorũ mã data reuerẽter vbique infra limites suæ parochiæ recipiat, & sine dolo & fraude proxima dominica die sequenti diligenter exequatur, nuntiosque literarum nullo modo prodar, sed pro viribus defendat. Secus autem faciens & constituto de eo puniatur. Volumus etiam & statuimus vt in executione quorũcunque mandatorum, literarum, & processuum à nobis vel

vicario seu Officiali nostris emissorum, dies, menses, annus
nomen exequentis, & locus executionis per rectores, pleba-
nos & vice plebanos apponantur, vt sic, videlicet executor,
scribat à tergo mandati eiusdem propria sua manu. Execu-
torem est hoc mandatum per me N. plebanum ecclesie in N.
nomen & cognomen suum, ac ecclesie suae nomē exprime-
do. Anno infra scripto, die tali, mēsis talis, &c. vt de huiusmo-
di executione legitima fides per hoc habeatur; alioquin si fe-
cus factum fuerit, per Officiales grauius puniatur.

Inhibemus quoque ne quispiam clericorū nobis subiecto-
rum cuiuscunque congregationi, capitulo aut cōuenticulo, in
quo quicquā in prēiudiciū status & honoris nostri & succes-
sorū nostrorum episcoporū Hildesemēsis, seu iurium episco-
palium tractatur interessē, dādo consilium, auxilium vel fa-
uorem, scienter & dolosē præsumat, secus autem faciēs, no-
stram incurrat vltra pœnam iuris, indignationem.

Et præterea considerantes, q̄ tunc ecclesiasticus ordo cō-
funditur, cum vnicuique honor debitus nō obseruatur: Sta-
tuimus & ordinamus q̄ in ecclesiis collegiatis conuentuali-
bus seu capitularib⁹ antiquæ honestates & cōsuetudines ap-
probatae debitè obseruentur, & prælatis earūdem in assurgē-
do, & aliis prerogatiuis, debita reuerentia & obediētia, cum
sint columnæ ecclesiarum earundem, exhibeantur, tam à ca-
nonicis, quā aliis simplicibus prebyteris ecclesiarū huius-
modi. Quod si quis hui⁹ statuti transgressor repertus fuerit,
in fructibus præbendæ suæ taliter puniatur, vt discat superio-
ribus honorē & reuerentiā cōdignam impēdere & exhibere.

De iudiciis. Cap. 8.

Quia causæ matrimoniales cū dependentibus & cōnexis
per eos qui potestati iudicādi habent, & canonū sta-
tuta non ignorant, tractari & diffiniri debent: Statui-
mus, & in virtute sanctæ obediētici mādamus, vt deinceps v-
nuscuique presbyter habens curam animarum, ac subditos
quorū cohabitatio seu discobabitatio, seu matrimonia publi-
ca in veritate vel errore fuerint, ita q̄ de his, an iure subsi-
stere possint saltē probabile dubium extiterit, tales postquā
hoc sciunt, specificè moneant, & super his infra duos menses
proximos pro declaratione decisionis recipienda, ad nos vel
Officialem nostrum remittant, vt & sententiam iudiciū su-
per his petant, & ab inde causam huiusmodi vsque ad finem
quantum

quantum in eis est, prosequantur, alioquin taliter moniti, si
hoc infra eosdem duos menses facere contempserint, eccle-
siastica sacramenta eis in vita denegentur, & morientes pec-
cata sua non confessi careant ecclesiastica sepultura. Presby-
ter autem curatus, qui taliter mouendo non processerit, per
nos, vel vicarium nostrū grauius & condignè puniatur. Vo-
lentes vt quilibet plebanorum, huiusmodi nostram cōstitu-
tionem singulis annis semel aut bis in ecclesiis eorundem
publicet & publicari faciat.

Inhibemus quoq; omnibus & singulis subditis nostris cle-
ricis & laicis cuiuscūque status aut conditionis existāt, ne de
examinatione, cognitione, vel decisione iudiciali, quācūque
causarū matrimonialiū aliter quā per modū salubris
consilij se intromittāt, aut aliarū quarumlibet de iure vel cō-
suetudine ad forū ecclesiasticū spectātium. Secus autē facien-
tes, decernimus excommunicationis sententiā eo ipso subiace-
re: per hoc autem non prohibemus, quo minus in causis vbi
trāsactiones locū habent, in arbitratore & viro cōmunes cō-
promitti possit, per quæ discordiarū materia & quæstiones
celerius valeant terminari: dūmodo talia in fraudē nō fiant.

De foro competentī. Cap. 9.

At tendēdum quod laici de ecclesiasticis negotiis intro-
mittere se non debeant. Omnibus & singulis ecclesia-
sticis personis per ciuitatem & diocesim nostras vbili-
bet cōstitutis interdiciamus, ne quispiā laicorū ad iudicia lai-
calia seu secularia dolosē trahat, aut clerici se trahant talia cō-
sentiāt, vel huiusmodi vetita iudicia subeant, seu ibidem ali-
quatenus respondeant, sub causarum suarum sic motarum,
etiam si in huiusmodi vetitis iudiciis pro ipsis iudicaretur,
perditione seu amissione, feudalibus tamen causis exceptis,
quas prout de iure volumus tractari.

*Ad idem, de foro competentī, seruetur capitulum libri secundī Decre-
taliū, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur.*

Si diligētī: & infra, Asseruisti te vsque ad hæc tempora te-
nuisse quod si licitū clerico renuntiare saltem in tempo-
ralib⁹ causis iuri suo, & sibi laicū iudicem cōstituere, præ-
sertim vbi aduersarij volūtas accesserit, ac tenere iuramentū
super hoc interpositum respondisti, immemor cōstitutionis,
qua cauetur, pacto priuatorum iuri publico minimè derogari.
Quum igitur ius hoc in Mileuitanē. & Carthaginen. con-

ciliis specialiter promulgatum sit, ne clerici clericos relicto suo pontifice, ad iudicia publica pertrahant. Alioqui causam perdāt, & à communionem habeantur extranei, & tam Episcopi quàm diaconi seu quilibet clericus in criminali vel ciuili negotio si derelicto iudicio ecclesiastico, publicis iudiciis se purgare voluerint, etiā si pro eis lata sit sentētia, locum suum amittant, & hoc in criminali actione: in ciuili verò perdant quod euicerint, si locum suū maluerint obtinere: manifestè patet, quòd non solum inuiti, sed etiam voluntarij pacisci nō possunt, vt secularia iudicia subeant, cum nō sit beneficium hoc personale cui renuntiare valeat. Sed potius toti collegio ecclesiastico publicè sit indultum, cui priuatorū pactio derogare non potest, nec iuramentum licitè seruari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactiōibus informatur.

Præterea inhihemus, ne de cætero quæcunque ecclesiastica persona ciuitatis & diocesis Hildesemen. nobis subiecta, seculare auxilium vel subsidium laicorum cōtra nos sine iurisdictionem nostram, sibi qualitercunque assumat aut inuocet, vel sibi procuret: cōtrarium autem facientes, eo ipso excommunicationis sententiæ subiaceant.

De alienatione iudicij mutandi causa facta & cessionibus.

Cap. 10.

Cum aliās sancta sedes Moguntinen. inter alia statuta provincialia ediderit prouinciale statutū, cuius tenor sequitur, & est talis:

Quia plurium cessiones actionum in fraudem aliquando nō purè & simpliciter ex causa seu causis legitimis fiant. Statuimus vt cessiones actionū ex iustis causis procedāt in presentia episcoporum, iudicum, vel Officialium suorum, & de licentia eorundem, si subsunt causæ legitimæ, etiam iuret cedentes quòd non simularè, sed verè cedant: & si cessiones seculi factæ fuerint, decernimus non tenere. Et tenore presentium inter alia mandamus, statuta prouincialia dictæ sedis Moguntinæ (quorum etiam aliqua presentibus nostris statutis synodalibus & episcopalibus ex certis nos ad hoc mouentibus causis inferuimus) in ciuitate & diocesi nostris Hildesemen. seruari, & præsertim statutum cessionis præinsertum, attentò quòd per simularas cessiones priuilegia in fauorem cleri data & concessa, sæpe per abusum eorundem prout experientia docet ad noxam tēdunt, Et propterea singulis sub-

ditis nostris statuendo cōmittimus, & in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis necnon quinquaginta aureorum Rhenen. pro vna Fisco nostro, pro altera mediætatibus partibus pro tempore læsis, seu propterea lædēdis applicandorum pœnis. Mandamus & præcipimus quatenus præinsertum statutum irrefragabiliter & firmiter teneat & obseruet, inhihentes eisdem sub similibus pœnis, ne deinceps cessionibus præter & contra præinsertum & per nos modo innouatum statutum factis & celebratis in iudiciis seu extra vtantur: quòd si seculi fuerit, cōtra negligentes contradictores & rebelles addictæ excommunicationis sententiæ declarationem ac prædictæ pœnæ extorsionem seruatis seruandis procedemus, seu curiæ nostræ causarum Officialis generalis irremissibiliter procedet.

De probationibus. Cap. 11.

Quia sicut didicimus, sæpe ppter defectus probationū cognationum spiritualium, pericula consurgunt animarū, eo quòd adinuicè matrimonij sacramento cōstrictis interdū cognationū spiritualiū obstant impedimenta, quæ difficulter vel aliquādo vix vel non probari possunt. huiusmodi periculis cupiētes quo ad nobis subiectos obuiare, decernimus & hoc statuto perpetuo seruari præcipimus, vt ecclesiarum per ciuitatem & diocēsim nostras, rectores plebani, viceplebani, & singuli curati in baptizando pueros subditorum suorum leuantium & baptizati nomina in registro communi quod in sua ecclesia habeant, conscribant, & testes quamplures assumantur: similiter subditos suos inducant & informant, vt deinceps in confirmatione suorum pueros corā episcopo testes requirant discretos & intelligentes qui de confirmatione & tentatione corā episcopo ac nomine tenentis dum opus fuerit testimonium valeant dare, vt facilius impedimenta huiusmodi, & minoribus laboribus & expensis valeant opportuno tempore comprobari.

De fide instrumentorum ac Notariis. Cap. 12.

Statuimus pariter & ordinam⁹, vt nulli tabellionatus sine Notariatus officii iuxta sacrorū canonū ac legū, & præcipuè nouissimæ imperialis reformationis & ordinationis Coloniae factæ, cōmitti debeāt, aut exercere liceat, nisi cōpetentis literaturæ honestæque conuersationis & viræ & laudabilis testimonijs sit, & vigesimumterrium ætatis annū

peregerit: vnde præter præmissam ordinationem, plerunque minus idonei ad officium huiusmodi assumuntur, qui sub vmbra ignorantia, & temeritatis audacia, grauius in dicto officio delinquant, sibi ipsi infamiam parant, aliisque graue præiudicium & inestimabile periculum inferunt. Ne igitur huiusmodi detestabilis morbus in hac nostra diocesi a modo vti antea serpat atque progressum habeat, volumus & præcipimus, mandamus, quod nullus huiusmodi officium Tabellionatus siue Notariatus amplius in nostra diocesi exercere presumat, nisi prius per nos aut Officiale nostrum ad id repertus fuerit idoneus atque sufficiens, ut sit legitime & tanquam legalis admissus. Contrarium verò facientes præter excommunicationis pœnas tanquam mandatorum nostrorum transgressores vti que puniemus, eorumque instrumenta tanquam inuvalida, nulliusque roboris aut momenti decernimus reicienda, neque in iudicio vel extra quoquo modo admittenda.

De sententia & re iudicata. Cap. 13.

Intelleximus quod interdum ecclesiarum ciuitatis diocesis nostrarum Hildesemen. rectores seu plebani cum suis subditis in causis matrimonialibus tam simplicibus quam impedimentorum in curiam nostram Hildesemen. vbi expediri debeant, adueniant, & latis sententiis diffinitiuis prætendunt. sufficere quod lectioni sententiæ intereat, partes iubent sine literis & sententiis recedere: sæpius etiam contingit, quod latis huiusmodi sententiis, partes coram suis plebanis & aliis asserunt eas aliter latis esse, quam sunt, & deinde secundo curiam nostram visitantes variant depositiones & contrarias reportant sententias, & quia aliquando propter temporis diuturnitatem de sententia constare non poterit, ex quo non modica pericula euenerunt animarum, ut experientia sumus edocti. Volentes igitur periculis huiusmodi obuiare, præsentem edictum strictius inhibemus, ne de cætero aliquis ecclesiarum rector seu plebanus præmissa quomodolibet faciat, decernens, partibus asserentibus sententias pro matrimonio vel contra matrimonium latis, absque sententiarum literis debite sigillatis, credi nullo modo debere, & nihilominus easdem asserentes ad sacramentorum communionem excludimus, salvo mortis articulo, donec & quousque sententias huiusmodi scriptas & debite sigillatas obtineant. Rectores autem & plebanos ecclesiarum si deinde præmissa perpetraverint, aut etiam quam-

cunque sententiam huiusmodi antequam illam scriptam viderint, publicare præsumperint, per integrum mensem ab ingressu ecclesie suspēdimus fructus ecclesiarum suarum per idem tempus cedentes, officiantibus easdem, & subditis presentibus, referuantes.

De vita & honestate clericorum. Cap. 14.

Præsentem inuiolabiliter duraturo prohibemus edicto, ne de cætero aliquis clericus in sacris ordinibus constitutus aut beneficiatus infra ciuitatem & diocesim nostras cereuisiam sub mensura publice vendere, ministrando fercula, lectionaria & hospitium ad modum publici hospitii aut mercatoris & laicorum exercere, puta res venales pro lucro captando remissius emere ut carius vendat, seu aliam illicite mercari per se vel interpositam personam quomodolibet presumat. Si quis autem talia facere præsumperit, & ab huiusmodi negotiationibus non desisterit, lucrum exinde captatum Fisco nostro applicandum atque eundem aliam etiam grauius puniendum iuxta excessus qualitatem decernimus.

Cæterum sub pœnas excommunicationis canonice monitione præmissa, mandamus quatenus clerici nostri, & præsertim illi qui curam animarum gerunt, ab actibus scurrilibus & illicitis crapulis in Calendis & exequialibus conuiuibus per eos fieri solitis abstineant atque desistant, quodque scorta & mulieres suspectas ad huiusmodi conuiuia minimè adducant, sed honestè in Calendarum solennitatibus & exequiis huiusmodi se habere studeant, alioqui contra non obseruantes & delinquentes rigidè procedemus.

Ad idem.

Rursus constitutione præsentem, prout etiam in prouinciali concilio quondam domini Conradi archiepiscopi Moguntinen. sancitum dignoscitur, volumus, præcipimus & ordinamus, ut clerici nostrarum ciuitatis & diocesis, in ciuitatibus & oppidis, præsertim in ecclesiis, vestes longas statui clericali decentes, & non subductas de vario aut serico (nisi grauius existant) deferant, non fericias, ab extra non variatas, aut diuiciatas, nec desuper ab extra cum plicaturis foderatis, sed manicis strictis & aliis decentibus vntur, non deferant calceos seu sotulares inhonestos aut indecentes. Itinerantibus autem ex causa breuioribus vestibus vti liceat: Coronam verò

& tonsurā suo statui, ordini aut dignitati conuenientē iuxta canonū sanctiones deferant, nec armati incedant, neque gladios seu cultellos longos portent. Et nisi fortē extra ciuitatē vel loca sua eos pergere contingat, vel de licentia superioris pro personarum ecclesiā & rerum suarum defensione id faciant. Districtius insuper inhibentes, ne mantellos ab antepertos & seissos, & circa collum cū magna zona cōstrictos, sed vestibus honestati clericali congruentibus ytantur, prout canonicam & nostram grauem vltionem voluerint euitare. Huius autem statuti transgressores ad vnius mensis spatium, à fructibus beneficiorum suorum nouerint se suspensos. Quorum fructuum dispensationē arbitrio nostro referuamus per præmissa. Caterum Clemētinae de vita & honestate clericorum generalis Concilij ordinationi & aliis iuribus quæ de indecentia vestiunt, tractant, non intendimus derogare.

Item vt clericorum maximē beneficiorum vita sit exemplaris & accepta vniuersis clericis beneficiatis in sacris & nostra diocesi constitutis, cōstitutione præsentis districtius inhibemus, ne ludis taxillorum aut aliis leuitatibus ac choreis hastiludiis, torneamentis, & aliis spectaculis publicis & prohibitis intersint, aut talia exercent, prout pœnas condignas in contrafacientes facti exigente qualitate, autoritate nostra infligendas voluerint euitare.

Insuper districtius inhibemus clericis pro sacris ordinibus suscipiendis itinerantibus, ne in hospitibus, ludis taxillorum, aut aliis enormibus, & turpibus actibus insistant, sed honeste & clericaliter viuant: secus verò facientes, volumus esse à suspensione ordinis pro qualibet vice ipso facto suspensos, quòdque comas nō nutriant, sed crines capitis antè & retrò non nimis longos deferant, prout canonum & statutorum prædictorum pœnas & nostram ac canonicam vltionem voluerint euitare. Simili modo præcipimus & mādamus vt clerici beneficiati nostrarum ciuitatis & diocesis, temporibus diuinorum, ecclesiasticis in & sub quibus beneficiati existant, absque superpellicis non accedant vel subintrent: contrariū facientes, vice qualibet trium dierum spatio stipendiis suis præbendalibus careant, in vsus fabricæ conuertendis, quos etiā decanis rectoribus plebanis, & aliis in ecclesiis superioribus reuerentiam debitam impendere volumus, sed nostra graui indignatione & pœna superius expressa.

De cohabitatione clericorum & mulierum. Cap. 15.

Sancta generalis synodus Basiliensis reformationi status clericalis intendens inter alia cōstitutionem salubrem, cōtra clericos concubenarios edidit per locorum ordinarios publicandam & exequendam, cuius quidem cōstitutionis ignorantiam, ne quis prætereuntem valeat de clero nostro, illā presentibus inseri, & cum statutis aliis nostris publicari. & districtius volumus obseruari, cuius tenor sequitur, & est talis.

Sacro sancta generalis synodus Basiliensis in Spiritu sancto legitime congregata, vniuersalē ecclesiā representās, ad perpetuā rei memoriam, Quicumque clericus, cuiuscunque status conditionis, religionis, dignitatis, etiā si pontificalis vel alterius præminentia existat, qui post huius constitutionis notitiam quam habere præsumatur, post duos menses post publicationē eiusdem in ecclesiis cathedralibus quam ipsi diocesi sani omnino facere teneantur, postquam eadem cōstitutio ad eorum notitiam peruenierit, fuerit publicus concubinari⁹, à perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, triū mensium spatium sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliam euidentem ecclesiasticam vtilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, conuertat. Necnon huiusmodi, publicum concubinariū cum primum talem esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, vt infra breuissimū terminū cōcubinam dimittat, quā si non dimiserit, vel dimissam aut aliam publicè reassumpserit, vult hæc sancta synodus, vt ipsum omnibus beneficiis suis omnino priuet. Et nihilomin⁹ hi publici cōcubinarij vsquequo cū eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitæ emendationem fuerit dispensatum, ad susceptionem quorūcūque bonorum, dignitatum, beneficiorum vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationē reciderint sine spe alterius dispensationis, ad prædicta prorsus inhabiles existant. Quòd si hi ad quos talium correctio pertinet, eos (vt prædictum est) punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu quàm in illos de cōcubinato modis omnibus digna punitione animaduertant. In conciliis etiam prouincialibus & synodalibus aduersus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem & priuationem collationum beneficiorum vel aliam condignā pœ-

nam feueriter procedatur. Et si hi quorum destitutio ad summum pontificem spectat, per concilia prouincialia, aut suos superiores propter publicum concubinarum reperiatur priuatione digni, statim cum processu inquisitionis, ipsi summo pontifici deferantur, eadem diligentia & inquisitio in quibus cunque capitulis generalibus & prouincialibus quo ad suos feruetur, pœnis aliis contra prædictos & alios non publicos concubinariorum statutis in suo robore permansuris. Publici autem rem intelligendi sunt, non solum hi quorum concubinarum per sententiam aut confessionem in iure factam, seu per rei euidetiam que nulla potest tergiversatione celari, notorius est: sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamam tenet, & per suum superiorem admonitus ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli iurisdictionem ecclesiasticam habentes pecuniarios quæstus à concubinariis percipere non erubescunt, patientes eos in sua fœditate fordescere, sub pœna maledictionis æternæ precipit, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alicuius quæstus, talia quouis modo tolerent aut dissimulet, alioqui ultra præmissam negligentie pœnam, duplum eius quod propterea acceperint restituere ad pios usus omnino teneantur, & complatur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas, prælati modis omnibus curent à suis subditis, etiã per brachij secularis auxilium, si opus fuerit penitus arcere, quarum concubinarum res, quæ de bonis præsumatur habere ecclesiæ, in fabricam vel in aliam ipsius ecclesiæ utilitatē per ipsos prælatos conuertantur. Qui etiam ex tali concubinato procuratos filios apud patres suos cohabitare non pariantur. Iubet insuper hæc sancta synodus, ut etiam in prædictis synodis & capitulis hæc constitutio publicetur, & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Iniungit præterea omnibus secularibus viris, etiã si regali præfulgeant dignitate, ne vllum qualecunque inferant impedimentum, quocunque quæsito colore, prælati, qui ratione sui officij aduersus suos subditos pro huiusmodi concubinato procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis euitandum, monet omnes laicos tam vxoratos quam solutos, ut similiter à concubinato abstineant: nimis enim reprehensibilis est, qui vxorem habet & ad alienam mulierem accedit: qui verò solutus

si continere noluerit, iuxta Apostoli consilium, vxorem ducat. Pro huiusmodi autem diuini obseruatione præcepti, hi ad quos pertinet, tam salutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni studio laborent.

De clericis non residentibus. Cap. 16.

Cum autem ad hoc sint ecclesiastica beneficia deputata, ut in eis ad seruiendum Altissimi tales assumantur, qui pro seipso volunt & possunt eorum curam exercere, statui-mus ut quilibet infra ciuitatem & diocesim nostras beneficium cuiuscumque status, ordinis vel conditionis extiterit, cuius beneficium residetiam personalem, vel certum ordinem de iure statuto vel consuetudine requirit in illo infra proximum mensem personaliter residere incipiat, & ab inde quandiu beneficium huiusmodi obtinuerit, talem residetiam faciat, seque ad ordinem, quem onus beneficij sui requirit, iuxta tempora obtineat, promoueri. Transgressores vero huius statuti nostri per suos superiores seruato iuris ordine priuetur, nisi expressam super hoc à nobis vel vicario nostro licentiam obtinere meruerint.

De præbendis. Cap. 17.

Item statui-mus, ut quilibet religiosus infra diocesim nostram Hildesemensem curam gerens animarum, titulum huiusmodi beneficij sui in proximo capitulo post illius assequutionem archipresbytero vel eius locum tenenti in præsentia fratrum ostendat, etiam alium quam à nobis seu vicario nostro impetratum ostenderit, titulum huiusmodi nulla fides adhibeatur, nisi forte Romanus pontifex illum sibi concessisset, & hoc nostris vel vicarij nostri literis appareret declaratum. Si quis verò contra præmissa venire præsumpserit, ultra pœnam iuris communis tam diu à diuinis suspensus remaneat, quousque huiusmodi statuto nostro studuerit cum effectu parere & obedire.

De portione congrua seu competentis. Cap. 18.

Cum non debeat ligari os bouis triturantis, sacris iubentibus canonibus, vniuersos & singulos prælatos ciuitatis & diocesis nostrarum, in Domino exhortamur, ut ecclesiarum ipsarum & eorum mensis vnitatum & incorporatarum, nostræ diocesis vicariis, de præbendis congruis vnde decenter sustentari, iura episcopalia & archidiaconalia soluere, hospitalitatē tenere, & alia incubentia onera supportare valeant, prout de iure tenentur, prouideant: alioquin prout de iure constringuntur.

tur eis negligētibus, ad præbendarum huiusmodi deputatum seruatis seruandis procedere non obmittemus.

De institutionibus. Cap. 19.

Cum in cunctis sacris ministeriis fiat ætatis maturitas, grauitas morum, & literarum scientia requirēda, præfenti perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis sacerdos secularis vel religiosus infra ciuitatem & dioccesim nostras, quodecunq; ecclesiasticū beneficium cū cura vel sine cura absque institutione seu inuestitura aut induciis, seu licentia nobis vel vicario nostro aut aliis legitimis, ac per literas sigillatas obtentis & prius Archipresbytero vel eius locum tenenti ostensis, regere, aut quomodolibet officiare suo vel aliquo nomine presumat, nisi ipsius beneficii rector seu Vicarius vel Capellanus psonaliter in eo resideat, cuius nomine & consensu aliquis ut socius in diuinis inibi officiet, secus autem facientem quum non suos fructus faciat, ipso iure ad respondendum Fisco nostro de fructibus sic per eum leuatis, condemnamus, & Fisco eidem decernimus applicandos, cōcedimus tum vt beneficio postquam primò vacare cœperit, possit loci Archipresbyter per se vel alium quem duxerit eligendus per primum proximum mensem & nõ vltra in diuinis prouidere, seruato tamen moderamine superius de officio Archipresbyteri expresso.

Cum ad extirpandū quorundam detestandam cupiditatē in sacro Lateranen. Cōcilio prohibitam, vt nulli diuersas ecclesiasticas dignitates aut parochiales ecclesias recipiat, & cōsequenter statutum, quòd recipiens beneficium habens curam animarum annexā, si prius tale habeat, is eo sit ipso iure priuatus, & si fortè illud retinere contenderit, etiam alio spoliatur, imò si vltra mensem teneat, ambobus est priuatus, apostolica tamen sedis dispensatione in his salua, & alibi canon. vitium cupiditatis huiusmodi redarguēs, tales in curatis beneficiis plurales, eo quia sic retēta ad ipsos non spectāt, de iure, rem asserit attrahere alienā, & sic furtum committent quodammodo & rapinam, nõ sine suorum & subditorū animarum periculo: eapropter, vt huiusmodi canones & sacrorum Conciliorum generalium sancita debitæ executioni demāddetur, locorum Ordinarij per scelicis recordationē Gregorij decimi decretū, in sacro generali Cōcilio est præceptum, vt subditos suos plures dignitates vel ecclesias, qui-

bus animarū cura imminet obtinē, seu personarū aut dignitatem cum alio beneficio cui similis cura est annexa, ad exhibendum dispensationem autoritate, cuius ecclesias personatus, aut dignitates canonicè se tenere asserunt, infra tēpus arbitrio ordinariorū statuendum districtè compellant. Nos itaq; animarum periculis obuiare, & vt ecclesiastica beneficia canonicè possideantur, per executionē præmissorum cupiētes prouidere: Hoc præfenti statuto decernimus, vt deinceps à publicatione præfentiū, sic vt præfertur plura curata obtinentes beneficia ac plures dignitates & personatus seu personatum & dignitatem cū alio beneficio curato, de suis dispensationibus, quarū autoritate illa tenere prætendunt, necnon titulis suis ad eadem, infra duorum mensium spatium coram nobis vel Vicario nostro in spūalib⁹ legitimè & sub pœnis iuris doceant, ne deficientes in titulis & dispensationibus huiusmodi canonicis, occupādo iniuste ipsa beneficia contractent rem alienam & per consequens furtum committant, & animæ exinde periclitentur, ipsorumq; sanguis de nostris manibus exigatur, alioquin ad executionē præmissarum sacrarum constitutionū contra ipsos dictis lapsis mensibus effectualiter procedemus.

De rebus ecclesie non alienandis. Cap. 20.

Item mādamus sub excommunicationis pœna canonica monitione præmissa vniuersis & singulis Abbatib⁹, Præpositis, Decanis, Prioribus, Prioris monasteriorum: & ecclesiarum nostrarū ciuitatis, & diocesis, ne de cætero aliqua bona immobilia seu redditus & prouentus monasteriorū seu ecclesiarum suarum vendāt aut obligent quouis modo absq; licentia nostra speciali. Et si qui contra huiusmodi inhibitionem & mādatum nostrum bona vel redditus suorum monasteriorum seu ecclesiarū alienauerint seu obligauerint, huiusmodi contractus decernimus irritos ac inanes: Decernentes vt in mutuo contrahendo, necnon obligatione mobilium vel immobilium sacri canones obseruentur.

Statuimus etiā quòd ornatus & libri ecclesie, altariorūq; seu vicariarū fundationes, & literæ capitales cœsu ac prouentuum eorundem, bis vel ad minus semel in anno inspiciantur à Decano & capitulo diligenter, & sub sigillis prælatorū & capituli ponantur sigillatim in scriniis, vt sic cognoscatur in posterum, si de ipsis augmentatum sit aliquid vel subtrahit.

Et quoniam pauci sunt in singulis ecclesiis, qui prædia & redditus ecclesiæ plenè cognoscant, & nonnulli redditus & bona propter negligentiã officiatorum, & infœlicè statũ horũ turbatissimorum temporũ sunt fortè perdita vel destructa statuimus, quòd prædia & redditus ecclesiarum cõmunes, & specialiter dignitatum & officiorum, & quæ, ac quales rationes cuiuslibet officij fieri debeat, sub sigillis prælatorum, & capituli plenissimè conscribantur.

De testamētis & vltimis voluntatibus ex provinciali Concilio Fritziariensi. Cap. 21.

Clericus de prouētib⁹ anni gratiæ, vel aliàs de rebus ecclesiæ acquisitis, concubiniq̃ suæ, vel filiis ex fornicatione genitis quicquã penit⁹ nõ reliquat: q̃ si fecerit, legatũ non teneat, & quod taliter est relictũ, ecclesiæ applicetur.

Ex eodem Concilio.

Abolendam prauam consuetudinẽ vel potius corruptelam seu temeritatem clericorum qui signũ pudicitie deberent ostendere laicis quibus sunt, positi in exẽplũ in argumentũ suæ finalis impœnitentiæ fructus præbendarum suarũ concubinis vel spuris suis legant in vltima voluntate, rigor ecclesiasticus debet exerceri. Quare sub anathematis vinculo prohibem⁹, ne de cætero clerici anni gratiæ abutẽtes, de rebus ecclesiæ fructus beneficiorum ecclesiasticorũ spuris & concubinis dimittendo aliquo modo disponant. **Q**ui verò contra inhibitionem huiusmodi venire præsumpserit, in signum suæ perditionis ecclesiastica sepultura, & quibus taliter fructus legantur eis careant ipso iure. **Q**ui autem testamētũ tale post mortem defuncti manu tenere voluerint, & per quorum manus talibus personis fruct⁹ præbendarum & beneficiorum ecclesiasticorum fuerint ministrati, ecclesia ipsa sit supposita interdicto.

Ex provinciali Concilio Moguntino.

Sunt nonnulli qui anno gratiæ pro releuatione debitorũ fructibus beneficiorũ defunctis clericis concessio damnablem abutũtur, fruct⁹ anni ipsius gratiæ cõsanguineis suis vel aliis, quibus voluerint, relinquentes, ex quo prouenit duplex iniuria, ecclesiæ scilicet & personæ: fraudatur enim ecclesia per dictũ anni spatium seruitore, priuatur etiã successor in percipiendis fructibus suo iure: quod de cætero fieri prohibentes, sacra approbatione Concilij statuimus, q̃

nisi pro releuatione debitorum quæ cum aliunde solui non possunt, anno gratiæ clerici non vtantur, nisi ipsius anni fructus pro aliqua pia causa, ipsi relinquunt ecclesiæ, à qua idem beneficium habuisse nascuntur.

Ad idem.

Quorum in quibusdam locis nostrarũ ciuitatis & diocesis, vti accepimus, consuetudo siue corruptela detestabilis obseruatur, videlicet quòd tam clericus quàm laicus in lecto ægritudinis constitutus vltra certã limitatã & expressam summam, nec piis locis, nec personis ecclesiasticis pro animæ suæ remedio & salute aliqua possit ordinare legata cõsiderates prædictã consuetudinẽ, sacris canonibus & secularibus legibus obuiare, quum omnia iura clament, quod vltima voluntas hominis & vltimum testamētũ immobile perferret, & nihil sit quod hominibus magis debeat, quàm vt supremæ voluntatis liber stylus existat, eandem consuetudinem Deo odibilem, animabus & bonis moribus inimicam autoritate huius salutaris sanctionis penitus reprobamus, firmiter statuen. vt illis quos iura à testamētorũ nõ prohibent factio, etiam in sanitate vel in lecto ægritudinis constitutis legandi, disponendi & ordinandi de bonis sibi à Deo collatis ad pia loca & personas ecclesiasticas, dummodo contra legitimas constitutiones non venerint, libera sit facultas: Volentes & præcipientes districtè, vt vniuersi clerici & laici impediētes defunctorum legata seu voluntates, per excommunicationis in personas, & interdicti in loca, sententias (monitione canonica præmissa) ferendas, ab huiusmodi impedimentis desistere compellantur.

Ad idem.

Dolẽter audiimus, quòd fidelium tam clericorũ quàm laicorum testamēta & vltimè voluntates maximè pro animarũ salute, & ad pios vsus legata & testata in suis debitis executionibus ac ordinationibus, interdũ pueris machinationibus hominũ, & quandoque negligentiis interueniētib⁹ & obstantibus, in nostris ciuitate & diocesi in locis pluribus multipliciter impediuntur & retardentur. Cum itaque vltima voluntas, seu vltimum hominis testamētum, pro lege seruari debeat, & supremæ hominis rationabilis voluntatis liber stylus existat, & nostro incumbat pastorali officio talibus prouidere, & testamēta vtroque iure suaden.

defendere, vniuersis nostræ iurisdictioni subiectis ecclesiasticis & secularibus subinterminatione diuini iudicii & excommunicationis sententia, quam in cōtra facientes sex dierū monitione præuia in his scriptis ferimus, ne testamēta, & vltimas fidelium ecclesiasticarum vel seculariū psonarū, quas iura a testamentorum factiōne non prohibent, voluntates, maximē ad vsus pios & animarū salutē, se extendē, earūq; executionē debitas impediāt, negligāt vel retardent, nec de testamētōrum & causarum earundē ac ipsorū occasione pro tēpore motarū cognitiōni se intromittāt, sed ad nos & Officiales nostros ordinariā iurisdictionē causarum huiusmodi habentes, remittant, districtius inhihemus atque mandam⁹.

Mandamus præterea testamēta ac vltimas voluntates p testamētarios & executores ad hoc per defunctos testatores deputatos, nominatos ac designatos, iuxta iuris communis ordinationem ac dispositionē infra anni spatium a morte eorundem testatorum computandum, etiā absque aliqua præuia monitione (cuius vicem hoc præsens statutum nostrum habere volumus) debitæ executioni demandentur, & ritē exequantur: alioquin elapso anno eorundem executionem, ipso iure ad nos vti episcopum diocesanum & loci ordinarium deuolutam esse decernimus.

De parochis & parochianis. Cap. 22.

Grauis ad nos querela perduxit, q̄ nonnulli suis iuribus & finibus nō contenti, parochianos alterius presumant recipere temerē ad diuina, cōtra canonicas sanctiones, & cū dictorū parochianorū iudices non existant, nec ligandi vel soluendi in eos receperint potestātē, se tamen iudicēs faciendo in foro pœnitentiali periculose absoluunt & ligant, pro libito suā volūtatis, sicq; ipsis qui proprios spernunt sacerdotes minimē absolutis, illud salutiferum nostræ peregrinationis viaticum quod nō proficit, nisi prius a criminū labe mundatis, & in animarū suarū & eorum qui id non diuidicantē indiscretē recipiūt, periculum conferre non vœrentur, sicq; dicti eorum sacerdotes, qui curā recipiendo suam pro ipsis animam obligarunt, dum sibi taliter subtrahūtur, statum ignorantes ipsorum ægrotantium, non possunt quod in eis est sanare, nec cōsolidare infirmum, nec alligare cōfractum: & sic dum curationis necessaria non adhibētur remedia, inualescentibus morbis vsque ad interemptionem læ-

sio dilatatur, vnde sacerdotes nullam possunt de sic pereuntibus animabus summo iudici dare rationem. Nostrorum patrum, qui ecclesiæ sanctæ Dei & personis ecclesiasticis terminos, quos non licet transgredi, posuerunt, statuta considerantes, vniuersis sacerdotibus, tam religiosis quam secularibus, cuiuscunque ordinis, conditionis, siue status existant, in ciuitate & diocesi nostris degētibus, sub debito iuramēto quid in receptione suorum ordinū præstiterunt, & sub interminatione diuini iudicii firmiter inhihemus, ne quis alienum parochianum, cuius cura per episcopum vel loci Archidiaconū vel eius vicariū, alij est commissa, præsumat (excepta necessitatis causa, quæ legem non habet) ad confessionem recipere, vel ad porrigendum ecclesiasticum sacramentum, nisi petita desuper & obtenta licentia proprii sacerdotis accedere, cum certi & indubitati iuris existat, talem a tali presbytero absolui non posse aliquatenus vel ligari, & ex hoc ordinem ecclesiæ per maiores & sanctos patres diuina prouidentia institutū cōfundi, quod per vniuersos plebanos singulis diebus dominicis & festiuis corā suis plebibus præcipim⁹ publicari.

Ad idem.

Insuper veridica relatione intelleximus, populū vulgarem in plerisque locis nobis subiectis dieb⁹ dominicis & festiuis rarō interesse diuino officio, Missæ & p̄dicationi verbi Dei, licet iuxta ordinationem & statutum sanctæ matris Ecclesiæ, eisdem diebus interesse debeant, vt ibidem de diuinis præceptis & euangelicis doctrinis informentur. Nos volentes huic morbo obuiare, ac animarum saluti consulere, præsentī volumus & ordinamus statuto, districtē vniuersis presbyteris curatis nostræ diocesis, mandantes & exhortantes, quatenus plebes & parochianos suos, qui ad annos peruenerint discretionis, hortentur & admoncant sub pœna excommunicationis, quatenus deinceps singulis dominicis & festiuis diebus officio Missæ in ecclesiis suis interesse studeant, & prædicationem verbi Dei diligenter audiant, nisi legitimo impedimēto ex causa rationabili quis excusetur, nec ab officio huiusmodi ante benedictionē sacerdotis, donec compleatur, recedāt, vel aliàs inhonestē discurrāt, faciēdo ob reuerentiā diuinissimi sacramēti genuflexiones. Interī dū hostia salutaris per presbyterū eleuatur, cū deuotione cordis Deū exorent pro peccatis. Si quis verō rebellis & negligens in his

fuerit, hūc in confessione seuerè volum⁹ emēdari, & nihilominus talis qui tempore prædicationis verbi Dei extra ecclesiam, & in cœmeterio stare cōtra prohibitionē huiusmodi præsumpserit, ad auctoritatem nostram episcopale remittatur. Contemptores etiā huius saluberrimi præcepti per excommunicationis inflictionem coercantur. Insuper presbyteri curati in sermonibus populū eis commissum ad hoc inducere curent, vt processionibus & aliis actibus & cetero-
nis ecclesiasticis intersint & deuote, laudēque omnipotenti Deo cum attentione cordis & morum grauitate persoluāt.
De fructibus defunctorum plebanorum seu rectorum ecclesiarum parochialium, vicariorum, altariatarum, & aliarum personarum ecclesiasticarum ciuitatis & diocesis Hildesemen. Et qualiter inter defunctum & successorem diuidi debeant.

Cap. 23.

Volumus, vt in morientium plebanorum, vicariorū, altariatarum, & aliarum personarum ecclesiasticarū fructibus, subsequēns diffinitio seu decisio, iuri communi & æquitati conformis in omnibus obseruetur.

De bladis seu frumentis. Cap. 24.

Annus ad seruiendū blada, incipit ī festo beate Margarete, vnde declaramus, q̄ si aliquis decesserit quacunq̄ parte anni, fructus bladorum liberè cedentiū debētur defuncto à festo beate Margarete vsque in finem tricesimi diei obitus sui proportionabiliter secundum ratam tēporis, reliqua portio huiusmodi bladōrū debetur successorī defuncti. Si aut defunctus haberet vel habuisset blada p̄ ipsum elaborata, & fecisset omnē laborē agrorū vsque ad messem exclusiue, tunc dux tertiæ cremenorum debētur defuncto: de reliqua tertia, defunctus recipiat partem à festo Margarete vsque ad finem tricesimi diei obitus sui, secundum ratā temporis, residuū verò habebit successor suos. Itidē si defunctus dictos agros coluisset vsque ad sparsionē seminis exclusiue, extunc successor satisfaciat defuncto per ipsum ad culturam agrorū expositis vsque in diē obit⁹ sui, & colat vltierius bona ipsa, recipiatq̄ omnes fructus ipsorum bonorū. Et si fortassis successor recusaret labores huiusmodi facere, ex tūc testamētarij ac manu fideles defuncti, vel pro ipsis si defunct⁹ decessit intestatus, vicarius noster ī spiritualibus seu officialis vel alius quicūque per vicarium seu officiale nostrum ad hoc deputatus

deputatus seu deputandus, colat vel colant bona ipsa vsque ad cōsummationem, colligantque fructus omnes dictorum bonorum pro defuncto, tertia tamē parte dictarum frugum reseruata pro defuncti successore.

De sceno. Cap. 25.

Annus ad deseruendum scenum incipit in die beati Vrbanī papæ, de quo sceno iudicabitur sicut de blado liberè cedente proportionabiliter secundum ratam tēporis vsque ad diem tricesimum obitus defuncti.

De fructibus arborum. Cap. 26.

Annus ad seruiendum fructus arborum incipit in die Assumptionis gloriōse virginis Mariæ, de quibus idē iudicium erit sicut de blado liberè cedente, proportionabiliter vsque in diem tricesimum obitus defuncti.

De censibus & aliis prouentibus. Cap. 27.

Annus ad deseruendum cēsus, reditus ac prouētus pecuniales, anferes, pullos, capones, & alia quæ intra census cōputātur, incipit à festo beati Martini episcopi. Hac omnia veniūt defuncto p̄ rata tēporis vsq̄ in diē tricesimū obit⁹ sui proportionabiliter diuidēda. Reliqua autē portio debetur successorī pro sua rata. Idem etiā iudiciū erit in omnibus altariatarū fructibus, sicut de prouētibus ecclesiarū, quo ad assignationē ratæ tēporis pro defuncto & ei⁹ successorē.

De rata solutionis impositionum. Cap. 28.

Volumus etiā, quod si aliqua subsidia siue procurationes imponerentur clero, anno illo in quo aliquis beneficiatus naturæ debitū persoluisset, quod in persolutio-
ne talium impositionū, quilibet partim tā defunctus quam successor soluat ipsas impositiones proportionabiliter, secundum quod recepit de fructibus ipsius anni vnde soluuntur huiusmodi subsidia seu impositiones.

De regularibus. Cap. 29.

Quoniam nonnulli religiosi contra Deum & suam conscientiam multipliciter excedunt, eorūque prælati desidēs & negligentes in obseruatione regularis disciplinae & correctione excessuū existunt, eos p̄ viscera misericordie Domini nostri Iesu Christi requirimus & hortamur, vt personas regulares sibi subiectas ad obseruantia regularū suarum & statutorum regularium diligentius inducant, moueant & alliciant, & si opus est, strictius compellāt, vt de Of-

ficio sibi commisso dignam Deo possint reddere rationem: quòd si vltra præuaricatores ordinis sui fuerint aut contemptores seu negligentes vel remissi, pro certo se nouerint nõ solum ab officio deponèdos, sed aliàs secũdum regulã suam castigandos, cum offensã non solum propria, verum etiã aliena, ac sanguis subditorũ suorum de suis manib⁹ requiratur. Nos etiã eorundem prælatorum negligentiam, fauete Domino, supplebimus, iuxta canonicas sanctiones.

Ad idem

Periculosum nimium fore considerãtes & scandalosum, quòd personæ regulares vtriusque sexus extra monasteria sua vagãtes, in seculo morã trahãt, nõ nullẽ etiã ex ipsis religionis habitu dimisso apostatare non formidãt excommunicationis sententiam, vt sic incurrendo, & suis superioribus rebellando. Cum itaque periculosum sit talibus sic vagantibus excommunicatis & apostatis in diuinis participare, volumus & vniuersis nobis subiectis ecclesiasticis personis mandamus, vt omnes & singulos sic in seculo suis sub districtibus vagantes & cõmorantes cuiuscunq; ordinis vel cõditionis fuerint, moneant & requirant, vt infra mensis spatiũ a die publicationis & requisitionis huiusmodi ad sua monasteria redeant, & vt vota sua Deo reddãt, suis superioribus iuxta ordinẽ & regulẽ institutionẽ obediẽdo, vel saltẽ infra eundẽ terminũ corã nobis vel nostro vicario de indultis si quæ de cõtrario habeant, legitimẽ doceãt, alioquin cõtra ipsos per ecclesiasticã cõsuetudine pœnas, & prout iustũ fuerit, procedemus.

Ad idem de regularibus.

Quanis contra monachos & moniales de suis claustris propter aliquos enormes excessus, aut animi leuitate temerẽ fugientes, & in seculo per tempora vagantes & conuersantes, & tandem pœnitentia ducti ad claustra, sua humiliter redire volẽtes, certæ & varię pœnæ iuxta qualitatem & quantitatem excedẽtium à sanctis patribus sint statutz: quibus & magistratus pœnis in sacris canonibus & regula sui ordinis contra tales profugos expressis non cõtenti grauiores & quasi importabiles pœnas ipsis in sui reuersione imponere non verentur, vel quod deterius est, easdem personas, quantumcunq; humiliter postulantes, ad sua claustra de quibus exiueruntmittere, inhumaniter contradicunt. Cum itaque de iure pœnæ ampliandæ non sint, sed le-

niendæ, & longẽ sit securus de misericordia quàm de crudelitate reddere rationem: cum etiã dominus per os prophete sit pollicitus, sic dicentis: Peccator quacunq; hora conuersus fuerit, & ingemuerit, iniquitatum suarum amplius non recordabor. Nos aduertẽtes, quòd vbi pater familias largus dispensator existit, non decet familiam esse tenacem, vt peccandi materia & occasio talibus præcludatur, prouida de liberatione statuimus & præsentis statuto decernimus & ordinamus, vt monasteriorũ abbates & prælati, abbatissę, præpositi, priores, & magistratus cuiuscunq; ordinis nobis subiecti fratribus & sororibus modo præmissis à suis monasteriis profugientibus aut in apostasiam ex quacũque causa lapsis, desiderantibus & quærẽtibus cum humilitate ac deuotione regressum, gremium misericordiæ (quẽ mater ecclesia claudere nulli petenti cõsuevit more pij patris familias qui filium primum prodigum, & postea pœnitentem paternẽ suscepit) studeant liberaliter aperire, & tales redire volentes, quantumcunq; eorum excessus graues fuerint vel enormes, iuxta cuiuscunq; ordinis disciplinam siue regulam & consuetudinẽ obseruatam, sine cõtradictione recipiant & admittant, ita tamẽ quòd propter eorum excessus, nec victus nec vestitus eis subtrahatur, sed aliàs regulariter puniantur, vt præfertur, prout ipsi prælati, abbates, abbatissę, præpositi, priores, & magistratus sententiam suspensionis à diuinis, quam in contrasacientes, sex dierum canonica monitione præmissa in his scriptis ferimus, voluerint euitare.

Item de monialibus. Cap. 30.

Sacras apostolicas cõstitutiones debita executioni demandantes, hoc nostro statuto inhibemus, vt sancti moniales cuiuscunq; sint religionis vel ordinis nostrarũ ciuitatis & diocesis, quæ in suis monasteriis sub perpetua clausura manere iubentur in cõstitutionibus apostolicis antedictis, ita quod nulla earũ religionem tacitẽ vel expresse professã quacũque ratione vel causa, nisi fortẽ tali morbo euidentẽ aliquam earum laborare cõstaret, quòd nõ posset cum aliis absq; graui periculo vel scandalo cõmorari monasteria ipsa egrediendi sit facultas, deinceps absque licẽtia superiorũ suorum quam nõ nisi ex causa expressã vel inuitabili exigente necessitate concedi volumus, monasteria sua nõ exeant, prout dictarum cõstitutionũ pœnas & vltionem canonicam voluerint eui-

tare: Quòdque ut ipsæ sanctimonialia à publicis & mundanis aspectibus separata, Deo liberius seruire, & lasciuendi oportunitate sublata, corda sua & corpora in animi sanctimonia diligentius custodire valeant, vniuersis & singulis ecclesiasticis & regularibus personis nostræ iurisdictioni subiectis interdiciamus & prohibemus, ne absque rationabili & manifesta causa, & sine superioris, ad quem pertinet, licentia specialis, ipsa monasteria sanctimonialium subintrent, sub pœnis suspensionis in ecclesiasticis, & excommunicationis in seculares personas, prout de iure poterimus, contra ipsos procedemus.

Ad idem.

Item præcipimus, & sub pœna excommunicationis mandamus, ne etiã ipsi prælati, prouisorum, aut prepositi monasteriorum monialium, nostrarum ciuitatum & diocesis, ipsa monasteria seu claustra quouis modo introeant, nisi magna & euidentis necessitas id exposcat. Quæ si talis fuerit, nequaquam tamẽ huiusmodi ingressum sine religione & socio sibi comite facere præsumat, pœna sub præmissa: & si ex iusta & honesta causa cuiquam personarum sui monasterij loqui uoluerint, hoc in ecclesia sub bono testimonio faciãt manifestẽ, ne sinistra contra ipsos suspicio oriatur, alioquin graui subiaceant ultioni.

Ad idem.

Item mandamus sub pœna excommunicationis similiter, ne capellani aut scholares monasteriorum monialium seu illi qui cõuersi dicuntur, absque licentia præpositorum prouisorum eorundem monasteriorum claustra vel claustras monialium, personis mundanis prohibitas, aut cum monialibus per fenestras colloquium habeant. Contrarium facientes & prepositis seu prouisoribus monasteriorum inobediẽtes & rebelles, in hac parte prout eorum rebellio vel pertinacia exegerit, nobis aut commissario nostro in hac parte fideliter studeant intimare.

De magistris scholasticis. Cap. 31.

Quia nonnullis propter inopiam & legendi studium oportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateranen. concilio pia fuit institutio prouisum, ut per vnamquamque cathedralem ecclesiam magistro qui clericos eiusdem ecclesie, aliosque scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis releuaretur necessitas & via pateret discipulis ad doctrinam. Verum quoniã in multis ecclesiis id minimẽ obseruatur, nos prædictum roborantes

statutum, adiucimus, ut non solum in qualibet cathedrali ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, à prælato cum Capitulo, seu maiori ac saniori parte Capituli eligendus, qui clericos ecclesiarum ipsarum & aliarum gratis in grammaticas facultates & aliis instruat iuxta posse. Volumus etiam, ut prælati & Capitula tam Cathedralium quam collegiarum ecclesiarum, qui magistros huiusmodi assumendi, recipiendi, ac constituendi habent facultatem modernis peruersarum dogmatum & perniciosarum nouitatum temporibus, neminem in magistrum recipiant seu assumant, nisi de cuius vita, integritate, scientia, moribus, ac conuersatione, plenã & perfectam habeant notitiam, & qui peruersarum dogmatum fermento confersus infectusque non sit, ne tenera iuuentus cum lacte venenum imbibat, & ea discat quæ postea nõ sine magno salutis discrimine ac ingenti labore dediscere vix aut nullatenus possit. Ceterum magistros qui tales reperti fuerint, mox destitutos, amouendosque districtissimẽ mandamus.

De custodia Eucharistie & reuerentia sacramentorum.

Cap. 32.

Ne propter irreuerentiam sacramentorum ira Dei sequatur in ministros, statuimus ut Eucharistia, chrisma, & oleum sanctum sub diligenti custodia seruentur. Cum autem sacerdos Eucharistiam vel oleum infirmorum ad decubentẽ deportauerit, videat, quòd superpelliceo, stola seu orario sit indutus, supposito mundo velamine, manifestẽ & honestẽ, lumine ac etiam cõpanella, Eucharistie præcedentibus sacramentum. Hæc facienti ac omnibus etiam verẽ pœnitentibus & confessis, qui sacerdotem Eucharistiam vel oleum infirmorum, ut sic deferentem eundo vel redeundo associauerint, vel sequuti fuerint, & hoc de die faciunt, decem: si vero de nocte cum lumine proprio vel alieno, viginti dierum de iniunctis sibi pœnitentis, præter indulgentias ab aliis & autoritate apostolica concessas, autoritate nostra ordinaria misericoorder in domino relaxamus. Similiter in ministracione sacramenti baptismatis, ut sacerdos superpellicio ac stola utatur, volumus atque mandamus.

Ad idem de custodia Eucharistie.

Considerantes quã grauius gloriosus Deus propter sacramentorum irreuerentiam offendatur: ideo quanquam

circa sacramentorum custodiam & reuerentiam sufficienter sancitū dignoscatur, quia tamen vt quotidiana edocōmus experientia, sacerdotes cum diuinissima Eucharistiæ & extremæ vnctionis sacramēta ad infirmos deportāt, incautē cum calopedibus & scādaloſe ac turpiter capite nudo aut vix bireto superposito, nō ornatis capillis in mūdi conspectū procedant, districtē præſenti ſtatuto inuiolabiliter duraturo, ſancimus, vt cōstitutio proximē præinserta firmiter obseruetur, ac quilibet presbyter sic infirmos Eucharistiæ, & extremæ vnctionis sacramentis accedens, absq; calopedibus, & capite almutio (si saltem tali in loco almutia solita sint) portari recto alioquin caputo clericali per collū tracto, vt sola facies nuda appareat, deuotē ac religioſe præcedētib; lumine & cāpanella, iuxta eiudem cōstitutionis tenorem incedat, indulgentias inibi expressas Christi fidelibus in domino elargientes. Si qui vero constitutionem nostram seruare contempserint, se vltionem nostram grauem non euafuros agnoscant.

De baptismo, ex Concilio provinciali Fritzlariens.

Cap. 33.

Baptismus cum summa reuerētia celebretur, maximē in distinctione & prolatione verborū, in quibus sacramēti virtus cōsistit, his scilicet verbis: Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti, amen. Doceant etiam sacerdotes, tam mares quā fœminas in necessitate paruulos baptizare, eadē forma in suo idiomate, & quōd patres & matres proprios infantes, si summa necessitas exigat, poterunt baptizare: & si sacerdotes super hoc diligentius requirentes, debitā formam seruatam in baptismate inuenerint, quod factum est approbent, supplentes circa baptismatum quo ad vnctionem olei in pectore & in scapulis, & chrisimatis in vertice, quod à laicis est omisſum: si autem in baptismate debitā formam non inuenerint obseruatam, non differant pueros iterum baptizare.

De ecclesiarum procuratoribus. Cap. 34.

Quorūdam fide dignorum didicimus relatione, quod plurimarum ecclesiarum nostræ diœcesis procuratores laici duntaxat cōstituantur, qui ad eorū nutum cū pecuniis & rebus earundem ecclesiarum absque plebanorū scitu & consensu propria cōmoda quærant, ac mercationes & contractus interdum vitiosos cum illis exercent, &

eas ad alios priuatos vsus conuertere non formident, nec de per eos perceptis, collectis, imburſatis & gestis in præſentia plebanorum, quorum tāquam procuratorum principalium interest rationem reddere studeant, fabricas ecclesiarum huiusmodi & eorum animas miserabiliter defraudando, quod profecto periculosum fore arbitramur. Quamobrē ecclesiarum indemnitati & subiectorum salutari prouidere cupiētes, præſenti constitutione ordinamus, vt deinceps cuiuslibet ecclesie nostræ diœcesis rector siue plebanus tanquam principalis & cum eo ad minus duo laici huiusmodi procurationis officia, citra eorum priuata cōmoda fideliter cum scitu & cōsensu plebani exercent, ac vtilitatē ecclesie promoueāt, rationem de singulis per eos leuatis, collectis, distributis, actis & factis, in præſentia ipsius rectoris siue plebani, tāquā principalis procuratoris, coram his qui ad hoc sunt deputati, temporibus conſuctis faciēdo, prout de hoc in extremo iudicio respondere velint. Qui autem huiusmodi nostri statuti rebelles fuerint reperti, per eorum plebanos & pastores monitione præuia excommunicari possint & debeāt, ad quod eisdem plebanis præſentis statuti vigore liberam damus facultatē.

De celebratione Missarum & horarum Canonicarum perſolutione, & de concionatoribus, ex Concilio provinciali Moguntino.

Cap. 35.

Prædeceſſorū nostrorum veltigiis inharēdo statuimus, inhibentes sub excommunicationis pœna, quam in omnes trāgressores huius sacri approbatione Cōcilij decernimus ferendam, vt nullus sacerdotum nouitiorum, illa die qua celebrare intendit primam Missam, in exordium publicationis sui sacratissimi officij, oblaturus Deo primitias gratiæ ac salutis sibi collatæ, aliquos ad conuiuium inuitare aut inuitatos habere aut procurare per se vel aliū quoquo modo præsumat, sed ad solum Deum cui? militiæ est ascriptus, dirigat aciem sui cordis, maximē die illa deuotus, & curis ac sollicitudinibus temporalium, quibus mentes hominum distrahuntur exutus, remotus à vanitatibus, histrionum cursibus, tum multibus & insolentis reproborum, qui etiam sæpe venire solent non vocati. Si qui autē post vel ante (octo dierum spatio seu plurimum intermedio) amicorum, honestam conuocationem habere velint, absque histrionum cursibus fieri non vetamus.

Quomodo diuini officium sit celebrandū. Cap. 36.

Sancta generalis synodus Batilicen. reformationi status de
 S ricalis intēdens, etiā inter alia de celebrando diuino offi-
 cio, & horis canonicis ritē persoluendis, ac nōnullis aliis
 circa cultū diuinum necessariis certas ordinationes fecit te-
 noris infrascripti: Si quis principē seculi rogatur^o habitu ho-
 nesto, gestu decenti, prolatione nō præcipiti, sed distincta, at-
 tēta quoque mente seipsum ac verba studet cōponere, quan-
 to diligētius in sacro loco omnipotentē oraturus Deū, hæc
 omnino facere, curare debet: Statuit igitur sancta synod^o vt
 in cūctis cathedralibus ac collegiatis ecclesiis horis debitis,
 signis cōgrua pulsatōne pmissis, laudes diuinæ per singu-
 las horas nō cursim ac festinanter, sed tractim & cum pausa
 decētī, præsertim in medio cuiuslibet versiculi psalmorū de-
 bitam faciendo inter solēne ac feriale officium differētiā,
 reuenter ab omnibus persoluātur. Horas canonicas dictū-
 ri, cum tunica talari ac superpellicis mūdis, vltra medias ti-
 bias longis, vel cappis, iuxta temporū ac regionum diuersita-
 tē, ecclesias ingrediātur, nō caputia, sed almutias vel birreta
 tenētes in capite. Qui cum in choro fuerint, grauitatem ser-
 uent, quā & locus & officiū exigūt, nō in simul aut cum aliis
 confabulātes seu colloquētes, aut literas seu scripturas alias
 legentes. Et cum psallendi gratia ibidem cōueniant, muta ac
 clausa labia tenere nō debēt, sed omnes præsertim qui maio-
 ri funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis Deo ala-
 criter modulentur. Cum dicitur: Gloria patri & filio, & Spi-
 ritui sancto, Sicut erat in principio, &c. omnes consurgant.
 Cum nominatur gloriosum illud nomē Iesus, in quo omne
 genu flectitur, cœlestiū, terrestriū & infernorū, omnes ca-
 put inclinent. Nemo ibidem dum horæ in cōmuni publicē
 cantātur, legat vel dicat priuatim officium. Nam non solum
 obsequium quo obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psal-
 lentes perturbat. Super his debite obseruandis aliisque ad di-
 uini officij prosecutionem ac chori disciplinā spectantibus,
 Decanus vel cui onus incumbit, diligētē inuigilet, hinc in-
 de ne quid inordinate fiat, circumspectans. Horum autē trās-
 gressores, illius horæ in qua circa prædicta excesserint, vel a-
 lia maiori, prout trāsgressions grauitas exigit, plectētur pœ-
 na, laudabilibus tamen cōsuetudinibus, statutis ac obseruan-
 tiis specialibus ecclesiarum singularum saluis.

Quo tempore quisque debeat esse in choro. Cap. 37.

Qui in Matutinis ante finē psalmi, Venite exultemus in
 aliis horis ante finem primi psalmi: in Missa ante vlti-
 mum Kyrie eleison, vsque in finem, diuino officio nō inter-
 fuerit nisi fortē necessitate cogēte, ac petita & obtēta à præ-
 sidente chori licētia discedere oporteat, pro illa hora abiens
 censetur, saluis ecclesiārum cōsuetudinibus, si quæ fortē cir-
 ca hoc arētiores existāt. Idem in his obseruetur, qui à princi-
 pio vsque in finē in processionibus non permanferint, pro
 cuius executione deputetur aliquis onus habens notādi per-
 sonas singulas statuto tempore non convenientes, iuramēto
 astrictus agere fideliter & nulli parcere. Iubet etiam hæc san-
 cta synodus, quod in illis ecclesiis, in quib⁹ singulis horis cer-
 tarū distributiones statutarū non sunt, omnino etiam de grossis
 fructibus (si opus sit) deputentur, vt iuxta mensuram laboris
 plus minūse quisque capiat emolumentū, tollēs prorsus abu-
 sum illum, quo in vna duntaxat hora præfens, totius diei di-
 stributiones vsurpat, & illum quo Præpositi vel Decani, aut
 alij officiales ex hoc solum quod officiales sunt, licet actua-
 liter pro vtilitate ecclesiæ non absint, quotidianas distribu-
 tiones percipiunt.

Quod hora canonica extra chorū dicenda sint. Cap. 38.

Quoscumque etiā alibi beneficiatos seu in sacris constitu-
 tos, cum ad horas canonicas teneantur, admonet hæc
 sancta synodus, si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt,
 vt non in gutture, vel inter dentes seu deglutiendo, aut syn-
 copando dictiones, nec colloquia vel risus intermiscēdo, sed
 siue soli, siue associati, diurnum nocturnūque officium re-
 uerenter, verbisque distinctis peragant, ac tali in loco, vnde
 à deuotione non retrahantur, ad quā se disponere & præpa-
 rare debent, iuxta id quod scriptum est. Ante orationem præ-
 para animam tuam, ne sis quasi qui tentat Deum.

De his qui tempore diuinorum vagantur per ecclesiam. Cap. 39.

Quicūq; in ecclesia beneficiatus, præsertim de maioribus
 diuinorū tēpore per ecclesiā, vel foris circa ipsam deā-
 bulando aut cū aliis colloquendo, vagari visus fuerit non so-
 lum illius horæ, sed totius diei præsentia ipso facto amittat.
 Qui si semel correctus, nō destiterit, per mēsem distributio-
 nibus carcat vel grauiori (si pertinacia exegerit) pœnæ subia-
 ceat, ita vt tādē desistere cogatur. Prohibeat. etiā ne diuina

officiat umultuosi quorūcūq; per ecclesiam discursus impediāt aut perturbēt. Regulares, qui in cōuētualib⁹ ecclesiis circa p̄dicta excesserint grauius superioris arbitrio castigentur.

De tabula pendente in choro. Cap. 11.

VT cuncta in domo Dei ordinatē procedant, & quilibet sciat, quid sibi agēdū imminet, statuat tabella aliqua continuē pendēs in choro, in qua quid per vnūquēque ex canonicis vel aliis beneficiatis in singulis horis p̄ hebdomadam, aut maius tempus legendum, catandū ve sit, scribitur. Qui autem secundum quod ibi descriptus fuerit, facere per se vel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones vnius diei amittat.

De tenentibus capitula tempore missæ. Cap. 12.

Prohibet hæc sancta synodus vt tēpore Missæ maioris, præsertim solēnibus diebus, capitula seu actus capitulares, aut alij tractatus per Canonicos nō celebrentur nisi fortē virgens & euidēs ingrueret necessitas. Qui vero ad talē horam capitulū indixerit, à distributionibus quotidianis per hebdomadam sit suspensus, neque ipsi Canonici pro illa hora distributiones ipsas lucentur.

Experientia docti nouimus, quod quidam verbum Dei in ecclesiis nostrarū ciuitatis & diocesis seminātes, religiosi, & seculares presbyteri, interdum sanctorē moti cōtra se inuicē prædicare non verentur, in populi scandalum & exemplum perniciosum. Nos considerantes, quod sicut ex indiscreto silētio sapius error post se relinquitur, ita & incauta loquutio sapius errorem inducit. Idcirco præserti statuto inhihemus, ne quis prædicantium in monasteriis & ecclesiis nostrarum ciuitatis & diocesis, siue religiosus, siue secularis existat, de cætero contra alium quicquam in cæcellis prædicet, sed si errorem, hæresim, vel quid aliud aliquis ex ipsis prædicauerit: id nobis vel nostro vicario in spiritalibus referatur, ne ex huiusmodi contentione publica scandala in populo & pericula confurgant animarum, secus facientes pœnam grauem & condignam non euadent.

De sponsalibus & matrimoniis. 13.

Quanuis in generali Concilio Innocētius papa tertius sufficiēter statuerit, ne quis sacerdos clādestinis matrimonii intersit, inhihēs nihilominus ne talia clādestina matrimonia cōtrahātur, cū tamē, quod dolēter referim⁹,

prædicta clandestina matrimonia sepius contrahantur, per quæ grandia scandala, & animarum pericula nō modica infurgunt, prohibemus de cætero clandestina matrimonia cōtrahi iuxta cōstitutionem in Concilio generali editam, quæ habetur in c. fin. De clādestina despōsatione, infra scriptam, quam in omnibus parochialibus ecclesiis præcipimus singulis annis per plebanum & curam animarum habentem quater publicari. Ne autem constitutio prædicta cuiquam sit incognita, eam etiam de verbo ad verbum hic inseri volumus cuius tenor sequitur & est talis.

Cum inhihbitio copulæ cōiugalī sit in vltimis tribus gradibus reuocata, eā in aliis volumus strictē obseruari: vnde prædecessorum nostrorum vestigiis inharendo, clandestina matrimonia penitus inhihemus. Prohibentes etiam ne quis sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialē quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogandum statuimus, vt cū matrimonia fuerint contrahenda in ecclesiis per presbyteros publicē proponantur, competēti termino præfinito, vt infra illū qui voluerit aut valuerit legitimum impedimentum opponat, ipsi presbyteri nihilominus inuestigent, vtrum aliquod impedimentum obstat. Cū autem apparuerit probabilis cōiectura contra copulam cōtrahendam, cōtractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo manifestis cōsiterit documentis. Si quis vero huiusmodi clandestina vel interdicta cōiugia inire præsumperit in gradu prohibito etiam ignorantes, soboles de tali coniunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de partem ignorantia nullum habitura subsidium, cū illi taliter contrahendo non expertos scientiæ, vel saltem affectatores ignorantia videātur. Pari modo proles illegitima censeatur: si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conspectu ecclesiæ contrahere præsumperunt. Sane, si parochialis sacerdos, tales coniunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis qui eis præsumperit interesse per triennium ab officio suspendatur, grauius puniendus, si culpe qualitas postularit. Sed & his qui taliter copulari præsumperint etiā in gradu concesso, pœnitentia condigna iniungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitiosē impedimentū obiecerit, cœpnicam non effugiet vltionem.

STATVTA SYNODALIA

Hac constitutione prohibemus, ne quis plebanorum seu curatorum ciuitatis & diocesis Hildesemen. de cetero clāde finis matrimonii interit: quod si secus fecerit, vltra pœnas canonis prædictas condignè mulctetur. Si autem aliqui ex subditis matrimonium clandestinè contraxerint, mox postquam hoc sciuerint, eos moneat, vt matrimonium per eos contractum in facie ecclesiæ infra proximum mensem solè nizen, qui etiam infra tempus & spatium mēsis eis præfigēdum matrimonium huiusmodi in facie ecclesiæ solemnizare legitimo cessante impedimento teneantur. Et si id facere cōtempserint, seu eorum Curatus, vt præfertur, ipsos monere non curauerit, tam curatus quàm cōtrahentes, iuxta dictam constitutionē & alias, canonicè puniantur.

De iudeis. C. p. 43.

NE Iudæi de cetero in ciuitate & diocesi nostris nutrices seu seruiētēs habeāt Christianas, distriētius in hibe- mus, quia indignū est quod filij liberi filiis famulētur ancillæ, omnibus ipsōrum seruiētibus ac nutricibus præci- pientes, vt à seruitiis earum infra proximum mensem, à publi- catione præsentium recedant, quos etiam Iudæi liberè di- mittere teneantur, & transgressores huius statuti condigna animaduersione puniantur.

Ad idem.

QVoniā dudū in generalibus Conciliis, & in sacra pro- uinciali synodo Mogūtinē. nouissimè celebrata inter cætera de Iudæis & crucis Christi inimicis, sub ces- satione diuinorū & pœna subtractionis, communionis, statu- tū & mandatū reperitur, quod etiam nuper in conuentu Imperiali Augustinē. per piissimum & inuictissimum dominū dominum Carolum quintum Romanorum Imperatorē in reformatione sua Imperiali ibidem facta similiter repetitū, ac de nouo est ordinatū & dispositum, quod Iudæi signa de ferre debeant, per quæ à Christianis distingui & discerni videantur, declarando & adiiciendo tale signum esse debere, circulū videlicet de filis croceis in veste extrinseca ante pec- tus, quo ad mares ac masculos: & duas rigas blauæ coloris in peplis mulierū quo ad fœminas. Cum autem parū profuit statuta condere: & eorum exequutionem negligere, idcirco cōstitutione præsen. i præcipimus distriētè vniuersis Iudæis per ciuitatē & diocēsim nostras habitātibus, sub pœna quin-

EPISCHOPI HILDESEMENSIS. 79

quaginta florenorum Rhenen. mandantes, quatenus huius- modi signa extrinseca iuxta declarationem Cæsareæ & catho- licæ maiestatis prædictam deferant cōformiter, & ad hoc per potestatem secularem & officiales & regentes compellantur: alioquin contra fecus facientes officiales & regentes, ad subtractionem sacramenti Eucharistiæ, & nihilominus etiam contra Iudæos ad exclusionem communionis fidelium & alias pœnas, prout de iure procedatur.

De adulteris. Cap. 44.

QUADAM personę relicto legitimo thoro, non verentur vna domo in adulterinis amplexibus manifestè coha- bitare, in scandalum plurimorū, quorum saluti prouid- ere volētes omnibus rectoribus, plebanis & curatis, nostra- rū ciuitatis & diocesis in virtute sanctę obediētiae distriētè præcipiendo mādamus, quatenus omnes & singulos, qui in adulterinis amplexib⁹ in simul residere nō verētur, admoneant, requirant, & exhortētur, vt infra quindecim dies ab inui- cē discedēt, & si mādato huiusmodi obedire contēperint, & post dictos quindecim dies (quod absit) in simul cohabitaue- rint, tales in eorum vita ab ecclesiasticis excludantur sacra- mentis, & post mortem nisi pœnitentiā egerint de cōmissis ecclesiastica careāt sepultura, & nihilominus ad nos vel vica- rium nostrū pro absolutionis beneficio consequendo remit- tantur. Ipsi verò rectores, plebani, & curati qui eos monere obmiserint à nobis, vel vicario nostro, canonicam expectare se non dubitent vltionem: quibus etiā sub simili commina- tione distriētius iniungimus, vt eorundem rebellium nomi- na, infra alios quindecim dies nobis vel vicario nostro denū- tiant, vt contra eosdem ad vltiora procedere valeamus.

De raptoribus. 45.

SPOLIATORES stratarum ac raptores alios, qui transētes p- uias & stratas publicas, viduas, pupillos & personas alias, præsertim ecclesiasticas, eorū bonis spoliant, propter eor- um violentias, quæ perturbationem desiderandę pacis in- ducunt, tali volumus nostro ferienti correctionis gladio pœ- na mulctari, vt tam ipsi quàm receptātes eos & scientes dan- tes eis auxilium vel fauorem, ipso facto sint anathematis vī- culo innodati. Hoc quidem statutum, volumus anno quoli- bet in singulis quatuor festiuitatibus principalibus si sermo eorū die fiet: alioquin die sequēti proximo dum sermo fue-

rit in quibuslibet ecclesiis ciuitatis & diocesis nostrarum, in cancellis publicari.

De vsuris. Cap. 46.

Vsurarios actus diuina & humana lege satis nouim⁹ exprobratos: & cōtra exercētes vsuras, nouissima cōstitutio Cōcilij Lugdunē, pœnas statuit exquisitas, sed quia quaesito scēnerādi colore, nonnulli sub titulo vēditionis exercēt vsuras, qui pecunias mutuāt datis induciis vt statuto die recipiāt fruges fortē in duplo valore, quas deīde ampliori pecunia vēdant. Quidā etiam emēdo rem pro certa quantitate venditori dimissam, statuto termino pro adaucto numero vsurarū quantitate reuendunt: His fraudibus obuiando prohibemus, ne quis vsurarium absoluat publicum, vel ad ecclesiam recipiat sepulturā, nisi cautione praestita de vniuersis restitutionibus iuxta cōstitutionē apostolicā in Cōcilio Lugdunen. factam, quae habetur de vsuris libro sexto, quae incipit: *Quaqua*, &c. quam in omnibus parochialibus ecclesiis precipimus singulis annis per regentē curam animarū semel videlicet in dominica Quadragesimae, qua canitur Iudica, &c. solenniter publicari. Ne autem cōstitutio praedicta cuiquam sit incognita, illam volumus hic de verbo ad verbum inseri:

Quaqua vsurarij manifesti de vsuris quas receperant satisfieri expressa quantitate vel indistinctē in vltima voluntate mandauerint: nihilominus tamen eis ecclesiastica denegetur sepultura, nisi de vsuris ipsis fuerit, prout patiūtur facultates eorum, plenariē satisfactum: vel illis quibus est faciēda restitutio, si presto sint ipsi, aut aliis qui possint eis acquirere, vel eis absentibus loci ordinario, aut eius vices gerenti, siue rectori parochiae, in qua testator habitat, corā aliquibus fide dignis de ipsa parochia, quibus quidē ordinario vicario aut rectori praedicto modo, cautionē huiusmodi eorum nomine licet praesentis constitutionis auctoritate recipere: ita, quod illis perinde actio acquiratur, ac si seruo publico de ipsius ordinarij mandato idoneē de restitutione faciēda sit cautum. Ceterum si receptarum vsurarū sit quantitas manifesta, illā semper in cautione praedicta exprimi volumus: alioquin aliā recipiens cautionem huiusmodi arbitrio moderandā, ipse tamē scienter non minorē, quā verisimiliter creditur, mode retur: & si secus fecerit, ad satisfactionē residui teneatur. Omnes autem religiofos & alios qui manifestos vsurarios cōtra

praesentis sanctionis formam ad ecclesiasticā ausi fuerint admittere sepulturam, pœnae Lateranē. Cōcilij cōtra vsurarios promulgatē statuimus subiucere. Nullus manifestorū vsurariorū testamētis interfit, aut eos ad confessionē admittat, siue ipsos absoluat: nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciēdo pro suarum viribus facultatū praestet (vt praemittitur) idoneam cautionem. Testamēta quoque manifestorum vsurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso iure.

De pœnis occasione interdicti. Cap. 47.

Sacri prouincialis Cōcilij ordinationi inharendo hac constitutione perpetuo valitura, ordinatione reuerēdissimi domini cardinalis Cāpegij legati in sua reformatione praesentata, posita pro praesentis rerū statu salua sancimus, vt si in antea aliqua ecclesiastica vel secularis persona cuiuscunque dignitatis status vel cōditionis existat, instigante diabolo infra ciuitatem & diocesim nostras, clericū, aut pro clerico se gerentem interfecerit, aut mutilauerit, aut sine licentia superioris ipsius clerici captiuauerit, aut detinuerit, eo ipso in terris, ecclesiis, parochiis totius archiepiscopatus in quo huiusmodi delictum commissum, aut clericus huiusmodi captus fuerit, non solum in illo archiepiscopatu, sed etiā in quibuscūque aliis archiepiscopatibus in quibus quēpiam talium detineri cōstitit, & in omnibus locis, in quibus interfecto seu mutilato, aut capto, seu eius complices, & ipsi consiliū, auxilium, & iuuamen praestantes, domicilium, aut dominium obtinentes, & siue de facto, siue de iure iurisdictionem, exercuerint, aut obtinuerint, vel moram traxerint, & ad quae deuenierint, & quandiu in eisdem fuerint, & post cuiuslibet ipsorū abinde recessum ad tres dies cōtinuos ipso facto cessetur ad diuinas, & seruetur strictissimē ecclesiasticū interdictū tam diu, & quousq; laeso nobis & ecclesiae fuerit de tāto flagitio satisfactum, aut interdictū huiusmodi aliās fuerit legitimē relaxatū: tales etiam iniuriatores tanquā excommunicati eo ipso, a singulis arctius euitentur, donec absolutionis beneficium meruerint legitimē obtinere. Ne autem hi iuxta praemissa interdictum seruare debentes, se valeant per ignorantiam quomodolibet excusare, precipimus, vt rectores seu plebani ecclesiarum parochialium, in quorum parochiis facinora praedicta cōmissa fuerint, statim, & infra vni⁹ diei spatium archiepiscopato si praesens in archiepiscopatu fuerit,

alioquin Camerario, & si Camerarius etiam abesset, vicino ri presbytero curato illius archipresbyteratus presentem rem gestam referant. Qui archipresbyter, seu Camerarius, aut vicinior confrater Curatus omnibus ceteris confratribus archipresbyteratus huiusmodi, & etiam religiosus in eo commorantibus, infra biduum proximum hoc idem facinus manifestet ac interdictum per eos, & in toto archipresbyteratu seruandum fore notificet, quibus super his fidem plenam, sicut nostris literis volumus adhiberi. Si quis vero rectorum seu plebanorum ecclesiarum parochialium, aut archipresbyterorum, vel Camerariorum hoc nostrum preceptum adimplere contempserit excommunicationis sententiam eo ipso incurrat, a qua non possit, nisi congrua satisfactione praeuia liberari per praemissa constitutionibus legalibus & prouincialibus contra sacrilegos praedictos editis, & aliis quae de ipsorum praemis tractant non intendimus derogare, sed potius eas in suo robore volumus permanere.

Ex eadem generali synodo Basiliensi.

Insuper eadem sacrosancta synodus Basiliensis ad vitandam scandala & multa pericula, subueniendaque conscientis timoratis, statuit quod nemo deinceps a communione alicuius in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscunque in iudiciis, vel extra cuiuscunque sententiae, aut censurae ecclesiasticae, aut suspensionis, vel prohibitionis ab homine, vel ab iure generaliter promulgatae occasione, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut ecclesiasticum interdictum obseruare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura ecclesiastica huiusmodi fuerit, vel contra personam, collegium, vniuersitatem, ecclesiam, aut locum certum, aut certam, a iudice publicata vel denunciata specialiter & expressse, aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constituit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo iuris suffragio excusari. Nam a communione illius abstinere vult iuxta canonicas sanctiones, per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos & interdictos seu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodo libet suffragari.

Ad idem ex eadem generali synodo.

Quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione multa concuenerunt scandala euenire, Statuit haec sancta synodus quod nulla ciuitas, oppidum, castrum, villa, aut locus, ecclesiastico

sifico possit supponi interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum, locorum ipsorum, aut domini seu rectoris, vel Officialium. Propter culpam vero seu causam alterius cuiuscunque priuatae personae huiusmodi loca interdicti nequaquam possint autoritate quacunque ordinaria vel delegata, nisi talis persona fuerit prius excommunicata, aut denunciata, siue in ecclesia publicata, ac domini seu rectores, vel Officiales autoritate iudicis requisiti huiusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad satisfaciendum concupulerint, qua etiam post biduum eiecta recedente vel satisfaciente, mox diuina resumuntur, quod etiam in pendentiibus locum ipsa synodus vult habere: per hanc tamen constitutionem, non volumus esse sublatam constitutionem nostram praemissam, quae incipit, Sacri prouincialis.

De penitentis & remissionibus. Cap. 48.

TAmetsi iuxta ordinationem & constitutionem sanctae matris Ecclesiae in concilio Lateranen. sub Innocentio tertio celebrato edita & facta, quae habetur sub titulo De penitentis & remissionibus in antiquis, quilibet doli capax teneatur saltem semel in anno confiteri proprio sacerdoti, vel de eius licentia alteri, & Eucharistiae sacramentum ad minus in pascha recipere. Certificati tamen sumus (quod certe dolenter referimus) quod nonnulli ciuitatis & diocesis nostrarum incolae & inhabitatores his turpissimis perniciosarum dogmatum & nouitatum temporibus, etiam pluribus annis non sint confessi, nec sacrum Eucharistiae receperint sacramentum. Itaque pro pastoralis officij nostri debito, ut tales circa propriam salutem desideres, ad meliorem vitam omni studio & solertia reducatur, districtè praecipimus & mandamus, dictam Lateranen. Concilij constitutionem in omnibus parochialibus ecclesiis annis singulis per ecclesiarum parochialium rectores & curam animarum habentes, bis in Quadragesima, semel in dominica Inuocauit, & iterum in dominica qua cantatur Latere, publicè & solènter publicari. Et ne constitutio huiusmodi cuiquam sit incognita, illam presentibus verbo ad verbum, inserendum curauimus:

Omnis vtriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti, & iniuncta sibi penitentia propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reuerenter ad minus in pascha Eucharistiae sacramentum, nisi forte de pro-

prij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tēpus ab huiusmodi pceptione duxerit abstīnēdū, alioquin & viuens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriēs Christiana careat sepultura. Vnde hoc salutare statutū frequēter in ecclesiis publicetur, ne quisque ignorantia cecitate velamen excusationis assumat. Si quis autē alieno sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiā prius postulet & obtineat à proprio sacerdote, cū aliter ipse illū possit absoluerē & ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, vt more periti medici superinfundat vinū & oleum vulneribus fauciat, diligenter inquirēs & peccatorum circumstantias & peccati, quib' prudētē intelligat, quale debeat ei præbere cōsiliū, & cuiusmodi remediū adhibere diuersis experimētis vtēdo ad saluandū aegrotū. Caueat autem omnino verbo aut signo aut alio quouis modo aliquatenus prodar peccatorem, sed si prouidentiori cōsilio indiguerit, illud abiq; vlla expressione personæ cautē requirat. Quoniā qui peccatū in pœnitentiali iudicio sibi detectū præsumpserit reuelare, nō solū à sacerdotali officio deponendū decernimus, verumetiam ad agendū perpetuam pœnitentiā in arcem monasterium detrudendum.

Quia nōnulli religiosi terminis suis nō contenti in perditiōe animarū in casibus sedi apostolicę & nobis reseruatis, in ciuitate & diocesi nostris subditos nostros absoluere psumūt, licet de hoc nullū receperint potestātē, pœnitentię decreto inhibemus, ne deinceps nudo verbo ipsorū religiosorum asserentiū se talē habere potestātē, nisi aliās de potestate huiusmodi fecerint fidē legitimis documentis, credatur, declarātes absolutiones eorū in casib' p̄dictis factas, nullas esse, nisi hoc specificē à sede apostolica, seu à nobis eis sit concessum.

Ad idem.

Insuper omnibus presbyteris curatis & nō curatis nostrarum ciuitatis & diocesis inhibemus, ne de casibus episcopabilibus nobis reseruatis, quos duximus inferius annectendos, nisi quatenus iuxta tenorem præinsertæ reformationis reuerend. domini Cardinalis Campegij de latere legati hoc ipsis conceditur seu permittitur, se introumittere audeant: sed ad nos seu Vicarium nostrum, omnes infra scripti remittātur, decernentes absolutionem per eos absque speciali cōcessione nostra seu Vicarij nostri in casibus huiusmodi, præterquā in mortis articulo factam viribus penitus carere.

De sententia excommunicationis. Cap. 49.

Quoniam excōmunicati absolutos se esse nonnunquā mētiuntur, ex quorum cōmuniōne pericula eueniunt animarū, pœnitentię constitutione inhibemus, ne de cætero quisque sacerdos curat' nobis subiectus quacūq; personam eius parochiæ, quam semel per nostras, seu vicarij vel Officialis nostri literas excōmunicatorias sigillatas excōmunicatam denuntiauit, aut cōtra quam tales literas vidit & recepit, vltra ad diuina sua scienter admittat, vel coram eo celebret, aut absolutum credat vel teneat, nisi absolutionē suā literatoriē & sigillatam illius sigillo qui eum excōmunicauit sibi prius ostendat. Transgressores autem vltra pœnitentię iuris quam incurrant, pœnitentiā condignam non euadent.

Quamuis cōtra absentes ad synodū vocatos ad pœnas iuris procedere id eorū cōtumacia exigēte possemus, ex causis tamen certis nos monētib' mitius agētes, sub spe quod in futurū nostra benignitate attēta reddātur obediētes, pœnarū huiusmodi effectū duximus suspendendū, & suspendim' per pœnitentię pœnitentię. Præterea, ne clerus noster cēsuris, & sententiis ecclesiasticis autoritate ordinaria propter statutorū transgressiōē, & nō obseruationē à nobis & pœdecessoribus nostris latas, dummodo à iure latę nō sint, inuoluatur, illas tollimus in his scriptis, easdē in arbitraras pœnas p nostrū Vicarium in transgressores infligendas committētes, citra tamen pœnitentię iuris sublationē, quibus per hoc nolumus derogare.

Casus episcopis specialiter reseruati sunt infra scripti. Cap. 1.

Rebaptizatus, Reconfirmatus, vel reordinatus.

Item: Mulier quæ antequam certificaretur de morte mariti, secundo contraxerit.

Item: Ille qui virginem deflorauerit, oppresserit, & rapuerit.

Item: Opprimens propriam prolem.

Item: In se sterilitatē vel abortum quomolibet procurans.

Item: Homicidium, factō, pœcepto, consilio, consensu, autoritate propria, aut autoritativa exhortatione, vel quouis alio modo committens.

Item: Incestum in tertio, aut proximiori gradu cōsanguinitatis, aut affinitatis committens.

Item: Voti transgressores.

STATVTA SYNODALIA

- Item: Simoniacus. Item: Vfurarius.
 Item: Raptor. Item: Sacrilagus.
 Item: Incendiarius. Item: Latro.
 Itē: Ecclesiā cōsecratā sāguinis vel seminis effusione polluēs.
 Item: Quilibet ecclesiā, vel cōmeterij, aut emunitatis, vel libertatis ecclesiasticæ violator.
 Item: Quilibet excommunicatus à canone vel cōstitutione.
 Item: Sacerdos proditor confessionis.
 Itē: Celebrans in ecclesiā interdicta, vel altari non cōsecrato, aut mobili, sine licētia, vel sine indumētis, aut nō ieiunus.
 Item: Non ordinatus celebrās vel ministrans in ordine quē non habet.
 Item: Sacerdos, cuius negligentia, vel culpa aliquid inhonestum, vel aliquod scandalum circa sacramenta euenit.
 Item: Quilibet deierans, seu veniēs cōtra suum iuramētum.
 Item: Falsarius literarum & moneta.
 Itē: Quilibet manus violētas iniiciens in patrē & matrē suā.
 Item: Quilibet coniugatus cōtrahens matrimonium, viuente vxore, cum secunda, vel intrans religionem, vel recipiēs sacrum ordinem coniuge inuita, & econtra.
 Item: Coniunx qui & quæ in mortem cōiugis effectualiter machinatus vel machinata fuerit.
 Item: Sciēter coiens cum infideli.
 Item: Promotus per alium, quā per proprium episcopum sine licētia.
 Item: Furtiue seu per saltū vel extra statuta tēpora promotus.
 Itē: Excommunicatus, vel suspēsus, aut interdictus in ordine suo ministrans, vel qui taliter ligatus aliquem ordinē susceperit.
 Item: Sciēter sepeliens corpus excommunicati in cōmeterio, vel etiam non excommunicati tempore interdicti.
 Item: Abutens quomodolibet sacramentis ecclesiæ, vt puta Hostia, Chrismate, vel alia re sacra.
 Item: Omnis adulter & adultera saltem publicus & publica.
 Itē: Quilibet sciēter extra casum necessitatis baptizās propria prolem, vel illā tenens in baptismo aut cōfirmatione.
 Item: Omnis hæreticus, aut fautor, participatorve hæreticæ prauitatis.
 Itē: Cōmittens Sodomiticū crimen, aut cū brutis cōmissum.
 Item: Quilibet cum sanctimonialibus coiens.
 Item: Omnes clandestinē contrahentes sponſalia, nisi infra

EPISCOPI HILDESEMENSIS. 83

tempus statuti suprapositi illa solennizauerint.

Postremo, ad sinistrae suspitionis tollendū ambigūū, inhi-bemus, ne quis sacerdos, vel religiosus, de cetero cōfessiones mulierū audiat alibi quā in loco publico vbi videri possit.

Lectā & publicata fuerunt hæc statuta synodalia Reueren dissimi patris & domini, D. Valētini episcopi Hildesemē. in synodo episcopali per ipsum personaliter in ciuitate & eccle sia Hildesemē. celebrata, die lunæ post dominicā Letare, quæ fuit 17. mensis Martij. Anno à natiuitate domini. 1539.

FORMVLA VIVENDI CANONICO-
rum, Vicariorū & aliorum Presbyterorū secularium.

Sic Psalium dicam nomini tuo in seculum seculi, vt reddam vota mea de die in diem. Scribitur Psal. 60. Super hoc verbo dicit glos. August. Si vis in aeternum psallere, redde vota in isto die, id est quod promisiisti nunc solue, donec venias ad illum diem in quo perenniter cum omnibus sanctis Deum laudes. De omnibus enim bonis quæ in præſenti facimus, Deum in futuro perenniter lau dabimus. Quod igitur illic acturi sumus, hic inchoare debe-mus. Ecce venerabilis domine, quā breue verbum, sed fecundum & omni suauitate plenum, vestroque desiderio ap-tissimum. Scribitis nanque & rescribitis pro aliqua exhorta-tione & informatione vobis transmittenda, super qualitate status vestri, quasi non habeatis ad manum sanctorum regu-las & formulas, iuxta quas securè vos regulare possitis. Si nō humilitas vestra pariter & bona vita vos excusarent, decidē-di nos occasionem potius quā exhortationem aut infor-mationem expetere timeremus. Coacti igitur (Deus scit) fa-cere tentamus quod nescimus, & nisi ipse calamum dirigat, inutilis erit labor iste, sed vtinam non perniciosus. Nūquam enim sermo exilis doctum quemlibet aut exasperat aut im-pedit. Et cum ego vestrae personæ notitiam non habeam, ni-si tantillum quod (sicut dictum est) mihi presbyter estis, & cuiusdam cathedralis ecclesiæ canonicus, idcirco securè con-sulere non valeo.

De quinque horribilibus exemplis contra eos qui vitam suam emen-dare volentes statim cum compunctionis spiritum sentiant, se perfectos esse arbitrantur, & in modo viuendi eligendo suis consiliis non vtuntur, sed iuxta motum capitis sui ambulāt. Cap. I.

Dicit beatus Gregorius in Pastoralis suo: Nō vna eadē que cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morū qualitas astringit. Quod vni pdest, alteri nōnū quā obest. Dicā rem hanc breuiter sub quintuplici exēplo q̄ vos in admirationē & cautelam magnā adducere debet. Nō lōgē ante hos annos presbyter quidā fuit admodū bonā vitā, quem hoc ordine diabolus decepit. Consuluit nāq; sibi, vt se interficeret, vt martyr fieret, asserens hoc domino plurimū placere. Tandem miser arrepto pugione proprium perfodit ventrem, sperās in hoc obsequium se prastare Deo: sed cum plagam sensisset, illico exclamauit, dicens: Heu heu deceptus sum. Accurrentibus autem vicinis & causam sciscitantibus, cuncta narrauit, mōxque miserabiliter vitam finiuit.

Aliq̄ quidā valde timorata vitā, cū iformari noller, in erroneā cōsciētā lapsus, dixit se desperare de venia ppter seueritatē iudiciorū Dei, qui similiter laqueo se suspendēs, interit.

Tertio, quidam presbyter castissimā vitā fuit, ita vt nec probatā vitē fœminis loqui aunderet, verum cum ad beatam Mariam in eremo peregrinari disponderet, virgo quādā sanctū propositi eidem se sociavit, vt hac occasione diu cōceptā deuotionē sibi colloquendo reuelaret. Sed, proh dolor, post longa tandem colloquia in carnis vitium sunt collapsi.

Altera etiā quādā virgo per omnia probissima mihi nota, cum nō poneret modum deuotioni suæ, eo quōd iugiter orare & contemplari vellet, in frenesim perpetuam cecidit.

Quædam etiā quædam virgo cū maritali noller ex magna deuotione à seculari cōuersione abstinere disposuit. Hanc inimicus in tantam auaritiā faciem depulit, vt de eius quoq; salute plurimum timeretur. Hęc, venerabilis domine, breuiter dixerim, vt è vicino ostenderem quantū etiam periculum in sacris exhortationibus cōtingere potest, si non debitē applicantur. Ecce, ponamus ante nostros oculos quinq; hos quos præfati sumus. Si primo dixerimus, quōd fortiter in via Dei ambulare debuerit, ecce inde occasionē propriā necis accipit. Si secūdo dicamus vt Deū timeat, ecce, inde in desperationem corrui. Si tertio dixerimus, proximū tuū ama sicut teipsum, ecce propter hoc in luxuriā cecidit. Si quarto dixerimus, contēplationi insiste, ecce hac occasione in amētiā peruenit. Si quinto dixerimus, vt prudenter se gerat in omnibus, ecce propterea penē in auaritiā irremediabiliter lapsa

est. Omnes hæc doctrinæ quām sanctæ quām deuotæ sint, sed his personis sic dispositis quām sint perniciosæ, dat idē beatus Gregorius exēplum de pane qui vitam fortiorum roborat & paruulorum necat. Similiter medicina, quæ nonnūquam vni morbū minuit, & alteri vires aufert: sic sacra scriptura est quibusdam odor vitæ in vitā, quibusdā odor mortis in mortem. Neque hoc ideo venit quasi sacra exhortatio mala sit, sed propter insufficientiam audientium, quæ cōmuniter ex superbia pullulare solet. Nā sunt plerique qui quām citō spiritum cōpunctionis sentiunt, statim se perfectos arbitrantur, neq; vilius magisterij moderamini se subdere volunt, dicentes: Ego sum bonæ voluntatis, totum quicquid dico aut facio, cordialiter noto &c. quati hoc sufficiat cōtra tot antiqui hostis verustias: & quia nunquam discipuli veritatis fuerunt, ideo facile à spiritu erroris seducuntur. Nulla enim ars haberi præsumitur, nisi prius intenta meditatione discatur. Dicit quidam venerabilis doctor, quōd bonæ voluntati nihil est periculosius, si non recta ratione reguletur. Hoc est notabile & formidolosum verbum, & dat rationem, quia de natura volūtatis est, quōd sit cæca, & de natura boni est quōd sit sui diffusiuum. Quæ igitur semper cæca est & vbiq; discurrere voluerit, quid illi restat, nisi casus continuus? Vnde Cyrillus de hoc dicit: Certe nil prius nocet, quām aliorū spreto cōsilio, vt propria præcipit voluntas ambulare: qui suæ tantum voluntati credit in cūctis quæ facit, finem odibilem adinueniet. Exempla de hoc sunt infinita. Igitur qui securē ambulare desiderat, non sibi confidat: neque Deum tentare debet, quasi ipse sibi desuper sciētiam infundere merito teneatur, quia ipsum amoroso corde querit, hoc nanq; & ipse dedit. Sed neque de hoc sibi blādiri quisquam poterit quōd bonæ volūtatis est, quasi hoc à se habeat, sed sollicitē p̄sare debet, quomodo talentum sibi diuinitus datum dignæ expendat gratiæ, dignè cooperando, sciens quōd nō omnia charismata simul donātur in sua plenitudine, sicut nec impetu vno virgultum excrescit in arborem robustum sed omnia tēpus suum habēt, & per determinatas moras regulatissimē vnūquodque tendit ad sui cōsummationē. Est igitur consilium omnium sanctorum patrū, qui de moribus scripserūt, quōd homo bonæ volūtatis querere debet virum aliquem disciplinatum & in sacra pagina bene doctū, cui totū cor suū &

propositum plenè reuelat, à quo mandata viuendi accipiat, quæ etiam tam diu diligenter obseruet, donec ipso licentiante, aut certè Spiritu sancto reuelante ad altiora se transferat. Hic nãque vir heroicus siue spiritualis omnia diiudicat, naturam cõsiderat, propositum explorat, & iuxta hoc quod viderit expedire, singula moderatur. Cuius etiam consiliis tanquam diuinitel obtemperadum, quia in eo habitat Spiritus sanctus. Qui de his dubitat, legat regulam beati Hieronymi ad Eustochium, & Epistolam ad Demetriadè, & alia eius opuscula: similiter Augustini, Benedicti, Bernardi, &c. & si aliter inuenierit, quod non puto, mēdaci j me arguat. Verum vt per quotidiana exēpla id probè, ad oculū ista videm⁹ in scholis virtutum, id est approbatis religionibus, vbi de his omnibus diligenter inquiritur, nec quinquam in feruore nouitio permittitur ambulare, iuxta motum capitis sui, quasi securus sit de omnibus, eo quòd habuerit bonam voluntatem, sed se cūdant regulas sanctorum patrum instituitur in omnibus. Et qui sic procedit, securè procedit & proficiet, nō tamen sine grandi labore & tentatione quotidiana. Quia tentatio est vita hominis super terram. Et Adæ dictum est: in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Specialiter autè virtutis exercitium est circa difficilia: quare merito ad hoc idoneus magister, scilicet, qui scientiam & experientiam eius habuerit, quia teste S. Gregorio. Ars artium est regimen animarum. Dicitur notanter idoneus magister, quia multi reperiuntur consultores fallaces, inflati spiritu arrogantia, aut avaritia, & multos seducunt. Heu quot homines simplices & bonæ voluntatis perierunt per tales simulatores. Dicam breuiter rem que mihi accidit. Cum aliquando in adolescentia mea visitassem quendam solitarium laicū, qui iugi claufura sedebat in quodam conclaui seorsum, & ab eo verbum ædificationis interrogafsem, inter multa consilia quæ dixit, hæc, aut similia verba adiunxit: Qui vult esse perfectus Christianus, debet vendere omnia quæ habet, & dare pauperib⁹, & ostiatim mēdicare sicut Christus fecit: & nihil amplius curare de scripturis, quia scripturæ confusæ sunt propter multiplicatam glossarum, & bonum esset quòd vniuersæ glossæ cõburerentur. Hęc & similia miser ille verbosistando dogmatizauit. Cum que diligenti cogitarem de his, quia adhuc ignarus erā huius astutia: quidam presbyter dixit mihi. Ne cures de phātatis illis:

Nuper quendam fabrum similiter docuit, qui cū omnib⁹ distractis mendicare cœpisset, vniuersū maledixerēt ei, dicētes: Cur mēdicare vis cū fortia mēbra habeas ad operandum, redi ad officiū tuū. Quid plura? Tandè cū nil sibi à quoquā daretur, nec quid maducaret, inueniret, desperatione tactus in flumen se præcipitans submersus est. Similia plura de talibus leguntur. Ecce venerabilis domine, quāta est astutia antiqui hostis, etiā contra homines bonæ voluntatis. Quare sum moperè vobis præcauēdū est, ne in laqueū eius incidatis. Placeat reuerētig vestrę hoc aduertere, quod cõmuniter dicitur, religioū possunt se facilius iuuare cõtra tētationem inimici, ppter multa, &c. Hęc est etiā sententiā beati Bernardi & Hieronymi. Ratio est, quia semper alieno arbitrio diriguntur, nec quicquid de voluntario habent. Peccatum autem est ad eò voluntarium, quod si nō esset volūtarium nō esset peccatum.

De mala libertate canonicorum secularium. Cap. 2.

Hinc concluditur, quòd verus obediens vix potest peccare, ex quo vterius per oppositū cõcluditur, quòd qui non vult obedire, vix potest benefacere. Iam, quæso, reuertite hæc super statum vestrū. Quid est quòd quidā ita vitare solent sicut obediētiam? cum venia loquor, nōne hæc est quotidiana vox dominorum canonicorum paucis exceptis? Nos liberi sumus, nemo nobis præcipere habet: nos cum domini sum⁹, nolumus vt præcipiatur nobis, sed ipsi aliis præcipere debemus. Nunquid serui sumus? Ah malè liber est, qui diaboli seruus est. Nōne vulgariter dicitur, Quāto stirps nobilior, tāto ceruix flexibilior? Quid de sua generositate tales habēt gloriari, quādo nec diuino nec humano iudicio vlla in eis ingenuitatis indicia reperiuntur? Iam dictū est, quòd nobilitas vera siue secularis siue spiritualis, cū prõpitudine obediēdi soleat agnosci. Itē vterius sequitur, quòd si verus obediens facilius potest vitare peccatū, ecõtra qui non vult obedire, difficilius potest vitare peccatū vitare, imò penitus nō potest, quia diabolus eū ad omne malū impellit, quem nullo disciplinæ freno alligatū cernit. Prona est nãque oīs ætas ad malū: Igitur venerabiles domini, si vultis seriose vestram salutem procurare, caute ab hac mala libertate, caute & à falsis & imperitis magistris: per hæc duo penè totū mundū diabolus post se trahit. Tollantur è medio ista duo, scilicet pertinacia obediendi, & fallacia erroneorum magistrorū: quid vterius

periculi remanebit in orbe terrarum: Si cūcti magistri bene docerēt, si cūcti discipuli bene obedirent, nōnne reformatus esset mundus: hic tora difficultas, hic totius vitæ Christianæ perfectio later. Sed absit hoc, dicit libertas mala, vt sic me alteri subdā, quod nihil mihi reseruē, viuit dominus, ego pariter cōsiliabor, ego quod placet faciam, alienū non audiā, nisi fortē illum qui loquitur mihi placētia. Opericulū periculo nimis super omnes filios Adā cōsum, quod vtique paucissimi effugiunt, scilicet electi, perfecti in timore dei. Et vt breuiter dicatur: Via lata ad gehennam est mundialis ista libertas pro qua penē omnis homo certat vsq; ad mortē iuxta vulgatum prouerbiū: Libertas praeuallet auro. Videam⁹ exemplū familiare, Nautis in medijs fluctibus sine gubernatore, nunquid verē libera, an non? Si verē libera est, ad portū securē perueniet: sin autem, submergetur: Sic est omnis homo, qui diuinis legibus non est institutus, nunquā ali quis talis est saluatus, quia à diabolo possidetur, ad cuius volūtatem vinculis prauæ consuetudinis tenetur irretitus. O vtinam viderent singuli quod vidit beatus Martinus. Cū enim aliquādo venisset ad palatiū cuiusdam tyrāni, vidit quēdam maximum dæmonem sedere super collum eius instar equitis, qui ipsum duxit quocunq; volebat. Simile beata Brigida vidit, Cum quidam superbi praelati ascendissent super equos pompaticos, quōd toties Aethiopes quidā ascenderunt super colla ipsorum: Sic miser homo decipitur, putans quōd suam impleat volūtatem, & nescit quōd diaboli seruit impulsibus ad omne malum. Hæc sunt stipēdia malæ libertatis, quādo scilicet vnusquisque facere delectatur, quod sibi propria volūtas suadet, quam cōmuniter diabolus quodā quasi hæreditario iure facile sibi seruire cogit. Ecce q̄ homo summē diligit & appetit, hoc summē sibi p̄niciosum est, propriā scilicet adimplere volūtatem, & nemo ei dicere possit, cur sic facis, aut ab illis abstineret, & c. quia hac libertate oib⁹ q̄; vitiis exponitur.

Quid sit secundum carnem viuere. Cap. 3.

VNde Apostolus ait: Si secundū carnem vixeritis, moriemini. Vbi sic dicit beatus Augustinus: Ille secundū carnē viuit, qui secundū seipsum viuit, id est p̄git quōd vult, dormit quando vult, & quādiu vult, loquitur quicquid vult, manducatur & bibit quādo vult, & quantū vult, ridet, iocatur, oritur prout vult, occupatur quando vult, & in quibus vult,

quicquid narib⁹ suaue est querit, quicquid aurib⁹ blādū, quicquid oculis delectabile, quicquid corpori suo iocundū, exercet & p̄sequitur. Delectatur in vestimētis curiosus, & epulis splendēdis & domib⁹ gloriofis. *Quid multa?* Omnia desideria carnis suæ exquirat, & perficit sicut vult & quando vult. *Qui* sic viuit absque omni dubio aeterna morte morietur, vbi nūquā quicquā habebit ex his quæ vult, sicut exēplificat dominus in Euāgelio de diuite epulone, qui hic omnia ad nutū habuit prout voluit, sed postea vnā guttā aquæ obtinere nō potuit p̄ refrigerio linguæ suæ in tanta pœnalitate cōstitutus, in qua adhuc est vsque hodie & in aeternū manebit, nec vnquā gutta illa ei dabitur, sed iugiter peius habebit. Ecce venter rabiliis domine, quā in insensati sunt, qui hic de mala libertate gloriātur, non volentes submittere collū suū iugo Christi, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde: Tolle iugū meū sup vos, & inuenietis requiē animarū vestras. *Cum quibus conuersari debet canonicus secularis. Cap. 4.*

IGitur pensare diligenter statum cōsciētiae vestre, quomodo vixistis, & quomodo quotidie viuatis, & quales sint cū quibus conuersamini: quia ex hoc magna depēdet portio salutis vestre. Dicit nāq; spiritus sanctus, spiritus utique veritatis, qui neminē fallit, per os propheta: Cū sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris. Et cū electis elect⁹ eris, & cum peruerso peruersus eris. Vbi dicit glossā. Ex cōuictu mores formantur. Nam qui tangit picem, inquinatur ab ea. Et qui terit herbā odoriferam, percipit suauitatem ei⁹. Quia reuera vita humana, non est ludus puerorum. Ecce, vt planē loquar vobis, quia presbyter & canonicus estis, non licet nisi cum spiritualibus conuersari, quia de elemosynis viuistis, & ideo omnino debetis vos aptare vt sitis dign⁹ & gratus mediator inter Deum & homines. Hoc enim clericus sonat quasi de hoc seculo acceptus & forti domini mancipar⁹. Igitur cum Deo & spiritualibus viris erit cōuersatio vestra, si rectē viuere vultis. Itē nō sufficit qualitercūque viuere, sed sicut canonicus, id est regularis. Canon enim dicitur regula: inde canonicus, id est regularis. Dicitur autē regula quia regit, & secundum quam aliquis bene regulatur ac dirigitur.

Qui non vult regi & dirigi, non est canonicus. Cap. 5.

IGitur qui nō vult regi nec etiam dirigi, ipse nō est canonicus. Si autem nō est canonicus, tūc corā Deo nō potest le-

uare fructus p̄bēd̄x, cui⁹ titulū falso nomine possidet. Quod si leuauerit, peccat, & ad restitutionē corā Deo tenetur. Et si restituere nō valet, tūc diuina iustitia ipsū ęternę seruituti adiudicabit, si in hac vita, dū adhuc tēpus habet cōdignā p̄nitentiā nō egerit. Hoc omnib⁹ modestis est tenēdū q̄ impossibile est, q̄ vnus quadrās iniuste leuatus, apud Deū si in oblatione, sicut apertē Euāgeliū dicit: Si vadas cum aduersario tuo i via, cōpone te cū illo, ne fortē tradat te iudici, & iudex exactori, & exactor mittat te in carcerē. Amen dico tibi, nō exibis inde, donec vltimū quadrātē reddas. Vere hoc est formidabile verbū cunctis qui leuat grandes redditus ecclesiarū iniustē. Aut si iuste leuat, si tūc diligēter nō student orare, & alia debita ecclesiastica facere prout tenētur. Vos autē venerabilis domine, qui spiritu Dei tactus, nō dissolutē, sed canonicē viuere vultis, supradictū Psalmittę verbū in p̄cipio positu diligēter aduertite, scilicet, Sic psalmū dicā nomini tuo i seculū seculi, vt reddā vota vt mea de die in diem. Faciāt alij quicquid velint, vos iugiter ruminare huius versiculi efficacī, & vtinā in tātū vobis familiaris iste versiculus fiat & dulcescat, vt quoties cāpanę sonitum auditis, deuotē eū submurmuretis, dicēdo sic, Psalmū dicā nomini tuo. Hoc enim suauē colloquium inter Deum & animā deuotā non in vacuum trāsbibit, sed magnā gratiā reportabit. Potest etiā iste versiculus, secundum quosdam expositores sic ordinari (retrogradē enim legatur in cōstruēdo) videlicet, Sic reddā vota mea de die in diem: id est per singulos dies, vt psalmū dicā nomini tuo in seculum seculi, id est merear te laudare in ęternū. Et hic sensus est planior quā primus, vterque tamen bonus.

Quilibet canonicus aut vicarius primo debet intentionem suam dirigere ad dominum Deum. Cap. 6.

PRO cuius versiculi maiori explanatione, quantū ad propositū, est aduertendū, quod duo possunt in eo cōsiderari, quę cuilibet canonico bonę volūtaris, aut vicario, siue parochialis ecclesię rectori, imo vnicuiq; spiritali viro ac bonę volūtaris Christiano sunt p̄cipue necessaria, cuilibet secundū p̄portionē status sui. Primū est directio intētionis: secundū, exequutio operis. Igitur loquēdo secundū p̄positū nostrū, dicim⁹ q̄ quilibet canonic⁹ aut vicarius primo debet intentionē suā dirigere ad dominū Deum, vt quicquid facit ad gloriā Dei ordinet, & hoc notatur, cū dicitur, Psalmū dicā

nomini tuo. Plures nāque psallunt & bona opera faciūt, non ad Dei gloriā, sed ad suam, quarentes laudem ab hominibus aut lucrū tēporale. Hi tales nō solutū vota sua, sed furantur, quia illi cui debent, subtrahūt fallaciter, & sibiipsis reseruāt, licet inutiliter, quia se quarunt, & nō Dei honorē. Sed verus Christianus psalmum dicit nomini domini, nō suo, quia cōsiderat quod ex se nihil est, & ideo domino totum tribuit, dicens: Nō nobis domine nō nobis, sed nomini tuo da gloriā. Quicquid enim sumus, & quicquid habem⁹ tu largiris: sine te statim in nihilū redigeremur. Tu sine intermissione aspicias nos, & nunquā obliuisceris creaturarū tuarum. Et quia à te est totū nostrū esse & posse, & scire & quicquid habemus, ideo merito tibi à nobis debetur omnis laus, honor, virt⁹ & gloria & gratiarū actio nunc & in seculū seculi, id est in æternum. Vbi dicit sanctus Thomas in prima parte Sūmę, quod De⁹ est in creaturis nō sicut calor in aqua, sed sicut sol i aere, quia remota aqua ab igne, adhuc manet ad tempus aqua calida, sed remoto sole ab aere, statim aēr tenebrescit, nec quicquam luminositatis remanet: sic Deus, si non continuo creaturam administraret, statim omnis creatura esse desineret. Et ergo meritō vniuersa creatura debet esse parata iugiter ad obediendū suo creatori, sine quo nec ad momētū esse potest. Et hæc est p̄cipalis causā & primaria, quare Deo soli debetur honor & gloria quia ipse est à nullo, sed oīa ab ipso sunt.

Quilibet canonicus aut vicarius debet aduertere quibus & qualibus debitor sit iuxta vocationem suam, & hoc, ad quod tenetur, debet opere implere. Cap. 7.

HÆC autē cōtemplatio iucūda i libro creaturarū in imēsum extēdi potest, nec doctore op⁹ habet, quia quia si violētē ingerit se humanis sensibus, ita vt inexcusabilis sit omnis homo: Vnde dicitur i Iob: Interroga iumēta terrę & docebūt te. Hinc secundū Apostolū: Quęcūq; faciam⁹, siue comedamus, siue bibam⁹, siue aliud quodcūq; faciam⁹, omnia quidē ad Dei gloriā faciam⁹. Hoc autē nobis est vtile, nō ei, quia nullius eget. Secūdo etiā quilibet canonic⁹ aut vicarius debet diligēter aduertere, quibus & qualibus debitor sit iuxta vocationem suā, & hoc diligenter opere adimplere ad quod tenetur, prout meli⁹ poterit, quia sibi nō sufficit generalis quēdā bona voluntas, sine operis executione, sicut dicit Dominus in Euangelio: Non omnis qui dicit mihi, domine

domine, intrabit in regnū cœlorū, sed qui facit volūtate patris mei. Et iterū: Qui custodit mādata mea & seruat ea, hic est qui diligit me. Est autē Dei mādatum, vt reddamus omnibus debita. Est autē quilibet canonicus triplex debitor, scilicet Deo, sibi & proximo, de quibus multa scripta in sanctis libris reperiuntur. Sed quantum ad presens sufficit, arbitramur, quod omnibus legaliter satisfaciatur, si diuinum officium debite persoluit. Si autem aliquid vltra facit, illud supererogationis est, & hoc iam quod dicimus, vocatur debitum ecclesiasticum: sed si aliunde se obligauerit ad partem, ad quod cum ecclesia non astringit, hoc vocatur debitum personale, ad hoc etiam tenetur, si licitum fuerit & honestum.

Valde multa ad hoc requiruntur, quod aliquis rite officium diuinum persoluat, & quod si aliquis dignus habeatur diuinis interesse.

Cap. 8.

Igitur tota intentio debet ad hoc tendere, vt officium ecclesiasticum rite persoluat. Et hoc agitur in secunda particula prædicti versiculi, scilicet: Reddā vota mea de die in diē. Quę verba includunt, quia valde multa requiruntur ad hoc, quod aliquis rite diuinum officium persoluat. Sicut & iam vulgari ter dicitur, quod plura necessaria sunt pauperi antequam diues fiat, etiā plura necessaria sunt vnicuique homini antequam dignus habeatur diuinis interesse mysteriis, etiā beatissimis angelis pauēdis. Hoc ideo sancti cōcorditer dicūt, quia est vltra hominē diuina tractare, imō vltra omnē creaturā. Et ideo diuinū officium iniungitur ecclesię ministris & precipue episcopis & presbyteris qui ad hoc Hierarchi dicuntur, id est sacri principes diuinorū mysteriorū. Alij ministri, quia his sociantur, & ad tam etiā pauca sacramenta subserviunt sedulē, omni sanctitate & puritate fulgere debēt, vt dicit beatus Augustinus. Cōtemplimini quid sit sancto populo Dei præesse, & considerate quale sit sacramentis diuinis insistere. Altario placere debent qui de altario viuunt. Et Episcopus instruendo ordinandos, dicit quod cū magno timore est ad sacros ordines procedendum, atque providendum vt cœlestis sapientia, probi mores, & diurna iustitię obseruatio ad id electos cōmendet. Ecce venerabilis domine, qualia sunt vota, & qualia esse debent quę reddere oporteret de die in diem quęlibet ecclesiasticum. De his beatus Gregorius pulcherrimū librū scripsit, quę omnino suadeo sepius legatis, scilicet Postorale,

in quo inuenietis vltra quā dicere valeo, cuncta saluti vestrę necessaria. Summa nanque discretione singulis (iuxta quod expedit) salutare largitur doctrinas.

Si aliqua de antiquis obseruantis ecclesię sunt collapsa potest canonicus laborare pro reformatione eorum, vel in domo propria supplere illa per alia exercitia spiritualia. Cap. 9.

De quotidiano autem exercitio specialiter nihil scribere possum, nisi quod iuxta laudabilem vestrę ecclesię cōsuetudinē vos regatis in horis nocturnis pariter & diurnis. Quod si aliqua de antiquis obseruatiis collapsa sunt potestis, quantum gratia vos adiuuerit, laborare pro reformatione earundem. Si audire alij noluerint, tunc quantum ad vestrā personam attinet poteritis in domo propria illa supplere per alia exercitia spiritualia, iuxta consilium discreti viri. *De regula canonicorum secularium, quę in quibusdā ecclesiis habetur.*

Cap. 10.

Habetur etiā in quibusdā collegiis regula quędā canonicorum valde bona, olim in Concilio Aquensi edita, & collecta ex dictis sanctorū. Sed nullū scio collegiū hodie, in quo ita seruetur sicut in ea scriptū est. Et propter hoc quidam dicūt, quod abolita sit. Fortē hoc verū est quo ad aliquam, scilicet refectorium, dormitoriū, & familia politia, sed quo ad alia quę sunt iuris diuini, stabilis est & manet in eū. Ratio autem quare tam salubris regula abolita sit, supra dictum est, quia pauci sunt, qui submittere volūt ceruices suas iugo disciplinę, sed omnes libertatem affectant.

Qui hanc formulam studiose seruauerint, etiam in seculo manentes religiosam vitam ducere possunt. Cap. 11.

Vos autē venerabiles domini, qui per viam illā incedere vultis, quę arcta est & ad vitam ducit, per quā pauci ambulat, diligenter eidē regulę mores vestros cōformate, quia optima est & ex elegantissimis sanctorū doctrinis cōposita, & ita discretē procedit, vt cuilibet bonę volūtatis viro bene sit portabilis. Et quia fortē nonnulli sunt vobiscū qui liberos istos aut nō habēt, aut propter paupertatē sibi procurare non valent: igitur ne illis charitas nostra desit, aliqua hic annotare breuiter ex eisdem & aliis deuotis libris intēdimus, per quę suam cōuersationem regulare possint, vt corā Deo & hominibus in sanctitate proficiant. Quod si studiose hæc obseruauerint, absque dubio etiam in seculo manentes, reli-

giosam vitam ducere possunt. Hoc autē prēmittēdum est, q̄
secundū diuersas temporū vices, diuersi modi viuēdi in clero
fuisse narrātur, de quibus Gratianus in Decretis plura colle-
git p̄cipue in cap. 12. q. 1. & aliis locis multis. In primitiua si-
quidē ecclesia nullus ad clericatū aut sacros ordines admit-
tebatur, nisi magna sanctitate ceteros antecederet omnino
à cōuersatione laicali segregatus, summaq; religiositate pre-
fulgens. Nam tāta crudelitate & sauitia pagani tūc fidē per-
sequebātur, vt praeesse nemo vellet nisi valde perfectus, quia
teste beato Gregorio: Quicūq; erat prior in dignitate, prior
trahebatur ad martyriū. Stetit autem hoc tēpus annis penē
trecentis, vsque ad Syluestrū & Constantinū Magnū, in quo
penē nullus honor & reuerentia fidelibus deferrebat, quia
tunc erat apud vulgares scādolosum esse Christianū, sed post-
quam Constantinus Magnus & alij p̄cipes tēpla idolorum
subuerterūt & baptismum susceperunt, cœpit Christianū no-
men in gloria esse apud cōmunem populū, & prohibere fue-
runt occasiones fidelīū, vnde tunc fides maximē creuit. Idē
autē Imperator volēs ecclesiasticos in honore esse, maximas
possessiōnes ecclesiā cōtulit, vnde clerici & pauperes sustēta-
rētur, quatenus cōmodius diuinis interesse possent, & p̄ cō-
muni populo diligentius orarēt. Similiter & alij principes in
diuersis locis fecerūt, & extūc ecclesiastici ab his operib; va-
care cœperūt, & sedule diuinis insistere, viuētes de elemosy-
nis fidelium. Vidētes autem sancti patres q̄ grādus cōfluere
multitudo, & q̄ sine aliquo vtili labore & occupatione coha-
bitare nō possent, ecclesiasticū officium, regulas varias & di-
uersos viuēdi modos instituerūt, vniūquisque prout spiritus
sanctus illi dabat. Nam beatus Hieronymus diuinū officīū
ordinauit: Ambrosius hymnos & cātū superaddidit: Pachomi-
us, Basilius, Augustinus, & alij regulas ediderunt. Maxima
quoq; tūc sanctorum eremitarum & monachorū multitudo
extitit. Fuitq; tūc vix aliqua differētia inter religiosos & cle-
rū, quia nondū erat ista solemnis professio instituta q̄ hodie
ī monasteriis frequentatur. Verum successu tēporis & chari-
tate frigescēte hæc generalis sanctitas valde cœpit declinare
singulis abeūtibus post concupiscētiās suas, in tantum q̄ cœ-
pit diuitio apparere inter ecclesiasticos. Ita q̄ quidā nomina
bāt se canonicos, quidā monachos, prætextu cuius magna su-
perbia & auaritia in clero surrexit. De quibus Gregori; sc̄pe

mentio-

mentionem facit in dictis suis, & alij. Huic autem pestiferæ
abusioni sancti patres occurrere volentes, & clerū ad pristi-
num statum prouocare cupientes, regulam quādam canoni-
corum in Concilio Aquisi tempore Ludouici Imperatoris
magno cum moderamine ex antiquorū dictis collegerunt,
præcipientes, vt qui in monasteriis viuere monachico more
nō vellent, huius regulæ institutis omni conscientia securi-
tate se tradere possent. Sed rursū ab hac sancta regula ita
despabiliter ecclesiasticis nūc defecerūt, vt vix aut nullo mo-
do possibile sit, quōd vnquam reduci possint, impleturq; ho-
die illud propheticum: Et erit sicut populus, sic & sacerdos.

*Canonicis & vicariis bonæ voluntatis malitia huius temporis obesse
non potest, faciant melius quod possunt, & sollicitè ambulent cum Deo
suo, & salui erunt.* Cap. 12.

Verum qui bonæ voluntatis sunt, illis malitia temporis
obesse non potest. Faciant melius quod possunt, & so-
licitè ambulent cum Deo, & salui erunt, quod vt facili-
us possint septem sollicitudines, circa quas bona volūtas oc-
cupare se debet, aduertent.

*De debita exterioris hominis compositione tam in loquendo quam co-
medendo.* Cap. 13.

Sollicitudo igitur prima bonæ voluntatis ad hoc tendere
debet, vt exteriorem hominē debitè cōponat, tā in loquē-
do quā comedēdo, bibēdo, ambulādo, & c. quatenus qui-
cūq; mores ipsius considerat, ædificetur & dicat: Ille est disci-
plinatus vir & vtilis in officio ecclesiastico, quia omnes san-
ctam vitam in eo vidēt. Hæc autem compositio morū inter
simplices & mundanæ vitæ homines maximè est necessaria,
quia facillimè scandalizantur, quando vel parum clerici ad li-
bertatē extrinsecam declinant. Econtrā autem, quando vidēt
eos maturè incedere, & timoratē cōuersari in omni castitate
& sobrietate, tunc maximè ædificantur & venerantur eos.

De sobria mensa, & cibis simplicibus mediocribusque. Cap. 14.

Sit igitur mensa frugalis, de cibis & simplicibus, nō nimis
delicatis, nec nimis grossis, sed mediè tēperatis, quia hoc
expedit ad sanitatem corporis.

De ieiuniis temperatis. Cap. 15.

Ieunia sic tēperare studeat, vt nō lasciuia, nec etiam defi-
ciat in seruitio domini. Hoc nanque tentator omnino ni-
titur persuadere, vt aut nimis homo repleat vētrē, aut etiā

indiscretè abstineat, sed medium est tenendum.

De habitu. Cap. 16.

Sic habitus humilis, nō nimis vilis vel nimis pretiosus, sed mediocriter honestus, sine omni curiositate, longus & amplius, ne forma corporis more secularium appareat foris. Po test autē duplicem vestitum seruus Christi habere, vnū meliorem pro diebus festiuis, alium deteriore pro diebus feriatis. Color autē sit niger, vel griseus, vel etiam blaucus, sed non sanguineus aut subuiridis, vt non dicatur ei, quod diabolus impropertit euidam: Si plus posses, plus faceres.

De loquutione. Cap. 17.

Sint verba pauca rationabilia & vtilia, nō vana, non otiosa non superflua, non risoria, non detractoria, non scurrilia, non maledica, non inuerecunda, non litigiōsa, nō clamorosa, sed suauia, religiosa & gratiosa, vt dicit Salomō: Sapiēs in verbis seipsum amabilem facit, gratia autē stultorū effunditur. Item: Verbu dulce multiplicat amicos, sermo autē durus suscitāt furorem. Item Hieronym⁹: Beata lingua est, quæ non nouit, nisi de diuinis sermonē texere. Verum nō hęc sic sunt intelligenda quasi nunquā sit licitum vti verbis iocandis & solatiōis, quia secundum omnes morales, Vir sapiēs & timoratus pro loco & tempore potest virtuosē aliquādo rigorem remittere, & hoc maximè pertinet ad verba iocunda, in quibus hęc debent omnino vitari, vt scilicet nō sint inhonestā, nociua aut detractoria. Et hęc remissio debet fieri, quādo omnia seriosa sunt perfoluta loco & tēpore debito, & cū tali bus personis, quę ex hoc nō scandalizantur, & tali intētiōe, vt hac recreatione fortius valeat ad seriosa virtutis opere dire Exemplum horum legitur de sancto Ioāne Euāgelista, & de sancto Anthonio, quorū hęc sentētia est, quod expediat aliquādo contemplationē intermittere ppter infirmitatem naturā, vt postea melius ad spiritalia videnda animus redire valeat, sicut arcus distentus fortius iaculum proicit, quā qui sine intermissione tensus tenetur, vnde Augustin. dicit: volo tandem vt tibi parcas: Nam sapiētem decet interdum remittere mentis aciem rebus agendis intentam.

Medium semper est tenendum. Cap. 18.

ET sicut suprā dictū est de Ieiunio, sic & hic de hoc solatio virtuosio dici potest, quod diabolus nititur hominem ducere ad duo extrema, scilicet vt sic seruētē bonis operibus in-

stiat, quatenus totaliter inutilis fiat, vel q̄ sine intermissione ludis ac solatiis vacet, & alia bona opera negligat. Sed medium est tenendū, & hęc regula optima est, & vbiq; applicāda, quia virtus in medio consistit. Iuxta illud: Ne quid nimis ne quid mīo. Medium tenere beati. Et teste beato Bernardo: Discretio est auriga virtutum, sine qua virtutes sunt vitia.

De reformatione interioris hominis. Cap. 19.

Sollicitudo secundā bonę voluntatis ad hoc tendere debet, vt etiam interiorem hominē reformare studeat, vt scilicet velit quæ Deus vult eum velle, sciat q̄ vult eum Deus scire, & recogitet siue memoretur quæ vult eum De⁹ cogitare. Et hic est maior labor, neq; vnus diei, sed qui nunquā incipit, nunquā perueniet. Igitur inuocato diuino auxilio totaliter nos ppter imminentē talem necessitatē ad hoc opus p̄cein gamus. Magni nāq; meriti est huic negotio insudare, quāuis nō p voto id ipsum acquiratur quod intēditur. Sciendum est igitur, q̄ internus noster homo triplici morbo est infectus, id est tria semper cōcupiscit, quę semper deberet spernere. Et hic oritur omnis illa difficultas p̄ficiendi in virtutibus, quā boni viri sentiunt etiam vsque ad mortem, quidam maius, quidā minus. Hoc est quod dicit beatus Paulus: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meę.

De bello legis Dei contra legem diaboli in vno homine. Cap. 20.

Ecce bellum mirabile in homine, vnum cōtra vnū. Lex Dei cōtra legē diaboli. Lex Dei dicit: Contēne omne q̄ est in mundo & adhære p̄ceptis domini creatoris tui. Cōtra legē diaboli dicit: Nihil sit tibi curæ de inuisibilib⁹, sed stude delicias corporis tui habere, & honorē huius mundi, & diuitias ad omnem copiā. Iterum lex Dei dicit: Caue ne audias eam, sed mihi obicēpera, quia omne quod est in mundo vanum est, nec mundus te iuuare poterit nec seipsum. Cōtra, lex diaboli dicit: Ne permittas te decipi, quia omnia grauiasunt: ego autem habeo tria quę tibi sunt vtilia valde & delectabilia scilicet oīa concupiscibilia carnis, & oculorum tuorum, & pompam huius seculi, exerce te in istis & fœlix eris.

De triplici concupiscentia. Cap. 21.

EX hac triplici radice oritur omne malū, & ideo prim⁹ labor hic debet inchoari, vt hęc triplex concupiscentia, carnis videlicet, oculorum, & vanitatis q̄ est supbia vitæ, non quidē radicitus extirpetur, quod est impossibile, sed

conculcetur, ne herbā peccati germinet: sicut videmus quòd via quę frequēter pedib⁹ teritur, nō p̄ducit gramina, quāuis radicē intus habeat, sed si nō calcatur, tūc statim virefcit. Sic anima quę semper exercetur in via mādatorū Dei, nō p̄ducit mala opera, quāuis inclinonē malā int⁹ adhuc habeat, sed si tepescit ab operibus bonis, tūc cōcupiscentia mala quę intus dormiuit, euigilat, & in opus prauum foras erumpit.

De elongatione ab occasionebus concupiscentiarum. Cap. 22.

Igitur studiose p̄cæcauendū est, si homo ad internam pacē cupit peruenire, quòd elonget se ab omnibus occasionib⁹ quæ has cōcupiscentias solent p̄uocare, sicut boni religio si faciūt, qui p̄ castitatē & ieiunia & disciplinas & vigilias ac labores quotidianos mortificat cōcupiscentias carnis, & maxime fugiēdo oriū & familiaritates & colloquia mulierū, & per paupertatē voluntariā mortificat cōcupiscentias oculorū, per obedientiā & subiectionē mortificat appetitū superbe inclinationis huius seculi cui p̄xima est occasio omnium peccatorū quæ dicitur libertas secularis, quæ nullo iugo disciplinæ vult subdi. Contra insidias vitiorū, quod periculosissimū est, sicut apertē apparet de milite insano & fauo, qui cū aliū percutere non potest, insuper nec sibiipsi prouidere vult, vt armis se muniat cōtra hostiū tela, huic nihil restat, nisi mors acerba & finis sine honore. Sic omnis homo (qui in via Dei vult ambulare secundū propriā volūtatē, & non p̄cæcauet sibi ab occasionibus peccatorū) periclitabitur. Et datur exemplū de David, qui idcirco in adulteriū cecidit, eo quòd oculos non custodiuit, & in numeratione populi similiter grauitè deliquit, quia informari noluit. Si in his tantus propheta cecidit, quid nobis faciendū est, nisi vt tota diligētia custodiamus corda & corpora nostra? Similia multa de aliis legūtur. Pax igitur cordis tunc acquiritur, quādo mens gratia fortisfata vitiosam inclinationē cōpescit, ne malum quod cupit, possit perficere. Non autē potest homo ex propriis virib⁹ & de cōmuni gratia, internū bellum penitus sedare, vt nunquā malas insinuationes aut immisiones sentiat, sed potest in tantū proficere, quòd huiusmodi leuissimè vincat. Et datur exemplum de principe aliquo mediocri, qui etiam non potest hostes suos expellere de patria sua, potest tamen eos ligare, captiuare aut humiliare, in tantum quòd nunquam sine suo cōsensu aliquod dominium aut tyrannidem in ea exercent. Hinc

dicit beatus Paulus, quòd non debeat peccatum regnare in mortali corpore nostro, quasi dicat: Et si non potestis facere vt non sit, tamen facere potestis vt non regnet.

De duplici remedio contra peccatum. Cap. 23.

Ecce duplex remedium cōtra peccatum: vnum, vt se elōget homo bonæ volūtatē ab occasionibus peccatorū: Aliud, vt continuē & feruidē operibus bonis insistat.

Quod homo regulam viuendi sibi eligat iuxta suæ naturæ & sui status congruentiam. Cap. 24.

Sollicitudo tertia bonæ voluntatis debet esse, vt ex p̄dictis duobus, scilicet ex debita cōpositione exteriorū morū, & interno exercitio spiritualis deuotionis aliquā sibi regulā viuēdi eliciat, iuxta sui status & naturæ cōgruentiā quā regulam vniformiter obseruet, & in ea vsq; in finem laudabiliter perseueret. Hoc nanq; est omnium sanctorū patrū consiliū, cuius etiā exemplū in omnibus penē quæ sub cælo sunt, videmus. Omnia nanq; habēt naturā, & modū & cōsuetudinē & ordinem sicut patet in sole, luna, stellis, plātis, bestiis, & aliis (quæ secundū naturā sunt) vniformis q̄ pulchrē, quā ordinatē, quā perseueratē & vniformiter cūcta procedūt & redeūt, currūt & recurrunt, crescūt & decrefcunt. In solis autem humanis moribus irregularitas cernitur, & quia etiā nec ex natura, nec ex industria habet homo, vt suos actus regulare meritorijē possit, sed est Dei gratia, ideo cōsidere sibi nullatenus debēt, neq; sibi ascribere si aliquid boni fecerit, debet tamē facere quod in se est, vt tota natura & industria gratiæ coope retur, ne vacua in se maneat. Igitur natura per gratiam nobilitata inuitū est bonæ vitæ. Hanc cōmuniter dicūt sancti patres, bonā voluntatē. Volūtas nanq; dicitur totus homo, propter imperiū quod habet super ceteras vires, & ideo in ea ponitur totum pōdus meriti & demeriti. Si homo cōsentit bono, meretur: si malo, demeretur. Si bono cooperatur, amplius meretur: si malo, amplius demeretur. Ex quibus patet, qd homo bonæ volūtatē potest iugiter mereri, quādiu est in statu vitæ. Ratio est, quia potest actualiter bono cōsentire, aut in bona occupatione se tenere. Hoc autem fit, quādo regulariter viuēdo omnia opera sua ordinat ad gloriam Dei, sic, aut aliter dicēdo: Iā volo dormire vel comedere, vel hoc vel aliud facere tali intentione, sicut hoc merito verus Christianus facere debet. Et cupio in omnibus placere Deo. Exemplū hui⁹

datur de bonis religiosis, de quibus firma sententia est, quod sine intermissione meretur, quia semper sunt in obedientia aliqua, quamuis non laborent vel orent continue, quia nec hoc regula precipit, sed quia se conformant intentioni regulae. Igitur siue regula percipiat siue consulat, aut laborandum, aut quiescendum semper sunt in obedientia. Quare tam quiescendo quam laborando meretur, quia utrumque ad virtutem pertinet, secundum quod hoc Spiritus sanctus fieri mandauit. Iuxta hanc formam quilibet ecclesiasticus vir, siue pastor fuerit parochialis ecclesiae, siue canonicus, siue vicarius ecclesiae collegiatae, aut alter qualiscumque abstractae vitae de patrimonio viuens, potest sibi legem statuere sanctorum regulis conformem, & secundum illam uniformiter viuere, sicut viuunt religiosi secundum regulas suas, iuxta consilium discreti viri, in spiritualibus christi. Hoc modo curatae religiones inchoatae fuerunt. Vnde dicit beatus Bernardus. Qui vult bene viuere, studeat vnum diem bene instituere, deinde adiungat secundum, deinde tertium, & sic de singulis, donec paulatim ad bonam consuetudinem veniat. Bona autem consuetudo, fortitudinem subministrabit, qua acquisita, efficitur homo naturaliter virtuosus, quia usus est altera natura. Ita fiet quod primo fuit intolerabile, per continuationem efficitur suauis & quasi naturale, dummodo a conceptis non desistat. Qui autem variis exercitiis naturam suam distemperat, nunc illud nunc aliud gustando, nunquam erit homo solidae sanctitatis, sed vagus & profugus super terram, sibi & aliis onerosus, & utilis nulli. Vnde dicit Helinandus, quod bene viuere, est uniformiter viuere.

Quod homo suam doctrinam ad practicum ponat. Cap. 25.

Solicitude quarta bonae voluntatis esse debet, ut postquam est diligenter informata, quid sibi expediat & quid non, statim illud quod suae naturae & suo statui conueniens est, ad practicum ponat, sicut Sapiens ait: Quodcumque potest manus tua, instanter operare. Multi namque decepti sunt hac tentatione, dicentes: Quid habes festinare? sufficit tibi viuere, sicut ceteri viuunt, propitius esto tibi. Contra hanc tepiditatem oportet fortiter dimicare vnumquemque, qui in via Dei vult proficere. Qui autem tepidus est, ad charitatis augmentum non perueniet, sed si quid habet, hoc ipsum perdet, unde dicitur talibus per increpationem illud Nafonis: Militiae species amor est, discedite segnes. Vt autem aliquid exemplaris bonae vitae novelli canonici habeant, dictarium quoddam breue hic adno-

tauimus, quod nihilominus in aliis deuotis libris & authenticis regulis plenius reperitur. Protestamur quoque nullum prejudicium per hoc velle nos offerre, aliis diuersis viuendi modis perfectioribus, quasi securus esset ab altioris vitae institutis ac regula ad haec minima descendere, sed his qui adhuc instituendi sunt, ista quamuis exigua obesse non putamus.

De dilectione Dei & proximi. Cap. 26.

IN primis igitur, secundum consilium beati Augustini, diligatur dominus Deus super omnia, & proximus infra Deum, & ad Deum propter Deum. Et ex ista dilectione & propter conseruandam & augendam hanc dilectionem omnia alia exercitia fiant tam spiritualia quam corporalia. Deinde inuocato diuino auxilio, dicat haec aut similia verba in oratione: Domine qui me ex nihilo creasti, & vsque in hac horam perduxisti, tibi gratias ago, rogans ut omnia praeterita peccata mea deleas, & deinceps a peccatis praeserues, ut reliquum tempus vitae meae tibi valeam plenam dedicare.

De confessione. Cap. 27.

ET quia teste Augustino, initium bonorum est confessio maiorum. Ideo quilibet placere Deo cupiens, studeat diligenter ad minus semel praeteritam vitam discutere, & omnia integre confiteri, de quibus cum conscientia remordet, quatenus securitate adeptus, anima quietior existat. Quod si ex toto vna vice non possit se plenam recolligere, tunc paulatim potest hoc supplerere per tempus subsequens, donec serenitas oritur in corde. *De proposito obseruandi formam viuendi conceptam. Cap. 28.*

Saepe igitur concepta potest hanc professionem facere in oratione sua. Misericordissime domine suscipe me ad gratiam tuam, & a malis vniuersis praeserua, ut bonum propositum quod dedisti vsque in finem meritorie valeam perducere. Propono namque hanc viuendi formam obseruare quantum infirmitas mea mihi permittit, quatenus iuxta consilium sanctorum patrum, in statu gratiae tuae iugiter inueniar, siue dormiam, siue vigilem, siue comedam, siue bibam, siue laborem, siue quiescam, siue aliud quodcumque faciam: ita tamen quod si hunc viuendi modum in parte vel in toto dimittam, non volo alicuius criminis esse reus apud te, sed liberum facere & liberum dimittere prout placet. Si autem vult se voto obligare, tunc potest sic dicere: Promitto tibi domine quod sic & sic volo tibi seruire per hunc annum, vel duos, vel tres, vel omnibus

diebus vite meę, donec aliud meli⁹ inspiret, &c. sed hoc ego nõ confulo quòd huiusmodi votũ leuiter emittat, nisi cũ magna deliberatione & preuia experientia, quia quanuis sit maxime meritorium, tamẽ in libertate ista qua cõmuniter ecclesiastici nunc viuunt, exceptis religiosis, vix est possibile quòd contineat vnus modus viuendi à quoquam possit feruari, sicut apud religiosos fieri solet. Verum faciat vnusquisque iuxta gratiam sibi desuper datã. Qui parce seminat, parce & metet. Cõuertat se etiã toto corde ad beatã Virginem, & ad propriũ angelũ, & ad alios sanctos ad quos cũ deuotio magis inclinat pro implorando auxilio cõtra spirituales nequitas, quia quando antiquus hostis percipit quòd aliquis vult sibi à peccatis cauere & ad Deum se conuertere, tũc fraudes multiplicat, sed qui in domino sperat, cuncta superat.

Qua hora surgendum sit. Cap. 29.

Solicitudo quã habere debet bonę volũtatis iuxta propositũ nostrum, hoc est vt secũdũ apostolicã doctrinã per singulos dies exhibeat corpus suũ hostiã viuẽntem, beneplacitũ, rationabile obsequium suũ, vt sicut seruiuit prius peccatis in immunditiam, sic iam studeat seruire iustitiẽ in sanctificationẽ. Ad Dei ergo gloriã taliter potest se instituere, quòd sic dormitũ eat de sero, vt cuigilare assuescat de mane hora tertia, & surgens aliquid boni meditetur, videlicet de futuro iudicio, quomodo tũc omnes cuigilaturi sumus. Deinde vestidũ se potest aliquid boni legere, Psalmũ Quid multiplicati sunt, &c. aut aliud quod placet. Et si aliqua illusione se meminit pollutũ, percutiat pectus suum cũ proposito confitẽdi, aspergendo se aqua benedictã, & sic ad oratorium vadat, & debitum suum soluat, sicut melius potest.

De horis beate Virginis. Cap. 30.

Solent communiter deuoti ecclesiastici permiscere horas beate virginis Marię horis canonicis singulas singulis. Per solutis ergo matutinis de beata Maria virgine, si aliud tẽpus habet ante pulsũ matutinarũ tẽpore, potest se spiritualiter occupare in bonis meditationib⁹, de passione domini, qualẽ noctẽ agnus ille mafeuetus pro nobis ptulit, &c.

De pulsũ ad matutinas. Cap. 31.

Cum autem ad chorũ pulsatur, statim exeat venerabiliter cum omni grauitate & alacritate, ne cum vltimis veniat *Quò homo se habere debeat in ingressu ecclesie & chori. Cap. 32.*

Intrando ecclesiam se humiliet quantum potest, dicens cũ publicano: Domine, ppitius esto mihi peccatori: Nõ sum dignus accedere. Et si accedat reuerenter inclinãdo se ad altare & crucifixũ, & maxime ad venerabile sacramentũ. Tã dẽ ad stallum suũ veniens, cogitet quare venerit, & cõsideret quod ad nihil aliud, quãm vt in cõspectu sanctorũ angelorũ psallat domino. Et ergo fabulationes omnino vitet & signa ludicra, totũsq; sit intẽtus his quę tũc cãntur aut legũtur. Et memor esse debet, qđ non solũ debitor est ad verba distinctẽ pronuntianda vel audiẽda, sed etiã teneatur facere debitã diligentia ad intelligentiã & aduertentiã eorũ quę proferuntur.

De distractione mentis. Cap. 33.

Insuper & precauere debet, ne distrahatur, ita quod totum propositũ suũ sit, velle totaliter se occupare cũ diuinis, & si tũc distractio interuenierit, excusatur. Et quã citò deprehẽdit se alienatũ, statim recurat toties quoties. Finitis matutinis gratias agit Deo, ascribẽdo ei, si quid benefecerit, & de negligẽtiis veniã petat. Et si tempus patitur, potest domum ire pro necessitatibus suis, semper illud obseruando, vt silentiũ seruet, donec missam celebrauerit vel audierit, nisi fortẽ loquẽdo pauca verba pro necessitate occurrẽte vel vtilitate.

De prima. Cap. 34.

Et deinde legat Primã de beata Maria, preparando se ad primã diei in ecclesia perfoluẽdã, sicut suprà de Matutinis. Si verò tũc capitulũ teneatur diligẽter se obseruet, ne in verbis excedat, semper inuocãdo Spiritũ sanctũ, quia alias ibi citius peccatur, quã aliquod bonũ agatur. Si tamẽ aliquid apertẽ cõtra Deum, & iustitiam, & fraternam charitatẽ ibi dicitur, tunc benignẽ pro suo interesse, dicat, sibi talia nõ placere, dando rationem suauius ne alij scandalizentur.

Quomodo canonicus in capitulo se habere debeat. Cap. 35.

Et est notandũ, quòd diabolus maxime nititur in capitulo furorẽ suscitare vt Missas subseqũtes impedire possit. Quare videtur quòd negotia cõtentiosa alio tẽpore tractẽtur, ne deuotio celebrantiũ impediatur. Post capitulũ si potest habere confessorẽ, libenter confiteatur.

De preparatione ad Missam. Cap. 36.

Deinde ad Missam se pręparet, siue celebrandũ, siue audiendũ, put secũ dispositũ fuerit. Et si celebraturus est, aut communicaturus, tunc in quantum potest, obliui-

scatur omniū p̄teritorum, & ad deuotionē se summo studio applicet, vt dignum est, quatenus tāti sacramēti fructus Deo sibi propitio efficaciter percipere mereatur. Sunt p̄terea diuerforū patrum scripta de venerabili sacramento, & missę celebratione, quodcumque magis conuenit, hoc eligat.

De tertiā, sexta, & nonā. Cap. 37.

AD tertiā, ad Sextā, & ad Nonā, deinde iuxta ritum ecclesię suę similiter p̄paret se sicut iā dictū est de Prima. Nec opus est hic plura documēta apponere pro viris maturis, quę & qualia pueris in scholis p̄ponuntur, ne dominis venerabilibus iniuriā facere videamur. Sufficit meminisse illius Ambrosiani, hoc est pulchritudinē viuēdi tenere cōueniētīā, cuique sexui & p̄sonę reddere. Hic ordo gestorum optim⁹, hic ornatus ad omnem actionem accōmodus, & illius Augustini: In omnibus moribus nostris nil fiat, quod cuiusquam offendar aspectum, sed quod nostram deceat sanctitatem.

De sobrietate prandij, & de benedictione mensę. Cap. 38.

DEmum finitis diuinis, quādo prādendi tēpus aduenit, cum omni sobrietate & gratitudine cibum sumat, semper Benedicite p̄mittēdo flexis genib⁹, vel reuerēter stādo. Elemosinā aliquā corporalem (si facultas adest) faciat, similiter & spiritualem, scilicet: De profundis, cum collecta p̄ animab⁹ in purgatorio detētis. Similiter pro afflictis & tribulatis aliquid potest breuiter mente tractare, prout dominus dederit.

De modo in comedendo. Cap. 39.

MOdum in comedendo teneat quę B. Bernar. describit, vt scilicet tractim cibū & potum sumat singulos morsellos bene mastiādo, quia tūc dulcius sapit, nutrit melius & digeritur salubrius. Omnino memor sit sanctorū angelorū plēntiam adesse, in quorū cōspectu se reuerēter habere debet.

De lectione in mensa. Cap. 40.

Faciat etiā sibi aliquid legi de diuina scriptura, vt non sola fauce corporalem cibum sumat, & mēs suo ferulo fraude tur. Si verō lectorem nō habet, tunc ponat librum ante se, & quantum potest, legat pro habenda memoria spiritualium.

De conuiuio. Cap. 41.

Conuiuia, & hospites, & nundinas, & dedicationes, & cōcursus hominum studeat euitare, quia teste beato Hieronymo: Sunt quasi quædam catenę voluptatis, & qui talia diligit, Christo displicet. Si tamen hospites pauperes aut reli-

giosos habuerit, aut viros boni testimonij, qui cum à bono proposito non retrahant, laudabile est.

De aliqua abstinentia à carnibus, ouis & lacticiis. Cap. 42.

Ter in qualibet septimana ecclesię ieiunij exceptis, à carnis potest abstinere. Itē sextis feriis à lacticiis, & ouis abstineat, nisi firmitatis, aut alia causa rationabilis obstat. *De gratias factō prandio dicendis, & de dolendo propter excessum in cibo vel potu. Cap. 43.*

Facto prādio, gratias dicat, simul dolēdo si in modo à mēsurā excessit, quia secundum sententiā B. Augustini: Rarō potest debita mensura seruari. Ait enim: Certo quotidie aduersus manducandi concupiscentiam & bibendi, & quis est qui non rapitur aliquātulum extra metas necessitatis?

De dormiendo post prandium. Cap. 44.

DEinde potest pro recreatione quasi spatiando transire sine magno motu, quia hoc est sanum. Ecclesiastici enim qui volunt sollicitē suum officium exercere, non habēt tempus pro gressis operibus faciendis. Ergo debēt se diligētius regere in diariis quotidianis, ne in diuino officio inhabiles fiant. Post hæc si naturę suę conuenit, potest parum quie scere, & maximē in æstate, ne caput grauetur.

Quid faciendum sit post dormitionem vel spationem vsque ad vesperas. Cap. 45.

Reliquum tēpus vsq; ad vesp̄as potest liberē exp̄dere, sicut placet, videlicet, scribendo, legendo, carp̄rando, aut in hortulo aliqua plantando, siue cum familia colloquendo de cura rei familiaris & necessariis domus, semp̄ illud obseruādo, ne cor nimīū elōgetur à Deo, quia aliās difficulter redibit in pristinā deuotionem. Si autem sentit se grauātū, tūc potest honesta colloquia & solatia admittere, sicut supra dictum est. Cum autem vesp̄ertinum tempus aduenierit, tunc præparet se, sicut dictum est de aliis horis. Similiter de completoriis suo modo iuxta ritum, & morem ecclesię suę, &c. *De Cæna. Cap. 46.*

Deniq; si cœnādū est, procedat, sicut dictū est de prandio. *De collatione quando ieiunatur. Cap. 47.*

Si vero ieiunium extiterit, tunc secundum consuetudinem potest aliquid parum gustare, siue de speciebus, siue de torta cum potu competentem.

Quod sobria sit Cæna. Cap. 48.

Semper tamen obseruandum est, quod cœna frugalis sit & sobria, alioquin multa incôuenientia sentiet. Mirû est dicere quomodo nonnulli de elemosynis pauperû ventrê replêr ultra quâ digerere possunt. Quod si gratis huiusmodi delicti darêtur fortè simplex malû esset, scilicet corporis debilitatio. Nunc autè animæ grauem accreuit, pro eo quod vix aliquis potest satisfacere p̄ elemosynis, etiâ si tantû extremû victû & vestitû inde susciperet. Quid ergo de iactura hac tã grãdi tot epularû & delictarû? De hac sunt horèdæ sententię B. Hieronymi & Bernardi: verû quilibet onus suû portabit.

Quòd quidam post cœnam non loquuntur. Cap. 49.

Completo denique die quorundã mos est, quod nihil post cœnã loquantur, seu ad oratorum festinant pro exercitiis spiritualibus, & hoc videtur satis perfectû, nec omnibus datum est, qui potest facere faciat.

Nô est incôueniẽs post cœnã cû familia honestè recreari. Cap. 50.

Si autem honestè recreari voluerit cum familia, nõ est inconueniens.

Antequam ad lectum se ponat homo, colligat, quomodo diem expenderit, & de negligentis veniam petat. Cap. 51.

Quo factò antequã lectû petat, diligenter se recolligat, quomodo diem expenderit, de negligentis veniã petendo, & si aliqua notabilia peccata (licet venialia) inueniat, se admisisse diligenter ascribat, ne obliuiscatur, vt in crastinum eo cõfiteatur. De bene autem gestis gratias agat, simul rogans Deum, vt futuram noctem sibi salubrem, & in puritate & castitate, & sine omni dæmonû infestatione periculosa transire concedat, quatenus iterum mane surgens, de nuò ipsum cum omnibus sanctis laudare mereatur.

Iacès in lecto, aliquid boni cogitet, donec dormiat. Cap. 52.

Iacens etiam aliquid boni studeat cogitare, donec simul cum sancta cogitatione obdormiat.

De perseverantia in bono. Cap. 53.

Sollicitudo sexta timorati viri iuxta formulã illã esse debet, p̄ perseverantia in bono quod incepit, secûdum illud saluatoris: Qui p̄seuerauerit vsq; in finẽ, hic salu⁹ erit. Vnde dicit B. Gregorius: Incassû bonû agitur, si ante vitę terminû deseratur, quia frustrã velociter currit qui priuquam ad metã venerit, deficit. Variis nanq; modis nititur antiqu⁹ hostis quẽlibet ipedire, ne bonû inchoet, sed multo amplius, ne

inchoata cõsummet, sciẽs, quod sola p̄seuerantia coronã meretur

Vitandæ sunt occasiones recidendi. Cap. 54.

Hinc apud religiosos (qui in schola virtutû quotidie versantur) pœnaliter inhubetur omnes occasiones recidendi, scilicet quod nõ debent cû p̄sonis secularibus cõuersari, etiã sub p̄textu pietatis, quod nõ debent egredi sine notabili causa fores monasterij, Insuper & voluntariè magnas pœnas sibi imponit, si hæc & alia transgrediatur. Professionẽ etiã solennẽ faciunt in cõspectu ecclesiæ pro quadã conformatione omnium quæ in regula traduntur, quatenus vniuersi sciãt, eos debitores omnium quæ in ea scripta sunt. Ecce quod suspecti sunt habendi qui cõtrarium docere volunt, quod scilicet obseruatia regulares sint minus perfectæ, propterea quia necessariè cogat ad bonû: non enim vident quod sit prona humana infirmitas ad malû etiã post votû. Sancti namq; patres multiplici experientia edocti, huiusmodi regulas & statuta pœnaliter ex instinctu Spiritus sancti ediderunt, ne filij eorû deinceps occasiones inuenirent redeundi ad vomitum. Vnde dicit beatus Hieronymus: Principiû spiritualis operis si nõ sit matura p̄sumptio, solet subsequi quoddã carnale. Dei templa Spiritus sancti vasa, nisi diligenti seruentur custodia, prostibula sunt.

De tentationibus. Cap. 55.

Hæc quia ita sunt, summo opere timendû est sæpe dictis canonicis aut vicariis, ne ab initio decipiatur p̄pter vitæ libertatẽ. Tanto enim plures occasiones habet diabolus eos tẽtandi, quãto sunt magis indifferetes ad omnia. Si tãto periculo dimicant cû eo boni religiosi, qui summa custodia sunt p̄muniti, quod putamus laboris habebunt, qui pendere soli sunt cû eo conflicturi: Verû non ista dicimus quasi soli religiosi securi sint & alij non, cû scriptû sit: Fidelis Deus qui nõ p̄mittit suos tẽtari ultra quod sufferre possunt. Sed ad auisandû de magnitudine periculi, quia reuera per cetera taceamus, plurimos vidimus delectos astutia serpentis, quos bonû nimium spectabiles reddebat. Nec mirû, qui enim (vt plerûq; accidit) de via peccatorum cõuertitur ad statum pœnitentiæ, nec in schola virtutû exercetur, nec magistros idoneos habet aut si habet, nõ omnino perfectè eos audit, & quotidie tot scãdala & exẽpla mala ante oculos cernit, totque circumuolãtes spirituales nequitias patitur. Quid, inquam, mirum si talis facilliter relabitur in id quod deseruit? Multa igitur sollicitudine

opus est pro perseverantia dono. Quicunque igitur prescriptam formulam aut aliam tenere voluerit, non putet id de suis viribus posse, quantumcumque etiam facilis appareat, sed dominum iugiter clamet, ut ipse det bonum initium, melius medium, & optimum finem, & si gratia arriserit, semper sit pauidus ne eam amittat. *Cum anima fugere incipit ad Iesum statim irasit & sentire incipit inimicus.* Cap. 56.

Quia teste Augustino: Magnū est donū, quādo delectat bonū, alioquin, nisi diuina misericordia iugū alleuiaverit, importabile esset. Vnde Origenes: Antequam sermo Dei audiatur, non est tētio vel tribulatio, sed vbi signū belli p̄dicationis tuba ostendit, tribulationū pugna insurgit. Hoc autē quare sit, dicit B. Augustinus: Quia cum anima incipit cōfugere ad Iesum, statim cōtra eam irasci, & sature incipit inimicus. At vbi anima quae vitii seruiebat ad culmina virtutum se cōtulerit, persecutionē patitur victoriū. Hinc scriptum est: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & prępara animā tuam ad tentationem. Veruntamen iste timor & labor non sine gaudio est, sicut B. Iacobus dicit, *Adhuc de tentationibus.* Cap. 57.

Omne gaudium existimate fratres cū in varias tētationes incideritis. Hinc Hieronymus ait: Nullum puto in hac vita sine tētatione viuere, cui forte si vna tollitur, mox aliam securi expectet. Hoc autē debet esse cōsolatorium inuieris, qui tētationibus exercetur, quod dicit beatus Gregorius: Hostis noster quāto magis nos sibi rebellare cōspicit, tāto amplius expugnare cōtendit. Eos enim pulsare negligit quos quieto iure se possidere sentit. Et illud Augustini: Non est maior tentatio, quā nulla tentatione pulsari. Hinc dicit sanctus Thomas notabile verbum: Multi grauius ceciderunt in aduersis, sed multo plures, & multo grauius ceciderunt in prosperis, eo quod tētatio quandoque sentitur in aduersitate, sed raro in prosperitate. Verbi gratia. Cū aliquis increpatur, affligitur in corpore, molestat in rebus vel amicis, sentitur tētatio mori siue impatiētię, indignationis, vel odij. Cum vero diligitur, laudatur, honoratur, tunc sentitur extollētia & inordinata mētis delectatio, nec attēdit miser homo quātū sibi placeat indebitē, qui aliis placere se credit. Et quanto minus & rarius sentitur tētatio, tāto minus & rarius, & tanto difficilius tētationi resistitur, quare etiam homo facilius vincitur.

De fraterna correptione & emendatione per bona exempla, & bonas exhortationes. Cap. 58.

Sollicitudo septima boni viri, & pręcipue illius qui in sacris ordinibus cōstitutus est, esse debet pro salute aliorum ut scilicet suo bono exēplo & exhortatione alios a peccatis trahat, & ad bonam vitam ducat, & pręcipue illos qui ei cōmissi sunt, aut quibuscū viuit. Hoc nāq; est maximē merito riu simul & iustū. Quia qui aliquādo prauo exēplo, aut forte negligētia sua aliis fuit causa dānationis, iā studere vrique debet, ut aliquos rapiat de faucibus inimici, & ad ouile Christi p̄ducatur. De hoc sic dicit B. Augustinus: Nō tantū curemus habere bonā cōscientiā, sed etiā bonā famam quātū in nobis est, propter exemplū aliorū. Itē Gregorius: Qui in occulto bene viuit, sed alieno p̄fectui minimē proficit, carbo est. Qui verō in imitatione sanctitatis positus lumē rectitudinis in se multis demōstrat, lapas est, quia & sibi ardet, & aliis lucescit. Hęc autē emendatio non securē fit, nisi pręuia oratione & cū omni cōpensione, & in māsuetudine. Iuxta illud Psalmi: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Item: Quoniam superueniet mansuetudo, & corripiemur. Correctio tamē pręlatorū requirit aliū modū nōnunquā propter circūstantias occurrētes. Sed simplex clericus, aut presbyter nihil debet ultra facere quā Apostolus dicit, ut scilicet p̄cedat in spiritu lenitatis, seipsum cōsiderādo humiliter, ne in superbiam eleuetur, & corruat. Potest autē sic, aut aliter dicere. Miror satis de meipso quod nō ampli⁹ studeo emēdare vitā, cū quotidie video mortē appropinquare, & cū nescio quando respōsurus sum tremēdo iudici, de singulis quę feci, aut cogitavi. Hęc, & similia solēt prouocare nonnullos ad cōpūctiōnē. Quod si nullū cōpūctiōnis signū ostēdunt, tūc si pie eos vult admonere, potest, sic aut similiter dicere: Bone amice, si velleris, libenter dicere vobis aliqua, quę in corde meo diu portavi. Et tūc proponat ei, in quibus est defectuosus, semper benigne, quia aliter nō recipiet, si iracūdus & indignabūsus emendator apparet. Verūm, quia sunt quidā qui huiusmodi pręludia non possunt sufferre, sed magis rotūdo modo volūt alloqui, sed nescio si in spiritualibus deseruiat, scio quōd taliter solēt loqui: Ego sum simplex & planus, nō possum me ita sapiēter habere, &c. Sed cōsideret vir sensatus, quā sint proni ad iram, si defectus eorū rotūdo modo p̄ferantur. Dicunt quidā se li-

FORMVLA VIVENDI

benter recepturos informationē, & id ipsum petūt, sed cū res ad effectū venerit, inflāmantur, irascūtur, & nōnunquā peiores fiūt q̄ antē fuerūt. Modestia igitur est in talib⁹ magis cōgrua quāuisaliter quidā putāt procedēdū, verū quomodo cūque procedatur, dū frater emēdatur, satis est. Dixit quidā venerabilis pater in eremo: Dæmō nō expellit dæmonē, sic vir passionatus nō curat passionatū. De hac autē materia, sūt multa dicta sanctorū patrū, quę hoc vnanimiter cōcludūt q̄ fraterna correctio securē fieri nō potest, nisi multa discretione sit solita. Et sicut nemo leuiter prorumpere debet in propriā laudem, sic nec aliorum correctiōne, quia alios rectē increpare, & se dignē laudare difficillimum est apud imperfectos.

Formulā hāc viuendi Deo dicatis viris & clericis secularibus in cuiusdā non postremi nominis Bibliotheca satis opportunē repertam synodalibus his nostris statutis subnectere, nec inconsultū, nec ab re videbatur tāquā nostro negotio quod agimus, in lōgo tempore diuexata ecclesia nostra Hildesfemen. reparanda nō vsque adeo dissimilē & alias nec absurdam nec ineptā, quandoquidem eandem & ab sanctis patribus, tum ad Dei gloriā, tum p̄ salute animarū studiosē cultā, maximoque pretio habitā cognouim⁹. Atq; ō si ab illis in hunc diē eisdem huius formulę legibus ita inhabitum atque inuigilatū extitisset (vt merito debebat) quātum ab illis diuagatū, declinatūq; est, proculdubio status ecclesiasticus multo melius audiret, longēque prius atque felicitàtes eius omnes haberētur, quā dum ita incertis legibus p̄ suo arbitrio quisque præ decorum status sui & viuit & degit. Cæterum cum modernus seculariū canonicorū status sit animarum periculis plenus, & à statu gratiæ plurimū elōgatus, ideo valde cōsultū esse videtur, vnicuique seculari canonico desiderāti in ea vocatione qua vocatū est (hoc est in ecclesia illa, in qua præbendatus est permanere, & animā suam saluā facere) vt supradictam viuendi formulā diligenter attendat, ac iuxta possibilitatem suam ad practicā ponat & obseruet. Est enim debito seculariū canonicorum statui, prout presentis patitur qualitas tēporis optimē cōueniens. Porro etiā ceteri seculares clerici, præcipuē vicarij aliiq; presbyteri, & ī sacris cōstituti, eandē regulā vel formulā animaduertāt. Nam & ipsi in ea modū viuendi sibi congruū descriptum habent.

F I N I S.